

№ 4888

מאיר שפירא
החבר ורמ
מיעטרוקוב

24 3080

הספרי הראשית לתורת ישראל על ישיבת חפצי לובלין		
№	מספר	שורה
	9	א
זרון		6

תירו
אביר

מכון
לעריכת השיט הישראלי השלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(מיסודו של הרב מאיר בראַטקין ז"ל)
מספרי
הספריה הלאומית ירושלים

1602

אולמות 25-26

110

~~888~~

ספרי שמיצא
קנין רים
פיצולקוב

דפוס הרבנות למורה ישראל לייזרוב וזשי לייזרוב
№ 9 ספר 6
עמוד 1
אריך 1

זאתק 11

ספר צבא רב

חידושים על ששה סדרי משנה מאת כבוד זקני הנשר הגדול,
אביר הרועים, ארי שבתורה, שר התורה, מנורה המורה, רב
רבנן גאון הגאונים, איש אלקים קדוש ונורא, הד בדרא,
רשכבה"ג כקש"ת רבינו צבי הירש זצוק"ה אב"ד ורי"ם דק"ק
ברלין והמדינת, בעהמח"ס צבי לצדיק.
בן הגה"ק מ' ארי לוי אבדיק אמשטרדם, בהגה"ק
מ' שאול אבדיק קראקא, בהגה"ק הרבי ר' העשיר
אבדיק קראקא, ובן בתו של הגה"ק רבינו החכם צבי
זצוק"ה ולמעלה בקדש זיע ועכ"י.

וצאה לזה קנטרם

חוסן רב.

ע"ד הקרא בית צדיק חוסן רב, (משלי מ"ז), כולל בתוכו הפתחא ועירא,
וח"ת בסוף הספר, אשר חנן הש"ת לועירא כמוני נכרו המור צבי
יחזקאל מיכלזאהן אבדיק פלונסק, והגליף, בעהמח"ס
דגן שמים, בית צדיק, כבוד הבית, וש"ס:

פיעטרקוב

אצל ר' נתן נטע קראנענבערג ור' חנוך פאלמאן נ"י

שנת תרס"ח לפ"ק

СЕФЕРЪ ЦВУ РАВЪ

Тип. Я. Курнедза г. Петроковъ 1907 г.

מכון
לעריכת השי"ס הישראלי השלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(מיסודו של הרב מאיר ב"ר אילן ז"ל)
מספרי
הספריה הלאומית, ירושלים

1066-3

הסכמות מגאוני וגדולי ישראל

ב"ה פה פאקש יום ה' א' דר"ח שבט
ששון פ"ק .

שלום שלום מרחוק לינ"פ הרב הגאון
המאה"ג חריף ובקי וכו' בקש"ת
מו"ה צבי יהזקאל אברק"ק פלונסק
נ"י ויהי .

נתתי שמחה בלבי בצעורה טובה שהודיעני
שברלוננו להפיץ מעינות ח"ת וכו'
ופליאה דעת ממני לא אוכל להבין כוונתו
שציקש כמו הסכמה על ח"ת ומה מני
יהלך כנס לגבי ענק להלל בשערים מעטיוהו .
ע"כ אמרתי אחת היא להביא תודתי
להדרת גאונו על השתדלותו להפיץ אמרי
קדוש ישראל ז"ל וזכות הגאון ז"ל יעמוד
להד"ג להגיע למטרת חפלו לצדך על
המוגמר בקרוב ופי' ישלם שכרו ומשכורתו
יהי שלימה על אשר בא לעשות נייח נפשא
למרן זלוק"ל :

הקי' זוסמאן באאמ"פ סופר זל"ל
(הוא בעהמח"ס המקנה וש"ס) :

אוחו כי יראה שזר טוב בעמלו ויצדק גם הוא ממנו ויזכה להפיץ מעינותיו חולה ולעלות
מעלה מעלה על במתי מרומי הלחות לתורה ולגדולה להיות נגד זקניו כבוד כנפשו
הרמה ונפש שומר שלומו וטובו מחו' וש"כ יעקב שור אבר"ק קוטב והגליל :

שילית יום הששי לסדר ומברכיך
ברוך ג' כסלו תרס"ו לפ"ק .
בצפרא דמעלי שבתא . אשרר שלמא
ותשבחתא . לכבוד אהובי מחו' וש"ב
הרב הגאון צבי תפארת ישראל . וגפן
אדרת . חמרא עתיקתא בקנקא חדתא
המפורסם וכו' מו"ה צבי יהזקאל נ"י
אבר"ק פלונסק גדילי הקדש ארוי
הלבנון אדירי התורה וצ"ס .

שמחתי אשר הודיעני פרומ"ה מן טוב שלומו
גם בצעורה צפיו כי מעלה בכבש
הדפוס ספר , לבא רצ"י על משניות . אשריו
שזכה לכך אשר מתהום הדומיה ומחשתי
הנשיה מוליח פנינים לאורה פנינים יקרים
מזקיניו הגאון המובהק מהר"ל זלל"ה אבר"ק
ברלין . וכל חמתי לב ישמחו לנגדו להתענג
בלוף דבש אמרי נועם אשר מא"ז ילא
מתוק . וכבר נתפרסם מגדולת תורתו
ושלשלת יחוסו שילשילתא דנשיאי ומה יתן
ומה יוסוף להיות מרצה לספר בגדולת
השמש אחר אשר תלא לאור עולם ותפרוש
כנפי אורה ע"פ מרחבי תבל . והגני מצדך

פתחא זעירא

אודה ה' בכל לב בסוד ישרים יצדק , במזמור לתורה , ואתן לאר רוחות , שירות
ותשבחות , אברכו במקהלות , ובתוך רבים אהללנו , חסדי ה' מעולם המה ועד
עולם לא יסורו ממנו , מי כה' אלהינו עושה נפלאות גדולות אפי' בעל הנם אינו מכיר
בנסו ה' ברד ינחנו , והביאני עד הלום והגיעני לזמן הזה להוציא לאור ע"פ תכל חידושים
על ששה סדרי משנה מכת"ק גאון קדוש ישראל ראש גולת אריאל ה"ה אבי זקני
גאון הגאונים , ארי שבחבורה , שר התורה , איש אלקים צימ"ע מופת דורו רשכבה"ג
רבינו צבי הירש זצוק"ה אב"ד ור"מ דק"ק ברלין והמדינות , החי' הללו המה
בכתובים בכת"ק ממש בגליונות המשניות של זקני המחבר שבאו בירושה לבנו הוא
זקני הרה"ג הצדיק מ' , אברהם דוד טעבלי מפיעטרקוב , והוא השאירם לבנו הוא זקני
הגאון הצדיק מ' ארי' ליבוש שהי' נקרא ר' ליבוש ר' טעבלי מפיעטרקוב והוא אחי
זקני

פתחא ועירא

וקני מצד אמי תי' ה'ה' הגה'ק מ' יצחק נתן נטע ברלינר אבד"ק ביאגורייא זי"ע וממנו באו בירושה לבנו הוא דודי הרב המאוה"ג ח"ב ר' אפרים ברלינר מלובלין, והוא אבי ידידי הנביר הנדיב המפורסם החכם ושלם מופלג ואיש חמדות במעלות ומירות מ' אברהם ברלינר שי' מעיר קיעבן ובהיות ש"ב בעל נודע בשערים זי"ע רב בלובלין שאל את המשניות מאת דודי הר"א הנ"ל, והי' אצלו שעשועים יום יום, ולמד בחי' וקני גם העתיק כל החי' לס' קדשים כמבואר בפנים, ולאשר דרכו של וקני המחבר לחתום בראש חידושו את שמו הק' בר"ת צב"א, כשמו ושם אביו, היינו צבי בן ארי', לכן קראתי שם הספר צבא רב ע"ש הפסוק (מלכים ס"ו) ד' יתן אומר המבשרות צבא רב:

ישמחו הצדיקים ויגילו קלומדים בראותם יחד תפארת צבי', מא"ז יצא מתוך מאר"י דבש, דברים נחמדים מזהב ומפז ומתוקים, רשום בכתב אמת תקוקים, להבין דברי חכמים וחידתם, היטב היטב לאחריתם, כל ירחקו מהמסילה הישרה, כמסיני נמסרה, דבריו דברי אלקים חיים, מאירים כשמש בצהרים, והנה בנוגע לקורות ימי חי וקני מרן זי"ע, כבר הארכתי בקני' בית צדיק, הנספה לספרו של וקני המחבר הנקרא צבי לצדיק שנדפס (בפיעטרקוב תרס"ד) ע"י חתני הרב המאוה"ג סועה"ר צנא מלא ספרא וכו' מ' אברהם נתן איילבערג נ"י מוגיערו, וכאן אבוא בקצרה:

בשנת תפ"א זרחה שמשו ונולד וקני הגה"ק המחבר, קדוש מרחם משהר מל ילדותו, זרחה אור תורתו וצדקתו, בנעוריו שמש לפני אביו הגה"ק ז"ל בעודו אב"ד בגלוגא ונתיישב שם, גם אחר שישב אביו על כסא הרבנות באמשטרדם, שם כתב את מכתביו בדבר הריב שבין דודו אחי אמו הגאון יעב"ץ וסיעתו, והגאון הר"ד יהונתן זצ"ל בשנת תקי"א, ונדפסו בס' שפת אמת (דף י"ד ע"ב), ושבתם מאור הג"מ שמואל הילמן אבד"ק מיץ במכתבו בשפת אמת (דף מ"ו), ובס' ערות ביעקב (דנ"ט) כ' גיסי הגאון אב"ד דאמשטרדם והרב דבייאלי וכן אחותי הרבני כמחור"ר צבי הירש נר"ו מנלוגא המה עשו את שלהם לכתוב לכל מקום אשר דבר המלך ה' צבאות מגיע וכו' להעיר לכבות נרדמים ולהעיר בעם, להקהיל ולעמוד על נפשם ועל זרעם, ולגדוד גדר על בית ישראל הנאמנים לה' כל יפלו ברשת זו ממנו להם התועים אחר צבי מודה וכו', גם כ' שם את האגרת השלום שנדפס בעדות ביעקב (דנ"ט) לעשות שלום ולהשקיט הריבות, וכבר בזמן ההוא הי' נודע וקני כאחד מגאוני הדור שהריצו מכתבים וש"ת לידו בגלוגא. עיין בהסכמתו על החובת הלכות ד' פפרא תקל"ד:

אחר הדברים האלה בשנת תקי"ו ואלהים נשא את ראשו ונקרא לאב"ד ור"מ בקהל אשכנזים שבלינדון, שם ישב בהשקט ובמנוחה, כי בני עדתו הספיקו לו די צרכו ויותר בשכר הרבנות והכנסיות שונות, ולא חסרו לו שם רק לומדים מופלגים בתורה, ובית ועד לחכמים ותלמידים הנונים למלאות אותם בשיבת רוח דעת התורה, ולהבינם בש"ס ופוסקים שמהם תצא התוראה, על החסרון הזה מאנה נפשו להנחם, ולא ערבה לו המנוחה בלונדון ויאמר בלבו מי יתן לי מקום באחת הקהלות באשכנז ואשכנז שם ואקנה תורה בשמוש חכמים, בדקדוק חבירים ובפלפול התלמידים וטוב לי אז מעתה, והשמועה באה לעיר האלברשטט שברצונו להמיר רבנותו בלונדון ברבנות אחרת ויבחרו אותו בני עדה המפוארה הזאת, שהיתה בימים ההם עיר מלאה חכמים ומופלים, לרב אב"ד בעיר והמדינה, ויבא להלברשטט בר"ה סיון תקכ"ד, שם ישב על כסאו עד שנת תקל"ט (עיין בשאלת יעב"ץ ח"ב ס' קמ"ו) ונתקבל לאב"ד ור"מ לק"ק מנהיים, עיר ואם בישראל, ובשנת תקל"ב נתקבל לאב"ד ור"מ בברלין והמדינות, על כל ערי וישובי גלילות הקוהרמארק בראנדענבורג, ובא לערי המדינות בכל עת הצורך ולהשגיח בקהלות

הקהלות

פתחא ועירא

הקהלות, ובפרט לפפד"א ביומא דשוקא ובימי היריד נ' פעמים בשנה לישב שם במשפט לדין ולהורות דיני ממונות ולעסוק בעסקי גיטין וחליצה (ראה בתולדות אנשי השם בברלין דף ד'). וישב בברלין בצל התורה בהשקט ובמנוחה וינהג עדתו בצדק, ותורתו אומנתו, הורה ודן דין אמת לאמתו, ובישיבתו הגדולה לימד את תלמידיו הרבים אשר שתו בצמא את דבריו, והי' ראש המדברים בכל מקום, מופת הדור, מאורן ורבן של ישראל:

אכן הימים הראשונים היו טובים מאלה האחרונים, אשר היו ימים של צער, שנצטער אותו צדיק וקפץ עליו רוגזו של בנו, אהה אדוני והוא שאול (מלכים ב' ס'), בדבר הריב ומחלוקת שנתהוה נגד הספרים מצפה יקתאל, וש"ת בשמים ראש וכסדה"ר מכנו הוא דו"ו הגאון האמיתי כקש"ת מ' שאול אבד"ק פפד"א, וקני מאורן של ישראל התעורר ויחבר מגלה עפה וישלחה בכל תפוצות ישראל להצדיק את בנו, ונדפסה בס' תולדות אנשי השם בברלין (דף ק"ב), וכן הפסק דין שלו משנת תקנ"א שנדפס שם (דף צ"ז ע"ב), וכן הוסיפו לו יגון על יגונו בני קהלתו שוללו במצות ובחוקי היהודים ורבים הקדיחו תבשילם ברבים והמרו עיני כבודי בדבריהם ובמעשיהם, ויצא בראש גדולי הדור נגד המכתב דברי שלום ואמת מאת וויזל שנדפס בברלין על דבר הפקודה של קיסר יאסעף השני בסדר והנהגת הלימוד של ילדי בני ישראל בכל מדינת אוסטריאה, ואתו עמו הגאון ר' מעבלי מליסא ושאר גדולים שעמדו בפרץ כנודע ומפורסם, וכאשר נתמלא המאה ולא הושב בעיניו הנהגת ומעשי בני קהלתו התרחק מברלין אל מקום אחר, ויכתוב משם לפרנסי ומנהיגי העדה בברלין שיתירו הקשר שבינם לבניו (דברי האגרת נדפס בתואה"ש דף ק"ז, ובבית צדיק דצ"ה), דברי וקני הרב שבאו ממעמקי לבו ונכנסו אל לב פרנסי הקהלה, והעמיק עצה והתאמצו ועמלו להטות לב האיש הגדול הזה ועין העדה לשוב לברלין כי מרביתם חפצו ברועה נאמן הזה להיות המשרה על שכמו ולידך לאורו בטח כל הימים אשר הוא הי, ויצליחו ראשי הקהל בעמלם ורבינו שב למקומו עד בא קצו ונפטר זקן ושבוע ימים בן ע"ט שנים ביום ב' ד' אלול שנת תק"ס תנצב"ה:

מתורת רבינו וקני זצ"ל נשארו הרבה ספרים בכת"י אצל בנו הוא דו"ו הגה"ק מ' שלמה אבד"ק לונדון, ועתה הינם בבית עקד הספרים דביהמ"ד שם, גם נדפסו ממנו תשובותיו בס' בנין אריאל ח"ב (דף ל') מאחזי הגה"ק ר' שאול אבד"ק אמשטרדם ז"ל בענין היתר גלוח בחוה"מ (והביאו בזה בשו"ת נוב"י מהר"ת סי' ק"א), ובשו"ת הר הכרמל האו"ח סי' כ"ה, ובשו"ת בית אפרים חאע"ז סי' מ"ג, ובשו"ת דברי דוד סי' מ"ו ובשו"ת מאמר מרדכי סי' ס"ה, ואני זכיתי ת"ל להדפיס הגהותיו בש"ס (ד' ווילנא תרמ"ב), ונדפסו הגהותיו וחי' בס' לחם שמים לאבות (ווארשא תר"כ), ובס' יד אבשלום ע"ל משלי מבעל עקידה (לייפציג תרי"ט), ובס' כפתור ופרח, ובס' יד מלאכי, ובס"ס אור חדש פסחים, ובס' מפורשי הים פ"ז אות ד', ובשאר ספרים רבים: ובשו"ת ברית אברהם חו"ד סי' כ"ג כ' וז"ל רה"ך סוגי' דובתים (רמ"ד) ע"ב אתי' דווקא כהך מ"ד דא"ש לעוף מה"ת וכו' דהא בחולין (דכ"ב) דרשינן מאשר לו ולא משל ציבור, ומאידך אשר לו ולא משל מעשר וכו', וא"כ ע"כ גם להך מ"ד דממון הדיום דרשינן ולא משל מעשר מאידך דיאשר לו, ובסוגי' דיומא (דנ"א ע"ב) ובסופ"ק דשבועות דרשינן תלתא אשר לו, א' ולא משל ציבור, ב' ולא משל אחוזי הכהנים ג' לעיכוב, וע"כ דסוגי' חלוקות הן והני סוגי' דשבועות יומא הנ"ל ס"ל דפרו של אהרן לא צריך משל מעשר כיון דאינו נאכל ואידך קרבנות ילפי מואת התורה כמו דפירש"י חולין (דכ"א ע"ב) וכו' שמעתי מפי וכו' הערה זו בסתירת הסוגי' הנ"ל בשם

פתחא זעירא

בשם ש"ב הגאון המפורסם מוהרצ"ה זצלה"ה האב"ד ברצל"ן וכו' ע"ש :
ובס' מספר צבאם לב"מ (דף י"ח ע"ב) כ' וז"ל וכוה א"ש לישראל דש"ם לעיר (דמ"ו
ע"ב) דאמר ס"ל כר"י דאמר ד"ת מעות קונות ומ"מ אמרו וכו' גזירה שמה יאמרו
וכו' ומילתא דשכיחא גזרו וכו' דקשה דהו"ל להש"ם למימר הכי ד"ת מעות קונות וחכמים
תיקנו משיכה ומלתא דשכיחא וכו' ולמ"ל לאתויי לעיר מעמא דשמה יאמרו וכו' ולישנא
דמפני מה אמרו וכו' ולקושי' זו העירני כבוד אדמ"ו ש"ב הרב הגאון אמיתי המפורסם
מ"ה צ"ה נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק ברצל"ן והמדינות וכו' ע"ש :

ובס' עין החיים בקונמ' נמעי דוד (דף י"א) מביא בשם זקני המחבר להקשות בתוי"ט
שבת פ"א מ"א ד"ה פשט העני וכו' משא"כ במילה ולולב שניתן לרחות וכו' ,
ותמוה מאי ניתן לרחות שייך גבי לולב בהאי דינא וכו' ע"ש , ועיין בפנים בס' צבא
רב , וקושי' זו מובא גם בתוס' רע"א שם , ובש"ת כתב סופר הא"ח סי' מ"ח ובשם
הגאונים ר"נ אדל"ר והח"ס ז"ל , ועיין בתפארת ירושלים שם , ובמק"א הארכתני בזה ת"ל :
ובש"ת בשמים ראש סי' ז' בכסדה"ד כ' וז"ל מה שהק' א"מ הגאון נר"ו בשבעות
(ד' ל' ע"ב) האי עשה והאי עשה וכו' ואמאי ידחה הא אי בעי אמר לא בעינא

וליתי לעשה וכו' ע"ש :

ושם בס' רפ"ה כ' וז"ל זכור אני בימי ילדותי בלמדי טור יו"ד אצל אבא מארי הגאון
נר"ו , שהק' על רבינו אליעזר הסובר דהמים הן איסור אלא דבעודן מחוברין עם
האוכל גז"כ הוא להתירן , ואיך איתי גמ' קרא דעשרת חריצי חלב , אימא דחלב
עצמו איסור משום הערובת מים אסורים שבו , והיא קושיא עצומה ע"ש , ובס' ש"ב
וכי' ש"ם ושאר מקומות שם :

ובש"ת זית רענן ח"א דרוש א' אות ט' בהקדמה כ' וז"ל ושמעתי בשם הגאון הצדיק
החכם הכולל מוהרצ"ר רב דק"ק ברצל"ן זצ"ל שפי' בכוננת הכ' (תהלים ק"מ)
זדים הליצוני עד מאד מתורתך לא נמיתי וכו' ולעפה אחותני מרשעים עזובי תורתך ,
מתחילה דיבר נגד הליצים שכפרו בתורה לא יראתי מאימה ואני מתורתך לא נמיתי ,
אולם ולעפה אחותני מאותן רשעים שמביאין עוד עזר לדבריהם המושלים מרברי התורה
הקדושה , ולשון עזובי היא מגזירת עזוב עמו ודפח"ח ע"כ :

ובס' אשכול ענבים פ' צו מביא בשם זקני הגה"ק ז"ל שאמר ע"ד הלצה בחז"ל בויק"ר
פ"ז המתנאה נידן באש שכך הוא המדה , כי איתא ה' מלך גאות לבש וכו' נמצא
הגאון הוא מלבוש של הקב"ה , ואיתא בגמ' שא"ל האי מינא אלהיכם כהן כי קבר למשה
במה קא מביא א"ל כנורא דכתיב ונהר דינור וכו' נמצא דכ"מ מי שמתנאה הוא לבש
לבושו של הקב"ה לכך א"ל הקב"ה אתה מתלבש בלבושי נם נא גם במקוה שלי וצא
למבול במקום אשר אני מובל א"ע דהיינו כנורא עכ"ל דפח"ח , ועיין בכר"ר סופנה"ח
תפסת אומונתי בא לבוש לבושי וכו' ע"ש :

ובס' מרבר קדמות מ"מ אות כ"ט כ' וז"ל מאורי האש , הנה נחלקי הטבעיים י"א
שהגונים המה טבעיים הנרא' כמו ירוק שחר וכו' וכזה פי' הגאון מהר"ר צבי
אבדק"ק ברצל"ן ג"י מחלוקת ב"ש וב"ה , ב"ש אומרים כורא מאור האש וב"ה וכו' מאורי
האש וכו' ע"ש , והובא בס' צבי לצדיק (דף כ"א ע"ב) באורך :

ובספרי דגן שמים פסחים (דף כ') הבאתי קושי' בתוס' סוכה (ד"ל ע"א) מה ששמעתי
מפ"ק אדמו"ר הגה"ק מבייא"א , ששמע מפ"ק אדמו"ר הגה"ק מקאצק בשם זקני
הגה"ק המחבר זצ"ל , והיבא גם בס' צבי לצדיק פ' בא :

ובחמושים (ד' לבוב תקס"ח) בהג"ה באלשיך פ' קרושים דפח"ח בשם זקני המחבר
ז"ע והובא בס' צבי לצדיק פ' קרושים :

ובחמושים

פתחא זעירא

ובחמושים של זקני המחבר זצ"ל ראיתי איהו הנהות בכתי"ק על הגליון כמו בפ'
נח (מ' י') ברש"י בד"ה לכל חית הארץ להביא המזיקין שאינן בכלל
החיה , ואח"כ מתחיל הדיבור אשר אתכם הגיה הוא וז"ל אין כאן מפסיק והמסמן טעה
כי בדיבור אחד נאמרו הדברים עכ"ל , ובפ' וירא באונקלוס פסוק ג' אם כען אשכחית
רחמין קדמך הגיה וז"ל י"ג קְעִינְךָ על פי ספרים ישנים , אמנם למאן דדריש שם אד'
הכתוב כאן קודש וכמו שהוא מתרגם כאן , אפשר לומר העיקר כמו שהוא לפנינו , כי
כן דרך תרגום אונקלוס וכן הוא לקמן סי' י"ט פסוק י"ח וכן בסדר שמות סי' ל"ג וזה
ברור , אלא דלקמן סי' י"ט צ"ע דמתרגם השם שלפני' רבוני וא"כ יותר ה' יכול לתרגם
בעינך . ונראה דמ"מ כיון דכבר ידע דמלאך הוא וברוחני לא רצה לתרגם בעינך עכ"פ
משהה הוא לגרום כאן בעינך ולקמן קדמך ותחי לחיפך , ומיהו רש"י ז"ל כתב לקמן עפ"י
רבותינו ותרגמוו כבעו כען ה' עכ"ל , ובפ' תולדות (כ"ז כ"ב) באונקלוס וניפוש בארעא
הגיה וז"ל וניפוש כן הוא ברש"י והוא עיקר ודלא כמ"ש במקצת נוסחאות ויפשינא ,
ומחדש הגנה כן וטעות הוא דזה הוא אם ה' כתוב והפריני שהי' מוסב על השם האמור
למעלה והוא פשוט , שוב בדרקתי במתרגמן בשורש פש כתב ג"כ כמו שכתבתי וגם כיונתן
נקפס במעות עכ"ל : בריש פ' תצא ברש"י ולקחת וכו' לא דברה תורה וכו' ג"ב אפשר
דמלשון ולקחת דייק ולא כתיב ולקחתה בהא ומפיק :

ובס' בית משולם (דף כ"ט) בקונטרסי כבוד הבית הובא דברים יקרים בשם זקני
המחבר ז"ע ע"ש :

ובס' רשפי קשת (דף ע"ה) כ' וז"ל זכרתי ימים בעת ההיא הייתי איש מצליח לעמוד
במקום גדולים בחרד הגאון מוהרצ"ה זצ"ל בע"מ ברצל"ן , במעמד שלשתן , אמר
הגאון בשם בני הגאון רבי שאול אב"ד בפפד"א במשנה דבן זומא איהו חכם וכו' איהו
עשיר כו' דל"ד בשאלתו איהו עשיר , הלא ה'ענה אם יש לו אלפי אלפים דינרי זהב ,
ב' עני העיבר במקום למקום ואין לו להחיות נפשו , כאשר השג ישיג פת לחם , גדלה
שמחתו כעשיר המרויח רוב רבי רבבות , הכזה עשיר יכונה , ג' מה לו לשאל איהו חכם
הלא כל עשיר גם חכם יחשב , ואמר ודאי כי הוא זה מן הנמנע להיות עשיר לבד
מבלי יקרא חכם , רק למי שמשמח בחלקו שהוא עשיר לפי שעה כהמתהלל בעשרו ,
ובמעלה אין יתרון לו ודפח"ח ע"ש . במסורה הכסף נתון לך (אסמ"ג) החכמה ומדע
נתון לך (דכ"ז ט') נתון בלשכת בית אלהינו (נפמי' יג) ועיין בקונ' בית צדיק (דף ע"ב) ,
וע"ש ברשפי קשת (דמ"ט) מה שיסופר מזקני הג"ר מעבלי מפיעטרקוב הנ"ל , ושם
(דף ח') :

ושם (ד"ד) בקושי' מהרש"א בפסחים כיון שחניע לאת ה' וכו' ולעיר כשהגיע לואהבת
את ה' וכו' לא פירש וכו' והגאון החכם אמתי מרצ"ה זצוק"ל שהיה אב"ד בהבירה
ברצל"ן וכל מדינות פרויסין הראני , שהקדימו מהר"ל בתשו' סי' א' , ומהרמ"ה בתשו'
בסו"ס תולדות אדם להרשב"א ע"ש , אנב אוכיר כאן מה שכ' אלי יר"ג ש"ב הרב המאוה"ג
סועה"ד וכו' מ' אברהם סג"ל אשינא שי' ר"מ ברקלא על דודי הגה"ק מ' שאול ז"ל
אחי זקני המחבר , בעת שנתקבל לאבד"ק אמשטרדם , דרש דרוש גדול ונפלא בביתכ"מ
הגדולה דשם אשר מצא חן בעיני כל שומעיו , אחר הדרשה אמרו אליו איהו ת"ח מה
זה חידוש אם דרש בעת דרשה טובה הלא בודאי עסק בסוגיא זו כמה חדשים , אנהנו
נציע לפניו איהו סוגיא ובג' ימים ידרוש בסוגי' זו , ונראה כמה רב חילו באורייתא ,
ויאמר להם הג' הגו' הנה חז"ל אמרו שמעון העמסוני הי' דורש כל אתון שבתורה כיון
שהגיע לאת ד' אלפקך תירא פירש עד שבא ר"ע ואמר את ה"א תירא לרבנות ת"ח ,
ולכאוד' קשה מדוע לא הי' יכול ר"ש העמסוני לדרוש זאת , אך ידוע דמי שהי' מוסמך
הי'

פתחא זעירא

ה' נקרא בשם רבי ומי שלא הי' מוסמך הי' נקרא בשמו העצמי, ומסתמא גם שמעון העמסוני לא הי' מוסמך, ואם הי' דורש לרבות ת"ח, הרי יאמרו דגם מ"ש לא תנסו את ה' דאתי את לרבות ת"ח שאסור לנסות אותו, ויאמרו שלכבוד עצמו הוא דורש כדי שלא יבחנו וינסו אותו ולכך פירש, אבל ר"ע שהי' כבר מוסמך לא חשש על זה, כיון דשוב א"צ לנסות אותו, וסוים כ"כ אני אומר אם הייתם רוצים לנסות אותי מרם שמניתם אותי לרב הי' הצדק אתכם, אבל עתה שכבר סמכתם אותי וקבלתם אותי לרב שוב אין הרשות בידכם לנסות אותי ורפח"ח ע"ד צחות:

ובס' זרע קודש (דף כ"ה) כ' וז"ל פה"כ (קהלת י"ב) ויותר וכו' עשות ספרים הרבה וכו' ומפה קדוש אמ"ו הגאון צבי תפארת ישראל מו"ה צבי הירש נ"י אב"ד דמדינת פרייסן שמעתי בדרך צחות ע"פ מאמר ראב"ה נדרים (דף כ"ב ע"ב) אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וכו' ודו"ק ורפח"ח ושיי, וע"ש (ד"מ"ג) שבי' וז"ל אעתיק דבר טוב, ואמת מכתבי קודש העניו והחסיד האמת ה"ה אדמו"ר הרב הגאון אמתי, החכם בכל דבר חכמת בינה, רשככה"ג כש"ת נ"י פ"ה ע"ה מהרצ"ה נ"י אב"ד ור"מ דק"ק ברלין וכו' והובא בס' צבי לצדיק פ' דברים, ובורע קודש (דמ"ג):

ובס' דברי שאול קידושין (דף ל"א) כ' וז"ל יומים נולדה לו פרה אקומה שמעתי וכו' שאמר מה שנולד לו פרה אדומה הוא להראות לו שהוא אב"ד שגביל בשביל מצות שכליות והראה לו השיי שישראלים נותנים לו סמון הרבה בשביל פרה אדומה שהיא מצוה חוקית וכן שמעתי בשם ז' הגה"ק מהרצ"ה אבד"ק ברלין ז"ל ע"ש, ולאשר הנני כותב בהל"ן יומא דחנוכה, ובסדרא דיומא פ' מקץ, הנני לרשום בקיצור נמרץ מה שאמרתי תל"יש בש"ע בימי מתתיהו וכו' ולהעבירם מחוקי רצונך, וענין גם דניחות, בהקדם מדר' קרח פ"ט הכם גדול הי' קרח ומטועני הארון וכו', ובמדרש פליאה מה ראה קרח וכו' פרה אדומה ראה, הענין דקרח הי' נגד מצות חוקיות, ורק מה שהשגיח מחייב, וזה ששאל על מלית שכולו תכלת, ובית מלא ספרים שיש בזה ק"ו, ומי שהולך בתום איננו שואל קושי' כנגד ציווי השיי אף שאינו מבין בשכלו, וזה ענין ק"ו מרה וכו' לה קרא להורות שלא לסמוך על שכל אנושי עיין בסו"ס בית משולם (דמ"ד ע"ב) מחו"ז הגה"ק מהר"ר משולם זלמן אשכנזי אבד"ק לובלין מה שכתבתי בזה, וממילא אין קושי' ממלית שכולו וכו' לדון ק"ו נגד ציווי השיי, כיון שמאמין דתורה מן השמים, גבוה משכל האדם, ועיין בעוללות אפרים רצ"ז רצ"ז, ובס' חצש ירות סי"פ ויגש (דנ"ו) ושם (ד"ג), ובסו"ס צבא רב לאבות פ"א, וברמ"צ זומא ד"ג, ובס' בנין ציון לחולין (דק"ב) לכו תיכל כורא דמלוא, ועיין בר"ד ר"פ לך אל הארץ וכו' ובש"ר ר"פ וארא באורך: וזה פרה אדומה ראה, וחוקים לא חוטבו בעיניו, וזה ענין חו"ל ברש"י (קמ"ט ט"ז ס') בקר וידע ה' עתה עת שכרות הוא לנו בהקדם מה ששמעתי מאדמו"ר הגה"ק זצ"ל מגור בחו"ל שתויי יין נכנסו למקדש, דיינו של תורה נקרא מעמי התורה, ואהבת האדם להשיי צריך להיות אף באינו מבין הטעם, כנא' כי טובים דודין מיין, היינו נעימות ידירות אהבת דורים להשיי, טוב יותר מינו של תורה, והם בקשו מעמים לעבודה, וזה שתויי יין וכו' וזה בהקריבם וכו' אשר לא צויה, היינו שלא נכנסו בהציווי לכד אשר קדשנו במצותיו וצונו עיין באורך בפתח הבית שלי לס' בית משולם, וכוה פירשתי בע"ז פ"ב מ"ה מפני מה אסרו גבירות עכו"ם וכו' השיאו לד"א וכו' כי טובים דודין מיין והוא כנ"ל וע"ד הרע"ב שם דלא מנ"ו למעמא וכו' והבין, וזה עת שכרות הוא דקרח ועדתו מחפשים מעמים ושכליות, ובוקר וידע ה' כי המן הי' מגיד לכאויא עיין יומא (דע"ה) ובשעב"ד קרח (דמ"ב ע"ב) ובס' קהלת יצחק פ' בהעלותך: וזה ענין ומטועני הארון דאתא במדר' פ"ז שקחה הקדימו לגרשון לפי שהי' מטועני הארון

פתחא זעירא

הארון, אבל זה גופא קשיא למה לא הי' גרשון הבכור מטועני הארון, וכ' המפרשי' דשבט לוי היו צריכין להיות מצומדים ונקיים מחמא הקנאה ולתקן חטא מכירת יוסף ע"י קנאה, ולכך אף גרשון הבכור הי' קהת ממוה"א ולא יתקנאו ב"ג, וניתן הנשיאות לאליצפן ב"ע ולא יתקנאו בני יצחק הבכור, ולא ניתן חלק ונחלה לבני לוי ולא יתקנאו בשאר שבטי ישראל, וכן ברש"י שמות (ל' י"ד) וראך ושמת בלבבו ולא הקפיד אהרן ולא נתקנאה באחיו משרע"ה אף שהוא הבכור, ועיין קהלת יצחק שמות, וזה ענין בפ' מקץ וישתו וישכרו עמו דמקשי' איך שתו הא לא ידעו שהוא יוסף, ותי' החי' הרי"ם זצוק"ה דנדרו שלא לשתות יין מפני חמאם ויקנאו בו אחיו עדי יתקנו חמאם, ועתה ניתן לבנימין חמש ידות ותרב משאת בנימין והרגישו דאין להם עוד קנאה לכן וישתו וכו', וזה התימא על קרח דהי' מטועני וכו', ומה שנוגע לו לא אמר דואת ראוי לבני גרשון הבכור ולא לו, שהוא מבני קהת, ובדבר הנשיאות שנתנו לכן עויאל חרה לו שהוא בן יצחק, ומה ראה לשמות זה ועיין בס' זכרון יצחק נשא, וכנ"ל דכל תמיהת קרח על בחירת אליצפן היא רק באם הולכים ע"פ שכליות, אבל המקבל חוקים אינו מוקשה כלל, ומה שניתן לבני קהת נגד ב"ג, וכן מתחילה ועד סוף מה שלא ניתן חלק לבני לוי היפך השכל במלך ב"ד דנותן לבני משפחתו פרסי' היותר גבוהים, והמה השרים היותר גבוהים בממשלה, ובני לוי ממשפחות משרע"ה המלך לא ניתן מאומה, וזה מעלת ישראל שמקיימים חוקים והבין:

ובתשובה לש"ב האברך הרב הגדול חו"ב מ' אלעזר צבי ציגלמאן בק' פיאסק בע"ס עזר אלעזר' כתבתי בת"י המהרש"א שבת (דקל"ט) דמפני אימת המלכות התירו נדרם וישתו וישכרו עפ"י האלשיך דנצמו לו אחיהם הקטן, דקטן אין לו דעת להסתיר הדברים הצנועים ויכ"ל לחקור ממנו האמת אם אינם מרגלים, והם השבו דלזה הובאו לסעודתו כש"ס עירובין (ד' ס"ה) נכנס יין יצא סוד, ואם לא ישתו יין יאמר אכן נודע הדבר כי מרגלים המה והא דרא' דיראים לשתות יין פן יגלו סודם וזה הי' האימת מלכות ועיין בקהלת יצחק מקץ, ויסופר כי בימי רבנותו של זקני הגה"ק מהרצ"ה אבד"ק ברלין המחבר, היו נוהגים לעשות לשחק לפורים את א' מתלמידיו לרב לפורים הנקרא, פורים רב' פעם בפורים כשהיה הרב המדומה, הפורימי, מכושם כל צרכו עד דלא ידע וכו' דיבר מרה על רבו הגאון זקני זצ"ל, ימלט מפיו מתוך שכרותו, דברי לעג וכו' נגדו, למחרת כשנתפקח הזכירותו חבריו את הדבר שעשה אתמול והוכיחוהו על הדברים המגונים שהוציא מתוך פיו נגד רבו, להתלמד ההוא - הרב לפורים - חרה ומצר מאד על זה והלך להתרפס לפני רבו ולבקש סליחתו על עונו זה, מחול לך, מחול לך, קרא רבו הגאון אליו כשראה את הלמדו שסרה לו בא להתרפס לפניו, אם כי נכון הוא - הוסיף בצחוק - פתגם המוני, וואם בייא אניכמערין אויף די לינג אוי בייא אשיכורין אויף דיא צינג' ומתוך שכרותך אתמול הוצאת בפ"ך את אותן הדברים עצמן שתחשוב עלי' ושתתירם בחכך כל השנה, בכל זאת הנני מוחל לך, כי הפתגם הזה נאמר רק על אדם ולא על בהמה, שאם לא כן לא היינו צריכים לברוק כלל בריאת הבהמה אחר שחימתה ודי היה להשקותה לשכרה לפני השחימה ולבודקה בלשונה שתמלא או את תעורת הריאה, אלא הפתגם הזה נאמר רק על האדם ולא על בהמה שכמותך ורפח"ח ע"ד צחות:

והנה חכמי יון היו פילוסופים ורצו לבטל חוקים מה שאין השכל משיג וזה ולהעבירם מחוקי רצונך כמבואר בספח"ק לחנוכה עיין דברי חיים, שפת אמת, בני יששכר (דנ"א), וי"פ אות ד' י"ד, ולכך הי' הגם דנירות דהיא כחוקה כחול' שבת (דכ"ב ע"ב) וכו' לאירה הוא צריך וכו', וזה ענין העדות שגר מערבי הי' דולק תמיד בהקדם שכתבתי בסו"ס

מכוד
ועריכת הש"ס הישראלי חשלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(ביסודו של הרב מאיר בראילין ז"ל)
מספר י
הספריה הלאומית ירושלים

פתחא זעירא

במו"ם בית משולם בענין יסורים למויבה ומשפטי ה' אמת ואין להרהר וכת' הר"ם אלמושינו ז"ל ע"ש ופי' הפסוק ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה' היינו הן בעת הצלחה הן בעת חשכה וזה עד מבואו מחוייב להורות וע"ש בכ"ת משולם (דמ"א), וזה נר מערבי אף בעת החשכות דולק תמיד והוא למויבה, וזה ראי' ממנוה אף דקשה וכי לאורה וכו' עכ"ז אין להקשות קושי', וזה שניתקן להלל ולהודות, ובשבת (דכ"א) המעט דמעלין בקודש דילפינן מקרא דקרח ע"ש ברש"י ממנחות (דצ"ט) דלימוד מקרח הוא לקיים חוקים וזה שירש גם חנוכה וד"ק :

בא' ממכתבי ש"ב הגאבד"ק סעראצק שי' כ' אל"י וז"ל על חתונת דודי הג"מ שמואל אבד"ק אמשטרדם והוא חתן הג"מ משה יעקב אבד"ק אמשטרדם, בן הג"מ ש"ו אבד"ק אמשטרדם, אחי זקני המחבר ז"עו ה"י אביו הג"מ ישכר בעריש אבד"ק הנוכר, ועמו באה הצדיקת מ' שרה רבקה רחל לאה שחיברה תחנה אמהות והיא אחות הג"מ יצחק הלוי איש הורוויץ אבד"ק אה"ו, חתנו של הג"מ ישכר בעריש הג"מ, והובא ממנה קישי' בס' דברי שאול חולין (דל"ו), ובס' שמן הטוב (דק"ו) שגדפם מבני החי"ב מ' אברהם שמחה בונם חיים נ"י, כן באה על החתונה אשת הג"מ שאול הלוי אבד"ק האנ, ה"ה הצדיקת מ' דינה והיא היתה אחות זקני הגה"ק המחבר מהרצ"ה מברלין ומובא אודותיה בקונ' בית צדיק דע"ט ע"ב ושתייהן היו חריפות ובקיאיות בש"ס כלומדים מופלגים כנודע, והמה באו יחדו בחידושי תורתם עד להפליא, הג"מ צבי הירש האבד"ק ברלין זקני בשומעו התפלא מאוד ואמר, דרך הת"ח להגיד מלתא דבדיחותא קודם הלימוד, ורצוני לשמוע ערכם בזאת, השיבה דודתי המחברת תחנה אמהות ע"ה, כי מעט ואת מחמת קדושת התורה כציווי חו"ל חשו אולי יבא גם היצה"ר והשמן להאחו בזה ח"ו לזאת בהתחילם מלתא דבדיחותא חיצונית התורה ילכו לכו, ואו יבאו לשמה, לא כן אנהנו אינן מצוות, אין ז' בתיכינו לבא לינק מקדושת הלימוד, וזו (משלי ל"א) פיה פתחה בחכמה וכו' בלי הקדמת מר"ב, ועיין סוכה (דמ"ט ע"ב) ותורת חסד וכו' תורה לשמה, והג"מ משה יעקב הג"מ ה"י חתן אחי אביו המחבר ז"עו :

עוד כ' וז"ל הג"מ ארי' ליב בן הג"מ שאול אבד"ק אמשטרדם והובא ממנו ח"ת בס' בנין אריאל מאביו, והוא חתן דודו הג' יעב"ג ז"עו פ"א ה"י בברלין, במסיבת ראשי הקהל, ואמר לפנייהם תורה, וקילס א' מהם, והי' נראה לו שהוא המבין ביותר, אח"ו שא"ל אותו ר' ליב מה תאמרו עלי, השיבו קיין מעשה ניט, ותהה על קנקן זה וראה שהוא בור וריק, א' ע"ד הצצה השינה לעם הארץ כאלו באו כו' אבל קיין מעשה ניט, ויען רעהו למה בברלין יש לנו דרך ארץ לכבד הגדול בשנים, השיבו באמשטרדם הנשים אינן פרוצות, לזה בניהם אינם חוששין לבנות הגדול כי יודעים שאין חשש לומר שהגדול הוא אביו, ולולי החשש בברלין, למה לא תכבדו להדר פני רבכם דודי הגאון האב"ד דקהלתכם, אבל אין לכם ספק שאתם בניו עכ"ל, ועיין לעיל מהצער שהי' לזקני בסוף ימיו מהדור החדש בברלין :

וכ' יד"ג הגאון וכו' מ' חיים דובער גראס שי' אבד"ק פעטרוווא בהגר, כ' אל"י בהמשך ד"ק, נשמע קול יצלת הריעים במדינתכם, אשר לקול השמועה נמס כל לב, ובכל מקום עשו אבל יחיד ורבים, השי"ת ירחם במהרה וכו', זקני הגאון מהר"צ מברלין ז"ל בתשו' השאנת ארי' אשר בס' אור הישר סי' ל"ה כ' להג"מ שאול ז"ל, ועל מעלתו הדבר מצוה וחובה לעורר יתר חכמי הדור הסרים למשמעתו וביסוד אחיו הגאון נר"ו אשר אהבת עולם אהבתיו ע"כ, ובנו הגמרה"ש אבד"ק לאנדון בס' זכור לאברהם, ובס' ויעש אברהם מביא פסקים ממנו והובא ה"פ בס' דרכי תשובה סי' מ"ד סק"א ובש"ט וכו' עכ"ל :

ואביו

פתחא זעירא

ובקול יעקב גליון נ' משנת תרס"ח, נרפס בשמי קונטרס וכו' צדיק, תולדות זקני הרב ר' הירש פיעטרכובער ז"ל, וזה תוכנו: הגביר המפורסם בכל אפסים דרחים ודמוקיר רבנן (לשון הק' שו"ת ברית אברהם) ראש הנדיבים ומטי"ל מלאי לכיס של ת"ח, וגומל חסד לקרובים ולרחוקים, וביהו בית ועד לחכמים הצדיק והישר, הראש האלוף והקצין, הנקרא בפי כל מוהר"ר צבי הירש ז"ל מפיעטרכוב, הי' מנעוריו בעל מלאכת אדרי שער מכבשים ועוים (פעלצען) לבני הכפרים, והיה סוכב והולך בימי הכציר בכפרים להתפרנס ממלאכת ידו, אבל אחר שנים אחדות פתח לו חנות בעיר עם סחורות, והיה ראשיתו מצער, ובקרב שנים התעשר מאד מעלה מעלה, וכאשר הלך וגדל כן הרבה לעשות טוב וחסד, ותהי' נדבת ידו לפלא, וצדקותיו ומעשיו ותכונתו לא יוכלו ספר וספור, וברבות הימים נודע כי לא מחנותו התעשר, וז"ל כי מצא מטמון מרגליות ואבנים טובות אין שיעור לערכם ומכר מהם מעט מעט בעיר דאנציג, הוא בנה בעיר משכנו בית חומה גדול לבית המדרש תחתים ושניים עשה את הבית בית שמגדלין בו תורה ותפלה, בעלייתו עשה חדרים לצרכי הקהלה, עשרה לומדי תורה בעיר נתפרנסו תמיד וקבלו כל צרכיהם מרכושו, ונודע ע"פ תב"ל למכביר לשם ולתפארת באהבתו העזה את התורה והעוסקים בה, ובנדבת לבו לפור ממונו לעניים ולפדיון שבויים, והי' נשוא פנים, פאר החכמים ונבונים, מעוז לדל ומשגב לאביונים, בנשם נדבות סמך לכל הנופלים ודכאי לבבות, ועשרו הי' שמור לבצעלו למובתו, כי כל מעינו אך באחיו וורש טוב לעמו, בראותו צרות אחרים המו מעיו למו, רחם רחמם, והי' בכל עת עומד הכן להושיע למרי נפש, להיות אבי עזר ואבי נדיב, ולו היו שבע בנות אשר השתדך עמם עם גדולי ארץ ומיוחסים, וכל חתנו היו רבנים גאוני הדור ה"ה: א) הג"מ שלמה זלמן אבד"ק פאטשינאווי (א) הוא היה בן הג"מ מהר"י בעריש בהג"מ שלמה חתן הגמרה"י בעריש פ"ים דר"א בן זקני הגאון רשכבה"ג הר"ר העשיל ז"ל אבד"ק קראקא. ב) הג"מ ארי' יהודא ליב קרא (ב) אבד"ק קראטאשין, וק' נאחיד, ואח"כ בק"ק לעסלא, הוא היה בן

(א) להג"ר שלמה זלמן הנ"ל היה בן, ה"ה הגביר הקצין וגדול בתורה מו"ה אלעזר פאטשינאווער מק' פיעטרכוב, ואחר פטירת אביו רצו לקבלו לאב"ד במקומו, אבל לא רצה נרכנות כי היה עשיר גדול, ולר' אלעזר היו בנים ה"ה. א') הגה"צ מ' אברהם צבי אבד"ק פיעטרכוב בעהמח"ס שו"ת ברית אברהם, נספר בדמיו ימיו בן מ"ב שנים בכרעסלוי אשר נסע שמה למצוא רפאות תעלה למחלתו. ב') הר"ר בעריש. ג') הר"ר ליבוש פאטשינאוועקי מפיעטרכוב. ד') אשת הרה"ג ר' העסקי והוא בן הג"מ צבי הירש מרגליות אבד"ק לובלין בהג"מ שאול אבד"ק לובלין אביו הרה"ח ר' שלמה גבריאל, אביו הג"מ מרדכי זאב אבד"ק קאליבעל, כל אלה נולדו לו מאשתו הראשונה בת הגאון מ' צבי הירש אבד"ק רישא בע"ס גאון צבי, ומאשתו השניה נולדו לו. ה') אשת הרב הקצין מ' אריה אייכשטין מפיעטרכוב. ו') אשת הגאון מ' פנחס אליהו הנקרא ר' פינעטו אבד"ק פילן. ז') אשת הנה"ח מ' יהושע לעווינסטיין בהגאון מ' נתן מלוצרעטוב בהג"מ ישכר בעריש אבד"ק הנוכר, ואחר מותו נישאת לה"ר אברהם וואלרשטיין מאפסא.

(ב) להג"מ ארי' יהודא ליב קרא היו שלשה בנים. א') הג"מ יצחק זעליג מ"מ בקויל, אביו בעהמח"ס איל המלואים. ב') הג"מ צבי הירש אבד"ק לוצראנץ. ג') הג"מ יעקב קרא אבד"ק סלוצעווי וחתן הגאון מ' שמואל תלמויס אבד"ק לובזענץ אחיסם של הגאונים מ' יהודא ליבוש לוענסקור אבד"ק בראד בע"ס גור אריה יהודה, ומו"ה יהושע יחזקאל אבד"ק אוסטראווי, הוא זקני, אביו אחיסם הגאונים מ' ברוך פרענקיל תלמויס אבד"ק לייפנוק, ומ' יצחק הלכן אבד"ק טיקשין, וזקני מ' אריה ליבוש תלמויס פרענקיל מק' זאוויכאסט, אביו זקני הרה"ג מ' יחזקאל מאיר תלמויס

בן הג'מ חיים קרא אבד"ק לונטשיץ בהג'מ יצחק זעליג אבד"ק הנובר ולמעלה בקודש, (ג) הג'מ אבד"ק הענטשין. (ד) הג'מ אבד"ק לעלוב, ושם שלשה הרבנים האחרים מחתניו, למקומותם ומושבותם נשבתו ממני.

מלבד שבע בנות הי' להצדיק הנדיב המפואר הזה עוד שני בנים, אחד היה שמו ר' אלי' שכבר הגיע לשנות השלשים בעת התעשר אביו, ולא נהגדל בבית אביו בחיק לומדי תורה, אכן אחר אשר נתעשר בית אביו, גם הוא הלך באורת הנדיבות כאביו והוא המפורסם בשם ר' אליהו ר' הירש'מ פרנס ומנהיג בפיעטרקוב, והשני הוא בנו הצעיר בעת תחלת עשרו שמו ר' נתן נטע אוהו הושיב אביו בבית הספר ללמוד הלכה ופוסקים, ואם שלא השיג ידיו דים להיות מורה הוראה בישראל בעיר מלאה חכמים וסופרים כעיר פיעטרקוב בימים ההם, עכ"ז אחר שנפקד בעת ההיא רב אב"ד בעיר פיעטרקוב, התאספו ראשי העדה ונכבדו והרינו לכבוד האב והבן הנדיבים את ראש הבן הצעיר להיות למו לרב אב"ד, טובן מעצמו כי לא לקח שכר מקופת הקהל, וכפי שסיפר הג'מ יוסף חיים קרא ז"ל אבד"ק וולאצלאוועק כי בילדותו בהיותו קרוב לשלשה שנים בקרב המשפחה הנעלה הזאת בעיר פיעטרקוב, מצא בביהמ"ד שבנה זקנו הר"ר הירש הרבה ספרים יקרים והיה כתוב עליהם שהם מתנה מאת הרב מ' נתן נטע אשר קנאם מכספו והקדישם לבית המדרש, אכן ה' "נתן" וה' לקח כי הג"ר נתן נטע לא האריך ימים על ממלכתו ובדמי ימיו הלך לעולמו, (ועל שמו נקרא זקני, הוא בן בת אחיו הג"ר יצחק נתן נטע ברלינר אבד"ק בילגורייא ז"ל) ונתמנה במקומו לרב אב"ד הגה"ק ר' חנניא ליפמאן מייזליש (ג) אבד"ק אשטא, חתן אחיו הגביר ר' אלי' הג"מ, והאריך ימים ונפטר בש"מ בלא זרע של קיימא, יהי זכרו ברוך.

האומים, שהיה חתן זקני הג"ר יצחק נתן נטע אבד"ק בילגורייא הג"ל אבי הג'מ יצחק זעליג קרא אבד"ק סלוצק, אבי הג'מ יוסף חיים קרא הג"ל.

(ג) בשו"ת בריית אברהם חאע"ז סי' ז"ה נדפס מכתבו, ויטופר את אשר קרה לו, טרם נשא את בת זקני ר' ארי', בעוד שהי' רב דק"ק אשטא, כי היה לו אשה בת שש ומשכלת נחמדה יודעת היטב לשון הקודש, וכל מכתביה אל בני משפחתה היו על צחות לשון ההוא, פ"א הקיץ הרב משנתו ופניו זועפים ועיניו קמו, ותשאלהו אשתו למה פניך זועפים, ולא אבה להגיד לה עד כי הפצירה בו מאד, ויאנה ויאמר: חלום חלמתי כי מן השמים הוגד לי כי אם אשה אחרת תקח תחתי תלד לי בנים, ואני אהבת נפש אהבתיך ולא אפרד מאלתך וגם אתה ברצונך לא תפרד ממני, אחר איזה ימים לא יכול להתאפק להגיד לה מהשגות החלום פעמים ושלש, ותאמר האשה הנה ידעת כי נפשי קשורה בנפשך אכן האם נכון הדבר כי אנכי אעזוב בעד הדור אשר יא' מהלניך לאור עולם, הלא אחטא נגד ד', ע"כ אנכי משביעך כי לא תחום עיניך וכתוב לי גם כריתות וא.כ.ה. מאתך. וד' אשר הודיעך זאת יתן לך כלבבך, וימהר הגאון למלאות דבריה, ותשיב לבית אביה, ואחר כלות מספר הירחים הלכה והיתה לאיש אחד משועי יהודה, ותהר האשה ותלד בן, ותכתוב אל בעלה הראשון ספר כדברים האלה: לכבוד הגאון בעלי ד'הח"ל (ר"ת "הרב חנניא ליפמאן מייזליש) ילד נולד לי בן יתן לי מעלי השני, ועתה כבד אכבדך עם הסנדקאות אל בני בכורי, ולא מנע הרב ז"ל למלאות משאלתה ויבא בעגלה רתומה כמה פרסאות אל יום המילה ולקח סנדקאות וישמח עם הקרואים יחד וברך את האשה ואת בעלה השני, האין זאת ענות זדק.

דן"ן הג'מ ארי' יהודא ליב קרא הג"ל ראשית ממלכתו היה בק"ק קראטאשין וזה אשר קרה לו שם, בערב פסח בא אליו, בשבוע מכות האופים אשר אפה שם מצות מצוה, ישראל מומר, והודיע

להגביר ר' אליהו ר' הירש'מ הג"מ היו שתי בנות, הבכורה נתאלמנה מבעל נעוריה, ונשאת לגאון גדול מ' חנניא ליפמאן מייזליש הג"מ, ובתו השניה של ר' אלי' היתה עודנה בתולה ולא מצא אביה איש הטוב לפניו לחתן לה, אכן שמע כי זקני הגאון רשכבה"ג מהור"ר צבי הירש אבד"ק ברלין והמדניות יש לו מלבד בניו הגאונים מ' שאול אבד"ק פפד"א בעל כסא דהרסנא, ומ' שלמה שהי' אח"כ אבד"ק לונרון, עוד בן צעיר פנוי, בחור כהלכה, דגול מרכבה, וגדול בתורה שמו מו"ה ר' אברהם דוד טעבלי ויקח לו ר' אלי' עגלת צב וסוסים דוהרים ויסע לברלין ויבא בית הגאון מהר"ר צבי הירש ז"ל, ויציע לפניו בכבודו ובעצמו כי ישתדך עמו, וכאשר הפציר בדברים עד בוש, ולא אבה הגאון מברלין לשמוע לו, נפל לארץ ונחלש בהתעלפות עד כמעט לא נותרה בו נשמה, ונקראו רופאים מומחים לבית הרב, וכרוב עמל השיבו רוחו אליו, ואז פרץ כנחר דמעה ומרמ שער ראשו, בכה וצעק מרה, כי אחר שלא השיג הפצו זאת לא יחיה עוד וחיוו אינם חיים, ונתעוררו המלח האב והבן ויאמרו: אולי מד' היתה זאת, לא ימות איש בעבורנו, כאשר אנו רואים שכוונתו לש"ש, ויאמר האב אל הבן, נוכח ד' דרכך, ולא הגביר ר' אלי' אמר, הנה בני לפניך קח ולך, ויך ר' טעבלי עם הגביר ויביאהו לביתו ויהי ראיש לבתו ולאמאלי ע"ה. (הסיפור הזה שמע הג'מ יוסף חיים קרא הג"מ בעצמו מפי זקני רבי א"ד טעבלי, כי היה כבן בית אצלו כל הימים אשר שאב ממקור התורה בפיעטרקוב מהגאונים דשם ונאהב אצלו כבן, והרי"ח קרא הי' בפטירתו יותר מטאה שנים). וכתב בס' כלי"ת יופי ח"ב דף ע"ח הרב וכו' מו"ה טעבלי ברלינר ז"ל וכו' נשא אשה ממדינת פולין וקבע משכנו בק"ק פיעטרקוב כי שם היה משכן חיתנו הגביר המפורסם מו"ה אליהו בן הגביר מו"ה הירש ז"ל שהי' נקרא ר' אליהו ר' הירש'מ פ"מ בפיעטרקוב, ובתו הגבירה מרת ולאמא היתה אשת ר' טעבלי, והיה לו הון ועושר בביתו עד זקנה ושיבה ונפטר שם בשם טוב ביום כ"ב כסליו שנת תקצ"א עכ"פ.

זקני

והודיע לו כי רשעים נוסדו יחד כי היום באישון לילה ישליכו ילד מת צביתו ויוליכו אותו ואת אשתו צבית האסורים עד יעמדו למשפט, וזהו עיר קראטאשין היתה אז תחת ממשלת פולניא ועתה ברח לך מעבר לגבול למדינת שלעזיא כי קרוב הוא, ושומרי הגבול לא ימנעו איש שאינו נושא משא לעבור שמה, וכוזה תמלט נפשך עכ"פ, ולאשתך אף כי תלקח לבית האסורים לא תאונה אלי' כל רעה, ואיעזבך כי תמלט על נפשך חיש מהר כי היום רד. הרב ידע את האיש ואת שוחו כי כאמן הוא אליו ודורש טובתו, ונתן חזון קשבת לדבריו, ויבא רגלי מן העיר, ועבר הגבול וילך כל הלילה עד בוקר, ויבא עד עיר מיליטש במדינת שלעזיא, ותהום כל העיר כי בא הרב מקראטאשין ברגליו ביום הראשון של פסח, והרב נחלש מאד מטורה הדרך ומרוב לער ויגון, ולא ברה אוכל לנפשו, כי אם זעק ביגונו לאמור: מה יעשה לאשתי הרכה והענוגה, ואם אמנם מספר היהודים בעיר מיליטש הקטנה לא הגיעו להמשים, בכל זאת נמצאו בהם בחורים אמיזי לב כעשרים איש, ונאספו יחד, וישאלו מאנשי הצבא מחיל שלעזיא בנדיהם וכלי מלחמתם וסוסים דוהרים ויתחפשו בהם, ונספחו אליהם איזו נדיבי לב אנשי חיל מכני נכר וירכבו עד סמוך לעיר קראטאשין וגסתרו שם בעיר הקרוב אלי' וישלחו שמה מרגל א' עם כסף באמתחתו להקור מקום בית האסורים ולהתקרב עם השומרים ולחקור על אודות האשה השבויה עד שיתודע לו מקום מושבה, ולא מצא המרגל שם כ"א איש אחד שומר הפתח, ויתקרב אליו ושתה עמו משקה המשכרת, וכנס יין שרף ויבא הסוד כי צבית האסורים כלואה אשה א' יען נמצא צביתה ילד נוצרי מת ובעלה הרוצח נמלט, והודיע המרגל את כל זאת לבני החיל אשר נסתתרו, וימהרו האנשים ויבאו לבית האסורים ומצאו את השומר האחד שוכב שבור, ויגשו וישברו הדלת ויקחו את האשה הרבנית על הסוס, ובערס נתודע

זקני הגה"ק מ' אריה ליב אבד"ק אמשטרדם, אבי זקני המחבר ז"ל עיין בשפת אמת דכ"ב שמכנים אותו הגה"ק גיסו ר' יעקב עמדין ור' שמואל הי"מ ממיץ, לאב"ד ור"מ באמשטרדם ומצודתו פרוסה לק' פראג, וב' כס' תוא"ש כברלין דע"א דלא קבע דירתו בפראג, הגם כי נודע כי נתנו בו אנשי פראג עיניהם למנותו לראש עליהם ועל המדינה בשכר הטיבות שגמל עמהם מטרחקים בסבות גירוש היהודים מפראג ופיהם בשנת תק"ה, שבאה פתאום פקודה מהקסרית מאריא טהערעווא שלא יראה ולא ימצא אף יהודי אחד בעיר פראג (ד) ויצאו מכל ערי פיהם לכפרים הסמוכים ויתעכבו שם ו' חרשים לנבות חוביהם ולמבור רכושיהם ואחר כן ילכו חוץ למדינות הקיסרית ולא ישובו עוד

נודע הדבר בעיר נמלטו מעבר לגבול על אדמת ארץ אשכנז ויבאו את האשה הרבנית בשלום לבעלה, אכן כמעט ערכה כל שמחת הנס, כאשר הרבנית נפלה למשכב כי בעת אשר נלקחה שני אחותה השכן ולא נרפאה ממנו כי אם אחרי שעות אחדות, לכן אחרי עבור ימי החג נסע הרב עם אשתו לרחוק כמימי קארלסבאד במדינת באהמען, ויבא אל בית התפלה וימצא שם גדולי תורה מהכמי פראג זקני העדה, ויבא עמהם בסלסול הלכה בדיון כלי בעל שטעמו שמה ובעלי המלאכה ברזותם שיתנוצלו הכלים ימשהו אותם בחלב וטובלין אותם במשיון חם, אי צריך ליוון או הגעלה כיון דא"א ללכנן, וראה כי הם ת"ח גדולים, ואחר ימים אחדים ראה אותם שוחקים ככידור ושע שטעונג בעלמא עושים כן, והוא לא ידע כי נוואת הרופאים היה כן כדי שיתנועט הגוף אחר שתיות מו המעין תנועה חזקה ע"י ריאת רגלים או תנועה ע"י שחוק הכידור, ויען כי לא הסכימו לרוץ ברגלים ע"כ הורגלו שחוק ההוא, אכן בעיני ת"ח ממדינת פולין-שחוק ההוא הי' נתעב ונאלץ, כי הי' מקובל שהשחוק ההוא מורשה הוא מלומות עובדי אלילים מימי קדם, לכן קיים בהם מצות תוכחה וכתב אליהם מכתב חרות וזה לשונו: הגני לשבח ולהודות לך פודה ומגיל כי נפשי ונפש אשתי כגפן פוריה הלל משחת ומיד רשעים עריצים חללנו, גם רפאות תעלה שלחת למכאובינו, כי בלאו אל ארץ אשר שלחתנו, וגם זבת חלב ודבש היא, אפס כי ע"י העם היושבים עלי' וילכו אחרי ההבל וההבל, אנא ד' הפוך לבבם ליראתך ולעבודתך אבי"ר. (מלת ע"ז רומז על התוכחה בר"ת עי"ן זי"ן) עוברים זכריך, זאת עיני, עמוה זקן, זאת ענתי, עושים זדון, עלים זקופים, עושה זריקה, זכור עון, זר עבודתם, עומדים זה, זכו עבודתכם, עונג זכר, עומת זה, עמי זכור, זרחו עליכם, ז' עממים, עיגול זורקים, זמורת עובד, זמר עליון, עובדי זרה, עליהם זרוז, זרעתם עלי, זיו עולם, יעורגים זקנים, עושה זריקה, זכר עברים, זרי עמי. מן והתענגתם מזיו כבודה (ישעי' ט"ו) כאיל תערוג (תהלים מ"ב). ובעוד התמהמה דו"ז הג' הג"ל עם אשתו בת ר' הירש בקרלסבאד באו מכתבים מקראשטאין מהקהל דשם כי יאלו במשפט נקי, כי השופטים דרשו וחקרו היטב ומלאו כי עלילת שקר היה, ע"כ ישובו למקומם, אבל המה לא אבו לשוב עוד, ונתקבל באהבה לרב בק' נאחיד במעשרין ומשם נתקבל לרב בעלמא ושם מי"כ. ועוד התייחסו אחרי הנדיב הנדיק ר' הירש פוערקובר כמה מגאוני ארץ, גם הרה"ז ר' חיים אוירבאך אבד"ק לונגעוין התייחס אחריו, כן הגאון ר' יהזקאל פשיטקער היה מנכדי האיש המורס ההוא, וכמה גדולי ישראל התפארו שיאלו מורעו והתחתנו בזרעו:

(ד) כפ' שמות ותפתח ותראה את הילד והנה נער בוכה ותאמר מילדי העברים זה פירש"י קולו כנער, ודקדקו מה בעי רש"י בזה, גם מה שאמרה מילדי ולא בלשון יחוד ילד עברי, ופי' הנה ספרו לנו בעת שהיתה המלכה מ' טרעזיא מושלת מקום מושבה בפראג הצירה לישראל מאד, והי' שם זקן א' ושמו ר' זלמן קרוב והוא בעה"ח על כתב הרבנות להנב"י ז"ל שנדפס בס' מופת הדור ד"ח הוא הי' איש נכבד וקובל ע"ש לבקש על עמו, אמנם הי' קולו קול עב וחזק מאד, ויהי כאשר בא לפניו לבקש רחמים על ישראל התחיל בקול גדול וחזק עד שנודעה המלכה מקולו ורעדה אחתה ותגער

עוד, או יצאו בעד פראג שבע אלף וחמש מאות ושמונים וחמשה נפשות מבני ישראל וקצתם נתפזרו לארצות שונות, גם לברלין נעו ונדו משפחות המגורשים, וזקני הגאון מאמשטרדם עשה טובות עם המגורשים כמבואר שם דק"ח באורך. והגאון מפעשריווא כ' אשר בשנת תקי"א נתקבל מאמ"ד לפראג כ"ב בהסכמתו ע"ס עין אבות לניסו הג' יעב"ץ ז"ל ד' אמשטרדם, אבל מחמת המריבה בו בפרק נגד הגאון הר"ר יהונתן, ורבני וחכמי פראג עמדו לימין הגר"י ז"ל לא נגמר הדבר, ונתקבל בשנת תקמ"ו הג' בעל טוב"י ז"ל, ובהק' בנין אריאל מבני הגה"ק מ' שאול ז"ל מביא משיעורים קבועים מטורים ובי' שיסר אביו הג' ז"ל בחברת חכמי ביהמ"ד באמ"ד ע"ש באורך, ובקונ' בית צדיק ד"פ, ובהק' ס' זרע יצחק (ד' אמ"ד תקמ"ט) להג"ר יצחק גר תלמידו.

וב' הג' מסעראצק, סיפר לי ר' ישראל משה מפולסוסק ששמע מהר"ר אפרים מלובלין כי אביו הק' ר' ליבש ר' מעבלים מפיעמטריקוב סיפר לו, כי פ"א בהיותו לפני הה"ק הרבי מלובלין ז"ל, אמר לו שמך ליבש, אחר זקניך הר"ר ליבש אבד"ק אמשטרדם, ואנכי ראיתו בעת שהלכתי לרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, בין היערים, ראיתי איש קומה ובהי יד (ארבי"ל) ארוכות ורחבות ומצנפת ספאדיק גדול, ומגויים הלך לנגדי, וכס' תפלה למשה פ' לך להק' ר' משה סאמבורר מביא ששאל לאחיו הק' ר' הירשלי זינדלשובר בעת שהולך חוץ לעיר בין העשבים או מתפלל בהתלהבות המנחה, והשיבו כי נשמות צדיקים הם שם בין הצמחים, ורצים אחר איש חי ומתדבקים בו ומוזה מתלהב) ושאל אותי: היכן אתה הילך, והשבתיו ללמוד תורה אצל הרב ר' שמעלקא, א' לי, ודאי ראוי אותו צדיק, אבל אלמוד רק ש"ס, ותרגיז עצמך לחדש חידושים, מכל דבר שיועיל לסוים, ושאלתיו מי הוא, וא' לי כי הוא הרב מאמשטרדם חתן החכם צבי והי' לו שומא על צוארו, וכפי שצייר אותו ראה שהכירו כאילו הי' בחיים עכ"ל.

וב' א"י ש"ב הגה"צ מ' אברהם יוסף שי' איגרא הרבי מקשנוב ששמע מפי ש"ב הגה"ק מהר"ה מצאנז ז"ל אשר הבעש"ט זי"ע אמר שג' משפחות נקיות דור אחר דור אשר ברת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמידיה ליעקב, והם משפחות החכם צבי (ה) ומשפחת זקני הגה"ק ר' מאיר הלוי איש הורוויץ אבד"ק מיקטין, ומשפחת הבעש"ט ז"ל

ותגער בו לאמר: למה תדבר בקול חזק כ"כ, והאם לא מלאו היהודים לש"וה איס שתלגן שאיננו מהדוכבים בקול, ודברי חכמים בנחת נשמעים. והשיב בחכמה: תדע גברתי, לא אנכי לבדי המדבר ומתחנן מלפניך, אלא כל נפשות אחי המדוכאים אשר דרים תחת ממשלתך המה המדכרים מתוך גרוני וזעקים אליך לישועה. והעיבו דבריו בעיניה, והגחה עשתה ליהודים. והנה ספרו על הגה"ק ר' משה עייטלבוים ז"ל שכשהיה בן ג' שנים ואביו סיפר לפני בני ביתו בליל פסח את כל הצרות והשועזדים אשר עשה פרעה עם ישראל, וכאשר שמע הילד כזאת קם בחמתו באש להכה וחסף מקל ורצה להרוג את פרעה, מפני שגם בעטנותו הרגיש בצרות ישראל ומסר נפשו עליהם, ק"ו ב"ב של ק"ו משה רבינו אדון הנביאים מושיען של ישראל בודאי גם בעטנותו נראה בו מסירת נפשו עבור ישראל, ויהי כי פתחה התיבה וראת שהוא תינוק קטן ושמצה קולו שהי' בוכה כנער בחור בשנים, תמהה על זה, לכן אמרה מילדי העברים זה, כי אין הקול הזה כמו לבד, כי אם הוא זעק בקול שכלל בזה הרבה קולות מכל ילדי העברים שנגזר עליהם להמיתם, וזה מילדי העברים זה, והציגה כי הוא הבן אשר יושיע את ישראל, וכעין זה הובא בס' תמ"ג שם בא"א.

(ה) בנוגע לתולדות זקני הח"ס זי"ע כבר הארכתי בק' בית צדיק, ובק' כבוד הבית, וכאן אביא מש"כ ש"ב ה"ג לנ"ס מ' אברהם סג"ל אימינגא הנ"ל זי"ל: ראיתי כי הדר"ג שי' בבית צדיק נמשך אחרי בעל אגני שם מהק' ס' מנן דוד שהבן החמישי של ה"ג הי' הג"ר געניל, וזה טעות רק

ו"י, ועיין בס' שמן המיב ח"ב אות ק"ו). ועיין מש"ב ש"ב הגה"ק מצאנו מגדולת זקנינו הגה"ק הח"צ ו"י בשו"ת דברי חיים ח"ב חו"ד סי' מ"ג, ומש"ב בה"א חו"ד סי' י"ד אורות נכדי וצאצאי הח"צ בזה"ל, ועל הרב מוסר ליסעי ולפייס את ידידי שארי הגאון מופ"ה האב"ק לבוב, וירעתי בטוב משפחתנו אם כי המה נוחים לבעום על דבר הראוי לבעום כי ירושה לנו מאבותינו הגאונים וצ"ה"ה, עכ"ז עוברי פשע ונזחים לרצות כי תולדותם המה טובי לב ורחמנות בלבבם על כל ישראל ולכן ימחול לו וכו' ע"ש: ובס'

רק הכן הה' ה"י הג"מ דוד אב"ק יאריטשוב ומ"כ בק' לעשנוב הסמוך לבראד, ושמעתי כי בא לעיר ההוא ולא הודיע מי הוא ולא הראה את תפארת גדולתו וחריפתו, רק אמר שהוא איש פשוט, והתעכב עם חיזה שנים ונתקבל להיות שמש צביהכ"ס הגדולה, וקודם פטירתו גילה לפני העומדים בן מי הוא כי הוא הרב דק"ק יאריטשוב וזה נוסח מצבתו: קונה לדוד מובעי' ל' לגופי' נח נפשו תקטוב לזיורה, י"ב לספירה, חבל על ש"ש גדול שאבד מן העולם עם לילות ימיים בלימוד התורה ובעבודת הבורא, ידיו רב לו במשנה מקרא וגמרא וסגרא לא פסק פומי' עד אלת שמשו וטהר גברא יאה נשמתו בטהרה הגאון הקסיד ר' דוד בהגאון המפ"י ח"צ ז"ל, וע"ז רמזו בהמצבה חבל על ש"ש גדול כפי המעשה הנ"ל שהשכיר עצמו לשמש צביהכ"ס, ובמגילת ספר לד"ז ה"י יעב"ץ כתוב ששעה שידוך עם אחיו ר' דוד עם הקטין ר' יושעא מאוסטרהא, ומפני חיזה סיבה נפרד הקשר והשיא אותו גיסו הגאון מ' אריה ליב אב"ק אמסטערדם עם בת הקטין ר' נתן צ"ר בללא מזלוקוא וכו' (עיין בזה בכבוד הכות דכ"ה ודל"ב, ובס' שמן המיב דע"ו) והג' מצאנו ה"י נכד ה"י ר' דוד ה"ל.

והגאון מ' נתן נפטר בבראדי, וזה נוסח מצבתו: נפטר בש"ק י' שבט תקל"ח לפ"ק, ראיתי רעה על הארץ המשכיל נתן במרומים ה"ה נתן לזויתא זריו ומתיר באורייתא ה"ה הרב המאוה"ג מו"ה נתן ז"ל כ"י ע"ה פ"ה שלשלת היוחסין בן לאותו גדוק הגאון המפורסם חכם צבי ז"ל תנצ"ה. ושמעתי מפי אנשי אמונים כי הג"מ נתן הג"ו ה"י דורש לפרקים דרושים נכבדים בהלכה ובאגדה לפני הרבנים חכמי הקלו"ז דשם וכל העם העומדים בעזרה התענגו מאד מאמרתיו הטורחים המווקים שבעתים בעליל התורה ומשולבים בענפי הפלפול והחידוד, והגאונים מו"ה חיים לאגויר ומו"ה משה אוסטער זי"ע ראשי חכמי הקלו"ז אשר גם הם היו באותו מעמד אמרו כי בתוך דבריו המסולאים באבני נזר הפלפול והחידוד ספונים עמונים סתרי תורה ורזין לאורייתא. ונדפסו חידושי תורה מהג"ר נתן אשכנזי בס' קטן אמרי נועם, וגו' בס' מנחה חדשה להג"מ יצחק איזיק בדף למ"ד ע"ב.

הג"מ משה אב"ק זלצטשוב בהנה"ק מ' אלעזר רוקח אב"ק אמסטערדם, ה"י בזיווג ראשון חתן הרבי ר' נפתלי כ"ץ בעל סמיכת חכמים (ובס' מזכרת לגדולי אוסטרהא דף פ"ב ליד"ג הרב ר' מנחם מענדיל ביבר כ' שהי' חתן הג"ר בללא אב"ק אוסטרהא בן הר"ר נפתלי ז"ל) ואחרי מותה נשא בזיווג שני את הרבנית מ' לאה (נ' בבראדי ג' אדר תקמ"ה) בת הגה"ק חכם צבי ושמעתי כי הג"ר ח"צ בא פ"א אל העיר אשר הג"ר אלעזר רוקח ה"י דר בה (ולא אדע אם ה"י המעשה בבראדי או בעיר אחרת, כי הגר"א ה"י מקודם אב"ד בעיר ראקיב ובעיר פארנאו) והנה הגר"א ה"י יושב כל היום צביהמ"ד מעוטק צטו"ת והוגה בתורה, וזה ה"י גודע בתכל' וגם הג"ר ח"צ שמש מזה, אך צו ביום שהי' ח"צ צביהמ"ד אשר התפלל הג"ר אלעזר עם ראה ח"צ כי הוא חולץ את התפילין והעלית מעליו תיכף אחר התפלה והולך לביתו ויהי זאת לפלא בעיני ח"צ וישאלהו ע"ז. ויען הגר"א כי היום נעשה בנו הרב ר' משה בר מנחה והוא עושה סעודה גדולה ע"כ הוא ממחר לשב לביתו להכין לרטי הסעודה. ח"צ השתוקק מאד להיות על הסעודה, אולם הג"ר אלעזר לא קרא אותו ועכ"ז לא השגיח ח"צ ע"ז והלך בעצמו אל הסעודה. בתוך הסעודה דרש דרש משה

ובס' אוה למושב דף י"א הובא קורות חייו של זקני הח"צ ז"ל, ושם כ': הוא תיקן בבית המדרש דקלו"ז ללמוד בכל בקר ברבים אחר תפלת שחרית פרק מתנ"ך ובין סנחה למעריב פרק משניות עם כל המפורשים על בריה כאשר עד היום עושים, והשלחן אשר למד עליו עדיין קיים ולומדים עליו בקלו"ז, והוא היה הראשון בדבר מצוה לזכותם בין לקידוש ולהברכה, שלא היה נמצא לפניו יין כשר במקום הל"ז, והוא שלח אנשים לאיטליא ולצרפת לעשות יין כשר, ועוד היו מולו"ים בימיו בעשיית המצות והיון שישגיח על עשיית המצות אדם כשר וירא ה', ועוד הזהיר את העם שלא לאכול בפסח למרור קריין, כי בשיעור קטן אין ייצאין בו, ובשיעור גדול הוא סכנה, לכן תיקן שהי' לוקחים לאטוה הנהוג בהאמבורג ואמ"ד (שו"ת ח"צ ק"ט), ועוד היו מרננים על ההרסים הנמצאים בהאמבורג שהם בחשש מורכב וכו' (ח"צ קס"א) וכו' והי' מוהל נפלא וכו' ע"ש, ובפלתו סי' קצ"ד כ' בענין שנהגו אז הגושים להמתין ט' שבועות לנקבה אחר הלידה, ואין מעם לזה, לכן כבר עמד הגאון מהר"צ בהאמבורג ואנחנו בפראג ובמלנו המנהג והתרגו לטבול תיכף בעמך והליכתן לבהב"ג וכו' ע"ש.

והגאון

דרוש גדול וחריף אשר מצא חן בעיני כל השומעים, ואז אמר הח"צ להגר"א, אנכי יש לי בת הבנה נתחתן יחדיו. ואמר לו הג"ר אלעזר גם בעיני טוב הדבר אך ראוני כי זוגתי הרבנית תראה מקודם את הכלה, ושלח את זוגתו לראות את הכלה ולא מצאה חן בעיניה, ולא רצה הגר"א להתחתן עמו, ואמר לו הח"צ אם אין ראוני עתה להתחתן עמי יתחתן עמי אח"כ, ונתקיים דברו של אותו צדיק, כי הג"מ אלעזר השיא את בנו, והח"צ עשה נישואין לבתו עם הקטין ר"ם לזרלם מלכוב, ואח"כ מתו אשתו של הג"ר משה, ובעלה של בת הח"צ, ונשאת אח"כ להג"מ משה עכ"ל.

בס' שמן הסוב ח"צ אות צ"ג הובא מעשה שסיפר הה"ק מפשארטקוב כי זקנים של הגבירים רוסטילד, נתעשר ע"י ברכת צדיק הוא זקני הנה"ק מ' צבי הירש הלוי איש הורוויץ ז"ל אב"ד ק טשארטקוב ע"ש מעשה נורא, וגם ש"ב הגאון מ' פנחס הלוי הורוויץ אב"ד ק בראשנין כ' חלי מעשה זו באריכות יותר, וסיים: ועוד שמעתי כי ברכת הגביר ר' מאיר אנטשיל רוסטילד בא לו מאת זקני ההכס צבי ז"ל, ומעשה שהי' כשברח הח"צ מאמסטערדם מפני רודפיו מכת הש"ך שר"י, מרס בואו ללכוד, עבר בהצנע דרך עיר פפדמי"ן ויקחהו הרמ"א רוסטילד לביתו על ש"ק, אמנם הבין והכיר בו שהוא ח"צ, וכמוש"ק התפטר הח"צ מאתו וילך לדרכו. ויסע אחריו הרמ"א והשיגו על הדרך, ואמר לו שהוא יודע מי הוא, וכי הוא ח"צ, ושאלו להיכן הוא הולך וברח והשיב ח"צ: הנה כאשר שאל המלאך את הגר שפחת שרי אי מזה באת, ואנה תלכי, ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת, וקשה הא המלאך שאל אותה שתי שאלות מאין לאן, והיא לא ענתה רק על שאלת מאין מפני שרי, אבל האמת שהיא ענתה תשובה אחת שיש בה שתיים, מפני שרי גברתי אנכי בורחת, כלומר ואם אני בורחת לא אדע אנה, וביקשו הרמ"א לאמר: רבי הולך בדרך רחוקה, ובדאי לחוק לו במעות, יקה נא ממני הכיס עם האדומים, וימאן הח"צ ליקח מתנתו, ויפאר בו מאד, אבל הח"צ לא חפץ בשום אופן לקבל, אז השעיך הגביר רוסטילד את הכיס עם האדומים על הארץ והפקירם לכל המוצאם, ויפנה ללכת לשירו, ורק אז לקח הח"צ את האדומים וברכו בשביל שהיפך עמו והמציא לו מעות בשעת דחקו שהי' עשיר גדול ושתתקיים הפשירות לדורי דורות מבניו וכו', ועלו נוכל לומר שהניח מעותיו על קרן הצבי, והא והא גרמו ל' ע"כ:

כ' ש"ב הג"מ שלום צבי ש"י גאלדבוים אב"ד ק גראבאוויץ מקובל בידי מאבותי כשהי' אה"ז הח"צ עדין צעיר לימים עשה לו דרך לעבודת השי"ת שלא לישן במעל"ע כ"א ב' שעות, והיתה פקודתו

והגאון הגדול מ' חיים דוב שי' אבר'ק פעטרווא כ': אדמו"ר מצאנו זצ"ל הי' דרכו לשבח מאד את זקנו הח"צ ולספר מקדושתו העצומה, ופ"א סיפר שזקנו הח"צ ז"ל הי' מעשן טובאק ביו"ט, וספר אז דבר מקדושתו, והדבר איננו וזכר. ועיין במנ"א סי' תקי"ד, ובס' מור וקציעה כ' בשם אביו הג' ח"צ שהי' שאלתו ביו"ט, אף שבימי חרפו מנע מזה אמר לו חסיד גדול ורב מובהק שלא יפה עשה כיון שרגיל בו מצטער ביו"ט ומונע שמחת יו"ט, וחזר לנהוג בו היתר, ועיין בשו"ת תרשיש שהם סי' כ', ובס' מנחת יו"ט סי' צ"ח. בשו"ת אבני צדק חאו"ח סי' מ"ז כ' יש עוד נשים ממשפחת הח"צ ז"ל שאוחזין מעשה אבותיהן ואין נוטלים לולב ולא מברכין וכלעת הח"צ בנוספות סי' ח' שהביא רא' ברורה שנשים לא יברכו על מעשהו"ג, וכ"כ שם סי' י"ז ומשפחת חכ"צ ז"ל יש להם קבלה שלא יברכו ע"ש, וכן מוזכר מזה בישועי, ושמעתי שכן היה המנהג בבית אדמו"ר מצאנו שהנשים לא ברכו על נשיאת לולב וכן על שאר מעשהו"ג ע"פ

פקודתו על אשתו שלא תגלה זאת לטוב אדם שבעולם, וכן שמרה פקודתו כמה שנים, אמנם מן השמים גילו זאת לחמיו הוא הגה"ק רשכ"ה ר' זלמן מירלש אבד"ק אה"ו כי נעשה רעש גדול בשמים מזה, שפ"א הש' בראשו הח"צ, וצטקו בפלמיה ש"מ מי יחדש תורת אמת אם ינחו אותו להתנהג כ"כ בסיוגופים, והוא רך וענוג, וגילו זאת לחמיו, וקרא אותו לפניו והוכיחו בזהבה, הלא אמרו ז"ל שמהראוי לישן ח' שעות במעל"ט ורמזו א"י ישנתי וכו', והשיבו אה"ז הח"צ, רק זאת חובל לעשות לקיים התאמר באופן לישן ד' שעות במעל"ט, ויהי' הפי' א"י ישנתי ינוח ל"י היינו שבמשך ב' מעל"ט שיש בהם מ"ה שעות אישן ח' וישאר ל"י גימט' ארבעים עכ"ל. והוצא בבאר היטב חו"ח סי' א' עפ"י פי' זקני הגה"ק הרבי ר' שמעלקא ז"ל מנ"ש הוצא בשמן הטוב את ק"כ, ובס' ברכת אברהם דכ"א.

עוד כ' הה"ג הנ"ל שמעתי מאמי שמעיה מאביה הגה"ק מ' אפרים רוקה אבד"ק וויניא בשם מרן זקנו הח"צ שקודם פטירתו אמר שדעתו דעת תורה נוסה שהגשים מיונאיו הללו עד סוף כל הדורות שלט אלה לא יעשא א' שלא ילכו לנהר בר"ה לומר תשליך. ב' שלא יקראו בספר נחלת צבי עה"ת. ג' שלא יפלו את הלולב ולא יברכו עליו, ואמר בפה קדשו שאלם הי' בכחו הי' גזר כן על כל העולם רק הוא קודם פטירתו ואין ביכולתו עוד, ועיין בשו"ת בשמים ראש סי' ע"ג, ובפירוש שמעה מאביה שאה"ז הח"צ אמר כן בפה מלא שעל זאנאיו לדורות עולם הוא גזר שיתנהגו כנ"ל.

כ' בהק' ס' סמיכת משה ושמעתי שזקני הגאון חכם צבי ז"ל בכל פעם שצאו אליו מכתבים שונים הי' קורא תמיד המיטול מה שכותבים עליו, ושאלו אותו מפני מה הוא עושה כן, ואמר שהוא קורא במכוון שיראה ארך העולם מפאריס אותו לגאון ולהפארת ויהי' לו בוסה לעשות עבירה ע"ש: **ובשה"ג** השלם דף ק"כ כ' בדבר המחלוקת בין הר"ר יהונתן ודו"ז הג' יעב"ץ ז"ל שמעתי מהג' מהר"ש סופר אבד"ק קראקא ששמע מאביו הגאון ח"ס ז"ל סיבת המחלוקת דאחרי מיתת אביו הר"ר יהונתן, נסע לפינעטשוב לשיבת זקנו, וקרה מקרה דהגאון ח"ס נסע דרך שם לאשכנז ומרוב ענותנותי' לא הודיע שמו מי הוא, ואחרי כי הגאון הר"י אייבשיץ החליט אז בדעתו ג"כ לשוב לאשכנז אזי נסעו שניהם יחדיו ובעגלה א' ואיזה חברים המקיבים לקולו בחורי חמד מופלגי תורה ליווהו אותו על דרכו איזו פרסאות ופלפלו עמו בחריפות גדול בשעת הנסיעה מרם יפרדו איש מעל אחיו ובל"ס הלא ידעתם כי נח"ת ינח"ת מזה איש אשר כמוהו הוא הגאון בעל ח"ס, על אשר זכהו הי' לשבת בצוותא דא ולא בכל יומא מתרחים נסיעה כזו, ותחת אחד השיחיים שאל אותם אודות ס' שו"ת ח"ס, כי יצאה לאור עולם זה מקרוב מביה"ד אה"ד יפה אף נעים ועם גליונות ארוכים ורחבים, ועוד הוא מדבר ענה לו הג' מהר"י אייבשיץ שהי' עדיין בחור צעיר לימים

ע"פ סברת זקנו הח"צ, כן הגיד לי א"א הרב ר' בנימין צבי שי' מק' איזע עכ"ל. **זקני** הגה"ק בעל חכם צבי הי' חתן הגה"ק מ' משולם ולמן מירלש (ו) אבד"ק האמברג ונטעות הוא מש"כ בס' דעת לנכונים, ובבית צדיק שהי' לוי' בן הג"מ יעקב דוד ניימארק מירלש מגדולי ווינא בן הג"מ נפתלי הירש אבד"ק פולדא בן הג"מ יעקב קאפיר אבד"ק ניימארק בן הג"מ אהרן העליר אבד"ק ווארשמיין שהי' בן אהותו וחתנו של הג"מ משה הלוי העליר אבד"ק ווארשמיין ואבי אביו של זקני הג' בעל תויו"ט ז"ל

לימים דרך שחוק כי אף הגליונות הגדולים מזה ומוזה אינם מספיקים לכתוב כמו כל הטעותים הנמצאים בתוך הספר הזה, ומוזה אחלושתי' לדעתי' מאד ול"א דבר עד שגלה הדבר לפני בני הגאון יעב"ץ ז"ל, וגלל כן היה השאפה עמונה בלבו עד עת מלא וכו' עד, שמאל לו שעת הכושר שבא לידו איזה קמיעות וכו' ונפתרו ע"י זרופי שמות א"ת ב"ש שהמה נוסים אחר השב"ץ י"ש ועד מהרה הכערה ללבו יצאה כי אז הזמן גרמא כי פשתה המספחת אף בקניונים שבס' וכו' ע"ש. (ו) כבר כ' צבית לדיק דפ"ו מקורות חייו ולדקתו וקדושתו, ועתה נדפס ס' אוה למושב ושם ד"ח הא"ב תולדתו באריות, ודו"ז הג' יעב"ץ במגילת ספר ד"י כ': משפחת מירלש המפורסמת מהסידרי ק"ק ווינא הישיבה המלכה לה אנשים נכבדים נדיבי ארץ אגשי מעשה והסידים גדולים בעלי תורה מופלגים וכל הגאונים שבאותו הדור דבקו בהם והתחתנו עמהם כי גדלה מאד מעלתם בתורה ויראה במעשים ובעושר, ובשנת ת"ל הגלה הרב ר' זלמן מירלש עם הגולה אשר הגלה מלך לעאפאלד הראשון, ונתיישב עם משפחתו במדינת מארק. צברלין, ושם ישב רק על התורה ואח"כ עסק גם בצרכי הקהלה ויסד בשנת תל"ו חברה קדישא דקברנים והיה ראש של החברה, ובשנת תל"ח רצה לילך איזה שבועות לוויטן להלות משות לקורפוסטען כי היה גדול ונכבד בבית השרים והמלכות (עיין מגורשי ווינא רי"ג) ואחר שעזב הג' בעל בית הלל את כסא נכחר הוא לאב"ד ור"מ על ג' קהלות אה"ו, בשנת ת"ס, וקבע שם ישיבה גדולה, ולמד יום ולילה עם תלמידים צעירי הא"ן (כמש"כ עליו הג"ר אברהם ברודא בהק' לבית יוסף) ובשנת תנ"ב נתקבל לאבד"ק זאלקווי וסיקסין, אבל לא רצה לעזוב את מקומו כמש"כ בצמח דוד וכו' וכו' והוא זכה וראה בערך ק"ן יונאיו חלציו, גם דור המישי וילדו לו צארץ ליסא, וכל בניו וצנתינו גדולים בתורה ובמעשים, מהם רבנים, ומהם קנינים, והארץ האירה מכבודם, ומת זקן ושבע ימים בן פ"ג שנים ב"ך כסליו תס"ז.

והג"י להביא בזה מש"כ גיסי הר"ר משה יעקב מקאלאמפא: משפחת מירלש יסודתה בהררי קודש, באחריות המאה השלישית להאלף הזה, היה אב"ד בעיר וולרשמיין הלא היא ברכת בני אשכנז. גאון גדול ושמו רבי משה הלוי העליר, מנקובי ראשית גאוי דורו, וגם הן ועושר בביתו, על עדתו הדתו, ועל כל אנפיה תפארתו, ולו שני בנים ובת אחת, א"י הרב מ' נתן הלוי, ב' הקצין הנדיב אשר היה ביתו פתוח לרוחה רבי יעקב המכונה קאפיל וולרשמיין, ג' ואת בתו ויהדותו נתן לבן אחותו רבי אהרן ב"ר דוד, מלא תורה כמוהו, ובלכתו בדרך כל הארץ על כסא לא ישב זר, כ"א שארו וחתנו נתקבל לאבד"ק וולרשמיין תחתיו. אורך ימים לא נתן ה' לרבי נתן, ואולם שני בנים גאונים נתן לו, א' שר התורה בעל תוס' יו"ט, ב' ר' יוסף ראבד"ק לכוב (מצבת קודש ח"ב סי' כ"ט). ור' יעקב קאפיל אחיו הוליד שני בנים ובת אחת, א' הרב האלוף מו"ה אברהם וולרשמיין חתן המהר"ל מפראג, (ואצאיו הוצא בתולדות מהר"ל מפראג, ובס' משפחות ק"ק פראג), ב' הקדוש והטהור הנעלה לשם ולהפארה רבי אליעזר ליפמאן בעל מרת פעסיל בת ר' יעקב ב"ר יצחק צבי המכונה ר' קאפיל נערסים (פסקים בדבר הלוינה פסולה א' א') ומסר בעו"ה בידו שיערות רך בשנים בן ד"ך וכלס, ומסר את נפשו על קדושת השם (שם) וכנים לא היו לו ר"ל, וחסול אשתו לפני אחיו חלוינה, ואחרי החלוינה אגלאי מלתא למפרע שהוא אטר רגל ורגלו לא ישרה, זה הדבר השמיע רעש קול גדול במחנה העברים, וגאונים גדולים פסלוהו, וקורות הענין הזה ארוכות

ולו. והג"מ יעקב קאפיל הנ"ל היה חתן הג"מ אפרים זלמן שיר אבד"ק בריסק בע"מ
תבואות שיר קפן. והג"מ יעקב דוד הנ"ל היה חתן הג"ר יעקב קאפיל סג"ל פרענקיל
שה"י נקרא ר' קאפיל ווינער בן הרב הקצין מ' יצחק סג"ל פרענקיל שה"י חתן הג"מ
יעקב קאפיל ווארשטיין בן הג"מ משה הלוי העריר הג"ס.

הגה"ק

ארוכות, ג' ואת בתם ויחידתם ואתה מ' אדיל נתנו לקצין בן קצין גדול בתורה מ' יצחק סג"ל
פרענקיל משאשי ווינא בימיס העס.

הג"מ אהרן אבד"ק וולרשטיין נקרא ג"כ העלר כמנהג הדור ההוא, שהחתן התכבד בחתונו, הן
ועשר בניתו ולו בן פורת ושמו ר' יעקב קאפיל, ויגדל ויעל לכהן ניימארק, ויקח אשה
ושמה מירל בת הגאון מ' אפרים זלמן שיר אבד"ק בריסק, לובלין, אחי הג' בעל תורת חיים,
כמו של הג"מ נפתלי הירש שור אבד"ק לובלין בן הג"מ משה אפרים זלמן שיר ממדינת משהרין
בן הג"ר חיים שיר מגזע רבינו יוסף ב"ר יצחק בכור שיר מאורילאגט בעל התוס' תלמוד הר"ם
ז"ל. והג"ר נפתלי הירש שור הנ"ל הי' חתן הג"מ ישראל ראש ישיבה בלובלין בן הגאון הרבי ר'
שכנא אבד"ק לובלין. והג"מ אפרים זלמן שיר מלובלין הנ"ל היה חתן זקנו אשר זכה לשני שלאגת
הש"ר ונדול מ' שאול וואהל מכריסק, והג"מ יעקב קאפיל אבד"ק ניימארק הנ"ל הוא אביו הג"מ
נפתלי הירש ועל שם זקנו הרב מכריסקו אבד"ק סולדא. ואשתו בת נדיב ר' מאיר סג"ל הגא
לוינא מקהל וירמייזא.

והג"ר נ"ה אבד"ק סולדא האליר את הג"מ יעקב דוד ניימארק מירלס ראב"ד בווינא, ולקח
אשה ושמה רשכיל בת נדיב ושם ומאה נעלה ר' יעקב קאפיל סג"ל פרענקיל הגודע בשם
רבי קאפיל ווינער, בהקצין ר' יצחק סג"ל פרענקיל הנ"ל. ולהר"ר קאפיל ווינער הי' עוד שני בנים
א' הג"ר אהרן הלוי חתן שארו הג' בעל תוס' י"ט ז"ל וכנזכר בתנילת איבה, ב' הג"ר משה
מירלס פרענקיל תווינא, ולר' משה הזה ארבע בנות, ואלה שמותן, דפריה, יראת, זירל, ושרה,
א' הבכירה אשת הג"מ ארי' ליב אבד"ק כ"ש בהגאון כמה זקן. ב' והשנייה אשת האלוף ביהודה
מ' אשר אגשיל שפירא בהגאון מ' אהרן שמעון שפירא אבד"ק פלאג. ג' אשת הג"מ אהרן שפירא
אבד"ק קאבלשאן. ד' אשת הג"מ יצחק מאיר תלומים אבד"ק פינסק בן זקנו הג' בעל קיקאן
דיואה ז"ל.

והג"ר יעקב דוד נ"ה הג"ל שני בנים ואת אשת, א' הרב החסיד הקצין מ' בנימין מירלס
מאוינא ואחר הגירוש בברלין, וחתן הרב הגביר רבי בערמאן סג"ל ברבי מאיר סג"ל
הנ"ל, ב' זקנו הג"מ משלם זלמן, ושם אשתו הרבנית מ' מלכה בת שארו הקרוב אליו מתשפתחו
האלוף מ' אשר אגשיל שפירא הנ"ל חתן הגדיב ר' משה מירלס הנ"ל. ג' ואת שש פססיל סג"ל
להג"מ מרדכי מאטל הלוי ריו אש אוטינגין, אבד"ק שנייסאן, ודיין באינא נאש אביו הר"ר דוד
טעבל ריו הובא בק' משה לוי שליז וכל אלה, הם ונשיהם וכניהם ובנאיהם נאשו מאינא בשנת
ת"ל ויחקעו את אהלם בברלין. וכינו של ר' בנימין מירלס הנ"ל הי', א' הג"מ נפתלי הירש דיין
ופ"מ בברלין, ב' אשת הג"מ אבד"ק הוראדנא בע"מ תפארת למשה פ"כ מדברי נייס. וגניו של
הר"ר נפתלי הירש מברלין הנ"ל הי', א' אשת דד"ו הג"מ חיים יוסף מאינא אבד"ק טרסבלא בעל
קונטרס דרש"י, ב' הג"מ דוד פרענקיל אבד"ק ברלין בע"מ קרבן העדה, ג' אשה ר' ליבא
מק' קאריב והוא האליר, א' הג"מ מנחם מענדיל מקאריב, אביו של הרב מ' יהושע ליבא מק' גרינא
אביו של הגה"ק מ' מנחם מענדיל אדמו"ר מקאצק ז"ל. ב' אשת הג"מ יוסף ראב"ד בריסק,
חותנו של הג"מ יחיאל מיכל אבד"ק לענטשא, חתנו של הקצין מ' יהודה ליב מלובלין שה"י חתנו
של הרק"ב ר' עדיאל מאיר גראדשטיין מלובלין, חתנו של הגה"ק מ' יהודה ליב אב"ד אדמו"ר
קלנבון ז"ל. ועיין במטה לוי הערה ו'.

הגה"ק זקני המחבר ז"ל היה אחיו של הגה"ק מ' שאול (ו) אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם
בע"מ בנין אריאל, ואחיוותיהם א' הרבנית מ' דינה אשת הגה"ק מ' שאול
הלוי

(ו) וכ' כו"ס שה"ג השלם בק"ו מו חיים שסיפר זקן א' שהי' מכיר להרב חיד"א ז"ל וששמע ממנו
בשבו ממסעיו שהי' מאריך בשבח הגאון מ' שאול אבד"ק אמ"ד, ובתוך דבריו הפליא גם מחכמת
נשים לספר ממעלת הרבנית דק"ק האג אחותו של הגאון מהר"ש אבד"ק א"ד, דכאשר פלפל עם
הגאון מהר"ש אבד"ק האג בענין אחד ושמעה הרבנית העומדת עם אחורי תרעה ובתוך כ"ד השיבה
אף היא כהלכה בקוצר מלין תרי מנו תלתא עד שהגאון חיד"א נבהל מזה מאלד, וכשהגאון מהר"ש הי'
מעיין עוד בדבר א"ל הרחיב"א כבר פור"ש מן האשה. וכאשר הבן הגמאר"ש כי יתפלא הרחיב"א
כ"כ ע"ז, אזי א"ל למעשה נוחא ל"י מה שהי' קמתמה עליו מאז על שקי"ר מאלד מלהביא בספרו
שם הגדולים רבים מחכמי האשכנזים אף המפורסמים, ויחננו בחסרות, ודא עקא, דלא הי' מוכרה
לו להביאם איש וציתו אחרי דגם המה חכמיות דרשניות וע"כ עזר עז"ר, וקמ"ץ משס, ועיין
ישוע"י או"ח סי' סו"ב, ולעיל דף ה'.

והנה ביום ד' עסק תרס"ד היה אחי המופלג ההכס השלם נדיב לב מ' יצחק נתן נטע כ"י
מיכלזאהן בעיר אמשטרדם, והעתיק ל"י מפנקס הח"ק הכולל שמות כל הנפקדים על בית
החיים מוידערבערג לקהל אשכנזים באמ"ד, משנת תכ"ט עד תמוז תקע"ח, ושם דף תק"ף כתוב
לאמור: יום זרה ומנוכה שעלה בימיו, האי יומא קדישא דשבתא שעליונים מפקשים ונואחים, נטל
מעיניו אחרי זמן מנחה לערך ששה וי"ו אדמ"ו גאון תפארתינו הקדוש הסהור והעניו נשיא חלקים
בתוכינו ונשיא אר"י אשר מרביץ תורה בישראל בשתי קהילות קדושות בפולין ובסוף בדוכנא, וכאשר
מת אביו אמור"ר אב"ד ור"מ מוהר"ר ארי' ליב זלנה"ה בשנת תקיד"ל נתקבל לשבת על כסאו כאן
באמשטרדם ושמש ומרביץ תורה, ומימיו חנו שתיים לערך ששה ושלישים שנה, עד שנתמלא שניו וימיו
לערך שבשים ושלישה שנים, ובהאי זמנא שעתא דמנחה במעמד כל טובי העיר וראשי העם ובנא"ס
דח"ק, וממש כל אנשי ח"ק ג"ח יע"א ועם סגולה משוק מלא מכל פה בשעת יציאת נשמתו, והיתה
יללה זכרי וצעקה ומרה גדולה עד מאלד, בוודאי לשמים עלה, האי יומא יום ש"ק זין תמוז ומאלא
בכתבא שניה עינהו עמו כזואת ב"מ כנסת יחזקאל זוק"ל, וכן נעשה בעליות הארון, ובסערת כל
המתעסקים עמו, ושאר דברים פרטיים הנזכרים שמה, ולמחרתו ביום א' ח' תמוז בהשכמה אחרי
יציאת ביה"כ, כל העם מנבלין ממלאכתם לגמול חסד עם האי לדוקא וקדוש יאמר לו. בשעה
שנשאין משהו, בתחלה הי' ע"י פו"מ דקהלתנו, פו"מ דק"ק ספרדים, ואחריהם כל ח"ק ג"ח ולומדי
בהמד"ש, וע"י שוטרים ונטורי קרתא מפני רוב עם ממש אין מספר יע"א, אריכים להעמיד העם
כדי שנמצא מקום רוחה לנושאין משהו, וכדרך זה נושאין אותו ומעמידין משהו לפני בה"כ חדשה
וגדולה ובהמד"ש, וגם לפני בה"כ דספרדים וגם לפני בה"כ חדשה דח"ק ג"ח, והיתה כזו
ונאקה בכל זד, ואחרי שנעשה זה, נושאין משהו בספינה המוכן לזה לכבודו בשחור בגד על כל
הספינה וגם שחור, והולכין לשם על בה"ק כמה וכמה ספינות מאשכנזים וספרדים וכמה עגלות,
וכמה רגלי העם עם בואינו לבה"ק ממש לא יכלו לראות את הארץ מפני רובי עם יע"א, ואחר
שכתעסקו עמו עם בבית המטהר, ונלדיק הדין מפני רוב נושאין משהו ומעמידין בה"ק ושם נספד
ע"י הכותב זה כי כן צוה כזואתו כ"י שלא להספידו בה"ק יותר מאחד, והיתה שם צעקה גדולה
ומרה בכל לב ולב תנצ"ה.

וסופדין אותו בשבעה בבה"כ גדול וחדשה, ולאחר שבעה בבה"כ גדולה בלבד, ויום זין באב
ערב לפני שלשים, מספידין אותו בכל בתי כנסיות, הן ע"י חכמי חובשי בית המדרש
ושאר תלמידי חכמים המפורסמים, ומקום קבורת מ"ו אב"ד מוהר"ר שאול נשיא א"י ב"מ בנין
אריאל, סמוך לקבורת אביו אמ"ו, גפשו עלה למעלה מעלה עדי כי יעמוד לגורלו לקן היומין,
ומטה

הלוי אבר"ק האג והוא בן הג"מ יצחק אבר"ק דאבר"ק סימיואטיטש
בהג"מ שמואל הלוי אבר"ק מעורטש וחתן הג"ר ישכר בעריש בן זקני הג"ר העשיל
ז"ל

ומה ד' למטה מעל כל פנים, והטוב יכפר בעדו ויביא מצטר טוב במהרה בימינו אמן.
קול ברמה נשמע במחנה העברים נהי כפי תמרורים בש"ק ז' תמוז בא השמש בזה היום ביום
המונוחה בשעה ששית בשעת מנחה ערבה כל שמחה והגיענו יגון ואנחה אל הלכה ארון חלקים
ונתקש בישיבה של מעלה רבן של כל בני הגולה גאון עויוני אלונינו מורינו ורבינו עמרת ותפארת
ראשינו הסידי והעניו בן אש חי המפורסם הסידי ועניו כהלל און גומריין עליו את ההלל אב"ד
ור"מ מוהר"ר שאול זנוק"ל בחור הקדוש יאמר לו שלשלת היוחסין בן לאותו זדיק אדמו"ר מוהר"ר
ארי' לייב זנוק"ל, בן ל"ה שנה שאול במלכו פה קהלתנו יע"א וכן ע"ג שנה במוות, אשרי ילדונו
שלא בייש זקנתו, יוצאתו כביאתו, בשלוש ובמישור הלך אתנו אהב שלום ורודף שלום, ורביס
השיב מעון ותורה יבקשו מפיחו כי מאלף ד' נבואת הוא.

והנה בעוד כבוד אדמו"ר חי קראנו אל ד' בחזקה כל העם מקצה אל קצה גדולים וקטנים,
נערים וישישים וזקנים צבאי ויבואו ובתחנונים, אולי יתעשת ה' לנו ועל ימי מלך יוסף
ימים, וכאשר ראינו כי כך נגזר ממרומים אלקינו את הדין, ישבנו בדד ונדום, עד כי פנה היום
ואז יאלנו לבקש אל שאול הוא כבוד אדמו"ר זנוק"ל לקרבו ולהספידו. הוי אדון והוי הודו, וד'
הטוב יכפר בעד וזכות הצדיק תגן בעדיו, אין פרץ וזוהה עוד ברהובותינו.

עש"ק ו' תמוז לאחר תפלת השחר שמענו ותרנו בטנינו שדמו"ר זנוק"ל נפל למשכב והיסורין
כבדו על הזקן, ואף שהי' מדוכא ביסורין זה איזה שנים הי' יכול לזאת ולבוא במלחמתה
של תורה והן עתה יש בהן בטול תורה וכפשת בינו ובין המות ר"ל מיד התאספו בפקודתנו כל
המלמדים מה"ק ותלמידיהם צבאי שנו ואמרו תהלים ותקנו משמורות והלומדי בהמ"ד יז"ו וכן
ה"ק משמורות התאספו בבהמ"ד מלכד שארי יחידי סגולה יראים וטלומים ולמדו והתפללו כל היום
ההוא וכל המחרת הוא ש"ק הנ"ל, ובליל ש"ק נשתנה שמו של אב"ד זנוק"ל צבאי הגדולה ועשה
מ"ש בכל בתי כנסיות ונדרנו בשביל כבוד אדמו"ר זנוק"ל בצמנו ב' פעמים ח"י כ"ל, וכן אהנו
נדרנו כל א' ב' פעמים ח"י כ"ל והודענו צערינו לאב"ד ופ"ו דק"ק ספרדים יע"א וגם הם עשו
מ"ש צבאי שלום ונדרו כל א' מפ"ו שלהם א' זהוב, וגם נדרו עבדיונו כאשר נדבה רוחינו,
בכן שלחנו להם גם כל א' מאתנו א' זהוב לזדקות קהלתם יע"א.

כל הלילה וכל יום ש"ק לא משו מתוך האהל של כבוד אדמו"ר זנוק"ל אנשי ח"ק של קברנים
ושארי יחידי ונכבדי קהלתנו וק"ק ספרדים יע"א עד כי עלתה נשמת הצדיק השמימה ממש
קטן הבית מהכיל ועמדו על הרחוב לאות ולאלפים והקול נשמע למרחוק כי המה העונים שמות
הקדושים אחרי העומדים בפנים, וכאשר יאזה נשמתו ממש בשקיקה בקדושה ובטהרה היתה צעקה
גדולה ומרה וברכו את ד' במורא ברכת דין האמת, ובעל הישועות והנחמות הוא יגחמינו
וינהגנו עלמות.

לאחרי זאת הכוכבים יאלנו לחפש בארגז של כבוד אדמו"ר זנוק"ל ומלאנו צוואתו אשר בו גזר
וזוה לעסוק ולעשות אחרי פטירתו, הן בדברים הנוגעים לגופו הן בדברים הנוגעים
אל הנשמה הכל כפי הצוואה הנלפס מהרב מוהר"ר יחזקאל זנוק"ל אב"ד אה"ו ועליו סמך
יתדותיו ומונה בתיבה, בכן בעניינו הסתרה ולהניח הגוף על הארץ ועשיית הארון עם שבעה
נקבים ולעמוד גם שומרים אלל הגוף כל הלילה נעשה ככל הנאמר בצוואה הנ"ל, וכל אנשי ח"ק
ג"ה אשר התעסקו בטהרה עבלי א"ע משהאיר המזרח, והבוקר אור העמלנו שומר אחד על פתח
הבית, להזהיר את העם לכל יקרבו אל הקדוש פנימה ולהתעסק בנוף הקדוש אם לא כי בא ביום
וקהר, גם הלקנו אלל הלוי דעבילכש כמנין שאול העולה לכן 14-33 (דובעלכש הוא עשרה נעטם,
ובמעות

ז"ל עיין דעת לנבונים אות מ"ז. ב' הרבנית מ' שרה לאה אשת הגה"ק מ' יצחק
הלוי מרבוב אבר"ק קראקא, ג' מ' גייטשי אשת הג"מ משה מואלקווי פו"מ ברבוב
הוא

ובמעות שלנו הוא תשעה קאפ"ו, גם שלחנו מיד לאחר ערבית אלל האב"ד ופ"ו דספרדים
יע"א ובקשנו מהם שיבואו אללנו בשחרית, לאחר תפלת השחר בבית הנפטר כבוד אדמו"ר זנוק"ל,
וגם שהי' עמנו אלל הלוי, וגם לילך על צ"ע במחיתנו אתנו אשר הוכן לנו, גם מיד בש"ק
יאל כרוז מלפנינו בכל הרחובות וסביבות היהודים דש אלי ווינקלם (היינו עסקים) מוזן גשלאסן
זיון ביום א' און אויך קיינער לאנעש דיא גאסין גיהן ווערט מיט סחורות או מיני מאכלים,
וכל העם שמעו לקולנו ולא נשמע אפילו קול פטיש ברחובותינו. ביום א' מיד אחר יציאת בה"כ באו
הפ"ו דספרדים בבית המנוח אב"ד זנוק"ל, ובאשר שאב"ד שלהם הוא כהן לא יוכל לילך באשר
ילכו, רק המתין על הרחוב והביאו עמם הדיין שלהם כמ"ו רעדרינגעס.

סידור הלוי: הקברנים שבעלו א"ע והתעסקו בטהרה המה נשאו הארון הקדוש חוץ מפתח
הבית והעמידו על המטה, נושאי המטה הי' כסדר הזה, שכעה פו"מ דאשכנזים ושבעה
פו"מ דספרדים, אחרי זאת פרנסים ישינים, וכולם נקראו בשמותם על הסדר ע"י הגבאי דח"ק
ג"ה כ"ה איצק העלא יז"ו, אחרי זאת נשאו לומדי בהמ"ד ושארי לומדים ויחידי סגולה אנשי שם
בזה אחר זה עד שצבנו דרך הארון מארק סביב בתי כנסיות ובהמ"ד שולגאס, האי מארק, אלמי
הערר גראפט ולפני בתי כנסיות ובהמ"ד הועמד המטה לארץ, משפסק סביב הראשון נמסר המטה
ליד אנשי ח"ק ג"ה, ונשאו על הסדר כמנהגם דרך הארון מארק לפני בה"כ ספרדים והוצא תוך
החצר לפני פתח בה"כ שלהם והועמד לארץ באמירת מומורים כמנהג הספרדים, ומשם ואילך נשאו המטה
דרך פרייטר גאס קארץ גראפיטע אן די שלאסס, שוואני גראפט, ולפני פלאמבורג עמדו וראשם
מכוונים נגד בה"כ דח"ק ג"ה, ובלכתם ולכו דרכם דרך ישרה לנייאי גאס, וחזרו דרך שול גאס
עד הספינה אחורי בה"כ ספרדים, הן הנשאו המטה הן המלוים לא פסקו פיהם כל הדרך מאמירת
ויהי נעם כאשר נזכר בהצוואה הנ"ל. אויף פאסירש דקהלתנו ודק"ק ספרדים וששה אנדר שופט
שוערים הפקדנו לשומרים אלל הלוי' שלא יהי' ח"ו שום קטפה ומריבה או דחיפה, וכדי שנושאי המטה
במוך יעבורון בהשקט ושאלן. שנים שנים באו לפני התיבה יתומים דח"ק מגדלי יתומים, והרבי
ושמש ובהעלפר שרייבר, ואז הגבאים י"ד אנשים ואחריהם חזנים שמשים דקהלתנו ודק"ק ספרדים
יע"א, ולאחר המטה הלכו פרנסים חדשים גם ישנים, ופ"ו דספרדים לאחר שנשאו ואין למטה עוד
אורך להם ואב"ד דספרדים, ואז שנים עשר מנהיגי דח"ק ע"ה ואחריהם הזקנים דח"ק עמרת זקנים,
כל החברות הקדושות דקהלתנו וכן שארי יחידי סגולה נדבה רוחם מעמם לבוא אלל הלוי' מלובשים
שחורים ומעוטפים בגלימות שחורים ואנו ואבלו מספד מר, וכל העם אנשים ונשים וטף צבי בכי'
גדולה אין נקי כולם באו לגמול חסד עם כבוד אדמו"ר זנוק"ל.

ייהי בנסוע הארון, הלכו תוך הספינה אשר שם מונה אה"ק, יתומים דח"ק ג"ה, ושם אלפים
לומדי בהמ"ד יז"ו, אשר הי' מכוסה בבגד שחור, ותוך הספינה שני' אשר גם ניתן מאתנו
הלכו. דח"ק ג"ה עם הרבי שלהם, ואנחנו הלכנו על בקשת פ"ו דספרדים יז"ו עמם בחדר הקהל
שלהם, שתיוו שם מי קאפייע, ואז הלכנו יחד תוך היאכט שהי' מונה על אלטע הערי גראפט,
וההולכים היה אהנו פו"מ יז"ו חוץ פ"ו ר' יוסף האש כי לא יוכל יוסף לעלות מפני חולשת גופו,
פו"מ דספרדים בשמם העסקגואן אבר, אבענדאנא דע בריטטו, יסאאק אבענדאנא מענדעס, יסאאק
דע סאלאנאטא, גאטעירעס, והדיין, ומשיעבדו קהלתנו והחזן סילוא והשמש מאשיע דק"ק ספרדים
יע"א. ועוד כמה יאכטן וספינות ועגלות שהלכו על צ"ע גם מנהיגי דח"ק ג"ה ע"ה הלכו תוך
שני עגלות, וח"ק משמורות הלכו תוך ספינה מיוחדת ופ"ו דספרדים יז"ו נתנו ספינה אחת לאנשי
ספרדים אשר נדבה רוחם לילך על צ"ע אין מספר הי' לכל המתדבס בעם והלכו על צ"ע אלל

והוא אביו של הגאונים מ' מרדכי זאב אבד"ק לבוב, אבי הישועות יעקב, ומ' משולם זלמן

ברכב וסוסים וז'לה במעגלי דק רגליהם רגל ישרה, יהי משכורתם שלמה ויזכו לחיות בנועם ד' ולבקר בהיכלו.

ובאשר כפי צוואת כבוד אדמו"ר זוק"ל לא הורשה לדרוש על ב"ע יותר כי אם אחד אשר יבררו פ"ו ינ"ו בכן ביררנו לזה מהר"ר ליפמן במו"ה מרדכי ז"ל ביכטל רבי דה"ק ג"ה, וגם הוא אה"י מלומדי בהמ"ד, ובפרט שמו"ה געטשליק וואנפרידן שהוא הזקן שכתובה מאלופי לומדי בהמ"ד לא הי' יכול לעלות מפני חולשת גופו, והתעורר הר"ר ליפמן הנ"ל את העם לפיכך ובכה העם הרבה כזי, ולאחר הדרוש הכיאו אנשי ח"ק ג"ה הטבולי יום"ת כבוד אדמו"ר ז"ל לעת מצוא זו קבורה וחזרונו לבתינו לשלום ובחזירתנו לקחנו את הר"ר ליפמן הנ"ל תוך יאכט שלנו ובצוואתו לכאן הלכנו עם פ"ו דספרדים לבית הנפטר כבוד אדמו"ר זוק"ל, ומשם פטרנו את פ"ו דספרדים ינ"ו, וכל אחד מאתנו הלך לדרך אל ביתו, וברכנו זה לזה, המקום ינחמנו ועל מי מנאחות ינהלנו ובשמחות יביטנו בבי"א.

זוה נוסח הכרוז הנכרז יום א' בשחרית בכל בתי כנסיות: היום מרי שיחנו, כי נפלה עטרת ראשינו, ונלקח ארון אלוקים, הוא אדמו"ר הרב מוהר"ר שאול ז"ל, ומחויב כל אחד להתאבל כי גדולה מיתה לדיקים משריפת בית אלוקינו, בכן ווערט קיינר עכ"פ בתוך השבעה יזך דר וועיין אז שפיהלין הן כלי זמר אודר קארטין או דאממין, ופשיטא אין קיין קאנאערט או קאמעדיעס אן אפערטאס אז גיין, אודער אנדרי שפיהל הייזר, וד' יגדור פרצותינו ופריצת כל עמו ישראל בלע מות לנצח אמן, עוד מצאנו רעגלימענט הנעשה מדייני קהלתנו כשנפטר כבוד אדמו"ר מוהר"ר ארי' ליב זוק"ל דש מן פר באטן האט לניס על החתונות אשר היו תוך השבעה, ועל החתונות שהיו תוך השלשים איז נור פערמוטירט גיווען ביום החופה כנוכר צפנקס זכרונות ב' רס"ב, האבן מיר לעת הזאת ג"כ לאזיין אן זאגין אן אלע חתונות שיהי' בשבוע זו דאס זיא לגמרי קיין לניס דערפן נעמן, ובששם הנאמר שס, דש ווען עובר זיין קודם החופה ווערט מען זיא חופה וקדושין אז לאזיין ולאחר החופה שאר עונשים כראוי, ואף שהחתונות באותו השבוע היו מאגשים מסוימים אין משא פנים בדבר ח"ו ומנדין על כבוד הרב, והחתונות שיהי' בשבוע הבע"ל שהוא תוך השלשים האבן מיר לאזן אן זאגן בשבוע הנ"ל דש אנדרש קיין לניס דערפן נעמן אס לא יום החופה לבד, גם האבן מיר פר באטן גהאט כל השלשים פובליקיי קומעדיעס דיא ע"י יהודים גשפילט איז ווארדן, שלא להתעלל בהספדו של חכם ח"ו וזכור לטוב הספרדים ינ"ו אשר גם המה עשו כרוז כדנא על כבוד אדמו"ר זוק"ל. ביום השלישי מהקבורה, ומפני ששבת יום השביעי, ביום א' שלאחריו הלכו בפקדתינו אלפים לומדי בהמ"ד ינ"ו על קבר אדמו"ר זוק"ל בספינה המיוחדת להם וששו השכבה כנוכר בהצוואה הנ"ל.

אליה שמות הספדנים וסדרן. בבה"כ הגדולה יום ב' ט' תמוז מוהר"ר געטשליק וואנפרידן. יום ג' יוד תמוז הר"ר הירש בהר" קאפלפאס, יום ד' הר"ר יוסף בהר"ר ליב ר' זנוויל, יום ה' הר"ר ישראל בהר"ר הלל, יום ו' א' ט"ו תמוז הר"ר יאחק גר, יום ז' ט"ז תמוז הר"ר אהרן בה' ווסמן בכרך, כולם לומדי בהמ"ד ינ"ו, ועל בקשתנו באו אלל ההספד פ"מ דספרדים הנ"ל אך האב"ד לא יוכל לבוא כי לא הי' בקו הכריאה. בבה"כ החדשה יום ב' ט' תמוז הר"ר איצק בר' זלמן לוי לעמנא, יום ג' הר"ר חיים בר' בער, יום ד' הר"ר ליב וואנפרידן רבני דה"ק ת"ת. יום ה' י"ב תמוז הר"ר אייזק בה' פראדמן רבי דה"ק מנדלי יתומים, ועברו ימי ה' ומאז ואילך לא נעשה הספד כי אם בבה"כ הגדולה.

יום ג' טו"ב תמוז הרב מוהר"ר משה בן אדמו"ר זוק"ל אב"ד מקליווא, אשר ביום אתמול בא לנבולינו, ובו ביום בקאנו גם מאב"ד ופ"ו דספרדים לבא אלל ההספד הנ"ל והוא הגאון מ' יעקב

זלמן אבד"ק פאמארין, אבי הותני זקני הגאון מ' משי"ם זמן אישכנוי אבד"ק לובלין בע"ם

יעקב משה אבד"ק ווילהען, אמטערדס, שהי' חתן זקני הגה"ק המחבר מהרצ"ה אבד"ק ברלין, יום ד' ח"י תמוז הר"ר יוסף ב"מ אורי כהן, יום ה' י"ט תמוז הר"ר ליפמן בה' מרדכי בוכטל, יום ו' כ"ב תמוז הר"ר ליב בהר"ר יואל רעדיש, יום ז' כ"ג תמוז מו"ה ליב גלוגא, יום ח' הר' ארי' בה' כתריאל אב"ד לעוורדן, יום ט' כ"ה תמוז הר"ר וואלף ברעסלוי, מלומדי בהמ"ד, יום י' כ"ז תמוז הר"ר ראובן בהר"ר ליב ר' זנוויל, יום י"א א' יום ב' לא נעשה הספד מפני שהי' ערב ראש חודש וראש חודש אב, יום ג' ב' אב הר"ר אברהם בהר' גימפריך, יום ד' ג' אב הר"ר משה מענדיל בר' שמואל שניס מלמדי ל"ת, יום ה' ד' אב הר"ר מאיר בהר' אייזק מפפד"א, יום ו' ז' אב שהוא יום אהרון מלעשות הספד כי ביום ב' היה עת"כ בכן נעשה הספד בכל בתי כנסיות, הר"ר נטע בה' משה לוונשטיין רבי מל"ת בבה"כ הגדולה, הר"ר מאיר בר' ראובן לוי בבה"כ החדשה, הר"ר חיים בר' בער רבי דה"ק הכ' בבה"כ א"ב, הר"ר זימלא בר' פסח בבה"כ שני, הר"ר ליפמן במוה"ר מרדכי בוכטל רבי דה"ק ג"ה בה"כ ג"ה החדשה, הר"ר שלמה בר' יחיאל לוי אפעלנד בבה"כ נולגוי, הר"ר הירש בן איצק פערט חזן דה"ק ג"ה בה"כ ג"ה ישנה, ותמיד בשבת ההספד בבה"כ הגדולה הי' מוגה שחור מכסה על האלמיתברא כי שמה עמד המספיד בכל עת, חזן מוהר"ר משה ג"י עמד בהספידו לפני אה"ק ובשעת ההספד בבה"כ החדשה הי' מוגה קטן מכסה על הבימה אשר הוכן להמספיד לעמוד לפני אה"ק, ויתמו ימי שלשים להספד ובכיות שנספד שאול כהלכה, ועתר אלק' לארץ ויתן לנו מטל השמים ומשמני הארץ, ויברך בתינו כבית פרץ, ולא יהי' עוד ברחובותינו שום צוחה ופרץ אמן:

ביום ט"ז ד"י תמוז פרשת בלק העבר נקראו פ"ו ינ"ו לבנה"כ ספרדים בין תפלת שחרית לתפלת מוסף לשמוע הזכרת נשמת כבוד אדמו"ר זוק"ל הנקרא השכבה, והלכו פ"ו ונתקבלו בכבוד גדול והשיבו בספסל פ"ו, וגדרו פ"ו ינ"ו כל אחד, וביום א' שלאחר נקראו לבוא אלל ההספד שעשו והלכו פ"ו ונתקבלו ג"כ בכבוד גדול, והושיבו על הטאבאחר כמנהגם אלל הספד, והמספיד הי' הדיין ראדריגס כי האב"ד עדיין תש כחו, ובשעת הזכרת נשמת האדיק כבוד אדמו"ר זוק"ל נדרנו בעד כל א' מפ"ו סך, וליחיד קהלתנו הנמצאים בבה"כ שלהם באותו מעמד ניתן רשות וגדר אלל השכבה הנ"ל ורבים המה המתנדבים כ"א כאשר נדבה רוחו.

ולב"ר יפול דבר ארצה מכל אשר אזה כבוד אדמו"ר זוק"ל נכרו בכל בתי כנסיות יום ב' ט"ז תמוז כרוז הנזכר לעיל, ופקדנו על אלופי לומדי בביהמ"ד ללמוד בבית הנפטר כבוד אדמו"ר זוק"ל ללמוד שיעור קבוע בכל השלשים, והעמדנו עשרה לומדים אחרים ללמוד שיעור קבוע כל השנה, ואלה שמותם הר' אלי' בהר' כתריאל אבד"ק לעוורדן, הר"ר וואלף ברעסלוי, הר' ראובן בהר' ליב זנוויל, הר"ר אברהם גימפריך, הר"ר משה מענדיל בר' שמואל, הר"ר אייזק בהר' פראדמן, הר"ר נטע במוה"ר משה לוונשטיין, הר"ר בענדיש בן אייזק הענא, הר"ר יאקב בר' זלמן שלום, הר"ר הירש בן יוזפ לוי, וקאצנו לשלם שכירתם שבר בטילה לכ"א סך בעד כל השנה, ומינינו למשגיחים עליהם הר"ר איצק בר' זלמן לוי לעמנא והר"ר אייזק בר' זלמן המבורגר, וביום ה' י"ט תמוז על הכלל כולו יאצנו שכל זמן שלא יהי' אב"ד שלא תהי' ח"ו עדת ד' כלאן אשר אין להם רועה, להורות את העם בענייני איסור והיתר, וכן אודות סידור קידושין גם ליתן קבלות על נעו"ב וכן נתינת חכר, גם הכשר לריבן, בכן עלתה בהסכמתנו שהוראו או"ה נמסר ביד השלשה ה"ה מוהר"ר געטשליק וואנפרידן, והר"ר ישראל בר' הלל, והר"ר יאחק בר' אברהם, הכי נכבד בעוד כבוד אדמו"ר זוק"ל בחיים חיותו, אס הי' דבר גדול וצריך לד"ד האטרף ע"פ הרויב שלשה אלה, וביום יאספו העדרים הנ"ל בבהמ"ד, להשיב לשאלס דבר בדבר ד', ובזמן שאין בהמ"ד אזי גם אחד מהם לבד יכול להורות כיוחד מומחה, ולהס לבד ניתן רשות ליטול השם, ולא לזולתם רק שלא לבייש שארי לומדי ביהמ"ד ינ"ו לא נזכר שם בפירוש תוך הכרוז הנכרוז בכל בתי כנסיות: הכרוז

פתחא זעירא

בעים בית משולם, ד' אשת הג"מ צבי הירש טרגליות אבד"ק לובלין ובן הג"מ שאול אבד"ק לובלין בן הג' בעל מאיר נתיבים שה' בן אחותו של הג"מ ארי' ליבוש אויערבאך אבד"ק

הכרוז בש"ק פ' פנחס כ"א תמוז, אלופים פרנסים יצ"ו זייגון דעם עולם מודיע ומוזיקר דש דיא רעגליהרט האבין לעת הזאת אום דש זיך ניט יעדער זאל זיין בונה במה לעזמו וכן ווען איינר שאלה האט בדבר אלפים זא ווערט ער זיך אדרעסירען אין בית המדרש אלל חכמי בהמ"ד יצ"ו וועלי דאלו אנגעטלט זיין, והמה יורו את הדרך ילך בה, ואת המעשה אשר יעשה, וכה יהי' וכה יקום, ומבלעדס ווערט זיך קיינר דער ווענין אי פסקנן ומי שיעבור על זה אום מבלעדס עטוועש פסקנן ווערט הן דבר גדול הן דבר קטן יהי' מי שיהי' ענג יענג כי לא כל הרואה ליטול את השם יטול, והשווע לדברינו יהי' שלום אהלו, וד' יעילינו משגיאות, ומתורתו יראנו כפלאות אמן.

אודות קבלות על ש"צ ועמדו הר"ר ישראל בהר"ר הלל והר"ר יצחק בר' אברהם בחוקתם להשיג וליתן קבלות כי בהם בחר אדמו"ר זוק"ל סוף ימיו לשיעור בכל עסקי ש"צ כאשר נבר עליו החולשת, רק עתה יזכרו אתם בזה מוהר"ר שמשון סג"ל יצ"ו. הכשר ברבין יקיים ויהתם ע"י שלשה מחמשה לומדי בהמ"ד הנותרים בשמס. הר' הירש בהר' קאפלפאס הר"ר יוסף בר' ליב ר' זנוויל הר' אהרן בהר"ר זוסמן בכרך הר' ליפמן במוה"ר מרדכי בוכפל הר' יוסף במוה"ר אורי כהן. אודות נתינת ס"ק עלתה בהסכמתנו לחוק הרעזולאיע אשר עשו פ"ו יצ"ו בשנת תקמ"ט ל' הגזכר בספר הזכרונות נ' וכה יהי' עתה שלא יורשה לסדר קדושין כי אם לאחד מאלופים לומדי בהמ"ד יצ"ו אכן הברירה ביד ה' והששכ"ו ליקח מהם אשר יבחרו בו, נתינת חזר, יותן ויוחתם ע"י שלשה אלה, מוהר"ר געטשליק וואנפרידן, הר"ר ישראל בר' הלל, הר' יצחק בר' אברהם הג"ל אשר מהם תלמידי ההוראה, כל ההכנסות הן מהשכר ברירין, הן מקבלות ש"צ, הן מקדושין, הן מנתינת חזר, כל מה המגיע מזה לאב"ד יחולק הכל בין כל אלופי לומדי ביהמ"ד חלק כחלק ואין לאחד מהם שום חלק בראש, חוץ חלק המגיע לאב"ד מקנסות יחולק כעת בין הנאמנים דקהלתינו. ומד' תוהלתינו שלא יא' ח"ו שום תקלה מתחת ידינו, שלא יכשלו ח"ו בדבר הלכה, ומאת ד' אלפינו נשא ברכה.

ביום א' ג' ר"ח אב הלכו פ"ו יצ"ו וזווי כדת לעשות ולהניב ציונים ולבנות בית על קבר אדמו"ר הנקרא עומס, וגם נעשה כמין חיבה בבה"כ הגדולה על מקום אב"ד זוק"ל שלא ישתמשו בו זרים, לעשות מצבת אבן וכלי להרבות בשבחים ותוארים כנוכר בהצוואה רק נרשם עליו כזה. בנין אריאל, פ"ג אדמו"ר הרב המפורסם מוהר"ר שאול זלנה"ה בן אדמו"ר מוהר"ר ארי' ליב זלנה"ה בעל המחבר ספר חדרי תורה ובית תלמוד הנכללים בבנין אריאל בן ל"ה שנים הי' שאול במלכו על כסא אבותיו י"ע פה קהלתינו, ונפטר בשביבה טובה בן ע"ג שנים ש"ק לעת מנהה ונקבר למחרתו יום א' ח' תמוז שנת ותהי ה'מ'ש'ר'ה על שכמו לפ"ק תלצ"ה.

ואנחנו עשינו את שלנו וכבדנו הרב בחייו וכן לעשות כאשר צוה וזכר בצוואה הג"ל, וזכותו תגין בעדינו, והוא יהי' למליץ טוב בעד קהלתינו ואתה ד' השקופה ממעון קדשך מן השמים, והואל וברך את עמך ישראל, וימחר לגאלינו, ובנחמות זיון יראינו, ואל תחת גפן ואל תחת תאנה יקרא לאמר ביומינו נעשה אמשטרדם יום א' ז' להודש אב, ולפרט שרתי במדינות ה'י'ת'ה ל'מ'ס לפ"ק. עד כאן ההעתיקה.

אשת חו"ו הג"מ משולם זמן אבד"ק פאמאריין הג"ל בפנים, היתה אחות הג"מ דוד צבי אבד"ק קרעמניץ, מהלוב, המה בניו של הגה"ק מ' ארי' ליבוש אויערבאך אבד"ק סטאניסלב בן הגה"ק מ' מרדכי מארדוש אבד"ק באמבערג בהג"מ דוד בן אחותו של רבינו בעל טורי זהב ז"ל ופנר הבאתי בכבוד הבית דל"ד מקדושתם וצדקתם, והנני לתת בזה מש"כ אלי ש"צ יד"ג הרה"ג סועה"ר

פתחא זעירא

אבד"ק סטאניסלב, כ"ב בהק' ס' קיר הרמ"ז ובס' קורות היהודים בלובלין דף צ"ד המה בניו של הגה"ק מ' ארי' ליב אבד"ק אמשטרדם, אחיו של הג"מ יהושע העשיל אבד"ק ווילנא

סועה"ר מ' אברהם סג"ל אטינגא ר"מ בדוקלא: זקני הג"ר ארי' ליבוש הי' מקדם אבד"ק בוטשאטש ובשנת תל"ט הי' עוד אב"ד בשם כנראה מוכתבו הנדפס בסו"ס דברי חכמים לקוטיס עה"ת, ואח"כ נתקבל לאבד"ק סטאניסלב ולא האריך ימים שמה ונפטר שם בשנת תק"י, והנה עיר סטאניסלב היתה עיר משכלת רבני' וכל הרבנים דשם לא האריכו ימים על כסאם, וגם אה"ז הג"מ ליבוש לא הי' שם אב"ד רק שנים אחדות, וקודם פטירתו נכנסו אליו ראשי הקהל דשם ואמרו לו רבינו יבקש רחמים בעבורינו כי הרבנים דפה ואריוכו ימים על ממלכתם, וענה גאון ישראל, הרבנים אשר יהיו אחרי גם הם לא יאריכו ימים רק ברבות הימים יתקבל פה לאב"ד רב אחד אשר שמו כשמי והוא יאריך ימים על ממלכתו, וכן היה כי אחריו נתקבלו לאב"ד רבנים אחדים מהם מתו בשנים אחדות ומהם אשר נפטרו משם, ובשנת תקמ"א נתקבל לאב"ד בשם הג"מ ארי' ליבוש הלוי הורוויץ בע"ס פני ארי' והוא האריך ימים ושימש שם ככתר הרבנות ס"ג שנים.

אא"ז הגרא"ל הגו' נפטר בק"ק סטאניסלב, וזה נוסח מצבתו: תקי"ל לפ"ק נתבקש בישיבה של מעלה ו' חשון מר לנו מר כי אבדה חמדת ישראל כלי הקדש נזר ועטרה ושעבה הארון הקדש ונטלה המנורה הטעורה וככה נר המערבי מו"ר הגאון החסיד מו"ה ארי' ליב בהרב מו"ה מרדכי... **שמעתי** כי על קברו בק' סטאניסלב נאמח אילן אחד עם עלים גדולים ומשונים משאר עלים. ונזדמן פ"א כי אשה מילדת תלשה איזה עלים מן האילן והגיחה אותם בלחתה להראות לאנשי העיר את העלים המשונים האלה וכאשר הלכה מביה"ק עם העלים נקראה לאשה מקשה לילד וכאשר הניחה את העלים הללו על בטן האשה מיד יצא הולד מרחם אמו, המילדת הבינה, פי רק העלים פעלו זאת וע"כ התחילה להשתמש בתרופה זו אלל כל הנשים היולדות ועלתה בידה להציל עי"ז כמה נשים מרדת שחת, וכאשר נודע הדבר להרופאים דשם וירע הדבר בעיניהם וישלחו לקרוא אותה וישאלו אותה על זה ויאיימו עלי' להגיד להם סיבת הדבר והוכרחה להגיד להם האמת כי היא משתמשת עם העלים הללו שהם סגולה למקשה לילד ומיד הלכו הרשעים הללו על ביה"ק ועקרו את האילן מקברו של אותו זדיק עליו נא' זכר זדיק לברכה ועליהם נאמר ושם רשעים ירקב.

הג"מ מרדכי מארדוש הגו' הי' מתגורר בעיר קרעמניץ, וכאשר נפטר בעיר באמבורג האב"ד דשם שלחו ראשי הקהל משולחים שני ת"ה מופלגים לשוט בארץ ולבקש אדם גדול אשר כתר הרבנות מעירם יהי' הולמתו, וכאשר באו הת"ח לעיר קרעמניץ וראו את אה"ז הג"מ מארדוש והשתעשו עמו כפלפולא דאורייתא וראו את רוב גדלו ועוצם חריפותו ובקיאותו מאל חן בעיניהם ונתנו לו הכתר רבנות ונסע עמם לעיר באמבורג. כאשר באו לכפר א' הסמוך לק"ק באמבורג אחריו האכסיה ההמה אליו אנתנו נסע מקודם לעיר ונבשר לאנשי העיר מביאת כבודו וכל אנשי העיר יצאו לקראתו לקדם את פניו כראוי לפי כבודו, וכן עשו ונסעו העירה. כל היום ההוא וכל הלילה חכה הרב עליהם ולא באו אך ביום המחרת באו איזה אנשים מראשי הקהל ויאמרו אליו רבינו יש לנו ד"ת להציע לפניו וכאשר רבינו יגזור אומר בן יקום. והתחילו לספר לפניו כדברים האלה. הן הרב האב"ד הנפטר הניח אחריו בן אחד גדול בתורה והוא היה אב"ד בעיר אחרת וראוי למלאות מקום אביו וע"כ כאשר עברו שבעת ימי האב"ד שלחנו אליו אגרת רבנות וביקשנו ממנו לבוא אלינו ולשכון כבוד בעירנו ולא קיבלנו ממנו מענה, כתבנו אליו עוד הפעם ולא קיבלנו, חזרנו וכתבנו אליו פעם שלישית והוארנו אותו כי אם לא נשיג ממנו מענה עד ירח ימים אז נקבל רב אחר לאב"ד, וכאשר עבר ירח ימים ותשובתו נשארה מעל, שלחנו המשולחים ע"פ תכל לבקש לנו רב, ועתה בא בנו של האב"ד הנפטר ולא נדע מה לעשות, וע"כ יפסוק רבינו בעזמו הדין מ'.

פתחא זעירא

ווילנא, ואחיותיהם, א' אשת הג"מ יושיע פלך מראשי חכמי בני ישיבה דק' פיונא והסכמתו על העין יעקב ד' ברלין, ועיין בכלילת יופי ח"ב דף ע"ו, ב' אשת הג"מ משה אירבאך מקראטאשין פ"מ דר"א, ובן הג' בעל עטרת זקנים המה בנו של הגה"ק מ' שאול אבד"ק בריסק, קראקא, בן הגה"ק רשכבה"ג מ' אברהם יהושע העשיל הנודע בשם רבי ר'

מי יב על כסא הרבנות אס הרב הג"ל או כבוד וועלתו. וענה הרב ר"מ ליני פה הלילה והשיבותי אהכס דבר. ביום המחרת קם הרב ממשכבו ואמר להאגשים הג"ל, הרבנות שייך לכן הרב הגפטר, ואנכי אסע לדרכי. האגשים הג"ל ביקשו ממנו לסלוח להם על טרחתו, ויקחו ממנו ברכת הפרידה ונסעו לדרכם, וגם הרב ר' מרדכי מארדוש נסע לדרכו. בבואו אל כפר השני נשבר אופן העגלה ולא יכול לעשות דרכו הלילה ונשאר בכית האכסניא שם. והיה ביום השני באו ראשי הקהל מעיר באמבורג ויאמרו אליו רבינו הרב הגה"ק שלנו נספר פתאום ביום אתמול ובל"ה וע"כ מיהרנו לנסוע אל רבינו ולהחזירו לעירו ולעטר אותו בעטרת הרבנות, אחר עבור איוה שבועות מעת שנתקבל לאב"ד שאלו אותו אנשי העיר ילמדנו רבינו מה זה עשה חלקים לנו כי מתחלה קבלנו אותו לאב"ד ואח"כ בא בן הרב הגפטר וכמ"ה פסק כי הרבנות שייך אליו ותיקף נספר הלל דבר הוא. וענה הרב: ידוע תדעו כי בשמים נגזר כי שינוי נשכ על כסא הרבנות בעיר באמבורג וכמוכן ידחה א' מפני הכירו, והיה ריב בין אבי ובין אביו הוא האב"ד הגפטר, אבי ביקש כי בן הרב יהי' לרב מקודם ואני אחריו, ואביו ביקש כי אבני אהי' מקודם ובנו יהי' אחריו, וכלילה בא אבי אליו בחלום ואמר לי כי תפלתו הועילה ונגזר כי הוא יהי' תחלה וע"כ פסקתי שהרבנות שייך אליו כי לו משפט הבכורה, ועתה הרבנות שלי הוא.

אז"ז הג"מ מרדכי מארדוש הג"מ הי' לו בת אשר התגוררה בעיר קרעמניץ ואחרי אשר הי' אבד"ק באמבורג שנים אחדות נסע לעיר קרעמניץ לבקר את בתו והתקבץ שמה שבועות אחדים, וכאשר נסע משם עבר דרך בית החיים דק"ק קרעמניץ ואז פתח פיו ואמר מה נאה המקום הזה זאת מנוחתי עדי עד פה אשכב כי אהי'תי, וחזר להעיר ושלח לקרוא את הח"ק דשם ואמר להם אנכי מת ורוגי להקבר אל מצבה ישנה פלוגית והבטיחו לו ואחרי איוה ימים נפטר ונתבקש בישו"מ, וכאשר נודע הדבר לזקן אחד בעיר כי הרב ז"ה לקבור אותו אל המצבה הישנה אמר כי מסורת בירו כי האיש הנקבר תחת האבן הזאת הי' איש חלקים קדוש וגורא והגיע למדרגת רה"ק וזוה לכל לקבור אליו שום איש יהי' מי שיהי' וע"כ אסור לקבור אותו אליו, וע"כ לקחו אנשי הח"ק את הפנקס הישן דשם ומלאו שטרשם בו כי הרב הזה ז"ה לכלי לקבור אליו שום איש עד מאה שנים ובו ביום כלו המאה שנים וע"כ הסמינו אותו אלל הרב הג"ל והיה הדבר לפלא עכ"ל.

וזאת אשר כ' אליו יד"ג ש"ב הגאון מ' ישראל הארטיק שי' אבד"ק אכערוויקוב: ולאשר ראיתי בקונט' היקר כבוד הבית כי ממשפחת הגה"ק בעל מאיר נתיבים גזע מחכמתו דמר הדרת גאווה שליט"ה, הנני להציג לו מליצה נאה מצנו הגאון מ' שאול אבד"ק לובלין ז"ל כבוד שיהי' מליץ מפואר הולך בדרכי אביו הג' ז"ל, וזה כי לעת זקנתו מפאת חולשת גוו בקם מאנשי עירו להקל מעליו עול הרבנות לקבל רב ומורה תחת שבתו ומשרתו, וקבלו רב א' בשמו ר' מאיר, ורצו אנשי קהלתו שגם הגאון מהר"ש יתן ידו בחותמו ויזכה לו להמורה החדש, וזאת אשר כתב הרשות נתונה מאתי להרב מ' מאיר... להתקבל פה"ק... רק הכס"א אגדל ממך, לדידי יתקרי רב"י ולדידך זור"ב ונהי' שוין בעה"ה ג' לסדר ולפרט רבו"ע יהי' כפול, האי קרא מרישא לסיפא מדר"ש ומסיפא לרישא מדר"ש ע"כ, והכוונה כי מספר שאול של"ז מרובה ממספר מאיר רכ"א בהשבוך פ"ו, וזה רק הכס"א פ"ו אגדל אנכי שאול ממך מאיר, אך כשתשים מספר רב"י למספר שאול הוא עולה בגומעריא תקמ"ט, וכן מספר זור"ב ע"ס מספר מאיר ג"ב תקמ"ט וזה ונהי' שוין, והנה זה הי' כפ'

פתחא זעירא

ר' העשיל (ח) אבד"ק לובלין קראקא, בן הגה"ק מ' יעקב אבד"ק בריסק, לובלין, בן הג"מ אפרים נפתלי הירש אבד"ק קאסטאנטין, ר"מ בכריסק, וראב"ד לובלין, ופדר"א בק"ק לאדמיר, ובא לידי מניחת יוחסין מוקני הג"ר ליבוש ר' טעבלים הג"ס וכ' שהר' הירש מלאדמיר

כפ' תזוה שנת תקמ"ד, וזה רבוע יהי' כפול, ארבע פעמים כפול עולה תקמ"ד, וכן כפול יהי' רבוע ב' פעמים רבוע ג"כ עולה תקמ"ד, ומדרש עולה ג"כ תקמ"ד, וזה מרישא לסיפא מדר"ש וכן מסיפא לרישא והבן ודפה"ה עכ"ל.

ועיין בס' מזכרת לגדולי אוסטריה אות קס"ז, קס"ח, מקורות חיים באורך, וכי הג"מ משולם זלמן אבד"ק פאמארין מת בדמי ימיו והניח אשתו מעוברת וילדה בן ונקרא בשם אביו, ואח"כ נשאת להג"מ מאיר מרגליות בעל מאיר נתיבים בן לודה.

(ח) כבר הובא מקורות ימי חייו בקוב' בית לדוק, וכבוד הבית, והנה שם הבאתי מ"ס מעגל טוב בשם השל"ה"ק שאמר בחלוס לבנו בעל וה"ע שזוהר בכבוד הר"ר העשיל שהוא נשמת ר"ת, ועתה ראיתי בשה"ג השלם דק"ש בשם הח"ס ז"ל, דהג"מ שעפסל בעל ווי העמודים בהג' השל"ה הי' מתחלה ראב"ד קראקא בעת ובעונה הזאת שנקרא הג"מ העשיל לשם להיות אב"ד ואף שהי' עדיין צעיר לימים נגדו וזו דאחלושתי' לדעתי' מאד, וגלל בן הי' מכין א"ע לקדמו פניו בשאלה א' ולנסותו בהבנת איוה דכרי תוס' במס' ב"מ שהי' מוקשה אז לכל גדולי עירו ואין פותר אותם, ועכ"ז הוא הי' פותר' דרך אגב וכלאחר יד בתוך הדרשה הראשונה ובדרך פסקות וע"ד האמת, וקנתם מהם אמרו שראו בטיניהם כאיוה דמות זקן וישיש המלוה עמו לביהכ"ס וגדמה להם שהוא דיוקנו של ר"ת, והי' הדבר לפלא, עד שכל מתנגדיו ענו ואמרו אמן, והג"מ שעפסל עזב מקומו כאן ובהר לו לשבת על כסא ההוראה בק"ק ווינא וכי' ע"ש.

גם מביא שם מ"ס הנוכח התורה דהר"ה הי' מחזיק אללו תמיד איש מוכיח וכי' ע"ש מעשה נורא, ועתה ראיתי בשה"ג השלם דף ק"ו מזכיר את ר' יעקב ראטנר המוכיח הגדול מקראקא שהוא הי' המוכיח של הג"מ העשיל ז"ל כידוע שה"ל מוכיח שהי' מוכיח אותו תמיד, ומתחלה הי' מלמד אלל נגיד א' בכפר הסמוך לקראקא, וכאשר קרה מקרה דהג"מ העשיל ביקר לאותו נגיד שמה, ושמע אחורי הפתח איך הוא לומד עם בניו ושחרס מוסר עד שהגאון הי' מוריד דמועות מאין הפגות אז הי' לקחו לעצמו למוכיח, שמעתי מהרב מוהר"א ז"ל ששמע מאביו בהמ"ס מאור ושמש ששמע חזקן א' עכ"ל. ובשה"ג מרחיד"א מע' ספרים אות ז' כ' על זקני הג' מהרש"ל ז"ל בשכתו על כסא ההוראה רב ואב"ד ז"ה למוכיח אחד שיבא בכל יום שעה אחת ויוכיחו ויזהירו כאלו הוא אחד מהגון כי כך רצונו והרשות נתונה לו, ובעת בא המוכיח תיכף המהרש"ל מתעטף ויושב לשמוע תוכחות מוסר ביראה ורעד לפני הי' אשריו ואשרי חלקו ואשרי העם שככה לו רב חסיד וקדוש וי"ע עכ"ל. ובהק' ס' זכרו תורת משה כ' ומי לנו גדול מהג' בעל עבודת הגרשוני שאמרו עליו שהיה מחזיק אללו ת"ח ונתן לו שכרו ע"מ שיהי' תמיד עמו וישגיח על כל מעשיו ודבריו ותנועותיו ומה שלא תישר בעיניו יאמר לו תיכף שעשה שלא כהוגן ע"ש. וכן כ' בס' לב עברי ח"ב שהג' צ"צ החזיק בכותו למדן חכס יר"א למען ישגיח עליו ועל תהלוכות ביתו שיהי' הכל בצדק ובמשפט ויוכיחו על פניו את אשר יעשה שלא כדת וכי' ע"ש.

רב' אלי ש"ב הגאון מ' משה נתן שי' אבד"ק וויניא ז"ל: אוסיף נוסף בהמסופר מהג' רר"ה בבית לדוק אות י"ג כי אחרי הבטיחו לאשתו כי לא ישא בת הגר"ש וואהל, וד' סיבב ליטע ענני הנפס בענה"ג וכשאת לגאון ישראל והיה אחרי הנשואין זמן מה והגאון קם בחזות הלילה לעסוק בד"ת כדרכו בקודם, אז באת אליו אשתו שגפעה והקיסה בחלונו ושאל אותה מי אתה? השיבתה הלל אני היא שהבטחינו כנדרי פיה שלא תשא אשה מבנות הגר"ש וואהל, והגאון גזר עליה בגופיה לך מעמדי, את אשר עשיתי בודאי עשיתי כדת תוה"ק (ובמפורש ברמ"א יו"ד סי' רל"ב סי"ז

מלאדמיר הי' בן הר"ר יוסף, והר"ר העשירי הי' מצד אמו נכד המהר"י ווייל, ובכתב היחוס מדורי ר' שאול בן זקני הג"ר ליבוש הג"ס כ' שהר' יעקב אבר"ק לובלין הג"ר הי' חתן הג"מ שמואל אורי שרגא ווייל הגו' בהק' קרבן נתנאל והי' נקרא ר' שמואל יוטקס בן

סי"ז בשם רמב"ן ורשב"א ורד"ך) בחיים היותך פקדתי בדעותיך אף גם אחרי מותך! אחרי שעות אחדים באת אשתו שנית להקיש בחלונו ואמרה: בבקשה ממך שתמחול לי, כי אחרי גערתך עלי לא נתנוני להשיב אל מקום מנוחתי בג"ע כי גערת ת"ח נזיפה (וי"ד סי' של"ד סי"ד) ונזוף אין ראו למקום מנוחה בג"ע העליון, השיב בטעם אמרוי מחול לך, לך לג"ע ותנוח על משכבך בשלום, ושוב לא באת אליו עוד, קבלתי כן מפי אמו"ר ז"ל בשם גאוני קשישאי כ"ע.

עוד

שמעתי מאמ"ו כ"ע, כי בהיות הגאון ר"ר העשיל ילד טעושים הנודע בחכמותיו מילדותו, בעלותו בחדרים קטנים בעליות הבהכ"ס תחת הגג כדרך הילדים, הגה היתה אשה אלמנה אחת שלגודל עניה ולחנותה היתה באה בכל יום בצהריים אל מקום ארון הקודש להתפלל אל השי"ת שיעזור לה לפרנס ילדי' בתוך שאר עניי ישראל, הילד הר"ה בשמעו דברי' ותחננוני השיב לה בקול נועם באמרי טוהר: לך לשלום לביתך תתפרנס בכבוד. היא חשבה שהקול הווצא מתחת גג הבהכ"ס הוא בת קול מן השמים, וכי נשמע תפלתה במרומים, ומשיבים לה ע"י הב"ק, בשמעה זאת התנכלה בתחננוני' שנית ושאלה: רבש"ע מאין אמאל פרנסתי, אחרי שלש אין כל, ואין בידי פרוטה לעשות איזה מסחר בחנות וכיוצא, ומאין יבא עזרי, השיב לה שנית מתחת הגג: תתחיל להיות לוחשת לחשים לרפאות חולים מחלים וע"י שיתרפאו החולים ישלמו לך שכר טרחתך ותתפרנס בכבוד. שאלה שוב: מה אלחש, האם ידעתי מה? השיב לה: תאמר ויהי נועם וגו' ולכל חולה שתאמר וי"ג ישלח רפואה מן השמים, רק כל תגלה לשום אדם שכך תגלה לך מנבחי מרומים, וכי זאת היא הלחש שלך. העלובה האלמנה התחילה לפרנס את עצמה שבידה לחשות לרפאות חולים והשי"ת עזר לה כי נתפרסמה עד מאד, וגידלה בני' בכבוד ופרנסתה הי' בריוח. והילד הזה, הרר"ה, נתגדל עד אשר הגיע למעלת ראש גאוני דורו ונתקבל לאבר"ק קראקא. פ"א חלה הגאון הרר"ה שנעשית לו מכה בגרונו ר"ל וכל הרופאים אמרו נושא, הארץ הרעשה מכבודו ויבקשו התחבולות שגות אולי ימצאו מזור למחלתו זאת, ויהי בשמעם כי יש אשה א' כשרה נבשים ומפורסמת לוחשת על המכה, שלחו אחרי' לעיר מגורה, והביאוה לבית הגאון שתעשה רפואתי' כדרכה, אולי יעזור השם ע"י. דרכו של הגאון הי' בקדושה וחסידות יתירה כנודע, ולא נתרצה לעזב ב"ב ואזהביו, עד אשר תגלה לו האשה מה היא לוחשת וממי קבלה הלחש, אולי אסור ע"פ דתה"ק, מדברים המבוארים ביו"ד סי' קע"ט. האשה לא רצתה לגלות בשום אופן באמרה כי מן השמים גילו לחישה זאת והזהירוה שלא תגלה לשום אדם מה היא לוחשת. בטח היתה לחוק בעיני גדולי תורה אף כי בעיני יחיד הדור ראש הגאוים הר"ה ז"ל. ע"כ פקד עלי' שתגלה לו עכ"פ איך נתגלה אל' הקול מן השמים וגופי' דעובדא יוכי הוי. ליראתה מפני גאונו וכבודו כי רב, התחילה האשה לספר כל הענין איך שזה רבות בשנים שהיתה מתפללת לפני אה"ק, אחרי מות בעלה, ויוס שישלח לה השי"ת פרנסתה לגדל בניה, השיבו לה בבת קול יוצאת מנבחי מרומים תחת הגג מבהכ"ס הגדולה דעיר פלונית שתי' לוחשת וכך וכך הי' המשעה כג"ל, הגאון בהזכירו המשעה כי הוא הוא הי' הבת קול מן השמים, וכי השיב לה ע"ד שחוק כדרכי הילדים החכמים, התחיל לשחוק מאד, וע"י השחוק, פיו שחוק, נתבקעה המכה שבגרונו ויצא המוגלה לקיים לחז"ל ברכות דל"א אסור לאדם למלאות פיו שחוק, נתבקעה המכה שבגרונו ויצא המוגלה שמתוכה, ומאז התחיל להתרפא עד אשר שב כבריאה שונה, ונתקיים בו מילדותו לשון חכמים מרפא ע"י עירובין ס"ד) משחוק ילדותו, שהי' קדוש מרחם, נעשה לו כס ורפואה לזקנותו עכ"ל.

ובדבר

יחוסו של זקני הרר"ה ז"ל למהר"י ווייל יש כמה נוסחאות עיין בבית דין הערה י"ב. וגיסי ר' משה יעקב מקאלאמעה כ' אלי וז"ל: כ' לי הג"מ צני הורוויץ מדוקלת: אודות זקניו

בן הג"מ יונה ווייל אבר"ק בוטבורגא ומדינת שווייץ בן הג"מ יעקב אבר"ק דוגאווערט. בן הג"מ מאיר אבר"ק אולמא בן רבינו יעקב ווייל אבר"ק נירנבערג בעל שו"ת מהר"י ווייל ז"ע. ואבוא היום בזכות אבותי ה"ה אבי המופלג הנדיב, טוב לב ועושה חסדים, רחים ומוקיר רבנן מ' אברהם חיים זצ"ל, בן הגביר המופלג הנדיב הגודע בשם ר' מיכל

זקניו הג"מ הירש מלאדמיר מנאחי במגילת יוחסין אשר כ' הג"מ טיאה ווייל בהג' קרבן נתנאל וז"ל, ואגב אזכיר כי הגאון מו"ה הירש הי' נכד של מהר"ו, אבל נשכה היחוס אס מצד אב או מצד אם, ובנו של הגאון הג"ל הוא הגאון מ' יעקב אבר"ק לובלין, ובנו הגאון ממלא מקום אבותיו הגאון החריף המפורסם מו"ה העשיל א"כ הרי בפירוט כ' כי הג"מ הירש מלאדמיר הי' נכד מהר"ו ולא אשתו או בנתו כאשר כ' אחרים עכ"ל. ולפי דעתי יוכל להיות שניהם אמת, שגם ר' הירש לאדמיר הי' נכד מהר"ו וגם בנתו אשת ר' יעקב היתה נכדת מהר"ו כי אולי התחתן בקרוביו, לכן יוכל להיות שר' שמואל יועקים הוא ר' שמואל אורי שרגא ווייל עכ"ל גיסי. אכן בש' עקף עך אבות ע' י"ח כ' דהג"מ א"כ הירש מלאדמיר היה בן הג"מ יוסף בן הג"מ קלוימוס קלמן ר"מ בקראקא בן הג"מ יונה אבר"ק אוסטרהא ומדינת רוסיה הקטנה בן הג"מ קלוימוס קלמן בן הג"מ יונה בעל איסור והיתר, והג"מ יוסף ב"ר ק"ק הג"ל היה חתן הג"מ נפתלי הירש שור אבר"ק לובלין, והוא הגו' לעיל בהערה ו' ביחוסו למעלה בקודש עד הרבי ר' שכנא ע"ס, ולא כמש"כ הרב מסטראצק, הובא בבית דין עס, שאשת ר' יוסף היתה אחות הג"ר נפתלי הירש שור, ועל שמו נקרא בן בתו ר' אפרים נפתלי הירש מלאדמיר, והג"מ קלוימוס קלמן ר"מ בקראקא הג"ל היה חתן הר' יונה ווייל אבר"ק באמצערת בן הג"ר יעקב ווייל הג"ל בפנים, ובנוגע לקורות חיי הג' מ' קלמן ומ' יונה הג"ל הובא בעקף ע"א עס. וסיפר דודי ר' אפרים מלובלין הג"ל סיפר לו אביו הג"ר ליבוש ר' טעבלים ז"ל שהי' פ"א אלל הרבי מלובלין ז"ל, והי' לו עת זער וזהו עליו הרבי מלובלין לילך על קבר הגה"ק ר"ר שכנא ז"ל. וכן זוה על כאו"א, וא' כי כל גדולי הדור שזוככים עס בביה"ח בלובלין הם באה"ק, והרר"ש לבדו נשאר עס להגן על העיר, וכן קבלה בלובלין שזהו הרר"ש שלא יאמרו לו אחר פטירתו שאינו עוד רב בלובלין, וכן ברבם שלא יהי' שריפה, וכשש עס שריפה הולכים על קברו ע"כ:

והנה

לעיל (דף ג') הובא איך התחרט אה"ו הגה"ק המחבר על קיבלו על שכמו משרת הרבנות בכרלין, והגני להביא בזה מש"כ אלי החו"ב מ' שלמה ענגילמאן מקלאדאווי שסיפר הגאון מ' אביגדור יהודה אבר"ק קויל ששמע מזקניו הגאון מ' אפרים אבר"ק קויל אשר לקח היתר הוראה מהגאון בעלפרי מגדים בפסד"א, ונשתתה עס הדשים אחדים, ועבר אז דרך פסד"א הגאון מ' מאיר ווייל נכסשו לברלין אשר נתמנה להיות רב שמה, והלך לקבל את פני הג' הפרמ"ג ז"ל, וקבלו בספ"י ובבדו מאד ועשה לכבודו סעודה גדולה, בתוך הסעודה אמר לו הפרמ"ג ז"ל: אף שכת"ה חייב שאל ענה ממני, עכ"ז לא אכחד תחת לשוני ואומר את אשר ידעתי, ויוכל להיות אשר כבודו לא ישמע לי, - אני אעשה את שלי ואחזה לו דעתי, כאשר יבוא כתי"ר לברלין ויתחול לנהג ברבנות שמה, יעשה א"ע כפעלן וכלאו חיינו בקי בטוב העולם ואז יוכל לישב בהתמדה על התורה והעבודה ואם לא בן יעשה, רק חכמתו בחון תרונה, כי שמו כבר מפורסם לחכם גדול, אז לא לבד אשר ישרידו אחו ויבעלוהו מלימוד תוה"ק אך גם ושלילו ממנו פנאי להתפלל במנוחה, כי עיר גדולה היא ואין חכם כפעל הנסיון, כי אני הייתי דיין בלבד והייתי עס בדקקות גדול, ואמרתו לאשתי הלא פרנסתי החוקה ופרדותי עלו למעלה ראש ולא אוכל להנות כהפני, ע"כ אעזוב את משמרתו הלא לברלין לקטע תושבי בבית המדרש של ר' דניאל יפה והוא ישלח הספקה גם לך, והסכימה לדברי ובעתי לברלין, וסם בביהמ"ד הג"ל חברתי כמעט כל ספריו, אך בימים הראשונים לבואי, כאשר הקול נשמע בברלין כי גברא רבה אתא הנה, באו לפני לדון כפעס בפעס, ומאד הוטב בעיניהם

פתחא זעירא

מיכא קארושניר (ט) מפיטמריקוב, שהיה חתן הרה"ג מ' צבי הירש, בן הגה"צ ר' ליבוש ר' מעבליס בן המחבר הג"ל, ואמי מורתי מ' חנה בילא תי' בת הרה"ג הגביר מ' שמואל אליהו שווערדשארף מבילגורייא, שהי' חתן הרה"ג מ' יחזקאל מאיר תאומים (הג"ל) לע"פ בהערה ב' שהי' חתן הגה"צ מ' יצחק נתן נטע אבר"ק בילגורייא בן הרה"ג רא"ד מעבלי הג"ל בן המחבר זצ"ל, (ויסופר אשר זקני ר' מעבלי אמר ע"ע בדרך צחות שהוא הטעבלי להספר, היינו כי ספר מכורך יש לו מעבליך, ואביו הגאון הוא הספר, והוא הטעבלי) וזקני הר"ד צבי הירש בהג"ר ליבוש הג"ל הי' חתן הג"מ אברהם יואל הלוי איש הורוויץ בן הגה"ק מ' צבי יהושע אבר"ק טריבוטש, בן הגה"ק הרבי ר' שמעלקא אבר"ק ניקלשבורג, וחתן אחי אביו הגה"ק בעל הפלאה, וזקני הג"ר יצחק נתן נטע הג"ל הי' חתן הגה"ק מ' אביגדור אבר"ק בילגורייא בן הגה"ק מ' משה צבי הירש מייזליש אבר"ק ואקווא בע"ס חמדה נגויה ולמעלה בקודש זצוקליה.

פסקיו עד שאמרו עלי כי הכע"ד דקו את משפטי ופשריו הטוב בעיניהם ונהרו אלי עם דינים ומשפטים מכל קצו העיר וכאשר ראיתי שמטרידים אותי מאד עד שאין לי פנאי אף לבלוע רוקי, ושמתו אל לבי הלואה היא תכלית נסועתי וריחוקי מאשתי וב"ב, וגמרתי בלבי לעשות א"ע כבטלן, וכן עשיתי, וכאשר באו לפני לדון שנית את עממי ושאלתי וחזר ושאלתי את הכע"ד איזה פעמים על טענותיהם, ושאלו את דבריהם ונלאו בפיהם, אמרתי להם דברים כאלה להראות שאינני מבין עוד ושאלו שנו ושללו את דבריהם ונלאו בפיהם, אמרתי להם דברים כאלה להראות שאינני מבין עוד טענותיהם, ונשמטו והלכו להם, באמרם בלעג: מה שאנשי פולין יכולים לנזם גוזמאות לקרוא לבעלן כזה חכם ונבון, וכן עשיתי הרבה פעמים, ומאז הי' לי מנוחה ולמדתי בהתמדה כהפני, ומדברתי שם כל פשרי, ע"כ יעשה גם כ"ת כמוני ויטיב לו בזה ובכא, עם כי בראשונה יוכל לנחמו לו מזה עג"ג כי יאמרו מה לנו לרב כזה, אולם אח"כ כשיראו חכמתו והתמדתו ויראתו כי שם ד' נקרא עליו ויראו ממנו עכ"ל. ועיין בהסכמות זקני הגה"ק המחבר על ספרים הרבה, איך הוא מירר ודואג על חבלי הזמן וטרדותיו:

(ט) הגני להעיר בזה כי כתבתי הפתחא זעירא בשנת תרס"ו, אכן מפני סיבות לא נגמר ההדפסה עד עתה, וזין כה הוספתי כמה דברים, ובשנת תרס"ז הדפסתי ת"ל הס' מאמר מרדכי ושם בקונטרס עמרת מרדכי דף ז': נדפס יחוס זקני הר"ר מיכל קאלובינר, ושבו כ' אלי ש"ב הגאב"ק סעראצק וז"ל הס' מאמר מרדכי קבלתי ויש שם ע"ס במ"ש שהי' שלמה זלמן הי' בן הג"מ יואל מבריסק, כי זה הר' יואל הי' האב"ק בוחאב, הובא בהק' שו"ת כנסת יחזקאל, והוא היה חתן הג"מ שמואל בהג"מ יו"ט ליפמאן בעל תויו"ט, והג"מ שמואל הי' חתן הג"מ אבראסקי אב"ד ווראניק בהג"ר שאול וואהל מבריסק, הר' יואל מכוואב הג"ל היה בן הג"מ ארי' יהודה ליב אב"ד בריסק קראקא בע"ס שאגת ארי' וקול שחל, בהג"מ שמואל נפתלי הירץ אב"ד קינסטוב בהג"מ יואל סירקוס בעל הכ"ח ז"ל. הר' שלמה זלמן הג"ל הי' חתן השר וטעמך ר' ליעזר קלין, בן הרה"ג ר' משה ליזירלס חתן חתנו של רבינו הרמ"א ז"ל.

ב' בהנהגות מהר"ל חיות בימות (דף כ"ב) ז"ל: שמעתי בשם הגאון מהר"ל ז"ל אב"ד קרלין דמזה הטעם בטלו היום מצות יבוס אע"ג דהלכה דחליצה במקום יבוס לאו מצוה הוא, בכ"ז בזמן אחרון דלא אכשר דרא ואלו יש להאח שמת בן מכל מקום, וככה"ג פונע באיסור אשת אחי כגמ' שם מי שיש לו בן מ"מ פוער, וטעם זה אמת וראוי לפרסמו עכ"ל. וש"ב הג"מ יוסף אב"ד סעראצק כ' אלי בפפדמיי"ן הי' מעשה כזו לפני זקני הג' בעל פני יהושע ז"ל שרנו שיהיה בייבוש, ובאו אליו הכ"ד דשם יוכפרו לו כי דיברו אליהם רכות וקשות והם אבו בייבוש, ולא ענה אותם דבר, ואחר איון שנים שנתקבל אחריו אה"ז הג' ר' אבוסיל ז"ל וייעשו לפניו כי הם עוד בדעתם שלח אחריהם ואחרי כי לא התרצה לחליצה אמר היבמה נקנית בבואה תלך לבית הטבילה בלי סידור קידושין

פתחא זעירא

זקני הג' בעל חמדה נגויה הי' בן הג"מ שמשון מייזליש אבר"ק ואקווא אחי הרה"ג מ' צבי הירש פו"מ בלבוש והג"ל בס' אנשי שם סי' תפ"ד בני הצדיק ר' יעקב מואלקווא, אחי הג"מ שמשון אבר"ק לאכעשוב (הובא בס' נתיב הישר שלח), ואחותם אשת הג"מ אברהם אבלי אבר"ק בעל"ז (הוא חותנו של הג"מ טובי' יחיא"ל מיכ"ל היילפרין אבר"ק בערוואן, חותנו של הג' פני אריה), המה בניו של החסיד הפרנס דר"א מ' צבי הירש מייזליש מק' בעל"ז, בהרב מ' שמשון (הובא בסוף שו"ת בית יעקב להר" יעקב מוויאניץ), בהגאון מ' שמואל, בהרב מ' שלמה זלמן, בהרב מ' מרדכי מייזליש מפראג, בהרב מ' שמואל, בהרב מ' מאיר ז"ל. כ"כ במג"י מסעראצק אחר תיקון הטעות בס' קרי

קידושין, אז כן עשתה ופרס באת לביתה פירסה גדה, כן הוי ד' פעמים עדי שראו כי לא אסתיעט מילתא מן השמים ותלך לה עכ"ל:

הנה לעיל בפנים ובהערה ו' כתבתי מג"י למשפחת מירלס. ועתה השנתי מכתב מניסי הררמ"י מקאלאמעט הג"ל ז"ל, כי אלוי הג"מ צבי הורוויץ מדוקלא בזה"ל, כתוב אללי באריכות פרטי מגילת יוחסין של משפחת מירלס עם סעיפי וענפי מכל הצ"דים, ושם חזרתי ובאתי על כל פרט ופרט אשר עשו כותבי מג"י בזמננו, וכאן באתי בקצרה, ואתה הסכת ושמע, זקניו הג"מ זלמן מירלס אב"ד אה"ו הי' בן הג"מ דוד יעקב קאפל מירלס מווינא, בן הג"מ נפתלי הירש ניימארק אב"ד פולדא, בן הג"מ אהרן מירלס מווינא, בן הג"מ קאפל, בן הג"מ אהרן העליר וואלרשטיין ולדעת רבים הי' הוא ז"ל בן אחותו וחתנו של הג"מ משה הלוי העליר וואלרשטיין אשר הי' רב על כל מדינת אשכנז ומנ"כ בק' וואלרשטיין. הג"מ דוד יעקב קאפל הג"ל נפטר בעיר ווינא ביום ז'ך שבט ת"ז לפ"ק, ואשתו מ' רטכלא נפטרה ג"כ שמה בשנת תכ"ד, היתה בת הנגיד מ' יעקב קאפל הלוי ז"ל הג"מ אהרן בר' קאפל הג"ל נח נפשו ג"כ בווינא בשנת ת"ט, ואשתו מ' מירל אשר על שמה נקראת כל המשפחה בשם מירלס, נפטרה ג"כ שמה בשנת ש"ב לפ"ק, והיא היתה בת החסיד מו"ה אברהם הלוי העליר וואלרשטיין, בן חכם ושלם מו"ה יעקב קאפל הלוי מפראג, ונפטר בעיר ווינא בשנת ש"ב, בן הרב ר' אברהם הלוי העליר מפראג הנפטר שמה בשנת ש"א ואשתו מ' בילא היתה בת הגאון מ' מאיר הלוי בן הגאון מ' משה הלוי העליר ז"ש הרב על מדינת אשכנז הג"ל עכ"ל:

היום בלומדי השיעור עם תלמידיי סי' בניטין (דל"ה ע"ב) בקושית התורה גיטין בהא דמיפר לה בעל מכתובות (דע"א) לא תתקטט ולא תיאסר, וא"כ הי"נ תחזור הכתובה ולא תיאסר ואיך יכול להפר, ומירלתי שפוט עפ"י קושית זקני בק"א להפלאה סי' ז"ו דכל ענין שבועה דלא אחמא"ש משום סמ"י, וממון איתא בחזרה שבועה ליתא בחזרה, וכאן איך מדירין אותה נימא חסוד אחמא"ש ואי סמ"י הא גם הנדר איתא בחזרה שתחזור הכתובה ותהיה מותרת ליהנות ע"ש, וראיתי בהסכמה לס' אבן ציון בשם ש"ב הג"מ מרדכי ואב אורנשטיין מלבוש ז"ל לתרץ קושי' הפלאה דהנדר עושים באמת על אופן זה דאף שתחזור המעות שמקבלת כהנס לא תהי' מותרת במה שנדרה וא"י אין הנדר בחזרה ע"ש, א"כ מיושב קושי' התו"ג דכיון דליתא בחזרה שוב ויכול הבעל להפר, והעירנו א' מן התלמידים הי' ההרף ובקי מ' יוסף בלעכמאן נ"י מפה נכד הגאון אב"ד קוקאל בע"ס חיי הכהן ז"ל, ממש"כ זקני הגה"ק המחבר בס' צבי לנדיק דף י"א ד"ה ובאמת ע"ש:

עין לקמן (דף נ"ח), ועוד כתבתי בזה בתשובה ליד"ג הנה"ל מו"ה אברהם דוד סי' ממיראפאל על מש"כ ליטב קושית המפ"י בפ' וישב וחסאתי לאלקים דהול"ל ואחמא, ומי' עפ"ד האלשיך דאין האדם בא למיזד, שיטלו בו הינה"ר להכשילו, כ"א שקדמה לו איזה חטא שוגג, הגה כן ראיתי כלל זה בס' דברי יחזקאל פ' אחרי, ועיין ברש"י מכות (ד"י ע"א) אבל האלשיך כ' להוסיף דע"י מיד בא אח"כ שוגג ועיין בהר"ש נדרים (דל"ב), ובאשכול הל' מילה סי' מ' הובא כ"א שמתא באגרת לר"י יעב"ץ ראובן ושמשון ירדו באניה לבא אל ארץ משפחתם ויהי סער גדול בים ויחררו המלחים לבא אל חוף ארץ שפאניא בעת השמד, וכאשר כלה שבר שני האחים זה כמה ימים אחוס בילמום כבואם אל ארץ גזרה, ויפגע ראובן בבית מחון לחומת

קריה נשנבה סי שיז, ממניי הגימ שלמה יצחק היילפרין אבד"ק טארניפאל ו'ל:
 וא"ר ה' אתחנן בחפלאי, אנא ד' יבאוני רחמיך סעדני וממכני, ועד עולם אל תעובני,
 העלוב ומצפה לישועה ונחמה, בכלל ישראל המובעים בים צרה, וה' העונה הוא
 יענינו, ובמהרה בימינו, נוכח לחזות בכבוד שכינתו, בהופיע במקדשו, על ישראל הדרתו.
 הכרח יום ד' פ' סקן ה' דחנכה שנת סתרין יו"ש"ר' יתגדל ויתקדש שמי' רבא
 לפ"ק צבי יהוקאל מיכלזאהן אבד"ק פלונסק והגליד:

העיר ויהמלו עליו ויחמו לו שם כשר לאכול ותאורנה עיניו, ושמעון גם הוא הלך אל בית אשר
 בעיר ויוסס לפניו לאכול ויאכל, ובהיותם עיפוס חלשים ונכאי רגלים ישבו שם ימים אחדים בלי
 הגד כי יהודים המה מ' הגזירה, ויהי כשב רוחם וידעו כי צדקה ללכת ויברכו את בעלי הבתים
 אשר גמלו עמם חסד וילכו. פרס ופרדו התודע אל ראובן בעל בית אשר גמל עמו, ויאמר
 לו הכרת פניך ענתה כך כי אתה יהודי, דע אחי כי גם אני כמוך ומן היהודים האנוסים
 אנכי, ואני וכל אנשי ביתי שומרים מצות ה' בסתר ובמרתף מתחת לארץ אני שוחט וזודק ונוהר
 מצטר בחלב, ועתה אל תעצב בעצור ערךך כביתו כי בשר פגול לא בא בפך, אך שמעון אל ידע
 בלכתו כי בבית נכרי ישב ונבלות אכל מפני פ"ג, ויהי כנזאם אל עירם וילך שמעון אל חכם
 עירו וישאלהו מה זאת עשה ה' לי לערני בבית נכרי ולאכול בשר טמא, ולאחי הפליא חסדו,
 ושיבו דבר, בני הגד נא לי ואל תכחד ממני, אם מעולם לא אכלת דבר אסור בלי אונס,
 ויאמר אחת נכון הדבר פ"א הלכתי עם הנערים בעיר וראיתי אוכלים לחם וגבינה ויון של נכרים
 והתאיתי תאוה רבה וטעמתי מעט מהם ואמרתי יסלה נא ה' לעבדך בדבר הזה, ויען החכם
 ויאמר לדיק ה' בכל דרכיו, רעך הטוב ממך מעולם לא בא בפך דבר אסור וישמרהו ה' מתקלה
 גם בעת צרה ואונס. אבל אתה כבר עברת את פי ה' בלי אונס, לא יקרת בעיניו לעשות
 לך גם וכו' ע"ש, ועי' בס' שמן המזב ח"ב אות ל', ועיון בשו"ת מים חיים סי' ס"ז בנוסח
 הידיו ע"ח שחטאנו לפניך באונס וברצון דלכאורה אונס לא בעי כפרה ולדברינו ניהא, ועל הקושיא
 הג"ל בס' וישב כבר נדפס בשמי' בס' שירת ישראל (דף כ"ב):

ובא' מדרושי אמרתי ע"ד צחות לפרש בקהלת (ד' י"ג) ממלך זקן וכסיל דלכאורה הינה"ר חכם
 בערמה, אכן הענין ע"ד שיסופר מהאחים הדיוקים הגבירים הנודעים ע"פ תכל למכביר בשם
 האחים מטיקמין" או געברודער מאיר" וכי המה בניו של הגביר הדיוק ר' מאיר כיליעם חותנו של
 דו"ר הג"ר יצחק הלבן אבד"ק עיקמין הג"ל הע' ב"א, פעם בהיותם צביהמ"ד דברו צביהם מאיוה דבר
 נכבד וסתר, פתאום הגיש אלם איזה כטלן ויתיצב שמה לשמוע את דבריהם, האחים בחפזם להסתיר את
 דבריהם מהשומע הלכו להם למקום אחר, אולם הוא הלך מיד אחריהם וחסן דוקא להקשיב את דבריהם,
 הם בחפזם להפטר מהכטלן הכלתי קרוז הזה, אמר אחד לאחיו בדרך צחות מדוע כמשנה של
 חס"ו פניעתן רעה, וכן בכל מקום נזכר תמיד השוטה בין החרש והקטן באמצע, ולא בצדק
 שוטה קטן וחרש, או קטן חרש ושוטה? וען תמיד בין שני אנשים מתיצב השוטה באמצע, אולם
 השוטה שלהם לא הרגיש כלל בעקיצתו ולא מש ממקומו, האחים עזבוהו והלכו ויתיצבו באחת
 מפינות ביהמ"ד, אבל גם הפעם הלך השוטה הזה אחריהם ויתיצב גם שמה, או אמר האח
 השני להראשון, לך קשה למה נזכר שוטה בין חרש וקטן ולי קשה עוד יותר למה לי למתני כלל
 חרש ושוטה כי בחלת קטן נכללו גם הם, כי ר"ה של קטן' הוא קליינר שויבער נאר, אולם
 התירוץ כי שלשתם צריכים, קטן איצטריך לי לגופי', חרש, מה איכפת לנו אם עומד אלנינו
 הלא אינו שומע מאומה את דברינו, ואת השוטה אם גם שלא תעמידהו ואין שתסתירך מפניו
 יבוא תמיד אליך ויתיצב אלך ולעולם לא תוכל להפטר ממנו, ובבחינה זו הוא מלך כסיל, יצרו ש"א
 מתגבר עליו בכל יום, ואין רגע שיפסיק מללחום את האדם, ובכל סיטות שאנו פונים, הוא מלפנינו ומאחורינו,
 להכשיל ח"ו במזיד ובשונג, באונס וברצון, כההוא שוטה אשר תמיד הוא באמצע, ואין להפטר ממנו,
 ואחיה בן אדם דע לעמוד על המשמר, ולעולם ירגיו אדם וכו' והקב"ה העוזר והמסייע:

צבא ברבות פרק א רב א 1

במשנה מאימתי. הא דנקיט מאימתי
 ולא נקט אימתי כתב הרמ"ע
 מפאנו ז"ל בתשו' סי' א' לאשמעינן דמתניתין
 בהתחלה לאו ר' אליעזר הוא וכן הביא
 עוד בס' סמיכת חכמים בשם ס' שדה
 יבושע. ובאמת שהדקדוק עלמו הוא נכון
 ואינו דומה להבוא דתענית עיין בלחם
 שמים דהתם השאלה על ההתחלה לבד
 והדבר נמשך מזה ולהלן דמוכרין משא"כ
 כאן שהוא קורא פעם א' לבד וההמשך
 הוא בזמן לבד והוא ברור לאבין. אמנם
 תירולא ידידי לא חיאל לי דהא ע"כ מפשטא
 דגמרא משמע דאי"ר ר' אליעזר אמרה אין
 לדרקק בזה דהא סתמא דגמרא משמע
 דשייכא נמי למיתני הכא אפי' אי ר"א
 הוא עיין בגמרא והנך רבנן דייקי לתרולי
 דאי בעית חיאל ואפשר דאחי למימר דהא
 מלחא הלכתא היא. ומ"מ לא חזינן לקמחי
 דדייקי מיני' ועיין בחושי הרשב"א ז"ל:

ולמאן דגרם ערבית דקדוק המלה פשוט
 שהוא שם בלשון נקבה וכן שחרית
 וכן מלחתי בס' לחם שמים ומה שיש ליישב
 בזה בתלמוד ריש מכילתין כתבתי במקום
 אחר:

בתוי"ט ד"ה בתרומתן כו' ומש"ה נקט
 פתן. ולמחי דכתיבנא לא
 לריבין להא:

(סס) בדיה עד שיעלה כו' וכ"כ ר"י
 וראש כו'. כ"כ עיין בפ"י
 לחם משנה שיש חילוק בין ר"י לראש
 ולהראש הלכה כר"ג:

(סס) בדיה עמוד השחר כו' מן השעות
 הזמניות כו'. יש בזה מחלוקת
 ד"י"א שהוא מן השעות השוות והרמ"א ז"ל
 לא הביא זה לאן ובס' ר"ג כתב כהרע"ב
 ומ"מ לענין בדיקת חמץ הביא שני הדעות
 בס' תמ"ג. ועיין בס' לחם משנה על
 המשניות. ובס' לחם שמים ובתשו' שב יעקב
 סי' א' הארכיכו בזה והמסולת שבדבריהם
 כלול בס' לחם משנה הג"ל ויש לעיין שלא
 עשו חכמים סייג בזה משום דילמא אחי
 למטעי כמה שעשו לענין בדיקת חמץ
 ולענין ק"ש של לילה ויש ליישב עיין מ"ש
 לעיל בראש המשנה:

ברעיב בדיה כדי להרתיק את האדם
 כו' וכן בק"ש כו'. כ"כ
 מיהו לא דמי דהתם משום גזירה דלאחריו
 הוא שיאכל ציבור ועבד' איסורא ועיין בחילוק
 הפירושים שבין ר"י וראש בענין הסוגיא
 שכתבתי לעיל בתוי"ט בדיה עד שיעלה
 וד"ק

בגמרא פריך מאי שנה דתנא ערבית
 ברישא. בילדותי צבינא לאחוי
 ראי' מהך קושיא לדעת מאן דפסק דבשנות
 בר מלוה צבינן מעט לעת דאם לא כן
 מאי מקשה הש"ס הא בלאו הכי איכא
 למידק אמאי התחיל הסנה במלוה זו אלא
 שיש לומר משום שהיא המלוה הראשונה
 הבאה עליו לכשיגדיל מיד כשיכנס היום
 אחר י"ג וא"כ מאי מקשה אלא ודאי דס"ל
 כמד מעט לעת ודו"ק. כעת בא לירי
 סי' הון עשיר וראיתי שפי' באמת המשנה
 קולא חיאל לי דסוגיא דשמעתא ל"ע לפ"ז
 ואין כאן מקום להאריך:

במשנה בערבית. אית דגרסי
 ערבין וסתרין. עיין תשו'
 מהרמ"ע מפאנו ז"ל סי' א' שכתב שיש
 רמז בזה לבעלי הגדה. ומ"ש כאן בשם
 ס' שטייטס לדוד הס' אינו מלוי אללי אבל
 נראה שכתב דהאי תנא גרם נמי שחרין
 לקמן ובאמת גבי ערבית אין אנו לריבין
 לטעמים כלל דקרא נמי זמנין טובא נקט
 אר"ף 1

מספרית הלאומית, תרש"ל
 מס' 115
 והאנציקלופדיה התלמודית
 (מיסודו של הרב מאיר בריינלין ז"ל)
 מס' 115

ודו"ק. מיהו הקטר חלבים ואזורים לדעת הרמב"ם ז"ל דומה לזה דכאן ממש :

בתוי"ט ד"ה הקטר חלבים כו' פי' הר"ב של בין הערבים כו' :

(ש) בדיה א"כ למה אמרו וכו' אם נותר לאכלו כו'. דברי הרב ז"ל מגומגמין מאוד דבשי לאתויי ראי' על ההקטרה וסיים באכילה דליכא מאן דפליג ומלאתי בס' בית דוד שהרגיש בזה.

שוב ראיתי בתוספתא וגראה שחסרון יש כאן בדברי הרב ז"ל והכי גרסינן התם אבל פוסלת בהן משום פגול עד שיעלה ע"ה וא"כ שפיר דייק הרב ז"ל מדקתני שאין המחשבה פוסלת משום פגול ודו"ק היטב.

אלא שגם מזה אין ראוי לכאורה דלמא אחשבת אוכלין קאי. ולי נ' דאשמעינן אפי' אליב' דראב"ע [אע"ג דכל דבר לאו אליב' קאי] דס"ל דפסק מלותו עד חלות. ולישנא דאבל הוא באמת כמ"ש צ"י בתרא דר"ה משנה ח' וכן צ"י דמשילה משנה ב'. א"כ דה"ק דבר שמלותו כל היום כשר כל היום ודבר שמלותו כלילה וכו' אבל אין חייבין דהיינו לענין נותר ופיגול אין לו שייכות כ"א ביום ואח"כ כחזקי' זבחים (דף ג"ז ע"ב) ודו"ק ועיין בס' לחם שמים מה שפילפל בדברי הרמב"ם ז"ל בזה :

(ש) שבן רגילות המשניות וכו'. ולענין דלריד לאשמעינן דהא דרשינן ביומא (דף כ' ע"ב) ובזבחים (דף פ"ו ע"ב) הן בוקר לבקרן ולריבין למדרש לחלק בין היכי דמשלה בהן האור ודו"ק. שוב הראוני שהרמב"ם ז"ל סס בפ"י המשנה עשה סמוכים משם לדבריו שבכאן ומ"מ ל"ע :

(מ"ב) מאימתי כו'. אי זמן ק"ש של שחרית דאורייתא עיין מנחת כהן מאמר שני פרק י"א וי"ב באורד :

(ש) שר"ש שעות כו' החילוק שבין של ערבית לשחרית דלא אמרינן

כל היום משום חלוק לשון שבין עמידה לקומה. וכ"כ המפרשים ופשוט הוא. שוב ראיתי שכתב המג"י לקמן (דף ב' ע"א) :

ברעיב ד"ה עד שלש שעות וכו'. בזמן שהימים והלילות כו'. עיין במ"א כאן ובסו"י רל"ג ס"ק ג' לענין מאימתי מתחילין למנות השעות אם מעלות השחר או מהנץ החמה. ומה שהקשו המפרשים ז"ל דליתני עד רביע היום. באמת ה"י נראה לכאורה דהנך שלש יחידות ל"י משיכיר ואילך אלא דלא משמע כן בפוסקים ובדברי הרע"ב מ"מ יש ליטב בנקל עפ"י הדיעות הנ"ל בענין מאימתי מחשבין השעות :

בתוי"ט ד"ה יגומרה כו'. ונראה שכן נוסחה טור כו'. לענין דאין זו ראוי אלא דממילא משמע לפי פירושם לא גרסינן וגומרה לפי פי' התוי"ט דהיינו מפרשים וגומרה היינו גמר זמנה אבל לא על ענין הקריאה מ"מ גם ראויי הטור אינה ראוי כ"כ עיין רמ"ז ז"ל ודבריו קשים להולמם דהכא נמי סיומא דמלתא דר' אליעזר הוא כדמוכח בתלמודין (דף כ"ה ע"ב). וגם עיקר דברי התוי"ט ליתגהו לע"ד דאין שייכות למחניתין בהאי טעמא כלל ור"א נמי אית לי תפלת השחר עד חלות אלא דבעיקר חיובא דק"ש קאי ועיין :

במשנה כאדם הקורא בתורה. מכאן דקדקו בשם ר"י שמוחר לקרותה על פה כיון שהותרה לשם חובה :

(משנה ג) וכנתני בעלמי'. עיין תשו' באר שבע סו"י כ"א ובתשו' רשד"מ י"ד סו"י קל"ב ובחלם שמים. ולענין צמנס נחקו דודאי מזד כבוד שמים ראוי יותר לקרותה מעומד או מיושב שהוא דרך זריזות משא"כ בשוכב. אלא שאם שכב לא הטריחתו התורה לעמוד לדברי צ"ה ודו"ק. ועוד יש ליישב עפ"י הירושלמי מ"מ בגוף הדין הרוגה להחמיר יש לעיין הרבה :

בתוי"ט ד"ה בשעה שבני אדם כו'. והוא טעות סופר כו'. ש"ס כן הגהתי מאז וכן הגיהו במשניות דפום ברלין

ברלין ולמנס האריך ונשתבש בתום החדשים הללו ואין להאריך :

משנה ד) בתוי"ט ד"ה בשחר וכו'. דקאי אקרא וכו'.

היינו להך שינויא דמשנינן תנא אקרא קאי משא"כ לאידך שינויא דהתם דיליף מצרייתו של עולם משנינן אידי דקאי בשחרית סיים מילי דשחרית עיין תו' ריש פרקין ושפיר דק. דלא כס' מים חיים :

משנה ה) ברעיב דר"ה מוזכרין וכו'. פרשת ל"ית כו'. לאו דוקא דאם אמר מודים אכתנו לך שהולאתנו ממלרים ילא כדאיתא בהדיא בגמרא (דף י"ג ע"ב ודף י"ד ע"ב) משמע דאפי' אמר שמעתא דאית בה יליאת מלרים ילא אלא דאנן אחתולי מתחילין כו' ע"ש (דף י"ד ע"ב) :

תוי"ט ד"ה מוזכרין. לענין דאין כאן דקדוק כלל שסתם זכירה אמנס היא בלב וכמ"ש ז"ל גבי זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלב ת"ל לא שכתה הרי שכתה הלב אמור וכן כיוולא בזה גבי זכור את אשר עשה ה"א למרים הביאו הרמב"ן ז"ל בסוף ס' המלות במלות שכתה הרמב"ם ז"ל לפי דעתו סו"י ז' והוא פשוט. אלא שלפ"ז ל"ע מנין לנו זכרון יליאת מלרים צפה ודו"ק ומ"מ בדברי חכמים נשמרו מזה בודאי.

שוב [ראיתי] שהרגיש בזה ברמ"ז ובלי"ש ריש תענית ובס' בית דוד וכן בס' ע"ה : פרק ב משנה ב) ר' יהודה אומר. והלכה כר' יהודה ש"ס :

(ש) למה קדמה כו'. מה שיש להקשות מזה על הפוסקים דאית להו דחדא פרשה לחוד דאורייתא עיין בפ"ה א"ח סו"י מ"א. המעיין היטב בתשו' תומת ישראל סו"י י"ג יראה דלק"מ ודו"ק. שוב עיינתי מה שכתוב בגליון והם הם דברי פ"ח הנ"ל ועיין מ"ש לקמן :

(ש) והיה אם שמוע לויאמר כו'. כל ימי תמיהתי על זה דהא ודאי ויאמר לאו דאורייתא כי אם מזד יליאת מלרים שבה כמבואר בש"ס וברמב"ם ועיין במנחת כהן מאמר ב' פ' י"ג. ולדידן

דאמרינן אמת וייליב אין כאן דאורייתא כל עיקר לויאמר ועיין מה שכתבתי בגליון (דף ב' ע"א) משנה ה'. וגם יליאת מלרים גופה נראה על כל פנים שאין לה זמן קבוע מן התורה מיהת וכבר כתבתי בזה במקום אחר. ובאמת ה"י נראה בזה כדעת הפוסקים הלכה כשמואל דכל עיקר ק"ש דרבנן שוב ראיתי בתו' החדשים הללו מ"ש בשם שושנים לדוד והספר ההוא אינו מלוי אלולי אמנס כפי מה שהוא כתוב כאן דבר בטל הוא ואין כאן ראוי כ"א לפרשה שני' למאן דאמר דראשונה דאורייתא ואפשר דהאי קאמר לה אפרשה שני' ושלישית לא קשיא לי' משום דאית צ"י יל"מ אמנס הרוחה יראה דקשיא טובא ול"ע ועיין מ"ש לעיל דר"ה במשנה :

בתוי"ט דר"ה אלא ביום כו'. כי המלה כו'. נשמר הרמב"ם בזה ה"ל לא נפלוג אחאי דקיימא לן מוזכרין יליאת מלרים כלילות : מ"ג) **ברעיב** ד"ה ר' יוסי אומר לא ילא וכו'. והלכתא כתיב כו'. מיהו הרהור לחוד לא מהני. עיין בתדושי רשב"א דר"ה ור' יוסי אומר לך שיש לעיין בזה ואין כאן מקומו. ומיהו לכתחלה לריד להשמיע לאזנו עיין בש"ס וכן הוא במשנה דתרומות שהביא התי"ט מיהו מלישנא דהקורא אין הכרח כ"כ עיין בתו' ריש סוטה ול"ע בגמרא דקאמר תדע :

מ"ה) בר"ה הראשון. הא דלא נקט מלילה עיין תי"ט והרמ"ז ז"ל תירץ דמשום סיפא דמתני' צ"י נקט לה דע"כ לא פליג רשב"ג אלא כלילה ראשון משום שהדבר מפורסם דלא עשה מעשה ומחזי כיוהרא משא"כ בשאר לילות ע"כ. ועיין בסוכה (דף כ"ה) ועיין מה שכתב מהר"ם שטערין ז"ל בתשו' חוות יאיר (דף ע"א ע"א) ולהרא"ש י"ל כו' ודו"ק :

תוי"ט דר"ה כלילה הראשון כו'. ומנינא למה לי כו'. עיין בס' מים חיים ודבריו נכונים גם פשוט הוא דלריד מנין למאן דלא נשא ברביעי דכלילות תליא מלתא ולא במולאי שבת תליא מלתא. והא דנקט במתניתין עד מולאי שבת ולא נקט ד' לילות סתם

סחם עיין בכחובות (דף ו' ע"ב) וכן
איתא שם בנדה ללוי עיין פרק בתרא משנה
א' ומ"מ בנות הדין יש בזה מחלוקת וכתבתי
בגליון הש"ע :

(סס) ברה אסמנים לשון לנה וכו'.
ובערוך פי' בערך אסתנים
שהוא לשון רך ומעונג והוא מלשון יון וכן
עיקר וכו' בית דוד במחילה מכבודו נשתבש
בזה ועיין ס' כתר כהונה :

(מ"ז) וכשמת טבי כו'. יפה מירץ הרמ"ז
מדוע הקדים כאן המקרה
לפועל היפך מן המשנה דלעיל מפני שכל
הפעולה דבקה במקרה וא"ל לפעולה מצלעדי
המקרה ובחנם טרח מהר"מ חאגיז ז"ל בזה :

(מ"ח) בתוי"ט ד"ה רבן שמעון בן גמליאל
אומר כו'. עיין משנה ה' פ"ה
דפסחים כו'. ועיין בס' המאור ובמלחמות.
בהיה דמוכה שהבאתי לעיל משנה ה' נראה
שנשמטו דבריהם מן התוי"ט ז"ל שם בפסחים
וגם מן הב"י סו' ע'. גם דברי המלחמות
ז"ל מה שדחה התשובה שם משום וכו' מה
לורך להביא רא"י הא ודאי לריך משום
דסד"א הלכה כרשב"ג במשנתנו. עיין
בתוי"ט פסחים. אלא שיש לעיין בכלל הזה
הרבה ואין כאן מקומו ועיין בתשו' חוות
יה"א (דף ל"ה ע"א) :

פרק ג מ"א) פטור מק"ש כו'. ולכתחלה
אסור להוליאיו בזמן
ק"ש אם לא באדם חשוב :

ברעיב ד"ה מי שמתו כו'. מוטל עליו
כו'. ולפניו לאו דוקא. מיהו
דוקא בחול משא"כ בשבת ווי"ט :

משנה ג) נשים ועבדים כו'. מפשיטות
לשון המשנה משמע

דפטורים אפי' מפסוק ראשון. וכן משמע
פשיטות לשון הגמרא. וכן נראה מפ"י הרע"ב
כאן. וכ"ש למאן דאית לי' עיקר ק"ש
דאורייתא הוא פסוק ראשון לחוד ולדעת
רש"י דלא שייך מ"ע שהזמן גרמא במידי
דרבנן [עם שיש לעיין בזה כמ"ש במ"א]
ודו"ק וכן מוכח להדיא בירושלמי גבי עבדים
דדריש לי' מקרא דשמע ישראל ה' אלקינו

ה' אחד מי שאין לו אלא ארון א' כו'. וא"כ
מה שכתב בב"י סו' ע' בשם אהל מועד וכן
בש"ע ע"כ דלזהירות בעלמא נקטי' ואפשר
דא"ל כלל לזה בזמן ק"ש וזה ברור ופשוט
לע"ד ודברי הג' ז"ל בסו' ע' ז"ע וכ"ש
לשיטתי' בסו' מ"ז דמ"ל עיקר ק"ש דאורייתא
הוא פסוק ראשון. ודע דלפי שיטת הירושלמי
הלו נראה לכאורה דאפי' מי שחלו עבד וחלו
ב"ח נמי פטור עיין ריש חגיגה ועיין שם
החילוק שבין משנה ראשונה ואחרונה ובדברי
הרמב"ם ז"ל ואין להאריך :

נשמט ממשנה ב') **בתוי"ט** ד"ה להתחיל
כו' מקרי
פרק כו'. ולע"ד עוד איכא נפקותא
לענין בשמל"ז ועיין פסחים פ' ד' משנה
ח' :

עוד השמטה ממשנה א') **תוי"ט** ד"ה ואת
שאלו למטה
לורך בהן כו' דיש לחלק בין תחומין
כו'. עיין לחם שמים :

עוד השמטה ממשנה ג') **בתוי"ט** ד"ה
מק"ש
כו' לא גרסי מן התפלה כו'. עיין ברמ"ז
ודבריו נכונים :

משנה ה) ארבע אמות. אכן פסקינן
כמ"ד ד' אמות ממקום
שיכלה הריח ש"ע א"ח סו' ע"ט :

ברעיב ד"ה מהרהר ק"ש כו' ובירושלמי
מפרש דמהרהר קאי אברכות
ועיין בל"מ. האמנם הדברים לריבין לבין
בתלמודא דילן כי עמומים הם :

(סס) ברה וכמהירמיק וכו'. ללודים או
לאחריו כו' לכתחלה לריך שילך
במקום שיהי' לאחריו ואם א"ל יסלקנה ללודין
גמרא וש"ע סו' פ"א. מיהו אינו לריך לחזור
לאחריו אם יכול לסלק' ללודין עי' מגן אברהם
שם ובס' מים חיים כאן הרגיש ג"כ בקיבור
דברי הרע"ב לחלק בין היכא דאפשר ולפי
דברי עלמו בפרי חדש סו' ע"ט סעיף א' אין
כאן קיבור דכאן לק"ש איירי :

פרק ד' משנה ב) בתוי"ט ד"ה שלא
תארע כו'.
לא

לא חשיב ל"י רעה כו'. ובאמת דעת רש"י
ז"ל ז"ע דאיך שייך למקרי זה תקלה.
ואפשר דדעת רש"י היינו שלא יפסוק הדין
למעשה ואח"כ ישקו עליו נמלא שנים
רעות. ונוסח התפילה שבתלמודן הוא
קשה להלוס שגראין הדברים ככפולין ועיין
בירושלמי :

משנה ד) במתניתין תפלתו קבע. עיין
רע"ב והביא

תוי"ט דבמס' אבות פי' שני פירושים והוא
פלוגתא דר' אושעיא ורבנן ומ"מ תמימי
מדוע עד השלישי לא בא פי' א' דרבה ורז
יוסף בשמעתין והכי דייק מחגי' כוותיהו
דאית לי' לד"ר"א שייכות לפלוגתא דתנאי
דלעיל משא"כ לאיך פירושי ועוד דבאבות
בד"ר שמעון מהנינן לה ואפשר דשבקה
משום שאין לנו לעשות כן כדאיתא בגמ'
דאמר מסתפינא וכן הוא בירושלמי :

ברעיב ד"ה בכל פרשת כו' ואין הלכה
כר' יהושע כו' היינו מדמסקינן
בש"ס (דף כ"ט ע"ב) הלכה כאחרים ומה
שקשה ע"ז עיין בלחם משנה :

(סס) אם לא עברה עונתה כו'. משמע
דאם עברה עונתה אינו לריך
להתפלל שמים בתפלה שלאחריו וא"כ בהגות
ש"ע סו' ק"י שכתב ואם לא חזר היינו
דוקא כשהי' לו שהות ולא חזר :

פרק ה) משנה א) ד"ה כובד ראש וכו'
ובברייתא בגמ'

אמרינן דבעינן מתוך הלכה פסוקה ומשמע
בגמרא דפליגי ופסקו הפוסקים כברייתא
עיין ש"ע א"ח סו' ל"ג והיינו שמחה של
מזה. ועיין לחם משנה :

תוי"ט ד"ה שעה אחת כו' אלא שעה
ממש כו'. היינו שחסידים

היו שוהים שעה שלומה מיהו כל אדם
נמי לריך להתחין שעה מועטת לפני התפלה
וכן לאחרים וכן פסק בש"ע סו' ל"ג סעיף
א' :

משנה ב) ברעיב ד"ה בחוקן הדעת
וכו' ובירושלמי אמרו

מפני מה וכו'. ועוד איתא בירושלמי כשם
שם כהן אחר כו' עיין בלחם משנה שפירש
בהפך

שאסור לעשות לרכיו עד שיבדיל כך אסור
לשאול לרכיו. וקאי אדלעיל דלכך תקנו
הבדלה בחוקן הדעת שהוא תחלת שאלת לרכיו
(אמר לבי יחזקאל עי' בריקנטי סו' כ"ט) כן
פי' כל הפוסקים ה' אבודרהם וכל הבאים
אחריו. והרשב"א ז"ל הביא ירושלמי זה
בתשובה סו' תשל"ט וגרסתו להבוע לרכיו
וכן הוא בירושלמי שלפנינו ולא פירשו וזה
גרס לחסם אחד שכתב דהך להבוע לרכיו
היינו מי שלא הבדיל אסור לומר לאחרים
שיעשו לו מלאכה וכדעת מהרש"ל ז"ל
והתשובה היא נדפסה בתוך תשובות מחבר
אחד ששלח אליהו והסכימו גם שניהם שנעלם
התשובה הזאת והירושלמי מן האחרונים
ז"ל המקילים בזה שלא הביאו תשובה זו
וירושלמי. ואני בילדתי בהיותי באמשטרדם
בראותי תשובת החכם הג"ל העזתי פני
בזקן לומר שאין הפי' כדבריו אלא דעל לרכים
קאי כג"ל והיטב חרה לו בזה ויגעתי
ומלאתי בס' הג"ל כדברי וכן הוא במטה
משה סו' תל"ז ובמ"א סו' רל"ד. גם
בכנה"ג סו' רל"ט הביא התשובה הלו ושם
בשיירי פלפל בדברי רמ"א דסו' רס"ג ולא
הביא מזה מוכח נמי שפיר כג"ל והוא
ברור. ומה שיש לעיין בתוך הירושלמי
הג"ל בענין סדור לשון הברכה שפלפלו
הפוסקים אין להאריך כאן. ואל יטעך לכך
בנוסח' שלפנינו להבוע לרכיו ותחשוב מחשבת
חוקן על הפוסקים ששנו דבאמת כך הוא
לשון הירושלמי עיין בפ' תפלת השחר תני
מתפלל ואח"כ תובע לרכיו ואית תנא תני
תובע לרכיו ואח"כ מתפלל ועוד שם תובע
לרכיו בשומע תפלה ובמוסף הערוך מביא
מי בקש מאן תבע ועיין מ"ש שם :
(מ"ג) ברעיב ד"ה מודים מודים כו'
ומפרש בירושלמי כו'. עיין
בש"ע הביאורו ג"כ כאן בגליון ועיין ב"ח
סו' ס"א שפסק בירושלמי ודוקא כשאין
שומע :

בהיפך דאם יש שם כהן אחר הואיל וקורין כהנים לרין לעלות דעובר בעשה משא"כ כשאין שם אלא הוא דלא אין קורין ואינו עובר וכן פ"י ב"מ לחם שמים. ולענין עיקר כדברי הגהמ"י דהא בירושלמי דמכילתין עסק דקורין ג"כ לכהן אחד וא"כ מאי יפרש במשנתנו. מיהו זה ה"י אפשר ליישב דכשאין שם כה"ן אלא הוא אין קורין באמת כדי שלא יתחייב לעלות משא"כ כשיש שם כהן אחר שלא ראו חכמים לבטל גם את חברו. אלא דאכתי קשה מוטב שלא יקראו ויעלה האחד מעלמו כיון דקריאה אינה מעכבת ולמה לא ניחוש מפני הטירוף של זה וכיון שאין לו לעלות מפני הטירוף הוא כמו שאין שם כהן אלא אחד כ"ש לדעת רב חסדא בסוטה (דף ט') ומו דאין כאן עשה כיון שלא עקר רגליו. עיין במ"א ס"ק למ"ד. ואף על פי שגמרא מזה ב"מ לחם שמים וכתב שהוכיח בחידושי דמ"מ עבירה היא בידו לו יהי' כדבריו מ"מ כיון דלא רמיא עלי' חיובא שפיר מבטלין ל"י משום תפלה ואין כאן שום דוחק. וזוה נסתלק מה שהקשה ב"מ לחם משנה דעובר בעשה ואין נדחה העשה דלא רמי' חיובא עלי'. ומה שתיקן הוא ז"ל דכיון דנדחה מפני תקנת חכמים אינו עובר ע"י"ש קשי' עלי' הגהת רמ"א ז"ל סעי' כ' אלא ודאי כדכתב המ"א הנ"ל:

פרק ו משנה א) הפירות. לא מנינו קבוצו במקרא

ולשון חכמים הוא:

(שם) חוץ מן היין. לכאורה תמוה אטו יין פרי הוא משקה הוא וא"כ נילף מיני' דשאר משקין מצד בורא פה"ע. וכן יש לדקדק גבי פת לקמן. שוב מלאתי שהרגיש בזה ב"מ לחם משנה ועדיין לא מלאתי ישוב בזה. שוב מלאתי שיש לעיין בזה בירושלמי שהרגיש בזה. ועיין בתשו' מהר"י לבית לוי ובמ"א סי' ר"ב ובמקום אחר הארכתי בזה. והנראה לענין לכאורה

לישב בענין זה דמלת פרי כאן אינו על הפרי עצמה כמו שאנו קורין פרי סתם לפרי האילן או לפרי היולא מן האדמה כי הפרי שם משותף לכל דבר שנושא רווח ולכן הלכו חכמים בענין הברכות בזה עיקר תשמישן בל דברים שזהו פריו באמת אשר חפץ בו ואדעתא דהכי נטעו ל"י והוא הנראה כאן בפרי ולכן קראו כאן פרי ל"י ופת שהוא העיקר הנראה לבני אדם בנטיעת הכרם וזרע השדה במשנת המינין ואין להאריך כאן יותר ועיין במכילתין גבי שלקות דדייקין דומיא לדברי:

(שם) וע"ז הירקות. הא דלא דייקין הכא ליתני רב כדדייקין ב"מ (דף מ"ב) עיין רמ"א:

(שם) הירקות. כתב הרד"ק בשרשו שהוא תואר לעשב שהוא מאכל אדם:

(שם) ר' יהודה חומר. בגמרא (דף מ' ע"א) א"ר זירא וא"י תימא ר' חנינא בר פפא אין הלכה כר' יהודה ואמר כו' מ"ט דר' יהודה כו'. וז"ע לענין מ"ט בסוכה (דף מ"ו ע"א) גבי ברכת המזות פסק איהו גופי' כר' יהודה והתם קאמר איהו גופי' כמי טעמא דר' יהודה כדכתיב עם היות שבאמת לענין דינא איכא למימר התם טעם אחר:

משנה ב) במתני' ילא. ע"י בחו"ט ותמיהני על הלחם משנה שהעלים עין ממנו גם מ"ש בענין אין סדר למשנה בתרי מסכתא עיין ב"מ יד מלאכי אות א' סי' כ"ח:

משנה ג) במתני' על דבר שאין גדולו מן הארץ. גרסינן בגמ' ת"ר על דבר שאין גדולו מן הארץ כגון בשר בהמות חיות ועופות ודגים ועיין ת"ט סוכה פ"א סוף משנה ד' ובספר פ"י משנה ב' ונדה פ"ו משנה ז'. גרסינן תו בשמעתין על כהנין ופטריית אומר שהכל ומקש' למימרא דלאו גדולי קרקע נינהו כו' ומשני מרבא קא רבי מארעא מינק לא ינקי הדר מקשינן הא

הא על דבר שאין גדולו מן הארץ קמי' ומשנינן תני שאינו יונק מן הארץ. ולפ"ז לקמן פאה פרק א' משנה ד' ומעשרות משנה א' נמי לריכנן למימר תני שאינו יונק וכן כתבו התוס' נדה (דף ג' ע"א):

(שם) ע"ז המומן. יש מפרשים דוקא מוזג אבל בעיני' לא מצרכין כלל דמזיק. וי"מ דאפילו בעיני' וזה דעת הרב רבינו יונה. ובמקום אחר הארכתי בזה בעה"י:

ברעיב ד"ה נובלות. פירות שנפלו מן האילן כו'. מה שיש לעיין בדבר זה בצ"י סי' ר"ב הארכתי במקום אחר בעזה"י ומ"מ יש להוסיף בדברי הר"ב וכן בפ"י המשנה להר"מ ז"ל שא"כ כומרין אותן בעפר ובמחללות עד שיתבטלו ועיין בלחם משנה שלא כ"כ ויש לעיין בזה הרבה:

משנה ד) ברעיב ד"ה מצרך על איזה כו'. והלכה כחכמים כו'. נמשך אחר רמז"ס אבל רוב הפוסקים פסקו דאם ברכותיהן שוות מין שבעה עדיף וקדים עיין בש"ע סי' רי"א ועיין עוד שם ובאחרונים מהו הנקרא חביב:

בתוי"ט ד"ה ר' יהודה אומר כו'. אלא אחומץ ונובלות כו'. מיהו הרע"ב והרמז"ס לא הביאו חומץ וכבר הרגיש בזה ב"מ בית דוד וטעמא לפענין דהא זימנין דעבדי ל"י בידים עיין בפסחים ריש אלו עוברין:

משנה ה) ברעיב ד"ה מעשה קדרה כו'. וב"ש סב"י כו'.

עיין בגמרא דאיבעי' לן אי ב"ש ארישא קאי כו' ושאר בחינן. וכבר הרגיש בזה ב"מ מים חיים. ולכאורה ה"י נראה בפשיטות כיון דלא נפקא מיני' מידי להלכתא לדין דקיימא לן כבית הלל נקטו פירושא לפי סתם משמעות הלשון. ואי מעשה קדרה פוטר פרפרת עיין בהגהת ש"ע סי' קע"ז ובלחם משנה והדברים לריכס עיין. מיהו לר"ע פרפרת פוטר מעשה קדרה. ואני מלאתי בירושלמי דאפי' לב"ה פרפרת אינו פוטר מעשה קדרה. וז"ע ואין כאן מקום להאריך:

בתוי"ט ד"ה והוא אומר על המוגמר כו'. עיין בלחם שמים שהאריך בזה. אמנם המעיין ברבינו יונה יראה דלא גרים בגמרא ואמאי הואיל ונטל ידיו תחלה וכדאיתא ברי"ף וכן משמע בחידושי הרשב"א שלא ה"י זה הג"י שלפניו עי"ש ואין להאריך: (שם) בריבור זה ולישנא דוהוא לא דייק כו'. עיין ב"מ מים חיים מה שהביא מתוס' דיומא (דף י"ד ע"א) ולענין אין זה דומה להתם:

מ"ז) ברעיב ד"ה שהפת טפלה לו כו'. אכיל' גסה מפירות מחיקים כו'. הכי אמרינן בגמ' משום דמקשה ומי איכא מידי דהוי מליח עיקר ופת טפלה לו. ומשמע לכאורה מכאן דלעולם אין הפת טפלה מפני חשיבותו וא"כ לא מנינו בשום מקום לצדק על הדבר האחר ויהי' הפת טפל כ"א באופן האומר בגמרא ומפני זה תמהו רבים על הטור ורמז"ס ב"מ רי"ב ועיין בפר"ח שם שדיבר גדולות נגד הטור וכבר קדמוהו רבי בקושיותיו ומ"מ לא דמו לדברי הטור ולענין ודאי לא קשה מידי דודאי כללא הוא כל שהוא עיקר ועמו טפלה מצדק על העיקר ופוקר את הטפלה. אלא דלישנא דמתני' קשיא ל"י דנקט הביאו לפניו כו' משמע דמסתמא הכי הוא שמצדק על המליח ופוקר את הפת משום דמסתמא הפת טפלה למליח אדרבא מי איכא מידי דמסתמא דרך אכילה המליח טפלה לפת והוי ל"י למימר הרואה לאכול מליח ואוכל פת עמו וע"ז משיב באוכל פירות גיכוסר כו'. ואי דייקין שפיר לישנא דמתני' משמע דמיירי באורח הסועד אלל אחרים ולא אדעתא דנפשי' אכיל כ"א לעשות רצונו של בעל הבית ואשמעינן שלא יטעה לחשוב שהלחם שמביאין הוא העיקר. אבל הרואה לאכול לעצמו ודאי כל שהוא רואה לאכול לעיקר ומטפל עמו דבר אחר בין שיהי' פת או זולת מצדק על העיקר ופוקר את הטפלה ולא אמרינן הכא בטפלה דעמו אלל כל אדם אלא מה שהוא רואה לאכול ורצונו בכך הוא העיקר וכן עיקר לענין ואפשר דהיינו דמיימי בזה הכלל ודיק ואין להאריך. ומתוך

ומתוך צ"מ יתבאר כי מה שכתב התו"ט דוקא בבי הא כו' הוא שלא כדרך הטור וש"ע וכן דעתו ז"ל בס' לחם חמודות וכתב דלשון הרמב"ם אטע"י והן הן דברי הפ"ח מ"מ מ"ש הוא עיקר לפענ"ד [הג"ה. לפי פירש"י ז"ל וסו"עו צמליה ולמאי דק"ל דשהכל פוטר אפי' פה אשמיטין רישא דפת דפת נמי זימנין הוי טפל וזה הכלל אפי' היכא שאין ברכת העיקר פוטרת בלא זה]:

בתו"ט ד"ה מליח בתחלי כ"ל לדקדק כו'. ולפי מ"ש ב"ר"ה שהפת בשם החום' אפשר דמשי"ה נקט בתחלה. ועיין עוד בלי"ש מה שנוגע לענין הדין ואין הזמן מסכים לעיין כראוי כעת. ומדנקט ופוטר משמע שמתחלה יכון לכך:

(שס) ונראה לי דלפי קמא כו'. עיין ב"ר"ה ונפקא מיני' לדינא ודוק:

משנה ח) ברע"ב ד"ה וחכמים אומרים כו' אם ענבים כו' ולקמן כתב ועל כל דבר הנעשה מחמת מיני דגן לאפוקי כוסם חמים ושעורים עיין בפוסקים ז"ל ואם ברכה אחת מעין שלש דאורייתא או דרבנן עיין בטור א"ח כו' ר"ט:

תו"ט ד"ה ברכה אחת כו' הפסוק הענין כו'. ולדעת אותן הפוסקים דברכה מעין שלש דאורייתא א"ע"ג דהפסוק הענין מ"מ כיון שזכרו במקרא הוזהרו למעין שלש. רש"א:

ברע"ב ד"ה אפי' אכל שלק כו'. על כל מה שבראת. בנוסחת רבינו יונה ועל כל מה שבראת וזה לפי מה שחזתמין בה ומ"מ נוסחת הפוסקים על בלא וי"ו ומה שסיים הר"ב שחזתמין בא"י לא פסקו הפוסקים ז"ל כן עיין א"ח כו' ר"ז:

(שס) ד"ה השותה מים כו'. השותה מים לבלוע מאכל כו'. אינו מזכיר

כו'. דוקא מים שאינו נהנה אבל שאר דברים שטעמם טוב ונהנה מהם מזכיר וכן לרפואה. ש"ע סי' ר"ד סעי' ח':

פרק ז) ברע"ב ד"ה מעשר שני והקדש כו' וקא משמע לן תנא דאין החומש מעכב כו'. ואע"ג דכבר מוכחין לי ממתניתין דדמאי פ"א משנה ד' מהתם עיקר דכתיבו החום' בשבת (דף קכ"ז) ובעירובין שהביא התו"ט כבר מלינו כיוצא בזה כמה פעמים. ועוד נלע"ג דאשמיטין אפי' למ"ד התם ב"מ (דף כ"ד) לא חילל דאסור לאכלו מדרבנן משום פשוטות. וכן פסק הרמב"ם ז"ל לענין מעשר שני אפי' בשבת עי"ש מ"מ מוזמנין עליו:

בתו"ט ד"ה ומעשר שני כו'. י"ל כמ"ש החום' כו'. האי פירוקא לא ידענא לי' כיון דמ"מ מפרשין לי' הכא בגמרא חליבא דאמת הכי וכן בשבת (דף קכ"ז ע"ב). וכן סי' הרע"ב שם ריש פ' מפנין

וכן בעירובין שהביא הרב ז"ל ומדוע שנה טעמו הרע"ב ז"ל בתרומות דוקא. אבל

אני בעניי עיקר הקושא לא זכיתי להבין כלל דהכא עיקר חידושא הוא דאין החומש מעכב והרי הוא פרוי. אבל התם אדרבא כ"ש

אם הוא מעכב שאין תורמין ממנו וליכא למשמע חידוש' החידוש הוא מלד שהקדים כמ"ש הר"ב שם ושקיקן למתניתין בפסטה

אלא דקשה אמאי לא מוקמינן לי' בשמעתין הכי. ויש ליישב דמוקמינן לי' עס הקדש

בחדא שינויא. ולפי דברי הרע"ב מתיישבת קושי' החום' שהביא בתו"ט:

(שס) ד"ה אין מוזמנין כו'. ובולע ב"ר כו'. ולפי' דוקא באוכלים בזמיר וי"א

דאפילו בשוגג והדברים ארוכים ונתבאר ב"עוה"י במקום אחר:

משנה ג) במתניתין על המזון כו'. עיין

ל"מ שהקשה ממאי דאמרין על המזון הרי זה בור. ויתירך דהיינו דוקא בשלשה כמו שכתבו החום' דמשמע דלבעל הבית הוא מזכיר משא"כ כשזכיר את השם והוא גמרא

ערוכה (דף נ' ע"א). ויש לעיין שלא חלקה המשנה בין שלשה לעשרה בהדיא כיון דהך על המזון קאי לכולהו לבר משלשה:

שס

(שס) ברבוא אומר כו'. עיין בתשו' הרמ"ע מפאנו ז"ל סי' ז' שכתב נוסחת משנתנו ברבוא אומר כו' אלקי הלבואם ותו לא ובסיפא דכך עונין מוסיף יושב הכרובים. ועיין שם מה שפירש ודבריו ז"ל דחוקים. ועד כען לא מלאתי נוסחא זו ובירושלמי שבק כולה סיפא דכדרך כו':

בתו"ט ד"ה עד כזית וכו'. אע"ג דהוי סהם כו'. ובמקום אחר כתבתי

בזה בענין סהם ואח"כ מחלוקת אי אין הלכה כסהם אלא כאורך מ"ד או דאין ההלכה ברורה למיהוי כשאר סתמא ומ"מ לא אפשר הלכתא דלא כסתמא ודוק:

(שס) ד"ה נכרך כו'. שהטעם כדפירש"י כו'. עיין ברמ"ז שהביא טעם

אחר ויפה כיון שהברכה נשואה בנושא הברכה וכיכול מוסיפין כה בפמליה של מעלה. וכן הוא בכל המקרא הודו לה' ברכו שמו. וכן כתב הלבוש סי' קל"ב שהוא מדקדק הלשון אלא דמ"מ משום זה אפשר שלא הי'

נקרא בור לולא טעם הב"י:

(שס) ריש עוד שינוי כו'. ולענ"ד דמהך שנוי דהכא ילא ג"כ השינוי דלעיל

ואין לפרש כאן. וגם בשנוי הזה עלמנו יש להאריך. מ"מ לפי פשוטו יש לענ"ד לפרש

בשנוי הזה כמ"ש חכמי בני עמינו המקובלים והפילוסופים האלקיים ז"ל כי שם אלקים מורה על ההנהגה הטבעית. ומשם המזון

כא. משא"כ התורה שהיא למעלה מן הטבע והיא הלהגת שם הוי'. ולכן שם אלקים נודע בעמים מאז גם טרם בוא

עדת ישראל עיין ברמב"ן בפירושו. ומזון הגופני שזה הוא לכל מין האדם משא"כ בתורה זה קרוב לפשוטו לענ"ד ואין לנו

עסק בנסתרות:

משנה ה) במתני' אין מזכירין כו'. הקשה דמסקינן בגמרא דמודים חכמים לר"א בכוס של ברכה שאין מזכירין עד שיתן לחובו מים ולא פליגי כי אם לענין ברכה א"כ מאי שאע"י בהאי פרקא הוי לי' לאתויי בפי' כילד

מזכירין גבי ברכת היין וע"ש מה שמירן. ולענ"ד אפשר לומר דלענין ברהמ"ז נמי דמודים חכמים דוקא לכתחלה קאמר ומשום מלוא מן המזבח משא"כ מי שבא בדרך ואין לו מים וגודיין עמו מוטב שיכרך ברכת המזון על יין חי משיכרך בלא כוס. ועיין בטא"ח סי' קפ"ב. משא"כ לרי' אליעזר. אלא דלישנא דאין מזכירין לכאורה דלא משמע כן. מיהו בירושלמי משמע דלא אמרן אלא לכתחלה כדכתיבנא:

פ"ח מ"ה) בתו"ט ד"ה על היין כו' ועוד דתדיר ושאינו תדיר כו'.

ולא פירשו לנו מאי תדירותי דין ואי משום ששותין אותו אפי' בלא עת מלוא היינו

מזוי ולריך עיין בזבחים (דף ל"א). ואפשר שבא ג"כ לשאר מלות דמייטינן כסא. עוד

לריך לי עיין טובא דאכתי קידוש היום דאורייתא והאי ברכה מדרבנן וא"כ איכא

תלתא וכ"ש למאי דאיבעי' לן שם בזבחים לענין תדיר ומקודש ולא מזי לפשוטי מהכא

עיין שם אטו דאורייתא לגבי דרבנן לאו מקודש הוא ול"ע. גם במאי דקאמרי ב"ה

שהיין גורם לקידוש שתאמר ל"ע לכאורה עיין במ"א ריש סי' רע"א ואין כאן מקום

להאריך. מ"מ אנו לריכין לפרש כיון דהיין והיום פתיכי בהדי הדדי מאי אולמא דין

לביית הלל ויש לפרש משום דהיין עכ"פ אפשר לו לבוא ב"ע אלא שאין חיוב להביאו רק

בשביל היום משא"כ לקידוש:

משנה ב) בתו"ט ד"ה נוטלין לידים מ"ש הרב ויחזרו כו'. מטמאין כלים כו'.

ודבריו ל"ע במשנה ז' פרק כ"ה דכלים כפי מה שפירש שם עיין במשנה למלך ובמה שלין המגיד שם ועוד יש לעיין בדברי

הרמב"ם ז"ל הללו ואין כאן מקומו:

(שס) ד"ה ואח"כ מוזגין את הכוס כו'. ברכת היום והיין כו'. היינו לדעת הפוסקים דאף בקידוש הדין כן ועיין בפסחים (דף ק"ז ע"ב) ברשב"ם ואין כן דעת הרא"ש וסו"עו עיין טור וש"ע סי' רע"א:

ברע"ב

ברעיב דיה ביש אומרים נוטלין לידים כו' הלכך מוזגין את הכוס תחלה כו'. עיין בלחם משנה מה שפלפל בזה ומי' ל"ט על הרע"ב שלא הביא הך דאמרינן בגמרא דלביה איכא גמי טעמא משום דחיקף לנטילת ידיים סעודה :

מ"ד בתוי"ט ד"ה נוטלין לידים ואח"כ מכבדין כו'. לאפוקי

בכולי פרקין כו'. הכי איתא בגמרא (דף כ"ב ע"ב) ולדעת הפוסקים כב"ש לקמן במשנה ז' תרלו תוס' ז"ל עיי"ש :

משנה ה' **במתני'** כו' ומוזן כו'. עיין לחם משנה שהאריך

בפירושים השייכים למשנה זו :

ברעיב דיה ביש אומרים כו' שברא דמשמע כו'. ל"ט דבתלמודין

(דף כ"ב ע"ב) מסקינן אלא אמר רב יוסף כי פליגי במאור ומאורי . שוב מלאמי

שהגיש בזה בס' באר אברהם . ובירושלי

משמע דפליגי כדעת רבא בתלמודין . ומקשה על דעתהון דבי"ש אשר ברא פרי הגפן

על דעתהון דבי"ה בורא פה"ג . כלומר [נפלגי בגפן . ומשני יין מתחדש בכל שנה ושנה

האש אינו מתחדש בכל שנה :

בתוי"ט ד"ה בורא כו' . וכתבו תוס' כו' . תוס' כתבו זה לפי דעת

רבא דפליגי בצורא אי משמע לשעבר ועיין כמה שכתבתי לעיל . ועוד יש לתת

טעם דחסדו יתעלה הוא מקיימם בכל עת ורגע והרי הוא כעין בריאה בכל יום

וכמדומני שראיתי כן במפרשים ז"ל על מה שאנו אומרים בתפלה ומחדש בטובו בכל

יום תמיד מעשה בראשית :

מ"ח **במתני'** מברך על היין ושותהו . הכי מסקינן בגמ' ריש

פרקין . ובתשובת הרשב"א סי' שמ"ב הביאו הרב בלחם משנה וכבר פ"י ז"ל ג"כ בחידושו

כך פ"י דטעמא דבי"ש משום דדרשי ושבעת זו שתי' ולכך לריך לשמות תחלה כדי שיברך

על השובע ועיין בלחם משנה שהאריך . ולפוס ריהטא יש לעיין דא"כ מאי מקשה

בגמרא ריש פרקין דבי"ש אהדדי ודחיקין למימר תנאי הוא ואלביא דבי"ש לימא דלכ"ט טעונה כוס מיהא ודאי הוי דטעונה כוס מדרבנן הוא דהא לא מליח כוס מדאורייתא וכיון דדרשי מושבעת על שתי' איכ' מדאורייתא אינו מברך עד שיטעה ולכן לריך לשמות קודם וההיא ברייתא מיירי כשטעה כבר שכבר טעב ולכך מניחו לאחר המזון . ויש ליישב כפי מה שכתב הרשב"א ז"ל שם

בשם הראב"ד דהאי ברייתא דהנכנס לביתו במולאי שבת דייקא מיירי שמתחיל לאכול וא"כ איך יאכל ולא יטעה משום ברהמ"ז אי לאו דטעונה כוס . ולפי' נוכל לומר דהאי דמשנינן תנאי הוא אליבא דבי"ש אפשר דלענין טעונה כוס ל"פ תנאי דלכ"ט טעונה כוס אלא דפליגי אי ושבעת שתי' או לא .

וא"כ ר"מ ור"י בפלוגתא דבי"ש וב"ה קא מפלגי לתנא דמתניתין . ונראה דלמאי דס"ל להפוסקים דקרא אסמכתא בעלמא אי טעונה כוס לא דחינן לה ועיין בפוסקי' סס"י קל"ז ובדקדוק המשנה דקטן בא להם יין לאחר המזון ראיתי להרמב"ן ז"ל במלחמות

השם דמשמע מדבריו להוכיח מזה דברהמ"ז אינה טעונה כוס ומשמע דבתוך המזון אף לביה שותהו וכבר עוד דאף לדברי המשבעת וגורם בתוך המזון בא להם תנן משמע דאחרתי . ולפי דברי הרשב"א ז"ל הנ"ל ה"ו אפשר לפרש דמתני' ר' מאיר סתימאה ולכך דוקא לאחר המזון ומיירי שכבר שמו לנדרך האכילה ובא להם משום ברכה נקטו שלא ה"י בלבם עליו דא"כ י"ן שלפני המזון פוטרו . אבל היכי דלא שמו עדיין מודי

ביה דמחויב לשמות דושבעת זו שתי' וי"ן לעיין בכל זה בפוסקים ז"ל בסו' קפ"ב וסס"י קל"ז ובמקום אחר יתבאר בענין :

בתוי"ט ד"ה מברך על היין כו' ללרוש"י ה"י דלעיל כו' . לאו מתני' ה"י דלעיל פרכינן אלא מברייתא עיין בס' המלחמות :

(שס) **בסה"ד** מ"ש לעיל במשנה ד' היינו מאי דקשיא ל' דליתני גבי מקולי ביש . אבל מה שכתב שם לתרוני דלאו להכי אהשיל וכ"כ שם שלרובין לתרץ

במשניות הללו בהגיה ועיי"ש בס' הנ"ל : משנה ה' **במתני'** הוי מודה לו במאור מאור כו' . כן הוא

בגמרא הירושלמי . אבל בש"ס דילן ל"ג במאור מאור וברא"ש ל"ג כלל הוי מודה לו . וכן הוא בספרי וכן הוא לכאורה עיקר

דאחאבה קאי ודוק :

בתוי"ט ד"ה מייב לברך כו' . והרמב"ם כתב טעם כו' עד ואחריתם

רעה . ואפי' יהי' טובה כללית בעוה"ז אפשר שטורדו מעוה"ז והרעה המונעת

ממנו אותה טובה מביאתו להללנה נלחית עיי"ש ברמב"ם בפ"י המשנה :

בתוי"ט ד"ה וביאר הרע לשון הרמב"ם כו' . ולא ביאר דבריו . ורבינו

יונה כתב בזה שני פירושים . הא' ביאר הרע דהיינו שכבש את יצרו . והשני שהאכזריות

הוא מדת יצר הרע ועל הרשעים הוא טוב וזו היא עבודת הצורא ביצר הרע ואולי הן

הן דברי הרמב"ם ז"ל . ומי' הלשון עמוס הוא ויש להאריך בזה ואין כאן מקומו . ולענין

נראה לפרש שאם אינו יכול לעמוד נגד יצרו יראה עכ"פ למעט בכל האפשר למען

שמו יתעלה ע"ד שאמרו ז"ל קידושין (דף מ' ע"א) אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו

ילבש שחורים וילך למקום שאין מכירין אותו ויעשה מה שלצו חפץ ואל יחלל שם

שמים בפרהסיא . ודלא כפי' ר"ח שם ודוק . וכדמוכח בחגיגה פ' אין דורשין (דט"ז ע"א)

ועיין שם בתוס' :

בתוי"ט ד"ה ובמנעלו כו' ושם כתבתי לפירש"י . הביא שם פירש"י

דיבמות (דף ק"ב) דפי' משום שנאמר כי תבואו לראות פני מי ביקש זאת מידכם

רמוס חלרי . והוא מגמר' ריש חגיגה ובמכלתין (דף ס"ב ע"ב) משמע דילפינן ל' מדכתיב

של נעלך עיי"ש בחגיגה בתוס' ובירושלמי בפרקין מיייתי שמור רגליך כאשר תלך אל

בית אלקים :

ברעיב ד"ה באפונדמו אזור חלול כו' . כן פ"י הערוך וכן משמע בגמרא

ובמפשלת

לחרץ במתניתין דהכא לא ידעתי לו מקום וכן הקשה בס' ה"ע ומה שמרין בזה אין לו טעם ול"ט :

(שס) ד"ה עד שיטמע כו' . עיין מ"ש הר"ב וכו' . עיין בס' לחם שמים

ובמקום אחר הארכתי בזה בענין ועיין פ"י המשניות לר"מ ז"ל :

פרק ט משנה ז' **במתני'** ר' יהודה' אומר הרוח'

את היס הגדול כו' . פסקו הפוסקים כר יהודה . ועיין בב"י סי' רכ"ח ובס' כנה"ג

שם וכתב הרא"ש ז"ל בשמו' שהוא יס אוקיינוס ועיין בדברי התו"ט ז"ל המושגת

כאן על הגליון ובס' כנה"ג בסו' רכ"ח ובס' גמ' פשוט דף פ"ט . ונראה לפעני' דהאי

פלוגתא תליא נמי בפלוגתא דפרה פרק ח' משנה ח' ור' יהודה לטעמי' וא"כ הרמב"ם

ז"ל דס"ל דר' יוסי בזה נמי כר' יהודה ס"ל עיין בכ"מ פ"ט מהלכות מקוואות הלכה

י"ב שפיר פסק כוותי' ודוק ועיין בירושלמי פ"ח דתרומוות הלכה ז' בדפוס אמשטרדס

דף ל"ב ע"א :

משנה ג' **במתניתין** בנה בית חדש כלים חדשים כו' . ירושלמי

לא סוף דבר חדשים אלא אפילו שחקים אלא שהם חדשים לו וכן פסקו הפוסקים לאפוקי

מכר וחזר וקנה וגבי בית שנפל וחזר ובנאו עיין בסוטה ובמ"א הארכתי בזה :

בתוי"ט ד"ה ועל הטובה כו' . משום דבעינן כו' . הלשון אינו מדויק

ורצונו לומר דמשמע דבא להשמיענו אעפ"י שהרעה מצוררת . ובאמת לא ה"י לריך

ברב תוי"ט ז"ל לזה . דודאי אם אין כאן שום טעם לא ה"י לריך מתני' להשמיענו דכל

הטובות אפשר שיבואו בהם רעות על דרך רחוק וע"כ אומרים והטוב בעיניך עשה :

משנה ד' **במתניתין** ונותן הודאה לשעבר כו' . כן הגירסא

בירושלמי ובש"ס בבלי נותן :

בתוי"ט ד"ה אחת בכניסתו כו' . והרמב"ם מפרש כו' . ע"י בהקדמת שמו' שתי

הלחם וכן הם דברי מהרי"ך ז"ל שהביא

ובמזמרת לאחוריו עיין בגמ' ובתוס' ב"מ שהביא המ"ט פ"ז דשקלים :

בתוי"ט ד"ה מקל וחומר כו'. ומה מנעל שאינו דרך ציון כו'. ובירושלמי מה מנעל שהוא דרך כבוד. וכן משמע בשבת (דף קכ"ב) :

במתניתין והתקינו שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם ללאורה און ענין כאן לתקנה זו דבשלמא התקנה דלעיל מענין המסכתא דתקנתא דברכות. ועוד דתקנה דלעיל תקנתא דעזרא. וזו משמע ללאורה דתקנתא דבועז הוה! ונראה לפי מה שהביא בס' יפה מראה בשם מדרש רות שמפני שהיו רונים להשכיח שמו יתעלה מעמו התקינו תקנה זו וא"כ הוה שפיר מעין תקנה קבועה היא שחייבין לשאול בשם. וכן פ' רש"י ז"ל לחד פירושא דמכות (דף כ"ג ע"ב) וברמב"ם לא מלאהו. ונראה דאזיל בפ"י שני דרש"י ז"ל התם דלאו חובה היא אלא רשות. וכן הוה לפי מנהגנו שהרי אף לפי מה שפירש"י ז"ל שם דמאי שאנו אומרים שלום היינו שם דשלום שמו של הקב"ה הרי גם כזה אין אנו נוהגים. ואפשר שאנו עושים זכר לזה שנותנים שלום לאורחים. ומדברי הרמב"ם בפ"י המשניות שהביא המ"ט לקמן בד"ה ר' נתן משמע נמי שתקנה קבועה היא. והיה אגדה דמכות ללאורה ז"ע עיין בספ"ז במכילתין ובחידושי אגדות למהרש"א שם. ונראה באמת דהתקנה הזו לאו בזמן בועז היתה אלא הרבה זמן לאחר מכאן וכדאיתא במדרש רות. אלא שראו ב"ד שלאחריהם דמן שמיא אסכימו על ידיהו צמה שמלאו במקרא דמקמי דידהו נמי עבדי הכי וכוונו לדעת השם ועדיין ז"ע: מריק מסכת ברכות

מסכת פאה פרק א

ברעי"ב ד"ה אלו דברים שאין להם שיעור מדאורייתא אבל מדרבנן

יש להם כו'. היינו משום דמוקים למתניתין באין להם שיעור לא למעלה ולא למטה. והרי פאה וזיכורים והראיון לענין הממון יש להם שיעור מדרבנן משא"כ אי אמרינן דמתני' בשיעור דלמעלה לחוד קאי שפיר מוקמינן למתניתין אפי' מדרבנן. אלא לפי זה לריבין לאוקמא גמילות חסדים בגופו כמ"ש הרע"ב והוא מן הירושלמי. והקשה הר"ש ז"ל לפי זה אמאי לא תני כבוד אב למ"ד משל בן וכחצ דאפשר דאית ל"י שיעור למטה אפי' מדאורייתא וכיון דמתניתין מדאורייתא מיירי ושאינו לו שיעור לא למעלה ולא למטה חשיב לכך לא חשיב כיבוד אב. ולפ"ז לריבין לומר דטעמא דירושלמי דמוקי ג"ח בגופו משום תקנת אושא משום דמשמע ל"י דנהי דמתניתין מדאורייתא קאי מ"מ לענין למעלה אין להם שיעור אפי' מדרבנן. ועוד תירץ שיתכן דהירושלמי דמוקי ג"ח דוקא בגופו לאו למאי דמוקמינן ל"י למתניתין מדאורייתא דא"כ כי הכי דחשיבין הכי דאית להו שיעורא למטה מדרבנן כיון דמדאורייתא לית להו ה"ג שפיר חשיבין ג"ח בזמנא אף דאית ל"י שיעור למעלה מתקנת אושא כיון גס כבוד אב נכלל בג"ח והירושלמי לא קאי אלא אי מוקמינן מתני' מדרבנן ובשיעורא דלמעלה לחוד קאי. וזה פשוט למעין בדברי הר"ש ולא הולכתי להאריך אלא שראיתי בדברי התוס' החדשים הללו דברים מעורבים מלבד מה שגראה שיש חסרון לשון בדברי מוהרש"ם. והמגי' שכתב למטה פ"י על התוי"ט כולו משגה ומהופך וסובב על דברי מהרש"ם אשר במחילה מכבודו גס הוא שגה. לכן הארכתי בדברים פשוטים. גס בעיקר הדבר דפשיטא ל"י להרב החסיד ז"ל דלמטה יש לו שיעור מדאורייתא מהאי דספרי ליתא עיין בס' באר היטב י"ד ס' רמ"ט כמה תשובות בדבר שמשכימים לדברי הצ"ח דאפי' מדרבנן ליתא אלא מנהגא בעלמא ועיין בתשובת זקני הגאון ח"ל ז"ל היא מולאם בס' שאלת יעב"ץ ח"א ס' א' בסופה. ועי' בסוף תשו' זה דודי המחבר ז"ל שם עלן זה

זה מה של"ע הרבה ואין כאן מקומו. ומ"מ אין ספק שאינו רק מדרבנן ועיין בירושלמי ריש פרקין :

בתוי"ט ד"ה אלו דברים כו'. והתוס' במס' מגילה פרק קמא כו'. ועוד פירשו שם מפני מחלוקת התנאים. עיין בלחם משנה שפ"י קן מדעתו :

(שם) ועיין לקמן ובפרקין משנה ג' דפאה נמי דכותה כו'. לענין לק"מ דהא מותר להוסיף במחזור לחד פירושא שם. שוב ראיתי שכבר הרגיש בזה בס' בית דוד :

(שם) בד"ה הפאה כו'. ופליגי בירושלמי כו'. ועיין בירושלמי שהביא הר"ש ריש פרקין ובמשנה לעיל פרק א' מהלכות מתנות עניים :

משנה ג' (שם) ברעי"ב ד"ה ובלבד שיתן כו'. תשלום שיעור כו'. כן

פ"י הר"ש בחד לישנא. ואין להקשות דפשיטא שרידן שיתן אחד מששים כבר תירץ הר"ש דסד"א כיון שילא ידו פאה כבר שהרי הפאה אין לה שיעור א"כ מה שהוסיף חייב במעשרות קא משמע לן דלא. אלא של"ע כיון דע"כ ל"י שמעון מיהת חיובא בסוף דוקא. א"כ אי יהיב כשיעור מתחיל או באמצע לישמעין כמה ישייר בסוף דהא ודאי לריד שיתן בסוף דהא ובלבד קאמר וכן משמע נופי' הרב דכתב דר' יהודה לא פליג עלי' דר' שמעון אלא אם יש תורת פאה למה שנתן מתחלה אבל ל"ע לריד שיתן בסוף מיהת. ולכן נראה לענין עיקר כפ"י השני שפירש הר"ש על אותו הירושלמי דהיינו שנתן מכל שדה מלבד מה שכבר נתן לפאה וזהו כשיעור המשתייר והן הם דברי הרמב"ם בחבורו שהביא התוי"ט ועדיין לריד לבון. ועיין בהגהת הרמב"ם. ומה שפסק כר' שמעון נראה דברי פ"ח בס' מ"ס חיים בפ"ב מהלכות מ"ע מההיא דמ"ס שהביא הר"ש. ומ"מ יש לעיין גס בזה :

במתני' וגידוליו מן הארץ. פ"י הרע"ב למעוטי כמהין כו'. עיין מה

שכתבתי בגליון לעיל משנה ג' פ"ז דברכות : **(שם) בתוי"ט** ד"ה אלו דברים כו'. והר"ש פ"י כו'. והר"ש פ"י

בענין אחר וכו' ור' יהודה לא קאי אדלעיל כלל כ"כ הר"ש :

בתוי"ט ד"ה משום הפקר כו'. אבל לענין מעשר פאה נמי פטור כו'. כ"ל דל"ל הפקר נמי פטור :

משנה ד' (שם) ברעי"ב ד"ה ולקיימו כו'. למעוטי תאנה כו'.

עיין תוס' ד"ה דף ט"ו דחלקו בין תאנה חיוורתא וכתבו דמתניתין לקמן דמני הכך דבאילן תני ושייר ועיין בלחם שמים מיהו בר"ש במתניתין משמע דהכך דמני לקמן דוקא ותו לא וכ"כ התוס' בשבת (דף ק"ח) ז"ע שלא תרנו כלום על ההיא דר"ה. לפום ריהטא לא עיינתי בר"ש כראוי שהר"ש עלמו הביא זה והסכים דתני ושייר :

(שם) במשנה כל שהוא אוכל כו'. דלהכי נקט ספיחים כו'. גס

הר"ש ז"ל הביא זה הפי' :

(שם) שרשה פירושים כו'. בנוסחאות הראשונות ה"י כתוב פ"י

שלשה ספיחים והתחכם המגי' הזה והוסיף מדילי' טעות על טעות. וכן לריד להיות פירוש של שם ספיח ועי"ש. שוב מלאתי כן בב"ד :

(שם) ד"ה ומכניסו לקיום כו'. דאמאי תלי כו'. ולענין קשיא

טפי דהא שומים ובללים נמי אינם נקלרים ואמאי חייבין וע"כ לריבין לומר דחייבין מדרבנן משום שמכניסין לקיום וכדכתב הר"ש דטעם שחייבו רבנן במעשר אפילו בשאין מכניס לקיום משא"כ בפאה משום דאיכא הפסד טפי לעניים וכן מצינום כאחת ע"ש ולדידי' כולהו מדרבנן חוץ מזייתים וענבים אלא דאלו פטורים אף מדרבנן וכלל דבריו כתבו התוס' בשבת דף ס"ח ופסחים נ"א ונדה כ'. ויש לעיין בזה לדעת הרמב"ם דכה"ג פליגי לענין מעשרות וא"כ שפיר נקט אין מכניסו לקיום משום דמהאי טעמא פטור אף מדרבנן משא"כ במכניסו לקיום חייב מיהת

מיהת מדרבנן אף שאינו נקלר . שוב ראיתי
שנריך לעיין בכל זה בחולין דף קל"ז ע"א
ול"ט ודו"ק :

משנה ה' **במתניתין** ובאין ה"ג במשנה
שבגמרא ובירושל' **אבל** בנוסחת המשנה ד"א ל"ג ל"י וכן נראה
שה"י נוסחת התי"ט בד"ה האוג :

האוג . ע"י לקמן בריש דמאי בתי"ט ובמ"ט
בגליון :

והתמרים . בירושלמי מני ר' יוסי ברי
יהודה אומר רובט תמרים
פטורים מן הפאה שאין הראשון שבהם
מתין לאחרון ומקשי יאמר ר' יוסי
ברי יהודה מ"ט דרבנן אמר ר' יורא מפני
שכולן לריבין שאור צבת אחת ע"כ . ונראה
לפרש שמ"מ מטילין שאור צבת אחת וס"ל
דזהו שעת חיובן לפאה כמ"ט הרמב"ם פ"א
מהלכות מתנות עניים הלכה ז' ומשיטילו
שאור היינו שליש כמ"ט תוס' ברי"ה (דף
י"ב ע"ב) בד"ה התבואה ע"ט :

בתי"ט ד"ה האוג כו' . אלו שלקיטתן
כאחתכו מ"מ לדעת הר"ש והתוס'
שהבאתי לעיל משנה ד' ל"ט שערב דאורייתא
עם מילי דרבנן דכולי הנך דרבנן והגפנים
דאורייתא והרמונים דרבנן וזיתים דאורייתא :
משנה ו' **ופטור** מן המעשרות עד
שימרח . משמע דלאחר

מירוח חייב ומאי דבעינן ראיות פני הבית
עיין ברי"ה שהאריך בזה ועיין ברמב"ם
והשגת הר"א פ"ג מהלכות מעשר הלכה ב' :
בתוי"ט ד"ה עד שירמח כו' . כשהוא משהו
פני הכרי כו' . והוא מלשון מחליק
וכן פי' בערוך :

פרק ב משנה א' במתניתין הגחל .
פי' הרע"ב :

נהר . וכן פי' הר"ש . והרשב"ם ז"ל פי'
מענין נחל איתן והוא כדמתרגמינן בייר וכן
פי' הרא"ש עיין בלחם שמים . ולענין דברי
הר"ש עיקר דתני ל"י בהדי שלולית ויגיד
עליו רעו . וכו' דאיתא בהדיא בירושלמי
שלולית כל שהוא מושכת ונחל אעפ"י שאינו
מושך מיהו לא נפקא מיני' מידי לדינא :

(סס) והשלוקית . והוא שה"י מושך כנ"ל
וכ"פ הרמב"ם פ"ב
מהלכות מ"ט :

(סס) והבור והגיר . עיין חילוקים בזה בין
שדה קטנה לגדולה לפי
הירושלמי ברמב"ם פ"ב מהלכות מ"ט
ובראש"ד סס :

ברע"ב ד"ה והשלולית כו' שלל לאגמי'
כו' . ט"ס ול"ל לאגפי' . והרב

נמשך אחר לשון הרמב"ם וכן נראה מפ'
רש"י פ' הכוס . אבל הרמב"ם בחבורו
נראה שחזר בו ופי' כפי' הערוך דהיינו
שמתמלאים גדותי' וכן משמע לשון אגפי'
שהוא השפה וכן הוא ב"ב (דף ל"ט ע"ב)
אמת המים שכלו אגפי' וגם לשון רש"י
הנ"ל יש ליישב כן דאשפתותיו קאי . ול"ט
על הכ"מ סס שנרחק על חס :

(סס) **ד"ה** שזיל הרבים כו' . דשקול כרעא
כו' . הוא מפני הר"ש . ועיין
רמב"ם והשגת הראש"ד פרק ג' מהלכות
מתנות עניים :

בתוי"ט ד"ה ושזיל כו' . דהא משום סיפא
כו' . פי' דמשום סיפא נמי אפשר
לומר דאלטרין כדכתב לקמן בשם הר"ש
בד"ה הקבוע . והר"ש סיים באמת והאי
טעמא הו' מילי למימר בירושלמי ולפי דברי
התוי"ט ע"כ דאית ל"י כמ"ט שראה הגירסא
בס"א ומ"מ לקמן שהעתיק דברי הר"ש
באמת לפי מאי דאית ל"י לירושלמי אין אנו
לריבין לזה ועיין בתוס' ב"ב (דף נ"ה) ובאמת
גרסא האחרת יותר מרווחת וכן כתבו
המפרשים ז"ל עיין רמ"ז וצ"ד . אמנם מה
שכתבו שכן הוכיחו התוס' מנחות (דף ע"א)
שגו ברוואה דהתוס' על הירושלמי קאי
דפריך מכיון דתנינן שזיל הרבים שזיל
היחיד מאי לרבי' משמע שהקושיא שזיל
היחיד למה לי וע"ז כתבו דאפכא גרסינן
בירושלמי אבל לא קאי על מתני' כלל עיי"ש :

ברע"ב ד"ה והקולר לשחת כו' . שחת
תבואה שלא הביאה שליש וקולרין
אותה להאכיל לבהמות כו' . נראה דדרך
הוא כך להאכיל לבהמות אבל ר' מאיר
אפי'

אפי' בקולר לאדם נמי ס"ל דמפסיק במנחות
(דף ע"א ע"ב) ומ"מ משמע דלרבנן אף
בקולר לבהמה אינו מפסיק ולכאורה יש
לדקדק מהאי פיסקא לפיסקא דמתניתין ז'
פרק יו"ד דמנחות עפ"י סוגית הגמרא הנ"ל
עיי"ש ויש ליישב דוק . שוב ראיתי שהרגיש
בזה בס' לחם משנה על הרמב"ם בפ"ז
מהלכות תמידין ומוספין ומה שתיירן בזה
לא נראה לעני' . ודברי הירושלמי על
מתניתין דהכא דמתניתין ב' פ"ג דלקמן
השיך לכאן קשה להולמן וכ"ש ליישבם עם
הסוגיא דתלמודין הנ"ל ועיין מזה ג"כ
ברמב"ם בפ"ג מהמ"ע הלכה י"ב ובהשגה
ובכ"מ סס באורך ובמ"א כתבתי בזה בעזרי :

משנה ב' **ר' יהודה** אומר מפסקת
עיין תוי"ט . ודברי הר"ש

תמוהין הן יותר . בזה שכתב ולת"ק מפסיק
אעפ"י שעומד מלד אחד כו' דא"כ הא
דקאמר ת"ק שאינה יכולה להקלר כאחת
מה הוא ובמאי מוקמית ל"י . שוב מלאתי
בלחם שמים שהרגיש בזה עיי"ש ובשאר
דברים שהאריך אחרי בקשת המחילה הראוי'
מכבודו לא מלאתי בהם ממש . ובאמת אלולי
דמסתפינא להגי' ה"י יותר נראה להגי'
במוספתא שה"י לפני הר"ש מכאן ומכאן
אינו מפסיק ואם לאו מפסיק דבאמת
בלא"ה ליטנא דאם לאו אינו נוטה כלל
לפי גירסא דידן . עוד ה"י אפשר ליישב

קושיא התוי"ט באופן אחר וה"פ דס"ל
להר"ש דפי' סתמא כל שאינה יכולה להקלר
כאחת היינו שאינה יכולה להקלר מלד זה
ומלד היינו כשעומד באמצע והביא רא'י
לזה מליטנא דמוספתא דמשמע ל"י דלת"ק
דמוספתא אינו מפסיק אלא א"כ אינה
יכולה להקלר מכאן ומכאן ואתא ר' יהודה
לאפלוגי ואומר אפי' אם עומד באמצע
וקולר מכאן ומכאן דאלת"ה הו' ל"י למתני'
לשון קלרה ר' יהודה אומר אינו מפסיק
אלא אם עומד באמצע כו' . אלא דתנא
דמתניתין דמתני' ל"י לר"י לר"ק דמוספתא
א"כ הכי ס"ל אלא שכל זה דחוק ורחוק .

ואדרבא אי הכי הו' פירושא דמוספתא
הו' ל"י למימר ר' יהודה אפילו גם להגיה
קשה מאוד כיון דבירושלמי איתא בהדיא
כמו שהביא התי"ט . גם תמיהני שלא הביא
הר"ש הירושלמי . גם מ"ט הכ"מ דס"ל
להרמב"ם דלא פליגי כולו מוקשה דנהי
דבמוספתא ה"י אפשר לפרש דאמת המים
לר' יהודה וכדמשמע מליטנא דאמר ר'
יהודה [כן הוא הנוסחא במוספתא שלפנינו]
מ"מ מן הירושלמי מוכח בהדיא דפליגי
ומה שפי' בו הכ"מ הוא מפני שנעלם
ממנו הת"כ פ' קדושים הובא כפי' הירושלמי
דפוס אמסטרדם והוא בפ"ב עיי"ש . וגם
משם מוכח בהדיא דשלולית ואמת המים
דמתניתין תרי מילי נינהו דנקט ברישא
סתמא שלולית ואח"כ נקט אמת המים
הקבועה מפסקת ר' יהודה אומר אם אינה
יכולה להקלר כאחת וא"כ גם בזה ל"ט
על הרמב"ם ז"ל . ובאמת ל"ט לפי דברי ר"י
וכמ"ט המפרשים ז"ל דשלולית היינו אמת
המים כמ"ט המפרשים ז"ל . ולריך לומר
דשאני התם דהיא גדולה ביותר לפעמים
שמחלקת מ"ס לאגפי' וכ"ש לדעת המפרשים
שאחרים שותין ממנה מיהו לשמואל ל"ט
טפי עיין בהכנס (דף ס"א) :

עוד יש לדקדק בזה אי אמרינן דפליגי
ר' יהודה וע"כ דמרמזי ל"י בליטנא
דרי' אומר ולא נקט אומר ר' יהודה וא"כ
מהו ליטנא דרי' אומר מפסקת דמשמע
דאיכא דפליגי דאינה מפסקת הכי הל"ל
ר' יהודה אומר אמת המים כו' . סוף דבר
פי' משנה זאת וכל האמור עלי' ל"ט :
שוב ראיתי שיש ליישב קצת דברי הר"ש
במאי דקאמר ולת"ק כו' . דלאו
את"ק דמוספתא דסליק מיני' קאי אלא
אשיטתו' דלעיל ולא נייד משיטתו' דלעיל
משום דר"י בתלמודין מפרש שלולית אמת
המים . וכיון שכן משמע בהדיא דמתניתין
דנקט לעיל סתמא דאפי' עומד מלד אחד
ואם היינו יכולין להגי' כמו שהגהתי לעיל
במוספתא הו' עולין דברי הר"ש ז"ל
כהוגן . ודע דדקדוק לשון הרמב"ם בחבורו
נלעני' ד

ללענין דס"ל כפי הר"ש בדברי ר' יהודה: כל הנ"ל נכתב אגב טירדא. שוב עיינתי בדבר וראיתי כי משנה הוא בידוי ואריכות שלא ללורך ודברי הר"ש נכונים דע"כ אי אפשר לפרש אתוספתא כמו שהיא לפנינו לפי מאי דגרס הר"ש בתוספתא דר"י אומר ומשמע דפליג ואי כמו שהיא לפנינו וכמו שפי' הת"ט והכ"מ אי"כ ע"כ ת"ק סבר דאפילו עומד מלך אחד וכמו שפירשו הם ז"ל בפשיטות בדברי הר"ש דאל"כ מאי איכא בין ת"ק לר"י וא"כ אמאי קרי ל"י שאינה יכולה להקלר כחמת כדאקשינן לעיל להר"ש ולכן ע"כ או שנגייה בדברי התוספתא כדכתבנא לעיל או כדפירשתי לעיל בהי"ך דר' יהודה מיקל על הת"ק ולת"ק אפילו עומד באמנע אינו מפסיק והשתא מפסיק דסיפא ואם לאו אדברי ת"ק נמי קאי ולא דחקין כפי' הכ"מ ואמנם כל זה אליבא דהתוספתא דתרי מילי נינהו משא"כ כיון דחזין בגמרא דידן דמפרש שלולית לר"י אמת המים אי"כ ע"כ חדא הוא והך ולת"ק דקאמר הר"ש אמתני' קאי בדברי בד"ה שוב וזה מוכרח וברור לעג"ד. והכ"מ דגרים בתוספתא כגירסא שלפנינו אומר כו' שפיר מפרש כדכתבנא לעיל דחדא מילתא היא וכולה ר' יהודה היא:

משנה ג) במתניתין שער כותש בירושל' מה כעלי במכתש או כותש על גבי גדר מן מה דתנין שער כותש אין הגדר כותש ע"כ. הביאו הר"ש ז"ל משנה ג' פ' ה' דכלאים ע"ש מה שפי'. ועיין בירושלמי ד"א שפירש באופן אחר ועל כל פנים לדברי שניהם אי פרשין שהענפים מתערבים לא שייך לעלי במכתש ועיין בערוך ערך סער והרב עירב פי' הר"ש והרמב"ם וז"ע. גס ד' הרמב"ם ז"ע:

משנה ד) במתניתין ולחרובין כל הרואים זה את זה. עיין מחלוקת רמב"ם ור"א ז"ל פרק ג' מהלכות מתנות עניים הלכה כ"א: משנה ה) בתר"י ד"ה שני מיני כו'. הוא שני מיני

שעורין כו'. וכן הביא הרמב"ם בהלכות מ"ע (שס) ד"ה עשאן כו'. וז"ל הירושלמי קלר כו' עכ"ל. וסיים עוד שס מפריש מן האגדו על האגדו בשכילה את שדה אבל אם לא כלה את שדהו אפי' מן האגדו על האגדו אינו מפריש קלר חלי אגדו וכל השמותית לעשותן גורן א' ונמלך ועשאן שתי גרנות מפריש מן האגדו על האגדו וכל השמותית פטורה ועיין בפירושו שס בדפוס אמטרדס ובמיימוני הלכות מתנות עניים לא הביא מזה כלום וז"ע ועיין בפרק דלקמן משנה ה':

(שס) רפי' הר"ב אדום כו'. וכן הכריע הרמב"ן ז"ל כפי' התורה בפסוק וכל חוס בפי' וילא ע"ש:

(שס) אלא דירושלמי מקלר כו'. ועוד כ"ל משום דדרכס להבליע החית כמ"ש הרמב"ן ז"ל כפי' התורה בוישלה בפסוק ויאבק איש עמו עיין שס: משנה ז) **ברע"ב** ד"ה שדה שקלרה עכ"ס לעלמן כו'.

דכתיב ובקלרכס כו'. עיין לקמן פרק ד' משנה וי"ז ושם בירושלמי איתא דאם הוא שדה של שותפות של נכרי פטור ושל ישראל חייב. ומסיק במחלוקת. והמפרש מ' אלי' ז"ל שגה ברוחה. ומה שיש לעיין בזה ברמב"ם פ"ב מהלכות מתנות עניים עס פ"ג הלכה כ"ג עיין בפ"ח מ"ס חיים בחידושו לרמב"ם פ"ג והארכתי במקום אחר בעזה"י:

פ"ג מ"א) ברע"ב ד"ה שבין הוימים כו' וכ"ש שאר אילנות שאין חייבים כו'. מן הירושלמי. וי"ל דהיינו דאי נקט סתם אילן הוי אמינא דוקא מן אותן הפטורים. ולדעת הר"ש והתוס' דשאר מינים פטורים מדאורייתא כמ"ש לעיל בגליון פ"א משנה ד' נקט הך דמדאורייתא. ומיהו כ"ש בשאר אילנות נמי פליגי. עיין בירושלמי הביאו הר"ש ז"ל:

(שס) ד"ה ב"ש אומרים כו' מודים ב"ה כו'. והר"ש והראב"ד גורסים בהי"ך עיין בס' לחם משנה ויבין למר ובין למר יש ליישב

ליישב קושית הת"ט בד"ה ומודים כיון דכ"מ נמי לב"ה. וכן מלאתי ברמ"ז. וכ"כ כאן בגליון בשם מוהרש"ח. אלא דל"ע שלא הביאו הרמב"ם ז"ל בחיבורו מיהו בלא"ה אין זה קושיא במשנה:

תר"י ד"ה ראשי שורות כו'. קשה דהוי ל"י למימר ראשי מלכנות כו'. לעג"ד ל"ע על הגאון ז"ל דודאי המלכנות אינם השורות והשורות הם שורות של מלכנות וקאמר דאם היו ראשי השורות של המלכנות מעורבים סגי אעפ"י שהמלכנות באמנע אינן מעורבות וע"ז שוב ראיתי ברמ"ז שהרגיש בזה ובירושלמי עד כדון במעורבים מכאן ומכאן הרי מעורבים מלך א' כו' ולפי מה שפירשתי לעיל ניחא דמיבעיא ל"י אפילו לבית הלל:

(שס) ועוד מפרש דכל שדה וכו'. וכן משמע במ"ק פ"א משנה ד':

(שס) דבר שדה חוץ משדה האילן מקרי שדה הלבן. כן לריך להיות:

משנה ב) במתניתין ומודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל כו'. לכאורה אין זו הוראה ממין הטענה. אמנם מדברי הרמב"ם פ"ג מהלכות מ"ע למדנו דה"פ שאם כימר בהם בשבת או חרדל נותן מכל מלבן ומלבן בפני עלמו משום דמחזי כאלו זרען מתחלה כך כיון שדרכן בכך:

ברע"ב ד"ה ושאר קלחים לחים אותן שלא נתבשלו כו' דאי הוי גדלו כל לרכן דכ"ע פאה אחת דאתחלתא דקלירה הוא. הר"ש וכן רש"י במנחות (דף) ע"א ע"ב):

תר"י ד"ה בשנים כו' ואין להקשות כו'. פשוט דכאן אין שום חילוק. ובשאי"מ דתנין כהאי גונא עיין במ"ש המחבר בריש מפנין ובמשנה למלך ריש הלכות לולב:

משנה ג) בתר"י ד"ה והמחליק מאחת יד כו'. לדבריו הוי כו'. כמו בר"א כו'. עיין בס' ב"ד שהאריך בזה. ובאמת בזה דבריו נכונים בזה שכ' הרמב"ם גרים במשנה וכרס המדל ופי' כולה הך סיפא לענין כרס ופירוש אחר מכל וכל וכן

לא עירב הדינים הללו דרישא דמתני' הביא בפ"ג והך דהכא מביא בפ"ב. ומ"מ הר"ב ז"ל נקט מפירושא דהרמב"ם מאי דאפשר לפרש נמי לדידי' וכולי מתניתין בצללים מיירי ועלי' קאי הת"ט לדידי' הוי כמו במה דברים אמורים ארישא דמתניתין דקתני המחליק. וזה פשוט בעיני ומ"מ הג' המחבר ז"ל נקט לישני' דהרמב"ם מה שהביא בחבורו. דלפי פי' הרע"ב אין אנו לריכין לזה דכולא טעמא כיון שמלך א' וודאי אתחלתא דקלירה הוא. ובאמת לפי הירושלמי ל"ע דכיון דטעמא דידי' משום דשוק וגורן שני מינים הם. אלא דהכי ס"ל ג"כ אליבא דר"ע לעיל דבחי' לחוזני בש מודה ר"ע ובלא"ה דברי הירושלמי בכל אלו הענינים לריכין באור כמ"ש לעיל משנה א' גבי קולר לשחת ולענין דינא דהרמב"ם לענין כרס ומלילות עיין בירושלמי על מתניתין. ומ"מ נראה מהירושלמי דהך דהמדל על צללים קאי כפי' הרב דאיתא התם המדל כו' תניא אומר ר"י בר"א במדל לשוק אבל מדל לבית נותן מן המשואר על הכל אומר ר' זירא דהא דתימא בשעיבה ע"מ להדל אבל אם עיבה שלא ע"מ להדל לא סוף דבר לביתו אלא אפילו לשוק נותן מן המשואר על הכל ע"כ והביאו הר"ש ז"ל ועיין בפ"י ל"מ שפי' גס המדל בצללים ע"ד הרמב"ם בכרס שוב ראיתי שיש לעיין ברמב"ם סוף פ"ג שהביא הירושלמי:

משנה ו) בתר"י ד"ה העושה סאתים כו' היינו לפי הלמיתה כו'. עיין תשו' חוות יאיר סי' קס"ח:

(שס) ד"ה כל שהוא כו' פ"ק דנדריס (דף ה') ואף שלא כתבו התוס' זה הלשון מ"מ היינו הך דכל לאו דוקא אלא שלריך לקלור תחלה ומאז מתחיל חיוב הפאה ועיין בירושלמי ובר"ש ריש מכלתין: (שס) דאין למדין הלכה מפי המשנה כו'. עיין בתשו' הרשב"א סי' של"ה ויש לדון בדבר ואין כאן מקומו גס יש ליישב הך פסקא בלא זה ומה שקמב דר' יהודה בן בתירה קדים ל"י עיין בס' לחם שמים ובס' בית דוד:

(סס) ד"ה וזכורים כו' ולמה לנן אמר כו'. לדעתו ל"ע לינן והוא כמו לית אן והוא מלוי בירושלמי. ומ"מ כראה מדברי המקשה דס"ל בפשיטות דחייב בודיו מר"י דאמר שמעית כן כו' ס"ל דבאמת אינו חייב בודיו וזה שכתב הר"ש שהוא פלוגתא בירושלמי והוא פשוט וברור. ודברי מהרש"א ז"ל בקידושין תמוהים הם ולא ידעתי איזה גרסא ה"י לו בירושלמי. אמנם לפי הגרסא שהוא לפנינו בר"ש לא ידעתי מהו ואפשר דעלה סמוך מהרש"א ז"ל וכן לחם שמים האריך בזה ולא מלאתי טעם בדבריו ועיין עוד בריטב"א שם בקידושין ז"ל לא האריך מ"מ נראה דלענין הלכה דברי רש"י עיקר וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל. גם יש לעיין מאי דאיתא בירושלמי והעתקה כל המפרשים ז"ל מן האדמה אשר נתת לנו ולא מלאתי מקרא זה בודיו זכורים כ"א וזה האדמה אשר נתת לנו וכמו שהביא רש"י ז"ל בקידושין :

משנה ז) ברע"ב ד"ה שיר קרקע כל שהוא כל בני שיר כו'. מכאן ועד סוף פרקין הוא תימה לדעת כל הפוסקים הך דכתב ואשתו קרקע דוקא והוא גמרא ערוכה ואפשר דס"ל להר"ב כדעת נ"י המובא בא"ע ס"י ק"ז והשתא בחר תקנת הגאונים אפילו במטלטלין נמי נהוג הך דינא ולכן לא חש להאריך ודוחק :

(סס) **אלא** אידי כו'. עיין בגמרא ב"ב (דף מ"ז ע"ב) ומובא גם בדף נ"י כנ"ל. וז"ע דהא ודאי כולה הך מתניתין אידי דמתניתין דלעיל מתניא דאל"כ מאי שייכות בזה למסכת פאה. וא"כ כיון דלאו דוקא קרקע מאי ענינו כאן ואפשר דלריהטא דכל שהו נקט לה. מ"מ היינו דוקא לשיטת הר"ב דנראה דס"ל כדעת הר"י ומהרמב"ם דכל שהו חמש. משא"כ לדעת הפוסקים דכדי פרנסתו. א"כ מאי שיאטי למתניתין הכא. ומה גם דכבר תני בסדר גזיקין דשם מקומו. ותו דתני ל"י מקמי דכותב לאשתו דמיירי בקרקע חמש. והדר תני עבד דמיירי במטלטלין ג"כ וז"ע :

במתני' הכותב לאשתו כו'. טעמא מפורש ב"ב (דף קל"ב) למסקנא דרב נחמן כיון שעשאה שותף בין הבנים ודאי מחלה א"ע"ג דלא קיבלה בפירוש והסכימו רוב הפוסקים א"ע"ג שלא השוה אותם עם הבנים ודלא כרבינו חננאל והעיטור א"ע"פ ששיטת הלכה מחוורת יותר לדעתם מ"מ לישגא לא דייק ע"ש :

(סס) **רבי יוסי** אומר כו'. עיין פ"י הרע"ב ועוד יש לפרש דלא כתב לה היינו שלא נתן לה כלום וכשיטת הראב"ן ז"ל בס"י ק"ז אלא דמ"מ שתיקה לחוד לא שמשין :

ובי"ש הרב דאין הלכה כר' יוסי עיין בס"י ק"ז בא"ע ועיין בח"מ וב"ש שם דמשמע מן הפוסקים דהלכה כר' יוסי וכ"כ בתוס' חדשים הללו בשם מהרש"ח ז"ל. מיהו לפי מה שכתב הרב המגיד ז"ל הרמב"ם פסק דלא כר' יוסי ועם היות שפ"י הסוגיא ל"ע לפ"ז מ"מ כן נראה ג"כ משאר פוסקים ואין כאן מקום להאריך :

משנה ח) במתניתין הכותב נכסיו לעבדו כו'. מסקנת פירושא דמתניתין לפי המבואר במס' גיטין (ד' ע"ו) דטעמא דמתניתין משום דבעינן כרות גיטא שיהי' הגט דבר הכורת בינו לבין עבדו וכיון שיש לרבו זכות בהך דכל נכסיו אין זה דבר הכורת ולא מטעם פלגינן דיבורא כדכתב הרב. וזה הוא דעת כל הפוסקים. מיהו בהא איפלגו לדעת הרשב"ם היינו דוקא בשלא פירש השוור. וא"כ בעם המשנה מפורשת יפה דכיון דלא פ"י מה שיר לנו אומרים ששיר העבד דמקרי נכסי וגם מיקרי מטלטלי ולכן באיזה מהם ששיר סתם אמרינן דלדידי' שיר אבל אם פ"י ואמר חוץ משדה פלונית או מטלטל פלוני לכ"ע יאל לחירות. מיהו כל הפוסקים חלקו עליו וס"ל דאפילו אמר בפירוש חוץ משדה פלונית לא יאל לחירות. ועיין ב"ד ס"י רס"ז ודברי תו"ש ז"ל כאן מגומגמים עיין ב"ד :

פרק ד משנה א) מתניתין בדלית וזדקל. סתם דקל הוא תמרים. וזירושלמי איתא במכבדות של תמרה ינית לפניהם. וראיתי מי שדקדק להקשות אהדדי ותירן ואינו כלום שכבר פירש הר"ש דהיינו דאינס בראשו של דקל. ושאר הירושלמי פירושו מגומגם אללי. וגם דברי הר"ש ז"ל מגומגמין ועיין בל"ש שדבריו דברי טעם מ"מ לשון הירושלמי מגומגם ואין להאריך שאין צו לורך לפי המשנה :

בתו"ש ד"ה במחזור כו' תשוב כו' וזד"ה מוריד דכתיב אותם כו'. כ"ז אליבא דמד מ"ד ואיכא דליף ל"י מלא תכלה ומקטר דומיא דקליר ודו"ק לקמן ר"ש פ"ז :

ברע"ב ד"ה בחליקי אגוזים כו' ואין הלכה כר' שמעון. ולכאורה משמע מירושלמי דאיכא למפסק הלכה כר"ש דמייתי ל"י עובדא. ומ"מ גם הרמב"ם פסק דלא כר"ש. וגוף המחלוקת בזה ל"ע. מיהו יש לעיין דאמאי יוריד ויחלק הא יכול לורקס מן האילן דאגוז אין מה שבתוכו נמאס וגם לא שייך לומר שישליך למודעתו כדלקמן כיון שהם כופלים מן האילן א"י :

משנה ב) במתניתין אפילו תשעים ותשעה כו'. יש לדקדק הא תו למה ל"י. ואפשר כיון דדייקין ממתניתין דדוקא כשא' אינו מסכים אבל אם כולם מסכימים שומעין כמ"ש הרמב"ם וגם המפרשים וסד"א דהני מילי ברישא אבל הכא דאית ב"י סכנה אין שומעין להם. כיון דהאורה חשה לתקנתם. כעין דאשכחן גבי תרומת הדשן שתקנו חכמים פ"ס דמשמע דאין שומעין להחזיר כבראשונה קמשמע לן דיוקא. א"כ לאשמעין אתי דאפי' הוריד והוא מונח לפניהם בענין דליכא למיחש להשלכה לפני מודעתו וא"כ עתה שפיר איכא למימר כיון דהרוב מסכימין שיכחו ה"כ דאין שומעין ליחיד קא משמע לן כיון דעיקר התקנה כך היתה שומעין ליחיד :

מ"ג תו"ש ד"ה נפל לו עלי' כו'. עיין מוס' חדשים. וכבר הקדמנו בס' בית דוד. ואין דבריהם נכונים דאי לא מיירי בסופא אלא לענין שלא זכה בה א"כ לא ה"י לו לרמב"ם ז"ל לתלותו בטעם קנס עיין במס' ב"מ (דף י'). הן אמת דאיכא לשנויי דטעמו לתרץ קושיא תוס' שם דלהוי מיהת כעני המהפך בחררה עיי"ש וזה דוחק. ואפשר דס"ל להרמב"ם דב"ד מעבירין ודלא כדמשמע מדברי תוס' והמפרשים שם ב"מ עיין בש"מ וא"כ שפיר נקט ל"י לקנס. אמנם המעיין בפירוש המשניות יראה להדיא דבחדא מחתא כילינהו והיינו דס"ל דהך דנפל לו עלי' נמי ארישא קאי שלקח מקלם ועל השאר נפל או פירש פליתו כדי שלא יראה העניים ומעבירין ממנו את הכל וע"ש והן הם דבריו שבחבורו ע"ש ולכך נקט ל"י באו. ואפי' לדידהו הא מיהת משמע דאית ב"י קנסא והיינו שאין לו כלום באותה פאה ואינו יכול ליטול ממנו עוד אפי' כשאר עני. וא"כ שפיר מקשה התו"ש. והאמת יורה דרכו דלא עיינו המפרשים הללו בפ"י המשניות להרמב"ם. ומה שה"י נראה בעיני דהרמב"ם דקדק ל"י מלישגא דמתניתין דמעבירין אותה הימנו קאי על הפאה. וכן דייק לשון פ"י המשניות. אלא דבמס' ב"מ (דף י') הגירסא אותו הימנה וכן הוא בגרסת המשנה שבירושלמי וכן העתיקה הרמב"ם שם בחבורו :

משנה ה) במתניתין רבן גמליאל אמר כו'. לא אחפש ל"י שפיר טעמא דהאי פלוגתא ובפ"י הרא"ש יהיב טעמא לשאין מוסיפין דשמא יעמיד זמן לקרובו עני שיקח את הפאה. ועיין בלחם משנה. ולא נחה דעתי בכל הפירושי' בזה. עוד כתב הרא"ש דמסתברא לפי מאי דמפרשין דבכל השלשה עתים מיירי. דמתניתין איירי בלקט. דלענין פאה מסתמא הראשונים נוטלים הכל :

תו"ש ד"ה היו מלקטין כו' ובגרסת הירושלמי מלקטין :

ברע"ב ד"ה של בית נמר וכו' ועל זה מוזכרין אורח לשבח כו' עיין תוי"ט. ואי מפרשין מתני' ג' אצטיות לענין פאה כדמשמע פשטא דלישנא דהרב אין כאן שבה וז"ל דמ"מ לא היו מחגלין שם אלא שלש פעמים ביום אלא שמתוך שהניחו מכל אומן והיו מניחים לעניים ליכנס מיד בשחר ט"ל מה שקלרו אחר מנחה וזבחות ט"ל מה שקלרו בשחר וכן במנחה על אחר חלות היו כולם יכולים להגיע ליקח ולא יכלו הראשונים ליקח הכל :

משנה ז) בתרי"ם ד"ה פטורה כו' ותמיהני כו'. וזה ודאי ל"ע דנהי דלענין לקט איכי למילף לי' מפא'. משא"כ לענין שכחה דיש לחלק אפי' לרבנן דנהי דילפי עומר מקמה היינו לענין דבטינן גברא בר חיובא. וכיון דבההיא שעתא לא היו גברא בר חיובא כלל. משא"כ הכא דמטיקרא גברא בר חיובא הוא :

משנה ח) ברע"ב ד"ה וגמרן הגזבר . שנגמרו בעודן ביד הגזבר . הרמ"ז דקדק בכאן יפה אלא שלא פירש דבריו. וכן ע"י חיים הביא הירושלמי לעיין זו והביאו מרש"ח בתו' חדשים כאן . ואבאר הכל בקולר . הנה שני דינים יש בענין המעשר . האחד הוא זמן חיוב המעשרות והוא משהביאו שליש . הוא משנה ב' פ"א דמעשרות . ועדיין מותר לאכול מהם ארשי . עד שיגמר מלאכתן והיינו מתניתין ה' שם איזהו גרנן כו' ובמשנה ו' החבואה עד שימרח . והנה מפ' בירושלמי דה"נ יש שני דינים לענין הקדש אם הקדיש קודם שהביא שליש והביא שליש ביד גזבר פטור והוא במיימוני סוף פ' ב' . וזה פי' המשנה כאן לפי הירושלמי . ומתני' דחלה מיירי לענין מירוח כדלעיל ספ"ק והוא במיימוני סוף פ"ג והרמב"ם כאן מפרש' כפי' הירושלמי דעונה המעשרות היינו שיעשו פרי . ולכך נדחק בפ"י וגמרן וכתב כלומר שנגמרו . אבל הרע"ב שכתב במחלה מירוח לא היו לריך לזה . ודוק . ומה שיש עוד לעיין בזה בירושלמי אין לורך כאן :

משנה ט) במתניתין יתגנה לעני שגמלא ראשון וכו' . יש לפרש שיכול ליתנו לעני הנמלח ראשון . אי"נ מלוה נמי איכא שלא יאחרנה מ"מ אין העני יכול להוליאה מידו אי"נ שהעני הבא ראשון יכול להוליא מידו. ועיין מ"ס חיים בפירושו על הרמב"ם פ"א מהלכות מתנות עניים הלכה ח' :

(שם) הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם כו' . עיין בר"ש ועיין ברמב"ם פ"א מהלכות תרומות :

משנה י) בת"י חדשים ד"ה איזה לקט כו' . תמיהני כו' . וכן הרגיש הפ"ח ב"ם מ"ס חיים והביאו ב"ם ב"ד :

פרק ה משנה ב) במתניתין שבולת של לקט כו' עיין בתשובת הרל"ה סי' קי"א פלפול ארוך בזה עד סוף סי' קל"ז :

משנה ה) בתרי"ם ד"ה שקבלו השדה כו' ומ"מ הירושלמי דלא כבבלי דבחולין כו' . עיין ב"ם בית דוד שהאריך בזה ותוכן דבריו נראה דס"ל בפשיטות דהזוכה בשדה מן ההפקר פטור מן הלקט והשכחה והפאה ומעשר עיי"ש . ובאמת התוי"ט כתב זה בפשיטות מסברא דנפשי' ולכך חלק עליו אבל נעלם ממנו הירושלמי שהביא הר"ש ז"ל בפ"א משנה ו' בסופה מההיא דפ"ק דקידושין גבי מחזיק בנכסי הגר עיי"ש וכן משמע בהדיא לישנא דהרמב"ם סוף פ"ה ע"ש . אמנם לפי הנראה מלשון הר"ש ז"ל היא דמפקיר כרמו מיירי רק מה שגדל בכרם שכתב לא דמי למפקיר כרמו ופטור מן המעשר דהוא לא זכה בקרקע מן ההפקר ודמי למחזיק בקמה משמע מדבריו דהתם הקרקע נשארה לו ולא מחזיק בקרקע הוא אלא בקמה לצדה משא"כ הממחזיק בקרקע של הפקר דעיקר חזוקו הוא הקרקע ולכך חייב אבל צבולר כרמו דזכה בקמה לחודא ואלו של אחר היו פטור ולכך לריך קרא בדידי' . ובגוף הקושיא שהקשו על רש"י ז"ל ע"ש בשיטה מקובלת בב"מ (ד"ט ע"ב) :

פרק

פרק ו משנה א) בתרי"ם ד"ה ואי של ארבעת קבין כו' . עיין פרק ד' דעדות משנה ג' ומ"ש שם בס"ד :

משנה ב) ד"ה וזית הלל אומרים כו' ולשון הרמב"ם בפ"ח כו' . עיין בקול הרמ"ז ועיין במשנה למלך פרק ה' מהלכות מתנות עניים הלכה ג' :

משנה ו) בתרו"ם חדשים ב"ה בתו"ט ד"ה העומר כו' . שהנפח כו' . מ"ש כאן בתרו"ם חדשים כבר הקדמנו ב"ם קול הרמ"ז בכל דבריו ועיין ב"ם לחם שמים מה שכתב בזה כאן וגם בב"מ :

שם משנה יא) בתרי"ם ד"ה ליטול את הגס כו' . אלא אפי' הדקין שאינו נוטלן כו' . הדברים תמוהים ועיין לחם שמים :

פרק ז משנה א) במתניתין כוית הגטופה כו' . לפי דקדוק הלשון ה"י ראוי להיות נטופי כמו שכל המשנה בלשון זכר נאמר . וכן במקרא ויאמר היות . שוב ראיתי שהרגיש בזה בקול הרמ"ז ועיין בערוך שפי' מחלה שבה ממקום ששמו טופה . שוב עיינתי בדברי הרמב"ם שגם הוא פי' שכולם על שם מקומם אלא שפי' שעל שם כך נקרא המקום כך וז"ע בירושלמי :

תרי"ם ד"ה שנים שכחה כו' בזיתים תלושים כו' עיין לחם שמים :

משנה ב) ברע"ב ד"ה כל זמן שיש לו תחתיו כו' . עיין פי' משנה זו על פי' הירושלמי ברמב"ם וראב"ד הלכה י"א וז"ע רב . ועיין בלחם משנה על המשניות :

תרי"ם ד"ה זית שיש בו סאחים כו' . דנטופה אין לו שכחה כו' . תמי' אני מג"ל להר"ש דבר זה דמהתוספתא לא משמע אלא דמשנתנו לא קאי רק על הנטופה דלעיל משא"כ לענין סאחיים לא שאני בין התחיל ללא התחיל ולא בין נטופה לשאינה נטופה וכן משמע דעת

הרע"ב ז"ל בזה . שוב ראיתי ב"ם לחם שמים שהאריך בזה :

פרק ח משנה א) במתניתין וזתים משתדר כו' . רמב"ם פ"א הלכה י"א כ' מאימתי מותר כל אדם בשכחה הזתים כו' אם שכח בראש הזית הרי זה מותר כו' . שהוא זמן רביעה שני' בשנה אפילה . אבל לצורי זתים ששקן תחת האילן מותר בהן משיפסקו העניים מלחזור אחרי' . וז"ע מג"ל הא . ומה שכתב הכ"מ מסברא . ידוע שאין דרך הרמב"ם ז"ל לכתוב דין בפשיטות מסברא דנפשי' אלא אם כן כותב יראה לי' ועיין שם הלכה י"ב ודו"ק . ולכך שאר המפרשים בפרק דלעיל משנה ג' אין חילוק :

בתרי"ם ד"ה רביעה שני' כו' (בי"ז) בו כו' . וכתב הרמב"ם פ"א הלכה י"א שהוא ר"ח כאלו בשנה אפילה . ומה של"ע בזה ובדברי שאר פוסקים עיין בלחם משנה הלכות תענית :

משנה ו) במתניתין ובישראלים ה"י מילי כו' . עיין בר"ש מה שכתב בשם הירושלמי והתוספתא :

ברע"ב ד"ה נוטל מחלה כו' . ואם לאחר שנטל מחלה כו' . כלומר לאשמועינן דאפילו אם לא יאמר בידו רק דבר מיעוט מ"מ יכול להטיל מחלה ועיין בלחם משנה ועיין בר"ש :

בתרי"ם ד"ה מדה זו אמורה כו' . והשתא איכא למימר כו' . ולעג"ד נראה משום דתקן בסוף הוריות כהן קודם ללוי כו' ואשמועינן הכא דאם אין כאן כ"א כשיעור הזה לכל א' יד כל אדם שזה ואין חילוק בין כהן לישראל ואין לפחות לזה ולהרבות לזה משא"כ אם יש יותר ודו"ק :

משנה ח) בתרי"ם ד"ה זו . פי' של מדינה כו' ועיין בלחם משנה שפי' לורי :

מליק מסכת פאה

משנה

מכור
לעריכת הש"ס הישראלי השלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(מיסודו של הרב מאיר בריאלן ז"ל)
מספרי
המסכת הלאומית ירושלים

מסכת דמאי

פ"א מ"א **במתניתין** בג' ליון משניות
 הישנים אשר לי
 כתבתי וז"ל על מאי שכתב התי"ט בד"ה
 הדמאי כו' שאין בה חיוב מיתה אלא בלאו
 כו'. ומאי דקשיא על זה מסוגיא דיבמות
 פ' יש מותרות עיין בשו"ת מהר"י מטראני
 ח"א סי' כ"ד (דף כ"ד ע"ד) ומ"מ תמהתי
 על הרב המחבר הזה שהוא עלמו הביא
 לקמן הירושלמי במשנה ג' פ"ד :
 ובוזה כלולים דברי אחי הגאון נר"ו בתוס'
 חדשים הללו אמנם מה שהוסיף לדקדק
 אליבא דר"מ תקפה עליו משנתו שנתלמו
 ממנו דברי תוס' (דף ק"ט ע"א) ד"ה
 מחורחא עיי"ש. ועל ההיא דיש מותרות
 עיין בס' חדש מקרוב בא ס' אורים גדולים
 להרב המובהק מו"ה אברהם ישראל זאבי
 ז"ל למוד מ"ט דף ט"ז ע"א ואל"ך :
ברתי"ש ד"ה הדמאי כו' והרמב"ם פ"ט
 כו'. עיין משנה למך שם :

(ס) ד"ה וביהודה האוג כו' ובפ"ק
 דפאה משנה ה' כתב דאוג
 כו'. לא ידענא מאי קא קשיא לי' דאע"ג
 שמלוי הוא ואינו חשוב ויכול להביא מן
 הספקר מ"מ כל שאינו מפקיר הוא חייב
 בפאה :

(ס) ד"ה והחומץ שביהודה כו' משום
 דאין סומכין על הנס כו'.
 עיין תוס' חדשים. ולכאורה ל"ע דא"כ
 קשיא אדאב"י בפסחים (דף מ"ד) דאמר
 ננעלו תנן וסמכין אגיסא. ונלע"ד דודאי
 שלא ניכר בהם הנס שהוא דבר טבעי אלא
 מרבוי הימים ולא איתרמי בשום פעם
 ניכר הנס. א"כ בזה ודאי לכתחלה לא
 אפשר למיסמך אגיסא משא"כ בדבר שנעשה
 וניכר מיד כי הו"ל דננעלו דלתות העזרה
 אפשר דאיכא למיסמך אגיסא מ"מ הא אן
 קי"ל כרבא וא"כ אין לריך ראיות שהביא
 הרב ז"ל כיון דאפילו התם שניכר הנס לא
 סמכין עלי'. וההיא דסקלים מ"מ ל"ע
 דמשמע דדינא קאמר אי איתרמי הכי ולא

משמע דאחלה התנאי קאי וז"ל כמו שכתב
 מחלה שפלו לתוכה שערין וכיוצא בה :
 משנה ג) **בתוי"ט** ד"ה חלת עם הארץ
 כו'. עיין פ"ד דחלה

משנה ו' :
משנה ד (ס) **ד"ה** ומזכרין עליו כו'
 ואי הכי דברי הר"ב
 כו'. תמיהני דדברי הרב הושתקו
 מדברי הרמב"ם בפ"י המשנה וא"כ אדמקשה
 לי להר"ב יקשה להרמב"ם מפ"י המשנה
 אחזרו :

פרק ב משנה ג **בתוי"ט** ד"ה ואינו
 לוקח כו' הכי
 תני בירושלמי כו'. ובגמרא דילן במסכתא
 חגיגה (דף כ"ב ע"ב) :
משנה ה **במתניתין** ר' מאיר אומר כו'.
 עיין בהרמ"ע מפאלו
 ז"ל סי' כ"ח :

פרק ג משנה א **ברעי"ב** ד"ה ואת
 שאינו
 מעושר כו' וב"ש לטעמייהו כו'. עיין ברמ"ז
 אמאי לא קתני לה ברישא :

תוי"ט ד"ה והרולה לתקן כו'. נראה לי
 דלכהו תנן כו'. ולי נראה בפשיטות
 דלעני התיירו מפני דחקו והיינו דוקא למיהו
 רווחא לעני משא"כ הכא דרווחא דעשיר
 הוא סד"א דלא קמ"ל דשרי למיהב לי'
 שיעור אכילה מדמאי ולא הטילו עליו להפריש
 תחלה ואם ירצה העני לקמן מעיסתו יקמן :
משנה ב (ס) ד"ה לא ישליך כו' דאמרין
 בפרקין דלעיל כו'.
 והירושלמי הזה ל"ע עיין בפ"י הרא"ש :
(ס) ודוינו נמי טעמא כו' ולא ידענא
 מאי לריך להא דהתם בודאי
 איירי :

משנה ד **ברעי"ב** ד"ה אלל העכו"ם
 כפירותיו כו' הרי הן
 כפירותיו של עכו"ם. עיין בתוי"ט דמיירי
 בחולין מתוקנים על פי הרמב"ם פ"א
 מהלכות מעשר ועיין שם בכ"מ והדברים
 ל"ע דהא בבכורות (דף י"א ע"ב) מפרשין
 לה למתניתין בהדיא לחיובא וכן משמע
 ליגנא

צבא

ככ"מ יש להגיה בר"ש ולא לר"ש :
פרק ה משנה ד **במתניתין** בלוקח
 מן
 המגפול כו' עיין משנה למך פ"ד דמעשר
 הלכה ה' :

ברעי"ב מ"ג ד"ה ומתיר בחלה דחלה כ"ע
 מודו כו' כלומר דאפי' ר"ש
 מודה ועיין בס' תודת השלמים תשובה ב' :
משנה ח **בתוס'** חדשים ד"ה תי"ט ד"ה
 אעפ"י כו'. וליכ' משום

דלוקח אינו חייב לעשר'כו' עיין את כל הכתוב
 בו עד סופו. ולענ"ד כל דבריו אינם נכונים
 כי לדעת התוספות ז"ל ודאי אין טעם
 בזה לדעת ר"מ דס"ל דכל מוכר פטור
 מן התורה א"כ מאי הושתקו חכמים בתקנתן
 דמיד שהוא נותן פניו למכור מה שהוא
 מפריש הוא מדרבנן ודו"ק. וגם לדעת

רמב"ם לא מיירי כ"א בלוקח מאותו שמרחו
 על דעת למכור כיון דלדעתו כל
 שמרחו לאכילה מיד נתחייב במעשר אעפ"י
 שמכרו אח"כ במאי פטרו וכן משמע ליגנא
 דגמרא דלוקח מן המוכר אדלעיל קאי וכן
 מלאתי בשו"ת מקובלת בשם הרשב"א שהביא
 כך בפשיטות מדברי הרמב"ם ול"ע בכ"מ ובב"י
 סי' של"א ב"ד שלא הרגיש בזה ומ"מ הוא ברור
 לענ"ד. ואף שיש לדקדק לפי זה אמאי מותר
 להפריש מן הלקוח על הלקוח יש ליישב כמו

שמרלו לדעת רמב"ם כו' לא ידענא מהו דהרמב"ם
 לא העתיק כלל מהו לזורך. ובשיקור הדבר ש"י
 ואפי' בטבל מועט מותר ע"כ הוא דלא
 כשמעממא דמנחות. ועיין בתוס' שם ונעלמו
 מן הרב מהרש"ח בלי ספק. ומה שיש לעיין
 עוד בדברים הללו קצר כאן המלע מהשארע.
 וכל המוסיקף גורע. והו קשיא לדבריו אמאי
 מתיר ר' יוסי לעיל פ"ג משנה ג' דודאי
 מקבל מתנה בלוקח :

פרק ו משנה ב **ברעי"ב** ד"ה החוכר
 שדה
 העכו"ם כו' ותשאר בורה כו'. זהו גרסת
 ר"ח בפ' השואל (ד' ק"א ע"א) תוס'
 ד"ה כ"ד :

ליגנא דהרי הן כפירותיו וכן משמע בפ"ב
 דע"ז (דף ל"א) ועיין בר"ש. ומ"מ הרא"ש
 ג"כ ל"ע ואין הזמן מסכים עמדי לעיין
 בו שוב מלאתי בתשובת מהרב"א סי' א'
 דף י"ד ע"ג שהאר"ך במשנה זו ופירושה ואין
 הזמן מסכים עד כי ירחיב ה' לנו :

משנה ה **בתוי"ט** ד"ה אין אנו אחראין
 לרמאים כו' דהא אשכחן
 הכי לרבן שמעון בן גמליאל כו'. מה שיש
 לעיין בזה עיין בתשובת חוות יאיר בהשמטות
 לדף קל"א :

פרק ד משנה א **במתניתין** מולאי
 שבת
 לא יאכל כו'. עיין בתוי"ט בכורות פרק
 ה' משנה ד' ד"ה לא דנו :

בתוי"ט ד"ה מולאי שבת לא יאכל כו'
 על הכל על שאכל כו'. לכאורה
 נלע"ד דדוקא אם רוצה לאכול עוד וטעמא
 משום דעל כרחין לריך להפריש על דהשתא
 והוי סתירה מיני' ובי' שגראה דאכל איסור
 למפרע משא"כ אם לא נשאר לו מאותן
 פירות או שאינו רוצה לאכול עוד ומה שגשאר
 מאכילו לעניים אין לריך לעשר על מה
 שאכל כבר דאל"כ למה נקט לא יאכל
 ואין הזמן מסכים לעיין :

(ס) **בד"ה** למקומה כו' כדאמר בירושלמי
 כו' כר"א בירושלמי כל"ל. ורואה
 אני להגאון המחבר ז"ל ערבובי דברים
 כאן אחר בקשת מחילה הראוי מכבודו ז"ל
 כי כאן הביא נוסחת הירושלמי כמו שהוא
 לפינוי רי שמעון אומר בין למקומה כו'
 אינה מדמעת ולקמן בד"ה שואלו נסמך
 על הכ"מ ז"ל שכתב כר"ש בירושלמי משמע
 שהי' לו הנוסחה בין למקומה כו' מדמעת
 והר"ב כתב כמ"ש לעיל כר"ש בירושלמי
 וכל מי שעינים לו יראה שהפכו מזואר
 שם. אמנם דהעיקר הוא נוסחת הר"ש
 ושלג מחלוקת בדבר וכמו שהביא בירושלמי
 עם פי' ד"א והוא בתוספתא פרק
 חמישי דתרומוה וממילא יבואר טעמא
 דהרמב"ם פסק כחכמים וכדאיתא בתוספתא
 הנ"ל וכן הוא בר"ש. ואפשר שגם

(סס) בד"ה שדה של אבותיו שגולה העכו"ם כו' . וקנסוהו כו' . הוא משמעתא דבבא מליעא (דף ק"א ע"א) וכפירש"י ז"ל ועיין בשטה מקובלת שם שהאריך ומ"ש דהלכה כר"י דליכא דפליג עלי' עיין בתוס' סס ובש"מ . ועיין בס' הון עשיר :

משנה ד) בתוי"ט ד"ה ר' ישמעאל כו' . דאין מעשר שני נמכר בירושלים כו' . הך בירושלים פ"ס הוא וכן כתב בס' קול הרמ"ז בהג"ה ונמשך אליו מלשון הר"ש והתם אדלמטה קאי אבל כאן אין לו פירוש אלא דמעמא משום דאין מעשר שני נמכר כלל וכן פסק הרמב"ם פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ט"ז :

משנה ז) ברע"ב ד"ה וחלקו בכל מקום כו' . לתקן בתורת דמאי חלי חלק חברו כו' . הרע"ב קולר ואין לו מובן ועיין ר"ש ועדיין לריך לזבון ועיין במשנה למלך פ"ט מהלכות מעשרות סוף הלכה א' :

בתוי"ט ד"ה וחלקו בכל מקום כו' כר' אושעיא דס"ל הכי כו' . כ"ל שיש כאן חסרון לשון :

משנה ח) בתוי"ט ד"ה קול אהה חטים כו' . חטים ויין כו' . ועיין בר"ש ובקול הרמ"ז ועיין בהשגות הראב"ד פ"ט מהלכות מעשרות הלכה י"ג : משנה ט) ד"ה קול אהה חטים כו' . הכא נמי בקמותי' כו' וז"ע ועיין קול הרמ"ז :

פרק ז משנה ז) במתניתין טוטל מאה ואחד כו' .

עיין בהשגות הראב"ד וז"ל על המשניות ושורש הדבר דבאמת מספקין דלמא המאה הנשארים הם טבל ואותן שהעלה הם חולין ונמלא מפריש מן הפקוד על החיוב ולא נפטרו אותן המאה אבל כשנטל מאה ואחד יש כאן ודאי אחת של טבל וקובע אחת לתרומת מעשר . ולדעת הראב"ד זו עולה באחד ומאה ונמלאו שניהם מתוקנין . ולדעת הל"מ מוכר המאה ואחד לכהן חוץ מדמי

תרומת מעשר שבו עיי"ש . ובסיפא האריך הראב"ד . ומ"מ דכריהם כפי המשנה מרווחים מפ"י הרמב"ם ז"ל . וקושיה הרמב"ם ז"ל ומירוואו ז"ע . וכתבתי במקום אחר . ועיין בפ"י הרא"ש על ירושלמי :

משנה ח) במתניתין ואמר שורה המילונה אחת מעשר כו' עיין בפ"י הר"ש ול"מ :

מליק מסבת דמאי

מסבת כלאים .

פרק א משנה ד) ברע"ב ד"ה חזרד כו' . ראיתי

יש גורסין חזרד . ופי' הרע"ב תפוח יערי . הנה כתב הר"ב סתם ומוזה יבוא טעות לחשוב שכל מין יערי עם הגיני הוא אסור ולענ"ד הא ליתא דודאי אין חילוק בין אם הוא יערי או גדל ביער או בגינה כל שהוא ממין א' אינו כלאים אלא שזה הוא מין אחד מתפוחי היער שהי' ידוע להם . והרמב"ם תרגמו אלעזרין . ונראה שהוא לשון ערבי . והר"ש ז"ל כתב שהוא משני תפוח וגדל ביער ומשליכין פרוו לחזירים . וחולי מלשון חזרד נקט ל' . אבל הערוך כתב שהוא מן התרגום ואחריו נמשך הרע"ב ותמיהני דהא ודאי התרגום שתרגם ביואל בפסוק תמר ותפוח שהביא הערוך לפני זה ודיקלא וחזרד לא מיירי באילן כזה ופרי גרוע . ונראה דמשום כך הוסיפו הדי' או הרי' להפריד בינו ובין התפוח אשר הוא תפוח ממש . שוב מלאתי בס' למח דוד מן התפוחים שפרשו . וכן בס' כתר כהונה ואיכני בקי באותן הלשונות . ודע שתרגום חזרד הוא לשון עיגול ולא על עיקר שם תפוח וכן הוא מה שהביא הרע"ב וז"ע שהביא זה ולא מ"ש הערוך . וכן משמע ממה שהביא במוסף הערוך שתרגם כך על פעמון והוא מלשון סבוב דמתרגם חזרד חזרד וזאת לא מלאתי על פרי התפוח ממש הפרי עלמו כי אם

בההוא

אמנם בחבורו לא פי' כן עיי"ש בפ"ד : משנה ו) בתוי"ט ד"ה ונוטע שורה אחת כו' דבעי נמי

תלם כו' . דברי הרע"ב ז"ל ז"ע וביותר דברי התוי"ט ז"ל . כי הנה הפירוש הזה של הרב לקוח מדברי הרמב"ם ז"ל והרמב"ם לשיטתו הולך דס"ל דמה דתנינן לעיל ירק בירק ששה טפחי' היינו שדה בשדה משא"כ בשורה דקיל וסגי ל' בשיעור תלם והרמב"ם קרי ל' תלם לעומק חפירת המחרשה . וכ"כ בהדיא לעיל במשנה ג' עיי"ש שזה הקולא שהקילו בשורה וכן במשנה ד' ורחבו כעמקו . ולדעת הראב"ד בפרק ג' מהלכות כלאים כמלוא העול ט"ס . ונמלא שאין בין קמת כללי' לשורה של דלועין מן הדין אלא ריווח דק מאוד וס"ל דהכי נמי אמר ר' עקיבא דלא בעינן טפי אי"כ לא מקרי תו הרחקה בין שורה של דלועין לשורה של דלועין כי אם שמונה אמות שהוא שיעור קמת כללים משא"כ לאידך פירושא שפי' הר"ב לעיל בסתמא וכפי מה שפי' דבריו בתוי"ט דמלבד התלם לדעיל בעי הרחקה ששה טפחים כשיעור ירק בירק אי"כ פשיטא דלר"ע הוי עשר אמות בין שורה של דלועין ולמה לא נחשבם . גם לר' ישמעאל מאי ס"ד דהתוי"ט דבעי עוד תלם אחרי שכבר יש הרחקה שני אמות . אמנם להר"ש ז"ל שיטה אחרת בכל זה וכן להר"ש ז"ל עיין בדבריהם ויש לעיין עוד לפי' הרמב"ם לדעיל במשנה ד' קרי לשני שורות של דלועין שדה :

פרק ד משנה א) במתניתין שש עשרה אמה לא יביא כו' . היינו לכתחלה אבל דיעבד אינו מקדש כדלקמן פ"ז משנה ג' :

ברע"ב ד"ה אם אין שם ט"ז אמה כו' . ולב"ש לא חשיב שדה כו' . ויש אומרים דלצ"ת אמאי עבודת הכרם שמונה אמות וכן הביא הרמ"ז בשם הירושל' :

משנה ג) בתוי"ט ד"ה ורחב ארבעה עיין מ"ש . טעות סופר הוא

ולריך להיות ר"ש עיין בר"ש שם פי' היוחב ארבעה גבי גדר דלענין אורך הגדר קאי ולא

בההוא דיואל . עכ"פ לית בי' ספיקא שהוא מין אחד ידוע שאיננו ממין התפוח כלל ועיקר . ומה שיש עוד לעיין בזה יתבאר במקום אחר בעזרי :

משנה ה) בתוי"ט ד"ה הלנון וכו' . דאם בפירי ובעלין כו' .

זה שמידש במהדורא לפרש דבריו אבל באמת אין כאן אפי' ריח קושיא . וכבר הרגישו המפרשים ז"ל . אבל הקושיא השני' ודאי ז"ע רב . וביותר למעיין בר"ש עלמו שהירושלמי מביא כאן הך דלעיל משנה ג' והוא הירושלמי שהביא הר"ש לעיל משנה ג' גם כן ועיין לקמן משנה ט' שגם רש"י והראב"ד כהר"ש ס"ל וז"ע :

משנה ו) ברע"ב ד"ה היעלים כו' ואקו מתרגמינן וכו' . לא

ידענא אמאי שבק מקרא מצואר הרים הגבוהים ליעלים ועיין בתוי"ט ריש פ"ג משנה ג' :

משנה ט) בתוי"ט ד"ה שני חטים כו' . וכלומר דבהמה כו' .

עיין הרמ"ז :

(סס) ד"ה ר' יהודה אומר כו' וכה"ג פלגי וכו' . עיין הרמ"ז :

פרק ב מ"ט) ברע"ב ד"ה עשרים ודי' קרחות כו' .

ובית סאה הוא חמשים אמה על חמשים אמה כו' . ולא קאמר הר"ב בהיות הבית סאה מרובע ממש שאז אי"א לעשות ממנו קרחה בחשבון שכתב הר"ב והוא פשוט אלא דדוגמא נקט כדי לעמוד על חשבון בנקל . ועיין ב"ד שהאריך גם בפ"י התוי"ט :

פרק ג משנה ז) ברע"ב ד"ה שהי' גבוה טפח

כו' . ז"ע מה לי אם יש גבול או אין גבול כיון שיש כאן שיעורו ועיין בר"ש . ובס' נפתור ופרח (דף תמ"א ע"ב) פי' דקאי על גבול גבוה טפח שמפסיק בין ירק לירק וכמו שכתב הרמב"ם בר"ש פרקין . שוב עיינתי בפ"י המשניות לרמב"ם כאן ואינו ענין כלל לגבול דלעיל אלא דהכא מיירי כשנרע ירק מלד זה של גבול וכן מלד אחר .

ולא על העובי. ואם כן הך סיפא דתינון
 איזהו גדר לא קאי לכאורה רק לענין לזרוע
 מלך השני לא לענין מחול הכרס וכן משמע
 לשון הרב וכן נראה מפי המשניות לרמב"ם
 ז"ל ע"ש. אמנם בחבורו שהביא המייט כתב
 ה"י הגדר המקיף הכרס פחות מעשרה
 טפחים או פחות מרוחב ארבעה טפחים
 אין לו מחול משמע דאעבוי קאי ודלא כהר"ם
 ומשמע דס"ל דהך דאיזהו גדר אכל
 מתניתין דלעיל קאי וא"כ קש"א דהא עלה
 קאי מתניתין דלקמן מחילת הקנים ועיין לחם
 משנה שהרגיש בזה עיין בפ"י על המשניות
 שנדחק בזה ואפשר לומר דהרי זו כמחילה
 חנין ולא הרי זו כגדר ולא דלעיל קאי.
 ודברי התו"ם אינם מובנים לי דלכאורה
 משמע שגם הוא הרגיש במחלוקת שבין הר"ם
 והרמב"ם וא"כ מה זה שכתב וכן בדברי
 הרב כו' שהרי אין ענין זה לכאן. והר"ם מפרש
 למתניתין דאיזהו גדר לענין לזרוע מלך
 אחר כפי הרמב"ם בפ"י המשנה:
 משנה ה) בתוי"ט ד"ה עד שיהיו כו'. בכל
 שורה שלשה גפנים כו'.
 נלעג"ד דהיינו להרמב"ם לשיטתו דס"ל שתיים
 כנגד שתיים ואחת יולאה וכן כדלקמן משא"כ
 לפי הר"ם אין שייכות לזה כיון דסוגי בשנים
 כנגד שלש נמי הוי כרס וכעין כל הכרמים
 המבוארים במשנתנו שהם שורות שוות אבל
 אם נטוע כעין שכתב הר"ם על אחד באמלט
 אעפ"י שנטוע עוד א' מן הגדר ודאי דאינו
 כרס ועיין לקמן ריש פ' ה'. ועיין ברמ"ז
 שהרגיש בזה ודבריו אינם מובנים לי:
 (שם) בד"ה לפיכך הזרע כו'. ולב"ה
 קידש ג' כו'. כל מה שכתב
 בענין זה אינו ענין ללשון המשנה כלל כמו
 שכתבו המפרשים כי המשנה לפי
 פשוטה תפרש היטב וכי איתשל צבי
 מדרשא לענין שורה אחת איתשל. ודברי
 הר"ם הם על הירושלמי והולך לשיטתו
 בפירוש שתיים כנגד שתיים וא' יולא וכן
 ולכך לעולם מקדש ששה ודברים ל"ע
 בטעמן ועיין בפ"י הראש"ם וכן לחם משנה
 הדברים מועתקין מהר"ם בקי"ור. אמנם

שבעה וחמשה לא ידענא מאן נינהו והוא
 טעות דמוכח דלעולם ששה. אמנם מה
 שכתב התו"ם דאיתא הסם גוונא אחרינא
 לא מלאתי כי אם חד גוונא אלא שהשינוי
 הוא באיזה לך זרע. גם מה שכתב להקל
 שאם אין בכל שורה ג' גפנים הוא בלתי
 אפשר לדעת הר"ם כדכתיבנא ויפה כתב בס'
 צ"ד על הפ"י להקל:
 משנה ו) (שם) בד"ה ואחת יולאה וכן כו'.
 שראה הוא בארץ
 ישראל. ואין לנו סומכין על עדותו שכבר
 הביא הרמ"ז ראי' מהוספתא כפי הרב
 והר"ם וכן נראה מהירושלמי הג"ל באורך
 בפרט לפי הראש"ם וכן משמע לקמן הלשון
 במשנה ריש פ"ה ועיין בר"ם שם בשם
 הירושלמי ופשוט מבואר כדבריו. ול"ע
 ברמב"ם פ"ז חילוק יש בין כרס שחרב
 לנטוע בערבוביא שבה בענין יולא וכן ובה
 שתיים כנגד שלש:
 משנה ט) (שם) ד"ה רבי מאיר כו'. שמן
 הירושלמי כו'. עיין
 רמ"ז וצ"ד:
 פרק ה משנה א) (שם) ד"ה ונטועות
 כהלכתן
 כו'. ולענין קושייתנו בדברי כו'. ועיין
 רמ"ז וצ"ד ועיין בסמ"ג סי' ר"פ מבואר
 בהדיא דמתני' ב' מיירי דוקא בשלש שורות
 ובהא פליגי ר"ם ורבנן:
 משנה ה) הנוטע עיין פ"י משנה זו בלחם
 משנה על המשניות:
 פרק ו משנה א) בתום' חדשים ד"ה
 תו"ם ד"ה
 וצ"ה כו'. וקשה א"כ כו' בודאי דקשה
 הוא מאד לפוס ריהטא. וביזאת לפי הר"ם
 ביבמות ריש פ"ג ועיין בס' קול הרמ"ז מה
 שפ"י בזה. ושוב ראיתי דהר"ם מקשה ל"י.
 והר"ם ז"ל בתחלה הביא כהראב"ד אלא
 שכתב דירושלמי משמע כהרמב"ם ולפוס
 ריהטא יש לעיין בזה בירושלמי. ובענין
 אין הו"מ מסכים:
 משנה ד) בתוי"ט ד"ה ואם הלך החדש כו'
 כל מה שכתב הרב
 ז"ל

ז"ל בזה תמוה לעג"ד. שוב ראיתי שהרגיש
 בזה בספר קול הרמ"ז:
 פרק ז משנה ב) בתוי"ט ד"ה הרי
 אלו כו'.
 שעבודתן ו' טפחים כו'. ובפ"י משנה זו יש
 להרמב"ם שיטה אחרת בחיבורו ונמשך
 אחריו הרב בש"ע והעתיקו בלחם משנה ועיין
 בגליון משניות שלי עם פ"י ל"מ ז"ל הג"ל
 מ"ש בזה:
 (שם) בד"ה אמר גפן כו'. שאינן מין
 זרעים כו'. עיין בתוי"ט.
 ואני בעניי אעיקרא דדינא קא
 קשיא לי אהאי פירושא דהרמב"ם והר"ם
 דלישנא דמתני' לא משמע על איסור אמר
 גפן עם הגפן כ"א על איסור התבואה
 עם אמר גפן. וזה נראה שפירש הראש"ם
 דאין דומה לשל גפן דאל"כ לא ידעתי
 מה נפקא מיני' אי דומה או לא. וכן הרמב"ם
 ז"ל שפ"י כדפי' הרב לא הביא זה כל עיקר
 ותמיהני על הרב שהביא זה כנראה שהעתיקו
 זה מתוך פ"י אחד שסתם דבריו והעתיקו
 עם פ"י הרמב"ם ז"ל ובדקתי במפרשי
 המשנה ומלאתי בלחם משנה שפ"י כן מדעתו
 שוב מלאתי בירושלמי מבואר כן להדיא
 בפ"ב על משנה ד' וכן משמע כאן עיין
 בירושלמי דפוס אמטורד עם פ"י מהרא"ל
 ז"ל שרמז ג"כ להווא דפי' שני והרגיש מה
 שיש להקשות על הרמב"ם לענין דינא במאי
 דהשיג עליו הראב"ד ותמיהני שלא הרגיש
 בזה דאעיקרא דדינא פרכא דלפי מה דפי'
 הרמב"ם ז"ל בדר' מאיר אין מובן לדברי
 הירושלמי ול"ע:
 פרק ח משנה א) ברע"ב ד"ה כלאי
 הכרס כו'.
 אבל אינו לוקה כו'. משמע דס"ל דהא מיהת
 אסור בהנאה אפי' בחד מינא ועיין בטי"ד
 סי' רל"ז וכ"פ בש"ע ושיטה זו ל"ע טובא
 אמנם רמ"א ז"ל מסיק בסוף הסימן כדעת
 המתירין:
 בר"מ ד"ה אסורים וכו'. אדמקשה
 מוהרכבתם כו'. והשיב אין
 למדין מן התקוע. ופי' הרשב"א בתשובה סי'
 ירדתי

ת"א מן התקוע עלמו לדבר הלכה ע"ש:
 משנה ו) (שם) ד"ה מין בהמה כו'. אסורים
 זה עם זה כו'. ולעג"ד
 דהכי פירושו דהרב תו"ם ז"ל דלא נפקא לי'
 מידי אי ח"י הוא אי בהמה הוא אלא אם
 הוא שור או מין אחר ונהי דאי מין בהמה
 הוא ודאי דהוא שור ומותר וכמו שכתבו
 הפוסקים ז"ל הוי לי' למתני מין שור והאי
 דקאמר סתם מין בהמה לא נפקא לי' מידי
 לענין כלאים. ובה מסולק קושיית הרמ"ז.
 שוב מלאתי בש"ך ז"ל סי' רל"ד שהשיג ג"כ
 על התו"ם ובסוף כתב לפרש דברי הרמב"ם
 והרב כמ"ש. ותמיהני מי הגיד לו להשיך
 דלאו היינו נמי פ"י דברי התו"ם וכדכתי'
 אלא שבעיקר הדין עדיין לריך לי עיון. אמנם
 מה שכתב התו"ם דלפי מה שכתבתי לעיל
 בשם הרמב"ם איכא למימר דנפקא מיני'
 לענין מלקות לא ידעתי פירושו דהא מבואר
 הוא ברמב"ם פ"ט מהלכות כלאים דאין בזה
 חילוק בין בהמה עם בהמה לבהמה עם ח'י
 בכולן טהורה עם טהורה מדרבנן והוא מבואר
 שמה שם כגון כלב עם העז וחזיר עם
 הלבי. וא"כ בין לר"י בין לרבנן אין מלקות
 בהנהגה ול"ע רב. גם מה שכתבתי לעיל
 וכמו שכתב הש"ך ג"כ ל"ע בפ"ב דביכורים
 משנה י"א וכל שכן למאי דפי' זאת המשנה
 בס' לחם חמודות הלכות כלאים סי' ק"א על
 אותה משנה דאזלא כמ"ד ברי' בפ"ע ול"ע
 ויש לדחוק דהתם אגב נקטי'. ועיין בקידושין
 (דף ג' ע"א) בתום' שפירשו בהדיא דאיתה
 משנה כמ"ד הבא מן התייש ומן הלבי'.
 ודלא כלחם חמודות הג"ל. ומ"מ עדיין הדקדוק
 במקומו עומד:
 פרק ט משנה ב) בתוי"ט ד"ה השיריים
 וכו'. ע"ש
 פשתן. ל"ל עם אמר:
 משנה י) ברע"ב ד"ה אינה חבור לטומאה
 ולטהרה כו' וכן בס"פא
 דחבור היינו לטומא' וטהרה. ונראה לעג"ד
 בפשיטות דמיירי בלא כלאים דבגד שחפור
 בכלאים חבור לטומאה ולא לטהרה כדטנן
 בפרה פרק י"ב משנה ט'. ומפני כך לא
 ירדתי

ירדתי לסוף דעת הגאון חוות יאיר בסי קמ"ג שכתב דקשיא לי מהכא אמתייתין דהתם ואמתייתין ב' פרק כ"ט דכלים. וגם אהתם לא ידענא מאי קשיא לי דהתם נמי פשיטא דאו או קתני. והא דהרמב"ם פרק י"ב מהלכות פרה לא נקט לישנא דאו של שש בפשתן משום דכולהו כסתות נינהו והוא פשוט לענין ול"ע :

מסכת שביעית

פרק א משנה ה) בתוי"ט ד"ה ומורשין כו'. ע"ד ר"ה כו'. ול"ע טובא דאטו טוב יותר בשביל שהם של שלשה טוב ראיתי שהרגיש בזה בפי' הראש ז"ל :

פרק ב משנה א) במתני' כל זמן כו'. לפוס ריהטא ופשיטא דמתני' סימנא קא יהיב אימתי תכלה הליחה וכן פירש"י ז"ל בריש מ"ק. ובספר לחם משנה בפי' משנה זו כתב דכל זמן שייך למטה במקשאות ובמדלעות כל זמן שדרך ב"א ליטע וכן משמע מירושלמי שהביא התוי"ט בד"ה כל זמן. ובחידושי ריטב"א שם במ"ק כתב דשני גירסאות נינהו דרש"י גרים כל זמן. וי"ג וכל זמן ופי' לפי גירסא זו דאפי' לאחר שלתה הליחה כל זמן שחורשין כו' מותר עיי"ש. ולענין כל זה ל"ע מלבד מה שיש לעיין במשנה ז' פרק דלעיל :

ובגוף פלוגתא דמתניתין לפוס ריהטא הי' נראה בפשיטות דאינהו בדנפשייהו פליגי אלא דקשיא מאי האי דחזר ואמר ובשדה האילן עד עלות דכבר תנין לעיל אליבא דב"ה אמנס בירושלמי מוקי לרישא דמתני' ר' מאיר אליבא דב"ש ור"ש סבר דלא פליגי ב"ש וב"ה כלל לא בשדה הלכן ולא בשדה האילן עיי"ש [וגיל דיש ע"ס בירושלמי דאיתא התם הוי מאן תנא עד אימתי חורשין בשדה הלכן כו' ל"ל בשדה האילן] וא"כ כל פלוגתיהו משום ב"ש :

ובבועד קטן (דף ג' ע"ב) מיייתין למתניתין

דריש פ"ק ודהכא כחדא ומסיים בה אליבא דר"ש וב"ה אומרים עד הפסח. ולפי' משום פלוגתא דב"ה נקט לי' אלא שלא מלאתי כן בגירסת המשניות אשר לפני גם בבביתות לא מלאתי בחפשי בחפזי. ומו דקשיא לי טובא לפי' ר' יהודה גופי' דמני ששה דברים מקולי ב"ש כו' אמאי לא מנה הא והכא לא שייך תירולא הובחא במשנה א' דמכילתין. הן דהירושלמי וכן דהתו' ע"ש. והדברים ל"ע לע"ד :

משנה ב) בתוי"ט ד"ה מעדרין כו' שמטה דחרישה מד"ס כו'. הא ליפא כלל וודאי למתניתין דאיירי בדאורייתא וילפינן לי' מבחריש ובקליר כמ"ש הוא ז"ל לקמן משנה ו' ד"ה פחות ומ"ש משם הרמב"ם. עיין בפי' מ"ס חיים להרב פ"ח ריש פ"א מהל' שמטה ויובל. ואין להאריך כאן :

משנה ו) (שם) ד"ה הרמב"ם פ"ג כו'. לענין יש לעיין בזה דהנה בהך שמעתא דר"ה שהביא הרע"ב דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוב דרש"י ס"ל דאמתני' דידן קאי כדפי' ביבמות ומשום תו' שביעית כדפי' הר"ב דתו' שלשים יום הלכה למשה מסיני. ולדעת ר"י ור"ת שם וביבמות (דף פ"ג) דאעלמה לחוד קאי רב נחמן אבל משנתנו כפשטה אפי' לפי דינא דאורייתא משום דלא חיישין כלל לקליטה בתום שביעית ורש"י נמי מודה ודאי בערלה נמי דימי קליטה אינס עולים לשנה כמבואר שם בכולה שמעתא וכן פסק הרמב"ם בפ"ט מהל' מ"ש ונטע רבעי ותימה הוא על הכ"מ שכתב שם שפי' כפי' התום' וגם נעלם ממנו הך דהרמב"ם דפי' דשביעית שהביא התוי"ט שבהדיא כתב כרש"י. מ"מ בגוף הדין ודאי לישנא דמתניתין דחיק טובא לרש"י מיהו שאר קושיות התום' יש ליישב. האמנס גם לדברי רש"י ז"ל לכאורה ל"ע מנין להרמב"ם זה דלדין נמי בעינן שלשים מלבד ימי הקליטה גבי שביעית שכן כתב שם דבעינן שנים וארבעים יום משום דרב פסק הלכתא ביבמות שם כר' יוסי ור' שמעון וא"כ בעינן שתי שבתות ושלשים יום נופני מראית העין

פי' הדברים לדעתו ז"ל ועיין בזה שכתבתי במ"א ברש"י ודו"ק :

(שם) וא"ת בזה"ב דמתני' ב' איירי כו'. לענין יש לפקפק בזה לדעת רש"י. ומ"מ נעלמו ממנו דברי התום' ר"ה (דף ט' ע"ב) ד"ה ומותר לקיימן : פ"ג מ"א) ברע"ב ד"ה משייבש המתוק כו' יבש הזבל כו'.

ועיין מה שפי' לקמן פ"ט משנה ו' פי' אחר כמ"ש התוי"ט. והנהמה שפירש לקמן הוא על פי הירושלמי דאיתא המתיק פקוע דבקעתא. ופי' זו הערוך ערך פקע הראשון סדקים שבקעה. ובספר כפתור ופרח פרק מ"ח (דף תכ"א ע"א) מלאתי והמתיק הוא פרי האדמה והוא כעין תפוח וטעמו מר מאוד והוא סם משלשל קורין לו בערבי אל חנטל יקראוהו חז"ל מתוק כסגי נהור לעור. וז"ל שהוא מפרש פקוע בירושלמי מלשון המקרא מלכים ב' ד' וילקט ממנו פקועות שדה. והוא הנזכר בערוך בערך פקועות. ופשפשי ומלאתי שהרמב"ם ז"ל בפי' המשנה פי' ג"כ כמו שפי' בספר כו"פ הג"ל. ובר"ש מביא הירושלמי וכתב בשם הערוך שכתב בשם ר' דניאל כמ"ש אני וברוך השם שכוונתי לדעתו. והתימה מן הרע"ב שעזב אלו פי' הנראים עיקר ועל פי הירושלמי. ויותר יפלא על התוי"ט שלא שם עין אפי' על הר"ש והרמב"ם במקומו וגם דלא נפקא מיני' לדין. כבר אמרו ז"ל גמרא גמור זמורתא תהא בפרט הרב ז"ל דדייק וגרים בכל מקום. וכתב עוד הרמב"ם שהוא בלע"ו קילקוויינטי'. אמנס מה שהביא הר"ש בשם הערוך לא נמצא בערוך שלפני. טוב מלאתי בערך מתק :

משנה ח) במתניתין אין בונין מדרגות כו'. עיין במשנה זו ברמב"ם פ"ב מהלכות שמטה ויובל הלכה י"א ומה שהשיג עליו הראב"ד ומ"ש בזה הכ"מ לענין אישתמיט מיני' דברי הרמב"ם שם פ"ג הלכה יו"ד. והמעין יראה שדברי הרמב"ם לקוחים מן הירושלמי באופן מכוון לדברי

העין זו מנין לו ובתום' חדשים כאן כתב שלמדו מן הירושלמי שזאו מעשים לפני האמוראים הרי הכ"מ הביא שם בעלמו הירושלמי לענין קנס בנו מ"מ יפה עשה שלא הביא ממנו דהירושלמי לא קאי התם אלא על ימי הקליטה ולא אייתי כלל הך דרב נחמן ולא איירי בתום' שביעית כלל ואין משם ראיה של כלום. ונדחק י"ל דס"ל להרמב"ם מדרב פסק הלכתא ביבמות כר"י ור"ש ואיייתין עלה הך דרב נחמן ורב נחמן אמתייתין קאי דסתמא מיירי נמי דבטלים משמע דלהלכתא קא צבי לי' אף לדין ודומק עיין בתום'. ומ"מ עדיין לא ילאנו ידי חובתנו דהא לפי מאי דמסקין דברייתא ר' מאיר היא ע"כ לריבין אנו לומר או כשיטת התום' דלענין שביעית בתו' דידי' לא חיישין לקליטה ולדעת רש"י והרמב"ם דר"מ לא ס"ל תום' שביעית כלל דבתר ר"ג וב"ד הוי וכ"כ רש"י להדיא דר' מאיר לית לי' תום' ומאי דכתב רש"י אלא יום אחד נ"ל דלישנא קייטא הוא ומשום ערלה נקט לה דלהוי יום א' בשנה ודברי רש"י ז"ל שם בר"ה עמומים אללי. טוב עיינתי וישבתי דבריו בעזרי' על נכון. וא"כ כיון דר"מ ע"כ לא חייש למראית העין דודאי לכאורה יום א' אינו מושיל למראית הסין וא"כ מנא לי' לרבה בר אבוב להמליא שלשים יום למראית העין. ונראה דס"ל להרמב"ם דהא בהא תליא דכל היכא דלא נחשבה לו שנה לשעבר איכא מראית העין דהא חשבינן לי' השנה הראשונה שנת השביעית בעלמה משא"כ אי עבר עליו ל' יום לאחר הקליטה כיון דכבר עלתה לו שנה לענין ערלה וחשבינן לשביעית שנה שנית תו לא שייך מראית עין כיון דהכל יודעין שהשביעית כבר הוא שנה שנית וה"ה לר"מ ביום א' ודו"ק ועוד יש לעיין בזה הרבה אלא שאין כאן המקום והזמן גורם. כל הנ"ל כתבתי בהשקפה ראשונה טוב ראיתי שסוף דברי אמת בעזרי' עיין גיטין (דף י"ג ע"ב) דאר"מ מפני מה אני אומר הרמב"ם יעקור כו'. ועיין פי' המשניות

לדברי הרמב"ם ולפסק הלכה. ואין הזמן מסכים לעיין כראוי:

משנה יוד) בתוי"ט ד"ה מותר להעמיק כו'. נראה דהא קמ"ל כו' לא ידענא מאי תיקן בזה דהא רישא דאליבא דר"י אין כאן חידוש שמוחר לזכור ברה"ר והרמב"ם למאי דפסק כר"ע קאי:

פרק ד משנה א) במתניתין מתוך שלא כו'. וזה מלקט מתוך של זה כל"ל: משנה ב) במתניתין שגט"ה כו'. עיין בס' לחם שמים:

שם) ב"ש אומרים כו'. בעדות פ"ה משנה א' מתני ל"י ר' יהודה בהיפך ומקולי"ט ומחומרי"ט וכדמ"ל הכא ועיי"ש דיש גורסין אלא בטובה ונראה לכאורה דלפוס מאן דגרים התם אלא גרם הכא נמי אלא דנהי דאי הוי מקולי"ט או בהיפך פליגי ר"י ורבנן אבל בגוף הסברא דליפלגי נמי בהא ר' יהודה ורבנן בדברים הפוכים אין נראה. ולפ"ז ל"ע לקמן פ"ט משנה ג' מ"ט דר' אליעזר:

פרק ה משנה א) בתוס' חדשים ד"ה תוי"ט

כו וצירושלמי משמע כו'. כבר הביאו הירושלמי הזה זה דודי הב' ז"ל בס' לחם שמים ובספר הון עשיר ואביוהו דכולהו הרמ"ז בס' קול הרמ"ז אלא דאיהו מטא ב"י משמא דתוספתא. ועיין בס' לחם שמים מה דפלפל בזה עוד באורך. טוב מלאתי בס' לחם משנה במתניתין שחיר"ג כ"ע עפ"י הירושלמי באופן אחר ע"ש:

משנה ז) בתוי"ט ד"ה ואם הביא כו'. ואני תמה על הרמב"ם.

אין כאן מקום לתמיהא דהא הוא עלמו כתב לקמן בשם הרמב"ם ד"ה ומוכר דיש לו פ"י אחר במשנה ולכך הולך לתקון והפ"י לענ"ד כמו שפ"י הלחם משנה במתניתין טוב ראיתי שגם שאר המפרשים הרגישו בזה: (שם) ד"ה ומוכר לעכו"ם כו'. ולישראל בח"ל. ובזה מיושב תמיהתו

על הרמב"ם דלעיל במשנה זו וכבר הרגישו המפרשים בזה:

פרק ז משנה א) במתניתין ואינו מתקיים

כו'. הרמב"ם ז"ל בפ"ז הלכה ג' כתב כלל גדול כו' אם אינו מתקיים בארץ ואם ה"י מתקיים בארץ כגון הפיאה והרכפה ממין הזבועים כו' והוא עפ"י גרסתו ופירושו ז"ל במשנה דלקמן עיי"ש הלכה ד' ולפי גרסתו שם הוכרח לפרש דלא מלא התנא מתקיימין בארץ כי אם ממין הזבועים לפי שגרם שם כל שאינו מאכל אדם וא"י ס"ד דמתקיימין בארץ אכולהו קאי וא"י אינם מתקיימין. בארץ יש להם ציבור א"כ מה בינם להכך השנויים במשנתנו והם מאכל אדם ומאכל בהמה דהא כללא הוא דכל שמתקיים בארץ לא שייך בו ציבור אלא ע"כ דמתניתין דלקמן דשא"י אוכל אדם כו' אפילו באינו מתקיים בארץ כו' קאי וסיפא דנקט ומתקיים בארץ אמין הזבועין לחודא קאי. אלא דגם זה קשה דמ"ש ממין הזבועין דנקט הא כולו אוכלין נמי דינא הכי אלא ע"כ דלא מלא התנא מתקיים בארץ במיני אוכלין כי אם בזבועין לחוד וכי היכא דלא נקטי לומר לפי סודר המשנה דנקט לקמן ומתקיים בארץ אמין הזבועין לחוד וא"כ משמע דאינו מתקיים בארץ דהכא נמי אמין הזבועין לחוד קאי ונימא דמאכל אדם ובהמה אע"פ שמתקיים בארץ יש לו ציבור לכך שינה סדר המשנה וכתב בהלכה ג' על כך מתני' קמא ואם ה"י מתקיים בארץ כגון כו' ממין הזבועין לומר דבאמת לדינא אפ"י מאכל אדם נמי דינא הכי דטעמא הוא משום שמתקיים בארץ ומין הזבועים דנקט הוא מפני שאלו ידועים לנו וה"ה אם המלא ימלא במאכל אדם ובהמה דכוותיהו חד דינא אית להו.

נמלא דמאי דפ"י במתניתין ב' הוא מוכרח לפי גרסתו ודלא כותי"ט שם. האמנם גרסת התוס' שהביא לקמן הוא גירסת הראב"ד והר"ש והרא"ש ואתיין המשניות כפשטן וזה נראה

נראה דעת הרע"ב שלא פ"י כלום במשנה ב' ודו"ק:

משנה ב) במתניתין והערקבנין כו'. לפי הר"ב יש לגרוס עקרבנין וכן הוא הגירסא במשניות סוף פרק ב' דעירובין. עיין בערוך ובמוסף הערוך: משנה ג) במתניתין והגלעינין וכו'. הרמב"ם ז"ל הביא

משנה זו פ"ז מהלכות שמיטה הלכה ט"ו ובפ"ה הלכה כ"א כתב הקליפין והגרעינין שמוחרין בתרומה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהן אלא א"כ ראויין לזביעה ונראה מזה דהוא דפ"ז דהיינו מתני' דהכא בראיון לזביעה מיירי אמנם בהלכות תרומות פרק י"א הלכה י"א חילק בין גרעינין לגרעינין והוא מהתוספתא ועיין שם צירושלמי ועיין בפ"ה מהלכות טומאות אוכלין ועיין בש"ע א"ח סי' ר"ב סעי' ג' ותמיהני על הרב תוי"ט ז"ל שהביא דברי הרב כ"מ ולא העיר מההוא דפרק ה' וכל הדברים הללו לריכין ליבון לענ"ד:

בתוס' חדשים ד"ה לא בצבורות כו' לא ידענא מנ"ל לחלק כו'. ובמחילה מוכבוד תורתו אין ממש בדבריו כיון דפשיטא דהטעם משום תקלה לכ"ע עיין בפוסקים משא"כ בשחוט דהכל מותרים בו ואין זה לריך לפנים. גם מה שהניח בל"ע שהרמב"ם לא העתיק משנה זו לא ידעתי מהו שכבר העתיק כל א' במקומו ועיין במסורת הש"ס ד"א ופפ"מ:

תוי"ט ד"ה ולא זכילות כו'. ומיהו קשיא לי סוגיא דפ"ק דצבורות כו'. מה שהקשה הר"ב ז"ל מסוגיא זו כבר תירצו האחרונים ז"ל דהתם בזדמן הוא. ומ"מ יש לעיין אי שרי למיעבד ל"י חרילין דודאי זה הוא כדי שיתקיים או שירויח יותר ומה שיש ליישב בזה כתבתי במקומו אחר באורך כי יש מקום עיון גדול באלו הדינים. האמנם זה מקרוב נדפסו משניות באמסטרדם עם גליון תוס' חדשים ושם תירץ מהרש"ם ז"ל עיין בד"ה בכה"ד לצחורה לשריא כו' וכל דבריו ז"ל תמוהים

דודאי זכילות וטריפות מותרים בהנאה ומשמע בפוסקים דמדאורייתא אסור בצחורה וכן משמע מדברי הרע"ב במשנה דלקמן ועם היות דיש לחלק בין היכא דכתיב הנאה סתמא לזכילה כמ"ש בתשו' סי' למורא מ"מ לא מצינו לשום פוסק שחלק אליבא דאמת כך אלא דתשובת סי' למורא כתב כן לס"ד דגמרא. גם מה שהביא רא"י מגנין לזבל התם למלאכה הוא דשריא לכ"ע. ואפשר דבדס לא שייך אכילה כלל שנפשו של אדם קלה וכ"ש לדעת הרשב"א כמו שפירשו המפרשים דאפ"י הוי דאורייתא מ"מ טעמא משום תקלה זה לא שייך התם. אמנם ראיתי בספר פרי תואר שראה לומר דבדס ודאי מותר כיון שהקישו הכתוב למים גמור ולכאורה נראה דבריו וא"כ הי' אפשר לומר דה"ה אמ"ה אלא דקשיא א"כ מאי הקשו בגמרא לחוקי' למאי הלכתא איתקש דם למים ולמאי הלכתא איתקש אמ"ה לדם. וזה יש ליישב בדוחק. אמנם תורה חדשה היא ולא נמלא בשום פוסק מילוק בזה והרמב"ם לא הוליא אלא החלב מן הכלל וגם זה ל"ע אעפ"י שהפ"ח הסכים להכריע כמותו בלי טעם וכ"ש דמדרבנן ודאי שיש לאסור ולא גרע מוכר ומתומות וכ"ש לדעת הרשב"א וא"כ לא משני מהרש"ם מדי:

פרק ח משנה ב) במתניתין לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך. כן ה"ה בנוסחאות הש"ס ד"א. וכן במשניות עם התוי"ט גם בפ"ב דמשער שני. ובמשניות נקודות ד"א מלאתי גם כאן גם שם דגרם אחר דבר שדרכו לאכול ולשתות. דבר שדרכו לשתות. ומשמעות לשון הסוגיא דירושלמי משמע כן וכן נראה מן הרמב"ם פ"ה דהל' שמיטה ופ"ג מהל' מעשר שני הלכה י"א וא"י מן הסוגיא צירושלמי לחודא שמעתיק ה"י מביא ג"כ הירושלמי כולו וכן נראה מן הכ"מ ויש לעיין בנוסחאות ישנות:

פרק ט משנה ה) במתניתין שיכלו סגירות. בערוך גרם סגירות בנוין: בתוי"ט ד"ה רבן גמליאל כו' אבל תימה דאי הלכה כו'. עיין בלחם משנה ובלחם שמים כאן ובספ"ו שהאריך בזה. ומלבד כל זה יש לומר דהתם במשטם איירי. ואין הזמן מסכים לעיין כראוי ואע"ג דרש"א דהתם בכבושין: פרק י משנה ב) בתוי"ט ד"ה השוחט את הפרה וכו' משמט וכו'. עיין בכ"מ פ"ט מהל' שמיטה שהאריך בזה ליישב מדוע פסק הרמב"ם דלא כירושלמי ואין דבריו מספיקין כלל לעג"ד לדחות דברי הירושלמי דמה שכתב דדוקא בשלקח ממנו כמה פעמים בהקפה אין טעם בדבריו דדרך החנוני מקיף בכל פעם והוא דכתב הרמב"ם שדרכו להקיף היינו לאפוקי מדרי' יהודא וס"ל לרבנן דאפילו בכמה פעמים לא מקרי מלוה משא"כ לדברי הכ"מ הוי סברת רבנן הפוכה מסברה ר' יהודא ומש"ע דמשו"ה קאמר דמתניתין ר' יהודא משום דסתמא קמני הרוחה יראה שאין טעם בדברים הללו גם מש"ע כיון שלא יכול לפרוע מפני שהוא יו"ט ומסיק וכן נראה מהירושלמי אדרבא מהירושלמי משמט שצטביל כך ה"י ראוי שלא ישמט כלל ועיין בר"ש. סוף דבר לא מלאתי טעם לדחות הירושלמי שהביא הראב"ד ז"ל שהוא פשוט ומבואר: בא"ד וכן השכיר דרכו לקצץ כו'. לעג"ד ל"ע. דהא אמרינן בריש כל הגשבעין חזקה אין שכיר משהה שכרו כו'. ואין הזמן מסכים לעיין בפוסקים מה יענו בזה: במתניתין המוסר כו'. עיין במס' מכות (דף ג' ע"ב) מחלוקת רש"י ותו' הביאם בפרישה סי' ס"ז ובסמ"ע רמז עליו בקול הרמ"ז פי' הענין כדברי התו' ועיין בתו' גיטין (דף ל"ז ע"א) ד"ה מי איכא מידי ועיין בירושלמי דמכילתין דאמר בתר דתיקן הלל אסמכוה אדאורייתא משמט כרש"י וכחוס' דגיטין:

משנה ג) ברע"ב ד"ה פרוזבול כו'. משמט כספים ורבנן הוא כו'. ולדעת רש"י ורשב"א בגיטין (דף ל"ז) לפי תירוק רבא אף אי הוא דאורייתא נמי תקון ע"ש: משנה ט) בתוי"ט ד"ה וכל המקיים וכו' ואסמכתא בעלמא כו' ה"ל למתני כו'. ואני תמה דלמה ל"י הא הא אפילו לאסמכתא לא נקטינן ל"י התם דהא מוקי ל"י אצ"י דהיינו שבטעת אמירתו יה"י לדיק ולא ידבר אי בפה ואי בלב. ולעג"ד דבהכי ניחא מה שהקשו בתוספות שם (דף מ"ח ע"א) ד"ה ואמר רבא ע"ש. ומ"מ יש לעיין בדברי הרב דלא חילק בין נתן המטט ללא נתן והוא רב המרחק ע"ש. ועוד משמע שם דבמתנה מרובה לא שייך אפילו ההוא דאין רוח חכמים נוחה הימנו ונראה דיש חילוק בזה שאמר רוח חכמים נוחה הימנו או ההיפוך מן אין רוח חכמים נוחה הימנו וקלר המלע. ומכלל הדברים שכתבתי תראה שמ"ש דודי הגאון ז"ל בלחם שמים אין בו ממש במחילה מכבודו ועיין בשטה מקובלת:

מסכת תרומות

פרק א משנה א) בתוי"ט ד"ה לא יתרומו כו' ואומרים כי השורש הרים ומרים ויריס כו'. עיין בתשובת זקן אהרן סי' ע"ט מה שפירש ודבריו מתוקים וערבים. ועוד שם בכמה מלות בש"ס שלכאורה נראין שאינם מדוקדקין והעלה שהם שבעתים מוזקקים: (שם) בד"ה חמשה לא יתרומו כו' וכ"ש דממעט כו' הוא עפ"י מש"ל לקמן ריש משנה ו' אלא דמ"מ יש לעיין: משנה ד) במתניתין אין תורמין זיתים כו'. הרוזה לעמוד על שרשן של המשניות הללו דהכא דמשנה ט' ודסוף פרקין לריך לעיין בר"ש במתניתין דהכא:

גשמט ממ"ב) ברע"ב ד"ה לא יתרום כו' דבריש מגיגה כו'. המעיין בגמרא שם יראה דהתם חרש ממש נקט ומשום כך מוקמינן למתני' בחסורי מחסרה: משנה ה) בתוי"ט ד"ה ולא ממעטר ראשון וכו'. עיין במשנה למלך פרק ג' מהל' תרומות הלכה י"ג ועיין שם פרק ה' הלכה י"ג: (שם) בד"ה ולא מן החיוב כו' מפרש נמי התלתן משתלמח כו'. לעג"ד לא קשיא מידי דבתלתן מוטיל סי' המים משא"כ בתבואה וזיתים ולכך פלגינהו. גם מהביא ד"ה לא קשיא מידי דאי מתחלת הסוגיא התם פירש"י להדיא מי קיס להו לדעת שכל שלא הביא שליש אינה נקלרת בחג ע"ש ואי ממאי דהביא בתר הכי מדאקריב עומר שאני התם דאכתי אפשר דבחמשה יומין לא נמחה ואכתי תלמח. ועיין שם בתוס' שהביאו הירושלמי ולא קשיא להו מידי ומשמע נמי שם דהך דתלתן אינה ענין לתבואה וזיתים. גם תמיהני מאי עדיף ל"י פירש"י והרע"ב דג"כ אפשר לעמוד עליו ע"י סמיטה שוב מלאתי בס' לחם שמים שהרגיש בזה והאריך ברבוי דברים ודברי התוס' שם בר"ה לריכין עיין דבתמרים משימכו איתא בירושלמי דהיינו מחלה והם כתבו שכולם הם שליש ואפשר משום דקאמר ר' יונה בעי דלמא מרבנן דאגדתא הוא שמע לה ומפרשי התוספות ז"ל דהיינו לומר שאין ללמוד מן האגדה ודו"ק: משנה ו) במתני' האלם והשכור כו'. עיין בלחם משנה ועיין באחרונים בי"ד סי' א' ומתניתין ודאי משמע כדברי א"י מדעריב ל"י לשכור בין אלם לערום וכן סומא בין אלם לבטל קרי ול"ע ובט"ז הרגיש במקלת: תוי"ט ד"ה האלם וכו' המדבר ואינו שומע כו'. ועוד י"ל דבפלוגתא לא מיירי: משנה ח) במתניתין ויתזור ויתרום כו' עיין בפ"י הר"ש בפרקין משנה ד' בשם הירושלמי דהיינו גימל

דוקא כשאין הראשונה קיימת אמנם הרמב"ם ז"ל בחבורו הביא המשנה סתמא ולדידי' שפיר מיבעיא ל"י להטוי"ט דאלו לפי ר"ש הג"ל אין מקום לזה ול"ע: פרק ב משנה ב) במתניתין ואם חרש שוגג כו'. עיין בר"ש בשם הירושלמי סוף מתניתין ד' דפרקין דלעיל ול"ע בגמרא שהביא התוי"ט וברמב"ם שם ודו"ק: משנה ד) במתני' כל מין חטים אי' כו' והכי פסק הרמב"ם ז"ל וכל הפוסקים שראינו וכן התם עוד לקמן מ"ו. וכן בצבורות שהביא התוי"ט לקמן מ"ו לא מלינן למילף מין בשאינו מינו לא אלא במידי דשייך ב"י כלאים. ובתשובת פנים מאירות סי' ו' כתב דמספקא ל"י אי הלכתא הכי מצרייתא הוצאה בחולין פרק ראשית (דף קל"ז ע"ב) ואין דבריו ז"ל נראין בזה. מ"מ חידוש גדול הוא שלא הרגיש בזה אחד מן המחברים שראיתי עד כען וגם נראה שנעלם מן הר"ן ז"ל שורש משניות אלו עיי"ש לבד בס' תורת חיים שם מלאתי שהרגיש בזה. שוב מלאתי בס' לרור החיים ד"א שהראה מקום על סי' בני חיי א"ח סי' רכ"ה ושם האריך ג"כ בסוגיא העמומה אל"י מאוד ולא מלאתי רווח למאנו וגם הוא עלמו ז"ל נראה שלא נחה דעתו. ואלא אלקים דלפה עיני מתורתו ילמדני: משנה ה) בתוי"ט ד"ה ותורמין זיתי כו' וכל זה מדברי ר' יהודה כו'. והוא מוכח מן הירושלמי. אבל הרמב"ם ז"ל בפ"ה הלכה י"ח פסק למשנתנו ולא חילק בין יש שם כהן לאין שם כהן ולשיטתי' דלעיל אזיל בד"ה תורמין וא"כ מתניתין ככ"ע אבל ל"ע למה אין תורמין מן המבוסל על שאינו מבוסל דהא מתקיים טפי לכ"ע וא"כ באין שם כהן ודאי ה"י לתרום ממנו לחכמים דלעיל משנה ד' וכ"ש למאי דפי' איכו ז"ל לקמן דהוא משובח ממש בריש פרק בתרא ודוחק לומר דס"ל כהר"ש והרשב"א שהבאתי לקמן שם ומשום דמעט ממדתו

ממדתו כיון דסתמא נקט ושם חילק בין תאנים לגרוגרות ואפשר לומר דס"ל כאידך פירושא דהראש אעפ"י דפירש התם במעוטי ממדתו היינו טעמא דכהן משא"כ לגבי המפריש ס"ל דחיישינן להא ועיין מידושי בתרא לרמב"ן ובמה שכתבתי לקמן בריש פרק בתרא. טוב ראיתי שהרמב"ם ז"ל בחיבורו פסק שאין מקדשין עליו והביאו הטור בסו' רע"ב ואפילו למאן דסבר דמקדשין על יין שנתן בו דבש משמע דטעמא משום דאישתני לגריעותא וזר בו ז"ל מחזרו. טוב מאלתי בתשב"ץ חלק ראשון סו' פ"ה שכתב תירוצ' ממחני' דהכא למחני' דפרק בתרא. דהכא טעמא משום דאישתני ולא תירוש הוא ודברי פח"ח. אלא שתמיהני מכבוד הגאון ז"ל שנעלם ממנו הירושלמי והרשב"א והראש"ש ז"ל:

משנה (ו) ברע"ב ד"ה על זיתי כבש כו' ביין או בחומץ כו' וז"ל שקיים אותן ג"כ לאכילה דהוי נגמרה מלאכתן: פ"ג מ"א) ברע"ב ד"ה נמלאת כו' שני מינין הן כו' היינו כו' והדברים ל"ע. ע"י בר"ש וע"י בלחם שמים ולא ילאה המשנה מידי קושי לבארה עם הדרייתות. ועיין בתוס' יבמות. ומ"מ אין שום לך סברה לאמר דלר' ליהוי שתי מינין דאורייתא ודלא ליהוי תרומה אפי' מדאורייתא:

תו"ש ד"ה תרומה וכו' ירושלמי וכו'. ירושלמי לפי פי' הר"ש:

בא"ד דכיון דאינו מקבל כו'. ועם כל זה לריך עיין:

משנה (ג) במתניתין אינה מדמעטן לריך ששים לבטל האיסור דאליכ הוי מיהת ספק איסור דאורייתא ועיין לחם משנה על משניות חז"ק. ועדיין ל"ע אם נפלה הראשונה במינה תיבטי מאה ממ"ג אם תרומה היא בעיא מאה ואם לאו הרי טבל הוא עיין בתו"ש וטבל אומר במינו במשהו אלא אי"כ מפריש עליו ממקום אחר ועדיין לריך לבון יכתבתי במקום אחר:

ברע"ב ד"ה מדמעט כו'. ונתחן לכהן כו'. עיין באר אברהם: משנה (ו) בתו"ש ד"ה שנאמר כו'. לפי שנהגת בלח כו'. ולדעת הרמב"ם ז"ל שהביא לקמן בסוף חלה לא יתכן זה ועיין מ"ש בגליון החומש עם פי' רמב"ן: משנה (ט) ברע"ב ד"ה ור"ש פוטר כו' מודה הוא דמדמעט כו'. היינו מדרבנן והוא מפי' הר"ש על פי גמרא דמנחות (דף ס"ו) וע"ש בתוס' ותמיהני שסיימו מקום בקידושין על דבר המפורש במשנה כך וזה דלא כהירושלמי שסובר דאינה מדמעט עיי"ש ואפשר דתנאי ינהו אליבא דר"ש. ועיין בתוס' קידושין (דף מ"א ע"ב) ד"ה הנכרי והכותי בסוף דבריהם עם מה שהקשו על רבינו חס ותיירו שגראה דנעלם מהם סוגית הירושלמי דשמעתין:

פרק ד משנה (ג) במתניתין מי שהיו פירותיו כו'. לפענ"ד יש לעיין בפירוש משנה הזאת וגם במשנה דלעיל ובעונותי אין הזמן מסכים ועיין בל"מ:

משנה (ו) בתו"ש ד"ה והסקול כו' משובח מן התורם כו' ואתיא כאבא אליעזר בן גומל. אי"כ דרבנן נמי מודו לאבא אליעזר אלא דלמאנה פלוגי. תוס' מנחות (דף ק"ד ע"ב) ד"ה ניטלת:

משנה (י) בתו"ש ד"ה וכו' ר' אליעזר כו'. ר' אליעזר מיקל בתרווייהו כו'. אין זה ענין למשנתנו דתרווייהו אליבא דר' יהודה אזלי עיין בירושלמי וכן הרגיש בס' בית דוד. אמנם מה שכתב דמתניתין דלעיל דקיימא קיימא ליתא דודאי אית בה נמי פלוגתא. מ"מ בין למר בין למר ברישא ר' אליעזר מחמיר ור' יהושע מיקל ובסיפא איפכא דלר"י משנתנו כמו שהיא ולר"מ ברישא רבי אליעזר מתלק בין ידוע לשאינו ידוע והוא שיטת ר' עקיבא במשנה ובסיפא ר' אליעזר כר"י במשנה אלא יהושע אפילו שלש מאות פומין לא תעלה ע"כ בירושלמי ויש עם עוד איזה דברים הלריכין ביאור ועיין

שיכול להיות תרומה מיד בלי שיהי לריך שום תיקון אבל לא משמע כן בצ"מ (דף כ"ד) ועיין שם ברש"י ועיין בריטב"א. ונראה שנעלם ממנו הירושלמי דלקמן משנה ה' ואפשר דה"ל אחולין לחוד קאי ומתוקנים הוא מטעם שא"י לשלם חובו בטבלים:

משנה (ה) בתו"ש ד"ה מן הלקט וכו'. וקשה דברי' פירקין כו'. ע"י בס' לחם שמים ובדאי דברי' התו"ש ז"ל הם תמוהים דאין אפשר שחולין מתוקנים יעשו תרומה ועיין מה שכתבתי לעיל דקשיא מנא לן דלא ישלם תרומה ועיין בס' הנ"ל שכתב כאן משום שהוא עלמא קודש. וזה חסר מלח ומבלין דאטו דוקא מה שאינו קודש כתיב בקרא. נהי דלפי פשיטות לשון המשנה ניחא דמסברא בעלמא קאמר לה וגם זה יש לעיין מ"מ לפי הת"כ דמקרא נפיק ל"י ל"ע ודאי. ואפשר לומר דכתיב ונתן לכהן את הקודש משמע שפי' נתינתו יעשה קודש ועיין בירושלמי פלוגתא אי בתר הפרשה מיד נעשה קודש או אחר נתינתו לכהן מ"מ משמע דפי' תשלומיו יעשה תרומה מדללא כתיב בהיפך ואת הקודש יתן לכהן וממילא דוקא מידי שנעשית קודש על ידי זה ובמ"א ככתבתי בעוה"י בענין דרשות כעין זה ועיין בר"ש ועדיין לא ילאתי י"ח:

פרק ח משנה (ג) בתו"ש ד"ה לילי שבת כו'. אלא שהוא דבוק כו'. ועיין בלחם שמים שכתב שאין זה נהג בדביקות כ"א בלשון תרגום אבל לא במשנה שהוא לשון הקודש. ולענ"ד הא נמי ליתא כי לא במקרא דביקות הלילה כי אם בפסוק שמות י"ב ליל שמורים ושם מתרגם ממש כמו במקרא ליל ולא לילי. ובלי ספק לילי הוא לשון רבים בדביקות כמו שכתב התו"ש. ועיין עוד שם שהאריך ללא לורך. גם מה שכתב התו"ש מההיא דרב יהודה אין רא"י לע"ד דאפשר שהי' כתוב ליליא כמו שהוא בתרגום בכל מקום והמעטיק קילר כמו שרגילין ועשה נקודה למעלה ובדפוסים נחסרה הנקודה: תו"ש

ועיין בגמרא דילן מס' בילה (דף ג') ועיין בספר צ"ד הנ"ל:

משנה יא (ס) בד"ה אם יש בקפוי כו'. ומיהו גם גירסת הספר אפשר לתקן כו'. ודאי דהכי הוא דהרי בירושלמי מצאנו בהדיא הגירסא היא כן כמו שהביא הרב תו"ש לעיל ואעפ"כ פלוגי בירושלמי על פי' מתניתין ע"ש בר"ש ודוק. אמנם לכאורה ה"ל נראה הפי' בירושלמי בדברי ר"א דלא כר"ש ואין להאריך ודוק. טוב מאלתי בלחם משנה שפי' כדברי:

פרק (ה) משנה (א) בתוס' מרש"ם ד"ה הרב ד"ה או יחלקם כו'. ול"כ דלא ק"מ כו'. במחילה מכ"ת לא דק דאין יעלם זה מן הרע"ב דאפילו תש"ר לא יעלם מהם והרי הרב עלמו כתב בתחלת הפרק דאי אפשר לכהן לאכלה. אמנם האמת יורה דרכו דהא דתרומה אינה עולה רק בלאחד ומאה הוא מטעם דדרשינן בהרומם את חלבו ממנו כדכתב הרע"ב בפרק דלעיל משנה ז'. ולא ידעתי מה זה דכ' מהרש"ם ז"ל חלי שיעור ומאי ענין ההיא דיומא לכאן. דהא ברובא בטל אי לאו האי דרשא. וא"כ כל דמוע משוינן לה כעין תרומה והיינו טעמא דתרומ' טמא' דאע"ג דה"ל לנו ל"י דלענין טומאה מיהת תבטל דע"כ לא אמרינן אלא דאיסור תרומה חל עלי' מההיא דרשה אבל לענין טומאה מאי ענין זה למאה אפי"ה משוינן ל"י כדמוע נמי לענין טומאה ואהא מקשה דהכא נמי נימא הכי ומתקן בפשיטות וזה ברור:

פרק ו מ"א) ברע"ב ד"ה אינו משלם תרומה כו' שהתרומה לכהן כו'. הקשה זה דודי הג' ז"ל בס' לחם שמים דאי"כ אם נפל לו תרומה מבית אבי אמו כהן ה"ל דמ"י לשלם מיני' ולא משמע כן אלא דוקא חולין מתוקנים ויפה הקשה. אמנם באמת ל"ע מהיכא נפקא לן ועיין לקמן משנה ה':

(ס) בד"ה אלא חולין כו'. את הקודש דבר הראוי כו'. לכאורה משמע דמתוקנים נמי קאי האי טעמא דבעי

תוי"ט ד"ה רבי אליעזר עיין בתוס' חדשים
שחפס עליו הרב מהרש"ח ז"ל
ובאמת הוא פלאי ולא הרגיש בזה אחד
מן המחברים על המשנה ומה שיש עוד
לעיין על הגירסא של הרמב"ם מההיא
דסוף פ"ד דביאה מסוגית הש"ס שם הרגיש
בס' קול הרמ"ז ועיין במשנה למלך פ"ד
שם שהאריך שם המג"י ז"ל :

פרק ט משנה ד) במתניתין גידולי הקדש.

עיין מ"ש לקמן משנה ו' פ"ז דנדריס .
ועיין במס' משילה פ"ג משנה ו' דבמחלוקת
היא שנוי ומ"ש שם התוי"ט על סוגיא
דפסחים. ולפ"ז ל"ע כאן דהא גדולי תרומה
נמי רק מדרבנן וגם יש לעיין למ"ד שם
דמועלין א"כ עדיפא מגדולי תרומה ובמ"א
כתבתי אי שייך בכיולא בזה משילה כיון
דהוי הקדש מיהת דרבנן אי שייך ב'י
הפקר ב"ד הפקר ואין הזמן מסכים לעיין
בכל זה . ומה שכתב הר"ש על סיפא
דמתניתין בשם הירושלמי ל"ע ומשמעות
דברי הרע"ב להיפך . כל זה כתבתי לפום
ריהטא לאשר אין ספרי אחי עלי דרך
פה ארץ שלום והמקום יהי בעורי להושיבני
על מי מנוחות לעבדו באמת מתוך הרחבה
ואשנה פרק זה בעזרי :

פרק י משנה ח) ברע"ב ד"ה כל גרב כו'

שנמלא ליר של דג כו' . ל"ע טובא שיהי
חכמים מחמירין כ"כ ור"י לשיטתי מיקל
וגם ר' יוסי מיקל טובא ופלוגתא רחוקה
כ"כ ודאי פלאי וכבר עמדו בזה רבותינו
הראשונים והאחרונים ז"ל ובדאי בפי'
המשנה נראין דברי הר"ש יותר ואין
להשגיח בדברי בית דוד אכן לדינא פסקו
האחרונים דברוב אינה בטילה כלל . ומ"מ
פסק הר"ב להלכה אין לו מקום כלל
והרמב"ם ז"ל פסק כר' יהודה משום דבירושלמי
עביד אמוראה עובדא כוותי ועיין בתשוב'
הרשב"א ז"ל הרבה מזה :

בתוס' חדשים אמר המג"י כו' . והלא כבר
הי' לפניו ס' לחם שמים לדודי

הגאון ז"ל שכתב כן בפשיטות :
פרק יא משנה א) בתוי"ט ד"ה ר' יהוד' מחיר

כו' ולא קשיא כו' . וכבר נשמר הרע"ב
ז"ל מזה וכתב ומשביחו ומתקיים ביותר
אבל הרמב"ם ז"ל כתב וידוע כי היין
כשנתבשל חסר צבולו וטעמו וריחו יהיו
משובחים יותר וא"כ לדידי קשה קושיא
הירושלמי וז"ל כמו שכתב הרא"ש ז"ל בצבא
בתרא (דף ל"ז) עיי"ש מ"מ קשה ליישב
לשון המשנה לעיל פ"ב לדבריו ז"ל ולהפוסקים
כוותי' עיין בל"ח סו' ר"ב ורע"ב וכ"כ
הרשב"א סו' כ"ד לדבריהם משמע דאם נותן
במדה השוה מותר וכעין שפסק הרמב"ם
ז"ל בפ"ה הל' י"ח גבי גרוגרות ותאנים
ע"ש ובמשנה נקט התמא . ומה שתירץ
הרא"ש עוד דהיינו משום דאין כל אדם יכול
לשתותו היינו למאן דאמר בירושלמי מפני
שממטמו משותיו והאי תירוצא דכאן צבאן
כאן צבעלים מובאר בירושלמי דאזיל למאן
דאמר מפני שממטמו ממדה ולמאן דאמר
ממטמו משותיו קרי לי מהלפא שיטתי' ול"ע
ליישב זה . ותו קשיא לי לתירוצא קמא
דרא"ש ונקטי' הרשב"א בתשובה דמ"מ
למה יתרום משאינו מבושל על המבושל
דהוי לי מן הרע על היפה ומשאינו מתקיים
על המתקיים דלכ"ע המבושל מתקיים ביותר
ג"כ וא"כ הי' לו למיסר בין לר' יהודה
בין לרבנן בין איכא כהן בין ליכא כהן
ואין לומר דיכול לבשלו אח"כ א"כ הוא נותן
פחות מן הראוי לבשלו בשלמא אי נימא
דמשבח טפי איכא למימר דלא משגיחין
בזה אבל הכא עבדין תרתי לגריעותא
ול"ע רב. שוב מלאתי בחידושי בתרא להרמב"ן
ז"ל שפי' הירושלמי באורך והרגיש בזה
עיי"ש מ"מ לא כתב טעם על שאינו מבושל
למה תורמין על המבושל אלא שכתב מפני
שיכול לבשלו ואעפ"י שממטמו ול"ע :

משנה ה) בתוי"ט ד"ה וכן עלמות כו'
כגון כו' . כן הוא
בר"ש מן הירושלמי . ומ"ש בר"ש קדשים
הקובלין נראה שהוא ט"ס וז"ל הנאכלין
וכן

וכן הוא בתוספות ונחיס (דף פ"ו) אלא
ששם פירשו ז"ל באופן אחר ונראה שנעלם
מהם הירושלמי הזה ועל דרכם הולך הר"י
קורקום ז"ל בכ"מ פ"י מהלכות מעשה
הקרבנות הלכה יו"ד . ומ"מ דברי הרמב"ם
ל"ע שאין במשמעותו דברי המשנה וגם
אין דרכו בכך לשנות מלשון המשנה ללא
אורך גם פי' הר"ש ז"ל הוא קשה לעג"ד
דמאי עינין צער עם העלם שיהי' העלם
חסור צבאיל זה אמנם גם דברי הירושלמי
ל"ע דהא שם בפסחים שהביא התוי"ט
כבשר דיינין להו ובדקתי בספרי המפרשים
ולא מלאתי מי שהרגיש בזה כ"א כ"א
הון עשיר ועיין מה שתירץ דהתם אינו
אלא רשות דאי בעי אכיל להו ונמנה עליהו
ואי בעי משליך להו ואינם צבא תותירו
ולכך מותרין ע"כ . ול"ע שם (דף פ"ג ע"ב)
דבעי לאוקמי בגידי הלאחר ע"ש ברש"י
ותוספות ודוק :

מליק מסכת תרומות

מסכת מעשרות .

פרק ב משנה א) במתניתין מתקנים

ירושלמי מתניתין במקום שרו . מכניסין
לבתים אבל במקום שרוב מכניסין לשוק
אין מתקנים אלא דמאי אס במקום שרוב
מכניסין לבתים ברא תנינן טלו והכניסו
לבתים כמו שאומר טול ואני מעשר על
ידך ול"ע שלא נראה כן מדברי הרע"ב
שכתב סתמא כבר הוקצנו :

משנה ב) בתוי"ט ד"ה ואמר כו' שהיו

במנות כו' . וכן משמע בירושלמי דאיתא
התם היו שנים לזה אמר לו טול ואכול
ולזה אמר לו טול והכניס זה שאמר לו טול
ואכול פקור וזה שאמר לו טול והכניס
תיב אמר ר' יוסי ולאו מתניתין הוא אכולין
ופטורין ובעל השער ובעל המנות חייבין
ומהתימא מהמפרש מהר"א דבמתני' פי'

מסכת מעשר שני

פרק א משנה ז) בתוי"ט ד"ה יאכל כנגדם כו' משום קנסא כו'. מכאן תמה אני על הרב פרשת דרכים ז"ל בדרך מלוותיך ד"ק (דף ס"ה ע"א) כמה שכתב ליישב דברי הרמב"ם ז"ל ממה שהקשה הרמב"ן ז"ל סוף שורש ח' וכדבריו נראה בס' המנוח ס"ו תרי"א דטעמא דלא לקי משום דמתקן כמה שיאכל כנגדו ע"ש והם דברים תמוהים דהא הך דיאכל כנגדו קנסא הוא לחוד וגם אם נאמר דס"ם כיון דמחללו תיקון הוי הרי"ד הרמב"ן ז"ל ברור מללו ואם אכלו פטור כלומר אם נתאגלו המעות על מ"ש שאין כאן על מה לחלל ובמה איפוא יתקן הלאו אפי' אם נאמר שיאכל כנגדו ממעות חולין אין כאן תיקון ועיין ברמב"ם פרק ז' מהל' מ"ש ונ"ר הלכ' י"ד ובכ"מ שם ובגוף הענין של חלול יש לעיין שם בתוס' :

פרק ב משנה ח) במתניתין כל הסלע. כ"א בכל

וכן הוא במשניות מנוקדות ד"א וכן בירוש' וכ"ה במס' עדיות וכן נראה מלשון הרע"ב וגם במשנה דלקמן גורסין כן. שקל ושקל ז"ל בשקל ובשקל כן הוא במקומות הנזכרים וכן במשנה ט' דלקמן :

משנה ט (ס) ס"א וברביעית כסף רביעית מעות כו' וכן הוא עיקר או דגרסינן וברביעית רביעית מעות דאל"כ אין בין ר' עקיבא לדנין לפני חכמים. אבל הרמב"ם ז"ל כ' שהיתה לו גירסא אחרת: פרק ג מ"ח) ברע"ב ד"ה תוכן קודש כו'. עיין בתשו' פנים מאירות

מ"א סוף ס"ו ע"ד מש"ם דזבחי' (דף נ"ו) : פ"ד מ"ד) במתניתין לעבדו ולשפחתו כו'. אע"ג דקטנה היא מיירי במ"ש דרבנן כגון בעליץ שאינו נקוב. גמרא דגיטין (דף ס"ה ע"א) פסקה הרמב"ם ז"ל פ"ד הלכה ט' ועיין בתוס' שם (דף ס"ד ע"ב) ד"ה אלא לאו וזבחי"ט עיריבין פ"ז משנה ו' ד"ה ומזכה להם ע"י זבחי' כו' :

השמיטה ממשנה ג) בתוי"ט ד"ה מפני שהוא מוסיף

כו' דפדיית הקרן עדיף. ולעג"ד נראה דהיינו טעמא דהירושלמי אף שהל' דחוק דאל"כ טעמא בעי. דהא השתא מיהת היב חומשא: (שם) ד"ה וכיון שנתן כו' דע"כ לא אר"מ כו'. ועיין בעלמאות יוסף שם :

משנה ו) בתוי"ט ד"ה נותן לו סלע כו'. והלכך אינו מתחלל אלא כו'. עיין בזה בתשובות מרן וקני הגאון בעל שער אפרים ס"ו פ"ה :

(שם) ד"ה והלע של מעשר שני כו' ונראה לי דהכי פירושו כו'.

ולעג"ד נראה בפשיטות דהכא שאני דעיקר חובו מתחילה לא הו' כי אם מעשר שני ומכא מעשר שני הוא חייב לו. ואילו תבע לי זה מתחלה והחזיר לו המעשר שני הרי שפיר עביד והוא פשוט לעג"ד. וגם דברי הרע"ב יכולים להתפרש בדברי הירושלמי וה"פ כיון דלעולם המעות שהוא חייב לו אעפ"י שהוא לר"ך ליתן מדמיו מ"מ הרי הם נעשים מ"ש והמעשר מתחלל עליהם על החולין ומיד שמחללו עליהם הרי הם מעשר והוא חייב אותם א"כ אין כאן חוב כי אם מעשר בעי למיהב לי ויהיב לי ואין כאן תימה :

משנה ח) בתוי"ט ד"ה וזית הלל כו'. ותמו' לי כו'. תמו' זו תמוהה ועיין בית דוד :

בא"ד לא גלה קושית הרא"ש כו'. עיין בית דוד שהעתיק דברי הרא"ש : פרק ה משנה ז) בתוי"ט ד"ה כרס רבעי כו'.

וסובר אני שמ"ש הרמב"ם כו'. כל מה שכתוב בזה הוא סתור מדברי הרמב"ם ז"ל עלמו דשם בהלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"ט הלכה ה' לא הזכיר בזה תקנה ואף שנדחוק ונאמר דהך התקינו דרישא איתרווייהו קאי מ"מ בפ"י המשניות כתב בהדיא וכאשר רבו הפירות התקינו שיוכלו לפדותו אפי' סמוך לחומה ולא עלה על דעתו לומר שהתקינו שיפדו דוקא ולא יעלו כמו שכתב הרב המחבר ז"ל גם מה שטלה על דעתו ז"ל שאם רולים צ"ד לתקן איזה דבר נגד המתקנים

המתקנים הראשונים בשביל שרואים שלורך שעה הוא להיפך שלא יוכלו עד שיהיו גדולים בחכמה ובמנין לא נהירא לעג"ד כלל דהרי אפי' נגד ד"ת יכולין לתקן. ומה שהולרכו להתנות לפי שפן כשיעקר הדבר לגמרי אם ירצו אח"כ להחזיר הדבר ליטנו לא ירצו הצבור לקבלו וכהניח דאמרו גזור שמאי והלל ולא קבלוה ולכן התנו שכל זמן שירצו יחזור הדבר כו'. ולר"י כי אולי יבנה המקדש וצטרם יתאספו צ"ד של אותה שעה לעיין בזה יהי' הדבר בהיתר לכך תיקנו שתיכף יחזור הדבר גם מה שכתב שזה נראה טעם הרמב"ם שהעתיק דברי ר' יוסי המעיין בפ"י המשנה יראה טעמו מבואר. שוב ראיתי בס' לחם שמים הרגיש קלת מדבריו אמנם מה שטלה פלוגתא דרמב"ם וראב"ד במשנתיו לא נהירא כלל לעג"ד. וגם ממנו נראה שנעלמו דברי פ"י המשניות הנ"ל גם צבילה ור"ה נקט לישנא דהתרוהו ודו"ק. ומאי דקשיא לי לישנא דהתקינו ה"ג אמרינן בר"ה התקין שיהיו מקבלין עדות כל היום אע"ג דלא הוי כ"א עקירת תקנה ראשונה ואוקמו' אדאורייתא עם היות שיש לחלק : משנה ה) בתוי"ט ד"ה וזין שניתן לו במתנה כו' בורא פרי העץ וז"ע כו'. ועיין בעלמאות יוסף שם בקידושין :

סליק מסכת מעשר שני

מסכת חלה

פרק א משנה ז) בתוי"ט ד"ה הנודר מן הפת כו' מה ה"י לורך לראי' במס' נדרים כו' ובירושלמי מוכח בהדיא דל"ג לי' ע"ש :

משנה ט) בתוי"ט ד"ה ואסורים לזרים כו'. וקשה לי כו' עד ונראה בעיני שט"ם הוא וכו'. עיין הרמ"ז וצ"ד. ולעג"ד נראה דודאי עם היות

שכ"כ המו' למר מדאורייתא ולמר מדרבנן [ואינו מדברי העריך שהוא לא הביא רק מן הירושלמי פתר לה בחלי שיעור] מ"מ ודאי עיקר הקושיא קשיא בין לר"ב בין לר"י דהא כיון דתני חומש דל"ג כ"א בור למה לי תו למתני ואסורים לזרים וכן הוא קושית המו' שם ציבמות עיין שם ועכ"פ הוי לי למתני בהיפך ואסורים לזרים וחייב עליהם חומש אלא ודאי דאיתא לאסור בפחות מכשיעור מ"מ לכאורה ז"ע מ"ש דתני לי הכא טפי משאר איסורים. ונראה לעג"ד דאחי לאשמעינן דבפחות מכשיעור אע"ג דאית ב"י פרוטה איסורא הוא דאיכא הא חומש ליכא כדאיתא בפ"י כל שעה (דף ל"ב ע"ב) והיינו חדושא דוקא אי הוי דאורייתא [אע"ג דאיכא למימר דמדרבנן נמי אלטרירך לאשמעינן] ואע"ג דלא מפורש במתניתין שיעורא אי כאבא שאול ולאבא שאול לא שייך זה אליבא דאמת כמבואר שם מ"מ מיתורא שמעינן לי דמתני' לא כאבא שאול וכ"ש לרב דמתרלא מתני' טפי דכשיעור שהאוכל בטומאה חייב מיתה ישראל חייב חומש אבל פחות מיכן אסור ופטור מן החומש ודו"ק. ולהסוי"ט טפי הוי לי לאתווי מסוגיא דריש פ' יום הכפורים. אחר זה מלאתי בשבט שיטות שם בחולין שסיים בירושלמי כו' לחי שיעור שאסורים לזרים ואין חייבים עליהם חומש נראה שכוון למ"ש :

במתניתין ואין נוטלין כו' כן ראיתי הגרסא בכל המשניות שלפני ואינו מדוקדק לעג"ד דמתניתין על החלה והתרומה קאי ולא על האדם והי' ל"ל לגרום נוטלין ובני המופלג כ"מ שלמה נר"ו אמר דאולי דייק כי היכי דלא נטעה לומר דאפילו בדיעבד אע"ג דכבר נשנה במס' תרומות וחסדאין מילי מ"מ מלאתי בירושלמי הגרסא כמו שכתבתי וכן משמע ברע"ב :

פרק ב משנה ד) בתוס' חדשים ד"ה תוי"ט ד"ה אף הרודה כו'. גם תוס' לא כתבו כן כו'. במחילה מכבוד תורתו וחסידתו זה שגגת תלמוד

תלמוד שלא עלה על דעת התוס' לומר דפליגי אמוראי בגרסת מתניתין היכי דלא מלינו גירסות חלוקות בהדיא. ומאי דדייק יוגרים אין זו ממש וחלילה לתלות עלמו בקורי עכביש וללאת מגדר הפשט. ועיין בר"ש שידוע שבדברי התוס' נובעים ממנו אלא שהם קצרו. והר"ש משני לי שפיר בסוף. ואיכא עוד למידק בזה ואין להאריך:

משנה ו) במתניתין וסוכן כו'. לפי פי' רע"ב כאן יש לעיין אם ניטל סוכן וחזר ועירב איך הדין וכבר הרגיש בזה בתשובת גר"ז ח"ד כלל ד' ס"ו ז' וע"ש:

ברע"ב הגיה ז"ל ולוג הוא. הגה"ה זו א"ל: משנה ח) בתנ' חדשים הקשה הרמ"ז כו'. עיין בס' בית דוד:

פרק ד משנה א) במתניתין ונגעו. לאו דוק' אלא נשכו או לרוף ס"ל כ"כ הר"ש והוא מוכרח מן המתניתין דלעיל פ"ג משנה ד' עיין בר"ש ועיין בס' הון עשיר:

משנה ו) בתרם' חדשים עיין מה שכתב בזה ואני תמה על הרב החסיד ז"ל איך חשד בזה להגאון אור ישראל הר"ש ז"ל שעזב או שכח פי' זה אחרי שכבר עומד על גוף הענין דמיירי ביד כהן וכדחק לפרשו על המעשר ולא פי' לפי פשוטו כמה שפי' הר"ב. אבל האמת הוא שהר"ש ז"ל נטה מזה משום דס"ל בפשיטות דבכי הא לא אקילו רבנן כיון דרוב ע"ה מעשרין ומדאורייתא לריך להפריש ולכן אינה ניטלת אלא מן המוקף ולא מן הטבור על הטמא וכל מקום ששנינו קולת דמאי הוא משום שרוב ע"ה מעשרין ואי ס"ד דבאמת בכל ספק כל דהו המירו חכמים [וכמו שגראה לפוס ריהטא מדברי הרמב"ם ז"ל] הוי לי למתני בהדיא כל ספק ואפילו בדמאי. ותו דהוי לי למתני לעיל בפ"ג גבי גר כי היכי דמיתני לי התם דאינו חייב חומש. ומה שיש לי עוד לעיין בזה אין להאריך כאן ובעזרי' יתבאר במקום אחר:

משנה ח) בתנ' חדשים ועוד נ"ל ראי' כו'. תמיהני מה הי' לריך להביא עלות מרחוק הא בהדיא קתני קדשי המקדש ואי להביא ראי' דמתחלקין לאנשי המשמר הא לא לריך ראי' דלכהן העובד וכיון דפשיטא לי דע"ה עובד פשיטא שחולק דלכהן העובד כתיב. אמנם באמת שאין זה קושיא כלל דכתיב דהך דתנין אפי' לעס הארץ ממש מ"מ תני להו נמי דנתנין למי שיש לחוש בו שאינו משמר דבטהרה אטפ"י שאינו עס הארץ והכי משמע ליטמא דהר"ש ז"ל דלא אקשי אלא מזרוע לחיים וקביה אלא דהתוס' מקשים דאי משום טומאה מאי הדושא דתני הך דלא מקבלי טומאה כלל ולא שייך בהו. ואע"ג דלתוס' נמי קשה קולת דאכתי מאי חדושא. יש ליישב כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחדושו (דף ק"ל). ובגוף הענין דע"ה יש לי לעיין ובהיה דיומא נראה דהיינו שמא לא למד סדר עבודות יום הכפורים ומ"מ מקשינן דבעינן שיהי' גדול ממש אבל דהוי דאין מעמידין עס הארץ גמור ואין כאן מקום להאריך בזה:

משנה יא) במתניתין צפרור. כן הוא נוסחת הערוך ובמתורגמן לפי גרסתו בתרגום ירושלמי הוא פרווד בדלית לבסוף ונוסחת התרגומים בחומשים ד' ברלין מבולבלים מכל. והרע"ב והתו"ט פשיטא להו בגרסת הערוך. שוב מלאתי בשרשים לרד"ק ז"ל הביאו מן המקרא מלכים ב' כ"ג אל לשכת נתן מלך הסרים אשר צפרורים והתרגום שם ג"כ כמו במקרא ממש ומאוד תמיהני על המתורגמן שנעלמו ממנו דברי הערוך והשרשי' ואלולי דמסתפינא אמינא שזה הוא ג"כ שנים לפרבר דאמרינן בגמרא כלפי בר וגחלפה ה' צו"ז וגם על רש"י ז"ל במלכים יש לתמוה שכתב שלא ידע מהו כיון שכבר הי' לפניו ספר הערוך כידוע:

סליק מסכת חלה

פרק

מסכת ערלה.

נאמר לכהני הוי לי לפרש של קדשי קדשים של נותר כו' דהיינו נותר של קדשי קדשים וכן פגול גם ל"ע בירושלמי וד"ק. ומ"מ מה שכתב דאין כאן להיתר מעלה את האיסור לא ידעתי מהו וד"ק שוב מלאתי בצ"ד שהרגיש בזה:

פרק א משנה ג) בתו"ט ד"ה או שזעזו ועשאו כו' הגירסא הנכונה כו'. וכן משמע מדברי הר"ש:

משנה ה) במתניתין והוא חיה. לעני' ד' שרריך להיות והוא חי ממנה דהוא על האילן קאי שהוא חי מן הצריכה:

משנה ז) ברע"ב ד"ה ובניור כו'. לא יאכל והני לאו בני אכילה נינהו כו'. נמשך אחר דברי הרמב"ם ז"ל בפ"י המשנה אבל באמת אין זה הטעם וד"ק. אלא כדילפינן במס' נזיר (דף ל"ה) מכלל ופרט מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי ועיין ברמב"ם בחבורו ועיין עוד בספרי. ומדי דברי בזה יפלא בעיני על רש"י ז"ל בפסחים (דף מ"א ע"ב) גבי לאו שבכללות דמכל אשר יעשה כולל עליו ולולבין וכן למאן דאמר חד מיהא לקי פי' דהיינו על עליו ולולבין. ומדוע שנה משנתו כר' אליעזר בניור (דף ל"ה) דלא כחרי סתמי דהכא והתם (דף ל"ה) דמוקמינן דלא כר' אליעזר ואע"ג דרש"י גבי לאוקמי לי למידי אחרניא כמ"ש לעיל ג"כ גבי בשל מבושל וכי אש ור"ש בזהו' ועיין ברש"י שם ע"א גבי יכול אכל ממנו כו"פ חי מ"מ הכא לא שייך כלל משום דמתניתין מוכח דמותר לגמרי והיינו מטעם כלל ופרט ע"ש בניור מ"מ מזי לאוקמי בגוהרקי וענבי דיכרא ע"ש בניור. ול"ע שלא מלאתי עד כטן מי שהרגיש בזה. מן המפרשים ז"ל ואין הזמן גרמא בעונותי לבדוק בכל המפרשים:

פרק ב משנה טו) בתו"ט ד"ה חמיכה של קדשי קדשים כו'. ותמיהני על צעל כסף משנה כו'. עיין לחס שמים ואין הזמן מסכים לעיין גם עיין שם בלחם משנה על הרמב"ם ולפוס ריהטא יש לעיין למה נקט הרמב"ם ג' דהא ע"כ פגול ונותר של קדשי קדשים ח"י. ובאמת בקדשי קדשים למודי' לא

סליק מסכת ערלה

מסכת בכורים

פרק א משנה ג) במתניתין אין מביאין בכורים כו'. מכאן קשיא לי כובא אמוס' ז"ל פסחים דף

מכון
לערינת הש"ס אישראלי השלם
דחאנציקלופדיה התלמודית
(מיפחד של הרב בנימין בריאלן ז"ל)
תשפ"ו
הספריה הלאומית ירושלים

(דף ל"ו ע"ב) ד"ה אוליא אני ועיין במהרש"א שם דמשמע מינייהו דכוסמין ושבולת שועל ושיפון חייבים בצבורים והא ודאי דליהנהו בכלל שבעת המיין ועיין בש"ע א"ח סי' קס"ח סעיף ד' מה שהביאו הפוסקים מן הירושלמי דברכות . הן אמת דיש לחלק בין כוסמין לשאר מיני דאיכא למימר איך בכלל שפורים משא"כ כוסמין שכבר אפילו בשעת מתן תורה נקרא שמו ודוק היטב . ועיין בירושלמי בריש חלה בההוא דר' יודא בן פזי . ומה שפי' המפרש שם ליתא לעגיד כמו שבארתי שם בעז"י . מ"מ לדעתו דר"י בן פזי ה"י אפשר לחלק מ"מ דברי תוס' ומהרש"א ז"ל בין כך ובין כך קשים להולמן לעגיד ועיין במנחות (דף פ"ד ע"ב) מה שהאריך בזה בס' ברכת הוצא בקטניות והיותו וגמך בזה אחר הרא"ש ז"ל אבל אין לזכור ד' מהרא"י ז"ל ושאר מפרשי רש"י על התורה עיקר כמבואר בירושלמי כאן . גם כל דבריו אחר בקשת המחילה קשין להולמן :

(שם) לא מהמרים שבהרים ולא מפירות כו' . ולא מזיתי כו' . הנה הרב נתן טעם סתם מפני שהם גרועים ולפי זה משמע דדוקא על הטובים אינו מביא אבל מי שאין לו אלא אלו לריך להביא . ואפי' מי שיש לו אס הביא קידש דהא לאו מקראי אייתי עלי' . אבל באמת הוא פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש בירושלמי ובתלמודין במנחות (דף פ"ד) דלריש לקיש קידש ולר' יוחנן דקיימא לן כוותי' לא קידש ומייתי לי' מקרא דארך ולא כל ארך ע"ש וריש לקיש לא דריש לי' ונראה דבהא נמי שייך פלוגתא ולענין לבחלה מי שאין לו אלא תמרים שבצמקין ולר' יוחנן דקיימא לן כוותי' אינו מביא כל עיקר . שוב מלאתי במשנה למלך פ"ב להלכות בכורים מביא ג"כ כך בפשיטות בשם הירושלמי וכן הוא בירושלמי שמקשה ר' יוסה על ריש לקיש שמעיין כו' ע"ש ומ"מ לפי הסוגיא דמנחות משמע דלריש לקיש לדידי' אה"כ דחייבים וז"ע אמאי לא פליגי לענין חיובא לבחלה בכורים

כו' . ומ"מ ז"ע על הרע"ב דלא הביא זה כלל וכבר רמז לו הר"ש ז"ל על סוגיא מנחות והוא ז"ל נמשך אחר פי' המשניות להרמב"ם ז"ל שלא הביא כ"א הפסוק על זית מירושלמי אבל באמת לפי מאי דקיימא לן כר' יוחנן וכן פסק הרמב"ם ז"ל כולו מקרא דמארך נפקא :

משנה ד) ברע"ב ד"ה שאינו יכול כו' . והרמב"ם כתב כו' . הוא מן הירושלמי וז"ע במכות (דף י"ט ע"א) ועיין במדועי הרשב"א ז"ל שהאריך בזה : מ"מ (שם) ד"ה ונקלץ האולן והוא שיבש ונקלץ כו' . כל זה כפי הירושלמי והתו' והרמב"ם ז"ל בפ"ד לא מלאתי שמילק בזה וכן במתניתין דלקמן ע"ש ועיין בכ"מ שם הלכה י"ג :

משנה ז) במתניתין והשני מאותו מין אינו מביא כו' . הרמב"ם ז"ל כתב והלוקח אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו המין ואם הפריש מביא ואינו קורא . ולעגיד ז"ע טובא מורא שאין דרך הרמב"ם להביא חידוש דין מדעתו . ועוד אעיקרא דדינא פרכא דכיון דאינו חייב להביא הרי מביא חולין לעזרה ועיין שם בהלכה שלפני זה ותימה על מפרשיו שלא הרגישו בזה ומפרשי המשנה אינם בידי כעת :

בתום חדשים וקשה למה לא קאמר דר"י כו' . אין כאן קושיא דהא ודאי המחלוקת עיקרה בהבאה . ול"ל כמ"ש הסו"ט דה"ה להבאה ור' יהודה מחייב להביא . ואין טעם בזה שהיא חייב להביא הואיל והראשון לא קרא . ע"ש היות דבאמת ז"ע מאי ענין הבאה לקריאה גם . לכאורה טעמא דרבנן פשוט הוא דהרי כבר נפטר אותו המין וכ"כ הרמב"ם ז"ל ויש לפרש הירושלמי בדומק . וגם מה שתיירך אינו כלום דהפריש בכוריו וכו' כו' אין טעמו כלל משום שני הגדות דאי"כ אמאי מביא לת"ק ותו דת"ק נמי לא קאמר התם אלא משום שהראשון חייב להביא אבל כאן עדיין לא הביא אלא הכא טעמו פשוט משום שאין בכורים

בכורים וכ"כ הרמב"ם צפי' המשנה ובחבורו ואין כאן ענין שיחלוק בו ר' יהודה ודו"ק וכ"ש לתנא דמתניתין דאין חייבין חומש . ועיין ברמב"ם ז"ל בחבורו שלא חילק בין ה"י דעתו מתחלה למכור או לא . וגם פסק דאינו חייב עליהם חומש . ויש לעיין לר' יהודה אס הביא הראשון וקרא וכן לרבנן בזמן אחר לפ"ד הירושלמי ואין הזמן מסכים לעיין כראוי . ועוד יש לעיין לפי הירושלמי ממשנה ט' דנקט וקרא ויש לחלק : משנה יוד) במתניתין שאינה ארץ זבת חלב ודבש כו' . עיין בספרי שהביא הרמב"ן ז"ל בפרשת קדש לי כל בכור וברש"י פ' שופטים . ובירושלמי כאן ובש"ס דין מס' מגילה (דף ו' ע"א) וז"ע . והרמב"ם ז"ל פסק דמדרבנן מביאים ומשמע לי' דת"ק מודה לר' יוסי הגלילי מדאורייתא . ויש ט"ס בס' כ"מ בזה ועיין במהרי"ק סוף שורש קכ"ב שרלה ללמוד דברי הרמב"ם מן הספרי דלעיל ודבריו קשים מאוד להולמן עיין ברמב"ן הנ"ל ודוק :

ברע"ב ד"ה הכי גרסינן כו' כתב זה לאפוקי מפ"י הר"ש ז"ל שגראה מדבריו דגרם פירות שבצמקין ותמרים שבהרים ע"ש ולדברי רמב"ם ז"ל שהם דברי הרע"ב ז"ל דהך דמשנה ג' זיתי שמן שאין מן המובחר מורא הוא מאותן זיתי שאינם מן המובחר וכן מלשון הרמב"ם שם ולדעת הר"ש שאינם מן המובחר טעם לכולם זיתי שמן היינו בלשון בני אדם שקורין לאותן שפולטין שמן זיתי שמן ולשון תורה לחוד : פרק ב משנה ב) בתנ"י ד"ה וגדוליהן אסורים כו' ותימה כו' . לכאורה לא ידעתי מקום לתמי' זו דהכא אסתערוכות כל שהוא קאי והוא פשוט . שוב מלאתי שכ"כ בס' בית דוד : במתניתין אף לזרים כו' עיין במ"א סי' ש"ח ובפרי חדש י"ד סי' ק"ב ס"ק ח' :

משנה ד) (שם) ותנפיה . ולא נקט הגשה עיין מ"ש בעז"י לקמן פ"ג משנה ו' :

משנה ט) (שם) ואין פודין בו כו' . נלעגיד דהא אולא אליבא דמ"ד תי"ש הכא על הצ"ח דבזה אין חילוק בין בהמה לחי' כי אס אי הו' עז וכן כתבו התוס' בקידושין (דף ג' ע"א) על משנה י"א דלקמן ועיין מ"ש בכלאים סוף פ"ט : משנה י) בתנ"י ד"ה ואין חייבים עליו כרת כו' . דהא מ"מ בספק אכלו כו' . מיהו יש לעיין בזה במס' יבמות (דף פ' ע"א) אחרת אכל חלב מן עשר שנים ויוס א' כו' ויש לחלק ודו"ק :

(שם) ד"ה ואינו נלקח בכסף כו' . וקשיא לי דהו' לי' כו' . ולעגיד יש ליישב בפשיטות דהיינו דקמני לאכול בירושלים שהוא לבשר תאווה דלענין זה שיה לבהמה דאדרבה חי' נלקחת ומה שאינה ניקחת לשלמים אין זה מלד מעשר וכ"ש למאי שפירש המחבר ז"ל עלמו לעיל בד"ה ואין פודין בו כו' ודו"ק ולכך אשמועינן מתניתין חדושא רבא בהא דבאמת מן הראוי לא ה"י לחכמים לגזור כלל כי אס בבהמה ודאית משום דראוי על גבי המוצא משא"כ כו' דלעולם אינו ראוי לגבי מוצא אע"ג דמשום ספיקא הוא מ"מ לא ה"י ראוי להם לגזור קא משמע לן דגורין ב' כאלו הו' בהמה ודאית משא"כ לפי' האחר של ר"י ברמ"ן מלבד שאין לו טעם עוד הקושיא אלימתא אבל לפי' הרע"ב הך תרי קושיא חדא בחברתה מתרלא והוא פשוט וברור לעגיד :

ויגעתי ומלאתי דהפי' הראשון דר"י ברמ"ן הוא מהירושלמי ומאי דקשיא לן טעמא מאי אפשר לעגיד משום דאינו יכול לאכול החלב משום ספק וגם להקריבו אינו יכול וממעט באכילתו ועיין בירושלמי פ"ק דמ"ש ומה שיש עוד לעיין בזה אין הזמן מסכים :

פרק ג משנה ו) ברע"ב ד"ה והשתחוה וילא כו' . ותנא דספרי מלריך כו' . לכאורה ממתניתין משמע דלאו ר' יהודה הוא דהא הכא נקט תגופה דקודם קריאה והיינו כראב"י במנחות דף

קכ"ג

(דף ס"א) דיליף ל"י מידך ור' יהודה יליף ל"י מייסורא דוהנחתו דבתר קריאה עיי"ש בגמרא. והנא דספרי נקט כתרוביהו. מיהא לישנא דמתניתין מבואר דר' יהודה הוא וכן כתב התוי"ט במשנה ו' פ"ה דמנחות וא"כ משמע דלר' יהודה שני תנופות בעינן ואיך לא נזכרה תנופה שני' במשנה ו' ע"כ וע"ש בגמרא בתרולא דרבא. טוב ראיתי שהאריכו בזה בתוס' סוכה (דף מ"ו) ומכות (דף י"ח) ואין הזמן מסכים לעיין: בתוי"ט ד"ה בלד המזבח כו'. הא כילד מגישין כו'. ומסיים הירושלמי מגישין על קרן דרומית מערבית והניחה בדרומית של קרן ע"כ והמפרש שם פירש דהנך כתובים במנחה הם ויליף לבכורים מהתם ולעג"ד אין זה נכון אלא דהך ת"ל אל פני המזבח ע"ס ול"ע לפני המזבח דבכורים גופי' כתיב ולקח הכהן הטבח מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך והדר כתי' והנחתו לפני ה' אלא דהך לישנא דירושלמי דתני מגישין לא ידעתי לפרשו דלא מלינו לבכורים הגשה ובהדיא שנינו במנחות פ"ה משנה ו' אלו טעונים תנופה ואין טעונים הגשה כו' והבכורים והך דמנחות (דף י"ט) קאי על המנחות וראיתי ברמב"ם פ"ג מהלכות בכורים הלכה י"ב שהביא דברי הירושלמי ולא

כתב הגשה ואפשר לישנא דירושלמי דהגשה לאו דוקא אלא שמקרב לשם. טוב מלאתי ברמב"ן ז"ל פ' נשא שכתב דבכורים טעונים תנופה והגשה והוא פלאי ול"ע. ועל הרב יש לתמוה מדוע שבק סוף הירושלמי דומיתו בדרומה של קרן והרמב"ם ז"ל מביאו שם אלא דבאמת ל"ע כיון דלפני ה' כתיב בסוף שהוא עיקר ההנחה והוא משמע מעריב כמ"ש הירושלמי. מיהו לפי מאי דאיתא במנחות שהבאתי לעיל אליבא דר"י ניחא ודוק. ואין לומר דלר"י ליכא למילף כלל דלא קשיין קראי אהדרי מ"מ אפקי' בלשון הנחה ודוק. ודע דאפילו לפי מה שהגהתי בירושלמי ז"ל דמדמה ל"י למנחה עיין שם במנחות פרק ה' משנה ו' בתוי"ט ד"ה תנופה ודוק ואפשר דמגישין דירושלמי לאו דוקא ואבעלים קאי שהולכין סמוך לאותו קרן. טוב מלאתי במשנה למך פרק ב' מהלכות שחיטה הלכה ג' בד"ה אך העתיק מדברי הרשב"א פרק המוכר את הספינה וז"ל וקא מעייל חולין לעזרה פ"י מפני שהם טעונים תנופה והגשה ע"ג המזבח ודמיא להקדשה ושחיטה ואסור לשחוט חולין בעזרה משמע דהגשה ממש קאמר ותמוה לעג"ד וכן בתו' שם וז"ל דכולהו לא דקו בלישנא:

סליקא מסכת בכורים. וסליק כל סדר זרעים:

מסכת סדר מועד שבת

פ"א מ"א) בתוי"ט ד"ה פשט העני כו'. משא"כ במילה ולולב שניתן לדחות כו'. תמיהני מאי ניתן לדחות שייך אלא לולב דהא לא ניתנה שבת לדחות אלא כלל מן התורה אלא הטעם הוא מפני שמלות היום הוא זמנו בהול. ובאמת היינו נמי טעמא דחינוקות כמ"ש התוס' ביבמות (דף ל"ד ע"א) בד"ה טעה בדבר מלוה ועיין בתרומות פרק ח' משנה א'. ול"ע בפסחים (דף ע"ב ע"ב) דלפי זה תקשה מהכא אדר'

יומנו ונראה דהרב לא קאי הכא כלל לעיין חיוז חטאת דוקא אלא דרמי חיוז כרה עלי' וגם זה דחוק וגוף הענין ארוך ול"ע בדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שגגות. טוב מלאתי שהרגיש בדברי הרמב"ם בס' ל"מ שם: (שם) בד"ה ובעל הבית פטור כו' ומסיק הר"ן כו'. וכ"כ הרא"ש ז"ל: פרק ב' משנה ב' **ברעיב** ד"ה אין מדליקין בשמן

בשמן שריפה כו' אין מדליקין בעטרן פסולת של זפה כו'. ובתלמודין (דף כ"ה ע"ב) אמרינן משום דריחו רע שמא יניחנו ויאל: (שם) ד"ה נפט מין זפת הוא וכו' והלכה כחכמים כו'. משמע דפסק הלכתא דלא כר' ישמעאל. וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפירושו. אבל בחזרו חזר בו ופסק כר' ישמעאל. וכ"פ הפוסקים ז"ל בא"ח ס' רס"ד:

בא"ד ומיישיקן שמא יניחנו ויאל כו'. זה הוא ג"כ מפ"י המשנה לרמב"ם ובאמת בגמרא גבי נפט לבן אמרו אף בחול אסור ואל"ל בשבת והיינו משום סכנתא וכן הוא בירושלמי והאי ואל"ל משום דבשבת אינו יכול לכבות ואם מפני סכנה יהי' מותר לכבות מ"מ ודאי דלכתחלה אסור להדליק ומה לורך כחן לענין שיאל ועיין שם בתוס' גבי ולימא זור מפני שטף וברשב"א שם וע"ש בטור ובמ"ש עליו הכ"י ואחרונים ז"ל עם שלדעתי אין דבריהם מספיקים ביישוב דברי הטור ודברי פ"י המשניות בלא זה ל"ע וק"ל: פרק ג' מ"ג) **תוי"ט** ד"ה ולא יפקיענה כו'. על שם

שמתבקעת כו'. והפ"א במקום ב"ת כו'. לא הי' לריך להביא עמות מרחוק שכן מביא ג"כ בערוך שם בערך פקע הראשון אבל זה הביא בפקע החמישי שהוא מענין עגול וגלגול ועיין במוסף הערוך שם מה שהביא מן התרגום. והוא מן המסורגמן ומלשון בקוע יש הרבה פקע ארזא וכן בערוך שם בערך הששי אבל אינו ענין לכאן לדעת הערוך דאין הביאה מתבקעת בפנים אדרבא נקרשת. אבל לפי הרע"ב הוא נכון והוא לדעתו ששוכרין קליפתה כדי שתקלוע החום מהר ותללה:

משנה ו' (שם) ד"ה מפני שהוא מכבס כו'. ומיהו לא קו"ל הכי כו'. היינו לדעת הרמב"ם והרע"ב אבל ר"ב הפוסקים פסקו כר"ש עיין א"ח ס' רע"ח:

פ"ד מ"א) **ברעיב** ד"ה ר"י אוסר בדקה כו'. ואין הגרסות כן כו'. מיהו הרי"ף

ז"ל גרם ג"כ כהרמב"ם וכן דעת הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות:

פרק ה' משנה ד' **במתניתין** בעור הקופר.

בערוך גרם קופד בדלית וכן נראה עיקר והוא מין שרץ שקורין בל"א איגעל והוא לשון מקרא וכן פ"י מסורגמן אבל רש"י ז"ל פ"י במקרא מין עוף מדברי וכן דעת רד"ק בשרשים וא"כ אינו זה לענין מ"ש בגליון הערוך:

פרק ו' משנה ח' **ברעיב** ד"ה ואין יולאין בהן כו'. ולא

מארגי כו'. ט"ס הוא וז"ל לא מגמי אארעא כן הוא ברש"י. והפ"י השני דחאו רש"י ורמב"ם בפ"י המשנה פ"י עוד פ"י אחר: פרק ז' משנה ב' **ברעיב** ד"ה הפולע מסיר כו'.

הוא פירוש הרמב"ם ז"ל ועיין בראב"ד סוף פ"ט מהלכות שבת ומדברי שניהם נלמד דגרסינן במשנה הבולע בבית וכן הוא בהרב המגיד וכן הוא במשנה שבירושלמי ונראה שזה הוא שהי' גירסת הרב עיין בראב"ד שם ודוק:

פרק ח' משנה ד' **בתוי"ט** ד"ה שטוה כו'. דמס' מכשירין כו'. ומשנה זו דמכשירין הוקשה להרב בני מיי על הירושלמי דסוכה פ"ד הלכה ז':

פרק יב' משנה ג' **במתניתין** אמר מלינו ז"ל אמר ר' יהודה וכן הוכיח אחי הגאון ז"ל בסוף ספרו מתוך הגמרא וכ"ה בירושלמי:

פ"ד מ"ג) **איזוביון** מלה אחת ודלא כנדפס במשניות מנוקדות דפוס פרופס איזוב יון. וכן מוכח מפ"י הר"ב ומגמרא וכן מבואר ברמב"ן פ' האזינו פסוק אפליהם ול"ע בסוף נגעים ובמס' פרה שבכל המשניות נחלק לשתי תיבות ומשמע שנקרא על שם ארץ יון. ונראה שגם שם טעו המדפיסים בטביל שנסנה שם איזוב רומי חשבו שגם זה על שם המדינה ובמשניות טס פ"י כף נחת

נחה ג"כ כולן חלוקין ולא כן עמדי וכן מלאהי
 בערוך דכולם בחדא מחתא מחתינהו וחדא
 חיבה נינהו ובאמת באיך דחנין התם דמשמע
 דעל שם מקומם נקראו ל"ע לער"ד ט"מ"ש
 בעז"ה:

בתוי"ט ד"ה כל האוכלים כו'. כלומר שקשים
 להם כו'. אדרבא טחול לשיניים
 היינו שיפה לשיניים אלא שקשה למעיים
 והטחול בהיפך אלא דסד"א כיון דכל חד
 קשה לחד מידי אין דרך לאכלו כ"א לרפואה
 עיין רש"י (דף ק"י ע"א):

פרק י"ז משנה א) בתוי"ט סוף דבור
 ראשון הר"ן:

ודלא כחוס' ז"ל שהגיהו נטלין:
 (ס) ד"ה אעפ"י כו' מפרש בש"ס כו'.
 ולפי זה לא גרסינן במשנה
 אעפ"י שנתפרקו בשבת וכן מבואר מפי'
 רש"י ז"ל הביאו ג"כ הר"ן ויש לעיין בירושלמי:
 פרק יח משנה א) בתוי"ט ד"ה ודמאי
 כו' בש"ס

איתא הכי וכחבו התום כו'. ועיין בשבט
 שיטות מה שכתב לחלק בזה בש"ס יש
 מפרשים. ולער"ד יש עוד לחלק בזה כיון
 שמה שמותר לעניים הוא על ג' הדוחק
 וד"י שעתה אכל שיהי' בשביל זה מותר
 לטלטל במקום שאין עניים אפשר ללא
 שריין ל"י אלא שבטנותי אין הזמן מסכים
 לעיין היטכנו דברי במקומות הש"ס הראוים
 לזה:

משנה ג) בתוי"ט ד"ה ומחלין כו' דאלת"ה
 מאי ק' ל"י כו'. עיין בשבט
 שיטות לרשב"א ז"ל:

פרק י"ט משנה ה) ברע"ב ד"ה שני'
 ימים טוב'

כו' דקדושה אחת הן עיין בתום החדשים.
 ובגליון הש"ע כתבתי דאפי' הרא"ש
 ז"ל לא פליג אלא כעין משנתנו דהוי ב"ט
 ודאי שלא בזמנה. משא"כ היכי דהוי י"ט
 שני שמיני ספק תשיעו ודאי דמהלין ל"י
 והדברים ברורים:

פרק כב משנה א) במתניתין ור' אליעזר
 מחיר. כן

הנוסחא בכל הספרים שראיתי אכל אחי
 הגאון ז"ל בסוף ספרו הביא מוסגיא (דף
 י"ט ע"ב) שג"ל ר' אלעזר וכן הוא בירושלמי:
 משנה ו) בתוי"ט ד"ה אין יורדין כו' שראיתי
 הג"י לקוריאמא כו'. ובערוך
 ערך פלס גרם ג"כ פילומא וכתב ויש גורסין
 קוריאמא עיי"ש:

סליק מסכת שבת

מסכת עירובין

פרק א משנה ו) בתוי"ט ד"ה גבהן כו'
 דסמך על
 משנה כו'. תמיהני מה זו סמיכה ומה זה
 שתיקה הלא אין טעמם שום דקיי"ל קורה
 משום היכרא ולמי משום מחילה:

משנה ז) ברע"ב ד"ה ומטמא משום גולל
 כו' אם נגע בו אדם
 וכלים כאהל המת אפילו ניטל משם כו'.
 הדבר תמוה לכאורה מאוד וכ"כ הרמב"ם
 להדיא פ"ז מהלכות טומאות מת הלכה
 ד' ע"ש. שוב עיינתי במס' אהלות פ' ט"ז

משנה ט' שכתב הרב להדיא כל זמן שהן
 גולל. אח"כ ראיתי בתוי"ט שם גבי חצית
 בד"ה הנוגע בה הרגיש בסתירת הדברים
 אכל לא פ"י דעת רש"י והר"ב ומה יענו
 בהיה חצית ול"ע. ומה שיש עוד לעיין
 בזה אין להאריך כאן:

פרק ב משנה א) ברע"ב ד"ה דיומדין
 כו' שם

הגיה המגיה במקום למזרח הגיה למערב
 ובמקום לפון הגיה דרום. ועל חנם טרח
 זה המגיה להוליא הולאות הדפוס דדברי
 רע"ב פשוטים וגם דברי רבינו יהונתן
 פשוטים אלא זה מייירי בעמידתן וזה מייירי
 בפניתן שהם פונים:

משנה ו) במתניתין בעקרבתין. עיין
 מה שכתבתי במס'
 שביעות פ"ז משנה ב':

פרק ג משנה א) במתני' לילך לחון
 ולאכול

ולאכול לריך לקרות ה"ל בקמץ והח' בחולס
 ובירושלמי לא גרם לילך:

משנה ב) במתניתין לא בטבל. אפי'
 למ"ד כ"ד שהוא

משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות
 וא"כ יכול להפריש מ"מ אינו מועיל אלא
 במידי דחוי השתא לשום אדם עיין בתום'
 (דף ל' ע"ב) בד"ה ולפרוש:

בתוי"ט ד"ה והכהנים כו' ונראה לי לתרץ
 כו'. תמיהני איך נחפיים בתירוולו

זה דהא משמע מכל הפוסקים שסתמו
 דבריהם דלישראל נמי אפילו בתרומה ביד
 כהן שרי אע"ג דלא אפשר למתשל אלא
 משום דחוי לאחריני וכדאיתא שם (דף
 ל') דמערבין לגדול ביום הכפורים דטעמא
 משום דחוי לקטן לבית הלל אלא דלכומכוס
 מוקמינן ל"י בגמרא שם דאפילו בתרומה
 ביד ישראל אכור ועיין בתוספות (דף ל'
 ע"ב) ד"ה תרומה ומבואר הוא ברמב"ם
 פ"א מה"ל עירובין הלכה י"ד:

משנה ג) ברע"ב ד"ה נתנו במגדל של
 עץ כו' והואיל ואיכא

חרתי כו'. עיין תשו' מרן בעל שער אפרים
 ס"ו כ"ו:

פרק ה מ"א) בתוי"ט ד"ה כמין טבלא
 כו' ופי' הבי'

כו'. דברים הללו ל"ע ועיין ב"ד:

משנה ד) במתניתין שמקדינן. בערוך
 גורם קדד בשני

דלחין:
 משנה ה) בתום' חדשים אכל לריכין ליישב
 כו'. בעיקר דבריו כבר

קדמו קול הרמ"ז אלא שבאו דבריו בקיבור
 עיי"ש ומ"מ אין דעתי נוחה בזה ועיין
 בריש"א דגרם בירושלמי הא מן ההדיוט
 וא"כ פשיטא דליטא לפרושי הכי אלא אפי'
 לגוססת התי"ט והיא נוכחת הרא"ש ז"ל

ודאי לענ"ד דעיקרן אפירושא דמתניתין
 קאי דודאי לכאורה ל"ע אטו עיר שאינה
 מולאת מומחה בסביבותי' לא ילכו מחוץ
 לעיר הלא נקל הוא למודד בחלפ"ס פסיעות
 ביענים הדע עוד מה יעשה מי שהוא

בדרך וכן הביאו בשם הרדב"ז אלא דקאי
 לבד ואם מדד שאינו ונראה לפוס ריהטא
 שהוא יותר מערך אלפ"ס פסיעות שלנו
 אין שומעין לו וזה הוא שפי' בירושלמי
 אמתניתין דאין מודדים היינו לענין הדיוט
 שריבה וזה פשוט וברור ולפי פירוש הרב
 ז"ל לא הי' לירושלמי לומר ההדיוט שריבה
 אלא והוא שיהי' מומחה כיון דמתניתין
 לא מייירי כלל לענין מומחה וזה ברור ודו"ק:
 פרקי מ"י) במתניתין ר' אל עיר כו'.
 מעולם הי' בלבי

שזה טעות ול"ל ר' אלעזר בלא יוד שהוא
 הי' חברו של ר' יוסי ור' אליעזר סתם
 הוא ר' אליעזר בן הורקנוס רבי דרבי'
 של ר' יוסי ולער"ד מבואר הוא אלא שראיתי
 בס' הדורות שמביא זאת המשנה ע"ש
 ר"א בן הורקנוס והי' כמו זר בעיני
 אמנם כי האיש גדול מאוד ובקי בכל
 חדרי התורה ויגעתי ומלאתי בירושלמי
 דגרים ר' לעזר והפיל הא' כדרכו בירושלמי
 בכמה מקומות ונראה שבכיון הפילו להשמר
 מפני הטועין והוא ברור לענ"ד ללא
 כהגאון בעל ס' הדורות ללא הי' שייך
 כלל למימר עד שבא ר"ג והזקנים שזה
 ר"א חברו של ר"ג ומגדולי תלמידיו של
 ר' יוחנן בן זכאי וכ"ש שאין מקום לר'
 יוסי לחלוק עליו במעשה שהי':

סליק מסכת עירובין

מסכת פסחים

פרק א משנה ה) בתום' חדשים ועוד
 אמר ר"י כו'.
 ובמחילה מכ"ת אין טעם בדבריו דמאי חידוש
 יש בקדשים ובמקום זריון וכבר הן עומדין
 לישרף מאז הבוקר ואדרבא הי' לנו [להיות
 מן הזריוס לשורפם מיד ואם יש לדקדק
 למה דוקא תורה יותר יש לומר שהיו
 עושין כן להודיע שחמן טעון שריפה כמות
 ור' יהודה לטעמי' ומאי דקאמר ועוד
 גלע"ד

ללמד דאמר לא די בזה שגזרו משום
 דלמא אתי למטעי אלא נוסף על זה
 שעשו ב"ד תיקון לידע אימתי תולין שלא
 יטעו בענין זה אף שהוא עלמנו כעין גזירה
 לגזירה כ"כ היו מחמירין בזה ולא חשו
 להיות זריזין לשורפן בזוקר :

פרק ג משנה א) במתניתין ר' אליעזר
 ור"ג גרסי ר' אלעזר ועיין בתוס' ז"ל :
פרק ד משנה ה) בתר"מ ד"ה רשב"ג
 אומר כו' וא"כ קמה לה סברה ת"ק כו'. הנה יפה
 השיג עליו המחבר ז"ל ודבריו פשוטים
 ועיין בס' המאור ובס' המלחמות על ההיא
 דסוכה (דף ט"ו) חתן ושושבינו כו' :

בא"ד דהדין כללל כו' עיין בכלל זה
 בתשו' חוות יאיר סי' ל"ד (בדף
 ל"ה ע"א) ומ"מ דברי הרמב"ן ז"ל בסוכה
 שהבאתי לעיל ז"ע קל"ה ועיין עוד בספר
 נדפס מחדש יד מלאכי כלל ט"ז ומכילס
 נעלמו דברי בעל המאור והרמב"ן ז"ל
 ה"ל :

משנה ט) בתר"מ ד"ה וגזו ספר רפואות
 כו' והקשה כו'. כבר
 כתבתי בזה בעוה"י במקום אחר שלעניות
 דעתי אין כאן קושיא כלל והדברים פשוטים
 כדברי רש"י ז"ל וכן כתב הרשב"א בתשובה
 סוף סי' תי"ג ע"ש :

פרק ה משנה ג) בת"ן חדשים כבר
 הרגשתי בזה ג"כ וכתבתי בגליון המשניות אשר לי מאז
 וכתבתי דעכ"פ הרמב"ם נמי הכי ס"ל
 ממאי דפסק פ"ט מהלכות תמידין ומוספין
 הלכה ג' :

פרק ז משנה ד) במתניתין ושתי
 הלחם.

עיין פירש"י (בדף ע"ח) ד"ה וכי תימא
 לקרב עמהן מזוהר דהך סתמא כו' עקיבא
 דמנחות פ"ד משנה ג' וסייעתא לפסק
 הרמב"ם ז"ל שפסק סם כו' עקיבא עי' תוי"ט
 פ"ט דסוטה משנה א' ודו"ק. אלא שיש
 לעיין בכל זה הרבה ודברי תו"ט ז"ל

עלמו ועיין בס' יד מלאכי סי' ע' ועיין
 עוד סם סי' כ"ח :

מ"ש כאן בתוספת חדשים לתוך קושיא
 המוס' יפה כיון :

פרק ח משנה ח) בת"ן חדשים שמעתי
 בשם חכם א'

כו'. עיקרו מתורתו של זה דודי הגאון מ'
 יעב"ץ ז"ל בס' לחם שמים ואפריון נמתי'
 שבלי ספק כיון אל האמת. ומה שהקשה בעל
 התוספות הלזה ז"ל נפלאה בעיני דאטו
 מדנפשי' בל ללמוד זה הדין הלא בגמרא
 איתא שטובל אלא דלא אשכח ריב"א ז"ל
 טעמא ויהיב איהו טעמא לשבח וכל כי
 הני מלתא לימרו משמאי וק"ו הוא ומה

התם דמוזר זהיר טפי כ"ש הכא. אמנם
 אתי ריב"א לומר ומלאתי ג"כ לדודי הגאון
 ה"ל דאליבא דר"ע אזיל דס"ל הערל
 כטמא וא"כ ודאי מסברא הוא דבעי טבילה
 ובה מיושב שלא הביאו הרמב"ם משום
 דלא ס"ל כר"ע כמ"ס במ"א ודלא כמ"ס
 מהרש"א ז"ל בחידושו ביבמות :

פ"י מ"ד) בתוס' חדשים וטעות נפל כו' ולא
 רייתי לשלוח יד כו' ע"כ. ואני אומר
 ברוך המקום שמנעו מחטוא בשלוח יד שטעה
 בזה וחשב דהך פסקא דמה נשתנה הוא
 מלשון הברייתא ואינו כן שהוא פסקא
 מלוייגת על המשנה. ועיין ברשב"ם פ"י
 המשנה תראה כדבריו וטעות נפל בש"ס
 שלנו במשנה ואין לי מש"ס הישנים לעיין
 בהם אבל אין כאן ספק וכן הגרסא במשנה
 שצירושלמי כמו שהוא לפנינו ותמיהני על
 החכם הזה איך נשתבש אעפ"י שלא ראה
 ברשב"ם לומר דגרסינן במשנה אין לנו
 חייבים דא"כ טפי הוי לי' לרבא להקשות
 מתניתין אצרייתא. ורב ספרא אמאי לא
 מקשה אמתניתין :

סליק מסבת פסחים

מסבת שקלים.

פ"א מ"ג) ברע"ב ד"ה אבל לא נסים ונמנו
 א"ש

א"ש כו'. ז"ע למה לריך האי מטוטא דהא
 אינהו לא נכנסו למנין כלל ועל הפקודים
 ודאי בעינן עיין לקמן בד"ה כל כהן :

תר"מ ד"ה במדינה כו' והדעת מכרעת
 כו'. לעג"ד לא ה"י לריך להכרעת

הדעת דהכי משמע ביומא (דף ס"ט ע"ב)
 ע"ש דלא היו קורין השם ככתבו בירושלים.
 מיהו יש לעיין במה שכתבו הפוסקים ז"ל
 בענין שם המפורש. אבל מה שהביא ראי'
 לדברי הרמב"ם התירוץ לדברי רש"י מזוהר
 ופשוט ואין כאן אפילו זכר לדבר ובהיא
 דסוכה מזוהר לדבר וכ"כ הרמב"ם בפ"י
 מהלכות לולב דבמקדש לבדו. ה"י ניטל כל
 שבעה. שזו עיינתי ברמב"ם פ"ד הלכה ט'
 מהלכות תפלה כתב בפירושו שהשם ככתבו
 הוא השם המפורש ולא היו מזכירין אותו
 כ"א במקדש בלבד. וכן לקמן בפ"ב דתענית
 משנה ה' :

מ"ד) במתניתין בן זוכרי. בערוך גרם בן
 כוזבי :

פרק ב משנה ה) ברע"ב ד"ה מותר
 נזירים א"ס

גבו מעות כו' וא"ס נזיר א' כו'. הנה ז"ע
 בזה דלאו רישא דומיא דסיפא וגם לא נודע
 לנו הדין א"ס גבו לנזיר א' מה יעשה בו.
 והרמב"ם ז"ל בפ"י המשניות פ"י מותר
 נזירים כשנשתתפו נזירים בקרבנותיהם.
 והנה אנתח לן חדא דהוי רישא דומיא דסיפא
 דבקרבנות של עלמן מיירי תרווייהו אלא
 דטעמא בעי כיון דאילו כל אחד בפני עלמו
 מותרו נדבה אמאי ישתנה הדין מלד שחופן.
 ובחבורו פ"ט מהלכות נזיר הלכה א' כתב
 המפרש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים
 ובפ"ה מהל' פה"מ הלכה ט' כתב ז"ל מותר
 נזירים לנזירים. מותר נזיר לאותו נזיר.
 וכתב עליו הכ"מ שהוא ממשנתו. ואני
 חמה שלא מלאתי זה בשום נוסחא גם
 בירושלמי ותוספתא יגעתי ולא מלאתי סיהי'
 מותר הנזיר לאותו נזיר. והדבר בעלמו ז"ע
 כיון דלקרבנות נזיר גבו וללורך הקדש התנדב
 המהנדב אע"ג דאפשר לומר דליקף לי'
 ממה [אע"ג דיש לחלק בפשיטות] מ"מ ידוע
 דלית 4

שאין דרכו של הרמב"ם ז"ל להביא דין סתם
 מדנפשי' אי לאו דתלי לי' בגרסא לי'. גם
 יש לעיין בדברים הללו א"ס גבו ללורך חטאת
 של נזיר או לנזירים ומתו הנזירים א"ס גם
 בזה מותרן נדבה לנזירים. דבאר מקדיש
 אזלינן או באר מהכפר אזלינן. זכר לדבר
 בריש תמורה ויש לחלק. מיהו במעות סתומים
 אעפ"י שמתו לא הוי מעות חטאת שמתו
 בעלי' אע"ג דדמי חטאת מעורבין ועיין
 במ"ס נזיר (דף כ"ה). ושאר הדברים
 שכתבנו לריכין לבון ואין הזמן מסכים לעיין
 עד ירחיב ה' לנו :

פרק ג משנה ב) במתניתין יונית כמוב
 בקן כו'.

יש לדקדק במאי פליגי. ואני כתבתי במקום
 אחר דאפשר דפליגי במאי. דכתב הרמב"ם
 בתשובה הובאה בב"י י"ד סי' רפ"ג והיא
 באורך ברבנו ירוחם חלק א"ס נתיב ב'
 סוף חלק א' שלא היו משתמשין באשורית
 אלא בכתיב הקודש דמר א"ס ל"י דהרמב"ם
 ומר לית ל"י דהרמב"ם א"ס דתרווייהו אית
 להו דהרמב"ם ז"ל אלא דתיק ס"ל כיון
 דבקודש היתה לא היו מקפידין בזה. ועיין
 עוד לקמן פ"ה משנה ג' ובתו"ט סם ואין
 להאריך ודי בהערה דלא לאשוויי מלתא דרבנן
 כשיחה בטילה :

פרק ה משנה א) במתניתין הוגרם
 בערוך

גורם הגדום בדלת:

ברע"ב ד"ה על נעילה שערים כו' לנעול
 השערים כו'. לא שהי' הוא פותח
 ונעול שדבר זה ה"י עבודת המשמרות אשר
 לכהנים ואשר ללוים אלא דעפ"י לווי היו
 נועלים ופותחים וכן מלאתי פ"ז מהלכות
 כלי המקדש עיי"ש :

משנה ב) ברע"ב ד"ה אמרכלין כו'.
 שבעה מפתחות העזרה

כו'. מה שז"ע מכאן על משניות דתמיד ומדות
 עיין במשנה למלך פ"ד מהל' כלי המקדש
 הלכה י"ז ואחרי כל דבריו עדיין לריכין
 אנו למודע י' :

משנה

מ"ג) בתוי"ט ד"ה ארמית כו' והיו מכירין בלשון הקודש כו'. זה דחוק מאוד לומר שלא היו מכירין האותיות של אלפא ביתא. וא"כ אין לריך לומר מפני שהיו הממונים גדולים ומשונים ומאי טעמא דר' ישמעאל ועיין מ"ט לעיל וממילא יש לחלק בין התם להכא בפשיטות:

פרק ז משנה ד) **במתניתין** זכרים. מה שיש לעיין הרבה בזה בדברי הרמב"ם ז"ל מסוגיא דקדושין עיין להם משנה פרק ו' מהלכות פסולי המוקדשין ותשו' זקני הגאון מהר"א ז"ל סו' כ"ג. וגם אני בעניי עיינתי בזה הרבה במקום אחר בעזרי:

משנה ו) בתוי"ט ד"ה ותנאי כו' הכי קשיא כו'. באמת גוף הדקדוק יש ליישב באופן אחר אמנם לפי שיטתו ג"כ אין זה קשיא דהא לר"י גבי קינין נמי תנאי ב"ד הוא:

פרק ח משנה ג) **בתום** חדשים מה שהקשה על התוי"ט גרס לו מפני שלשון התוי"ט אינו מדויק אבל כוונתו מבוארת דבטבילה מה שאנו מטבילין הוא משום שמא עדיין לא הוטבלה. א"כ איך יאמר שונה שאם היינו יודעים שכבר קדמה הראשונה לא היינו שונים כלל משא"כ בהזאה עיקר מה שאנו מוין הוא משום שאנו חושבין אותה להזאה שני' שאם היינו יודעין צבירור שאינה טמאה מס לא היינו לריבין להזות. ואם הי' טמאה מס ולא הוזה עלי' עדיין כלל לא היתה מועלת הזאה זו לטהרתה דהאידיגא. וזה פשוט:

משנה ז) בתום חדשים ולא ידעתי מה דחקו כו'. ואני לא ידעתי מאי קשיא לי' על התוי"ט דאיהו ז"ל קשיא לי' על הרע"ב דהא מתניתין סתמא קתני ולד הטומאה וכיון דאשכחן מיהת לדעת הרמב"ם ולד טומאה דאורייתא ומתניתין סתמא קתני אי' בעי הרע"ב לפרושי בדברי הרב בעל התוספות הלו לא הוי לסתום אלא לפרש ומיירי

בולד הטומאה דרבנן ופשוט הוא: משנה ח) בתוי"ט ד"ה מחלי כבש כו' אפשר שהוא ז"ל כו'. לא ידענא מאי אפשר דקאמר דהא ודאי הכי הוא דכתב הרב שם כדמוכח בסוכה כו' והיינו ע"כ משום דקשיא לי' מתניתין דהתם דתני במערבא אסוגיא דסוכה ושני לי' דהתם בסוכה דמיירי צדאיכא מוספס שאני מ"מ גרסת הרב דהכא סתם לדנפשי' דנראה דגרס מוספס צמורח כמ"ס התוי"ט לעיל והא ליתא לפי מה דכתב בתמיד ונראה דהך במערב דכתוב בפירוט הרע"ב הוא מ"ס ולא גרסינן כי אם סתם מחלי כבש ולמטה:

ס"יך פסכת שקלים

מסכת יומא

פרק א משנה ה) **בתום** חדשים ד"ה מסרוהו כו'. מה שכתב בזה בתום חדשים לא ידעתי מה הוא כיון שבכוף הניח דברי הרמב"ם בל"ע אבל באמת נעלם ממנו דברי הרמב"ם בפ"י המשניות שדחה משנה זו מהלכה שהיא על דעת האומר שזו מעבודות קשות שבמקדש ואין כן הלכה אלא חופן כדחפני איכסי וכן דעתו ז"ל בקומץ כמ"ס הרב במשנה ב' פ"א דמנחות בשמו וזהו שרמו עליו בעל תוי"ט ז"ל להודיע דהרמב"ם ס"ל דליתא למתניתין אלא שקילר יותר מדאי גם מה שכתב בהלכות עי"ה פ"ג הוא טעות שלא נמצא שם כלום מזה אלא שבפ"ד כתב תוך הלכה א' ומערה הקטורת לתוך תפניו עד שמחזירה למלא חפניו כשהיתה וזו היא עבודה קשה שבמקדש וא"כ חזר בו ממה שכתב כאן בפירושו ולפי זה ודאי קשיא אמאי לא הביא משנתנו. שוב אתא לידי ס' נדפס בקרבן בימיו שיח יחזק על יומא וראיתי שהאר"י בזה והביא דברי הל"מ ופר"ח שהרגישו בזה

בזה ועוד שאר ספרי דבי רב ואין הזמן מסכים לעיין כראוי עד ירחיב ה' לנו שוב ראיתי גם בס' בית דוד שהרגיש בזה: משנה ז) **ברע"ב** ד"ה כהן גדול עמוד על רגלך כו'. הוא מדברי הרמב"ם ול"ע דהא בגמרא (דף י"ט) מפרשין לי' שיראה להם קידה שהוא דבר חידוש ואין בו ענין משום לינון הרגלים ולא שיעמוד על הרגפה שעה אחת כדברי הרמב"ם וכן רש"י במתניתין פירש והפג טייל להפג שינה מעיניך ובאמת הדבר ל"ע שיטריח עלמו כה"ג בדבר הזה שהוא קשה מאוד כמבואר בסוכה (דף ר"ג):

במתניתין ומעסיקין אותו. פירש"י צטויליהן והפגותיהן ובגמרא משמע שהיו משוררים לפניו דתניא אין מעסיקין אותו לא בנבל כו' אלא בפה ומה היו אומרים אם ה' לא יבנה בית כו' ול"ע על רש"י ז"ל ועיין בירושלמי:

שם עד שיגיע זמן שחיטה. מכאן משמע נמי כדעת המפרשים שתרומת הדשן ה' בשאר כהנים כמו שהביא התוי"ט לקמן פ"ב ריש משנה ב':

בתוי"ט ד"ה והפג כו' מ"מ לפי פי' הגמרא כאן אינו במשקל הזה כי אם מלשון טיול. עיין בערוך ערך פג וערך הפג ובמוסף הערוך כתב שכן הוא בלשון רומי אלא שרש"י ז"ל פי' ג"כ על דרך זה שכתב כדי להפג שינתך ובתחלה כתב והפג טייל והיינו כפי' הערוך וחדשים מקרוב באו לידי ס' עבודת ישראל על סדר עבודה שהרגיש בזה שהקשיתי לעיל על פי' הרמב"ם ובמחילה מכבודו הרבה דברים בלי טעם גם בקרבן בימיו נדפס ס' שיח יחזק על יומא וגם הוא לא ריזה למאן והעיקר נראה לי בזה שהביא בס' שיח יחזק מגרסת הריטב"א דאמר ר' יחזק ועוד על חדת ולפי שהי' קשה בעיני הרמב"ם ז"ל מה שכתבתי לעיל דאיך היו מטריחים לכה"ג בדבר הזה ציוה"כ וכמה תקנות תקנו בשביל חלישתו ובהיות שאין

כאן דבר דנפקא מיני' לדינא שבקי' לדרי יחזק ונקטה למתני' כפשטה: פרק ב משנה ב) **בתוי"ט** ד"ה ארבע פייסות כו' לכך נראה לי ליישב כו'. לענ"ד נראה ליישב דעת הגאונים בעל הקרוב"ץ ז"ל דאינהו ס"ל כדעת ר"י וריב"א במתניתין (דף מ"ו) דע"כ לא פליגי ר"י ור"ע אלא בלא משלה בהן האור אבל במשלה בהן האור ודאי דשריבין משמע דס"ל להרשב"א ז"ל בחידושו לשבת אלא לדרידי' משמע דוקא להוסיף באותה מערכה ועיין במשנה למלך שהאר"י בפ"א מהלכות תו"מ הלכה ז' (דף פ"ג ע"א) ליישב דעת הרמב"ם דלא ס"ל כר"י וריב"א ודו"ק:

משנה ז) **במתניתין** הטוקן בשנים והרגל בשנים. מאי דקשיא על זה ממאי דאמרין בחולין אותה לנתי' כבר תירץ התוי"ט בשם הרמב"ם ותמיהני על השאלה בתשו' חוות יאיר סו' ק"ח שלא ראה התוי"ט ועיין בתשובה שם מה שכתב עוד בזה:

בתום חדשים עיין בתום חדשים ועיין מה שכתבתי בגליון סוף פ"ח דעירובין ומ"מ גם אם יהי' יכול לעשות כן להתוי"ט קשיא לי' שגא' דמתניתין דמשמע סתמא ככל קרבן יחיד ואפילו אין הבעלים לפנינו במקום שיכולין להקריב אפי' בלא בעלים דאלת"ה הכי הו"ל למתני' אבל בקרבן יחיד מי שירטו הבעלים יתנוהו לו והוא מקריב:

פרק ג משנה ד) **במתניתין** ונסתפג. עיין במשנה למלך:

משנה ה) במתניתין אם ה' כהן גדול זקן. לכאורה משמע מסדרא דמתניתין דהך אם ה' כהן זקן כו' אהך טבילה דלקמן קאי וטעמא צעי ולדברי ר' יהודה צברייתא עששית של ברזל ה' אפשר לומר דעיקר טעמא משום דאין שבות במקדש עיין בתוספות אפשר דלא התירו כי אם בקודש ולא רצו להסיר במול

בחול. אמנם לענין חמין לא ידענא טעמא לכאורה. שוב מלאתי בפר"ח בס' מים חיים על הרמב"ם פ"ב הלכה ד' כתב כן אלא דאיהו לטעמי אזיל שם דס"ל דר' יהודה לפקושי למתניתין אתי ודלא כהרמב"ם עיי"ש. ובאמת תמיהני עליו שהביא ראי' מן הירושלמי ובירושלמי גופי' משמע דפליגי וגם לשון המשנה אינו סובל פירושו ולמאי דקמן נראה בפשיטות דאם היו רוצין להחם לטבילה ראשונה ג"כ הי' טורח גדול להחם לשני המקוואות שזו בחול ואלו בקודש ולכן חשו יותר לאותה שבקודש שהיא מועלת לכל היום וגם שבטבילה ראשונה הי' לובש אחרי' בגדי זהב ומחממין אותו וגם שהי' עובד העבודה ועושה מלאכות מיד משא"כ בטבילה זו שלובש אחרי' בגדי לבן ומיד אחרי' עוסק בידיון מ"מ ודאי שאם הי' לריך לא היו מקפידין לעשות כן גם בטבילה ראשונה וכן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל: משנה ז) בתרי"ט ד"ה משל לבור כו'. ומשמנה זו כו'. עיין במפרשים רמ"ז וצ"ד ול"ש וכולם שגו בראיה כי אין כאן ראי' וגם ממה שנאמר על זה בסוגיית הש"ס אלא שהן באין משל לבור זה הביא הרמב"ם בפ"ח מהל' כלי המקדש ושם רמז עליו בכ"מ אבל לא כתבאר אם מתרומת הלשכה או משירי הלשכה ולכך בהל' שקלים שכתב שבה מתרומת הלשכה לא נודע לו מקומו אי' ונראה שיש ללמוד מכתובות (דף ק"ו) דאיבעיא לן בכלי שרת משמע דמה שהוא לנורך קרבן ודאי הוא מתרומת הלשכה ומה שכתב דודי הגאון ז"ל בס' לחם שמים בענין עבודת יחיד עדיין ל"ע לענ"ד ובמים חיים כתב שזכה ומלא דינו של הרמב"ם ז"ל בתוספתא פ"א דיומא ומה של"ע עוד בדברי הרמב"ם ז"ל ובסוגיין עיין במ"ל פ"ח דהלכות כלי המקדש:

משנה ח) במתניתין והן עונין אחריו כו'. הוא הדין שהיו כורעים ונופלים על פניהם כמ"ש התוי"ט לקמן פ"ו משנה ב' עיי"ש וכן משמע בירושלמי אמתניתין דהכא מיימי עשרה פעמים הי'

מוכיר כה"ג את השם ביה"כ ששה צפר ג' בשעיר אי' בגורלות הקרובים נופלים על פניהם והרחוקים אומרים בשמל"ו: משנה י) במתניתין הי' עושה כו'. במשנה שבירושלמי הגרסא עשה וכן במשניות המוקדים והוא עיקר למאן דדייק וגריס: משנה יא) בתרי"ט ד"ה הגרום וכו' ואני תמה כו'. ואני תמה על תמיהתו דהא באמת איתא בגמרא (דף ל"ח ע"ב) כולן מלאו תשובה חוץ מבן קמלר וכן כתב הוא עלמו דלפי' הראשון לא נאמר שר"י אלא אבן קמלר וכן בפ"ה דשקלים נמנה הגרום בן לוי ואע"פ שלא באתה תשובתו בפירוש מכללא אחר:

פרק ד משנה א) במתניתין ויומר עונין כו'. עיין מ"ש לעיל משנה ח' דמשמע דכל מקום כורעים ונופלים על פניהם עיין מה שהבאתי שם בשם הירושלמי ותמיהני בסדר עבודה שלנו למה מניחים כאן מלומר זה. ואפשר כיון דפסק כת"ק ואינו מסיים בהשם ולכך נתייחס ג"כ כשאר השמות שהרי עשרה פעמים היו משתחווים. וכן בסדר אתה כוננת של הספרדים ג"כ לא מלאתיהו מיהו בסודר האר"י ז"ל איתי' גם ככאן עם כוונת מיוחדות ואין להאריך בזה. שוב מלאתי שהרגיש בזה בתוי"ט לקמן פ"ו משנה ב' וכתב טעם אחר לפיוטים שלנו: פרק ה משנה ו) ברע"ב ד"ה אלו ואלו כו' היו שותתין כו'. וכ"כ רש"י ז"ל ולפי הלשון הפשוט משמע שהיו שותתין להדיא מן היסוד על הרלפה ותמיהני מאוד דהא תנן במדות פ"ג ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין שהדמים הגתנים עליסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדין בהן ומתערבים באמה כו':

פרק ו משנה ב) במתניתין לאמר. הנוסחא בכל המשניות ויש לעיין מה שנסתנה מדלעיל בפ"ג ופ"ד דלא איתא מלת לאמר ואפשר

בפלוגמא עיין לקמן ד"ה המלך והכלה: משנה ו) תרי"ט ד"ה אין מאכילין כו'. זה אינו מועיל כו'. וכבר כתבתי במקום אחר שהדברים הללו קשים מכל לך אלא דהוא ז"ל אתי לשיטתי' בס' המורה ואין לנו עסק בהם ועיין תשובת הרשב"א סי' תי"ג:

ס"ק מסכת יומא

מסכת סוכה

פרק א משנה ה) בתוי"ט ד"ה בארוכות המטה כו'. דמקבלים טומאה כו'. מיהו ל"ע למה ל"י להרב לאוקמי בהכי דהא לפי מאי דקיימא לן בתלמודין דתניא כוונתי' דרב אמי בר טביומי לא לריכין לזה. שוב ראיתי שהרגיש בזה בתו' חדשים. ויש בזה עיין עיין בתו' ור"ש וברמב"ם וראב"ד פרק כ"ז מהלכות כלים ומה שיישב הכ"מ דברי הרמב"ם מדודי' אדידי' לכאורה אינו מספיק:

משנה י"א) בתו"ס חדשים מ"ש בזה בשם אחי הגאון ז"ל בודלוי דברי התוי"ט נפלאו וכבר קדמוהו רבנן בס' באר אברהם ומטו זה משמ"י דס' עץ חיים גם דודנו הגאון בס' לחם שמים ועיי"ש מ"ש עוד על דברי התו"ס ועל המג"י יש לתמוה שדרכו לפשט בספרים חדשים גם ישנים דהוי' ל"י מלתא חדתא כי הגאון ז"ל אין דרכו לחפש ואין הזמן נותן לגבר הוקס על:

פרק ב משנה ב) במתני' סוכה המדובללת כו'. עיין רע"ב ולשונו משמע דמתניתין חדא הוא ויש לעיין דבגמרא מפרש אליבא דשמואל דמפרש הרב כוונתי' תרתי קתני ואין הזמן מסכים לעיין:

פרק ג משנה א) במתני' והיבש פסול דתנין פסול פסול כמה זמני וכן לקמן. כו'. הא

ואפשר משום דהכא על כל הקהל קאי ובדידהו מפרש קרא בהדיא לכך נקט מלת לאמר: בתו' חדשים ואפשר דבשני כו'. ואין זה התירוץ נכון ועיין מ"ש לעיל שם פ"ג משנה ח' וכל סדרי העבודה שוין בזה בכל הוידוין:

משנה ח) במתניתין הי' הלשון מלבין. עיין תוי"ט. ול"ע לדעת ר"י ה"ך אם נאמר דלא התקינו. מ"מ משמע ו' מ"ן דלא הי' מלבין וא"כ מנין היו יודעין ונ"ל דלדעתו לעולם הי' מלבין אלא שהי' משונה כמלמד לשגג כמשמעותא דקרא: פרק ז משנה א) במתניתין ועל ירושלים בפני עלמה.

כן היא הגרסא בתלמוד בבלי שראיתי אפי' בדפוס וינייאה אבל לא ידעתי לו מקום לפי חשבון הכרכות וכן בדרייתא שהביאו בגמרא לא גרסו' לי' וכן בירושלמי ובמשניות עם נקודות ל"ג לי'. ועיין בתוי"ט ותמיהני שלא הרגיש בזה. ובירושלמי איתא על המקדש הבורח במקדש ואמר רב אידי השוכן בליון ומהכא נפקא לי' להרמב"ם פ"ג מהלכות עיה"כ דמסיים השוכן בליון. ואפשר דהטעות נפק להם מחכס אי' שהתחכם מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ריש פ"ד דר"ם. וכ"ל דמקדש דהכא נמי היינו ירושלים וכתב לעלמו ירושלים והמעתיקים העתיקוהו בפני עלמו ודו"ק. ואם לא אייפה לא אוכל לדעת מאין בא. שוב ראיתי בסוטה בבבלי ג"כ גרסוין לה וכן ברש"י שם משמע דגרסא לה וכתב דבירושלמי מפרש ולא ידעתי מה אידון ב':

פרק ח משנה א) בתוי"ט ד"ה אסור באכילה כו' יש נדקדק דהא בגמרא משנינן לריש לקיש נמי הכי מדרבנן מיהא אסור ועיין מ"ש התוי"ט משנה ט' בחלה פ"א ומ"ש שם. ונראה דס"ל דלר' יוחנן איתא מתניתין טפי שפיר ואין לנרך לתירוק השני. אבל האמת אינו כן דודאי התירוק השני מרווח ואתי אליבא דר"י ור"ל ג"כ יותר ביושר. דמשום האי טעמא נקט לאיסור קטן כמות שהוא בשאר דר"י וריש לקיש הי' ראוי לתלות

לצריכת הש"ס בישראל וישראל
והאנציקלופדיה התלמודית
(מיסודו של הרב שאר הגאון ז"ל)
מסרי
הספריה הלאומית ירושלים

כיוצא בזה מקשה בתלמוד ריש קידושין (דף ו' ע"א) ומשינין תנא תלת תלת שמשינהו וגרסינהו. ובהכי יש ליישב אמאי לא נקט נקטם ראשו ונפרטו עליו ברישא דהוי פסולו מחמת עלמו כעין יבש מיהו זה יש ליישב בלאו הכי בפשיטות:

פרק ד משנה ט) בתוי"ט ד"ה ר' יהודה
 אומר כו' וא"ל לומר דלא ס"ל הלל"מ כו'. אמת ש"כ כהבו המוספות והרמב"ם כמו שהביא הגאון המחבר ז"ל אבל הדברים המהימים מאוד והרי לעיל משנה ו' פליג ר"י בן ברוקה ולית ל"י הל"מ כלל ופיין עוד לקמן פ"ה משנה ה' דאחרים לית לכו הל"מ כמ"ש המחבר ז"ל עלמו שוב מלאתי בתשובת חוות יאיר סי' קל"ב שהאריך בזה להתמו' על התוספות והרמב"ם עיי"ש:

פרק ה משנה ג) בתום' חדשים עיין מ"ש
 במוס' החדשים ונענס ממנו ש"ס דשבת (ד' כ"א) דמבואר שם בהיפוך דפשיטא ל"י לתלמודין דבאבנט של כלאים מיירי מתניתין ובאמת ה"ל למימר דאשמעי' חדושא כדאמריין התם דאע"ג דעיקר האבנט למר מותר לדלוק בו עיי"ש. ורודי הגאון ז"ל בס' לחם שמים כתב דבכתנות היו מדליקין במנורה ע"ש וזה נכון עיין ברמב"ם פ' מהלכות כלי המקדש הלכה ה' ו' וזה נכון דאבנט לא היו יכולים להדליק ממנו המנורה כמבואר שם בשבת ומכנסים משום דמאיסי. ומ"מ יש לעיין דמקשינן שם מאי לאו דכלאים הא ע"כ ממתניתין מוכח דא"כ מ"ש הכא דתני אבנט ומכנסים ולא תני כרבה בר שמואל מצגדי כהונה שבלו ובירושלמי כאן איתא דבמנורה היו מדליקין ממכנסיו כהן גדול ובבית השואבה ממכנסיו כהן הדיוט ולדידי' דמכנסים בפנים נמי שרי א"כ קשיא ול"ל כדכתיבנא לעיל ועיקר חידושא דמתניתין אבנט ונקט אגב למכנסים דלא חיישינן לגנאי. ובמ"ל הלכות מעילה פ"ה הלכה י"ד הביא הירושלמי הלז ושאר דברים שכתב במשנה למלך

יש לעיין אלא שאינו ענין לכאן. ומ"ש דודי הגאון להקשות על התוס' וכתב דתלמוד טועה כהבו שרי ל"י מארי' כי אין ממש בקושיא גם מ"ש דהכי איתא בהדיא בפ"ב דקדושין יגעתי ולא מלאתי אלא דיש בהן מעילה כמ"ש הרמב"ם מה"ל מעילה פ"ה הלכה י"ג ע"ש ועיין בס' הון עשיר. וס' צ"ד נעלם ממנו הרמב"ם:

משנה ה) במתני' אין פוחתין מכ"א תקיעות כו'.
 וכל התקיעות הללו היו בחוללות בין של קרבנות בין של מלוי המים וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה"ל כלי המקדש הלכה ו' ובמכלתין ובזריש ערכין התם חוללות הכא שופר ולא מלינו בשום מקום שופר כ"א בתענית ור"ה ואפילו בתענית ל"ע מנין לשופר עיין במס' ר"ה (דף כ"ז ע"א) ובזריף (דף רי"ב ע"ב) הפלפול בזה בס' המאור והמלחמות אבל בקרבנות אין ענין לשופר כלל כ"א חוללות וכלי שיר:

בתוי"ט ד"ה ערב שבת כו' ולהווי נ"א כו'. אליבא דאמת אין זו קושיא בלא"ה דקאמר לקמן דהא כבר אסיק לעיל דלכל המוספין לא היו חוקטין רק ט' עיין לעיל בד"ה ולמוספין אלא דמהכא ליכא למשמע מיני' ודו"ק:

משנה ח) בתוי"ט ד"ה והמתעבב כו' מתעללים מלבוא כו'. ל"ע לענ"ד דמאי מפסידים במה שיד כל המשמרות שוות הלא משמר שזמנו קבוע מקריב תמידין נ"כ ומקריב את הכל ואין יד הכל שום אלא בחובות הבאים מחמת הרגל. שוב ראיתי בל"מ שהקשה ג"כ על פ"י הרמב"ם ז"ל קושיות אחרות וסירוליו דחוקים מאוד ובדאי תלמודא דיומא איכא למשמע מיני' כפי' רש"י והראב"ד וכן עיקר לענ"ד שוב מלאתי בתשובת זקוני הג' מהר"א ז"ל ס' קס"ז שכתב כדכתיבנא:

סליק מסכת סוכה

סרכ

מסכת ביצה

פרק א משנה ה) בתוי"ט ד"ה ב"ש
 אומרים כו' דגרם תריסין ועור ועלי עכ"ל. אבל גרסא ראשונה עיקר כנראה מסדור הקושיות שבגמ' (ד"י) ואע"ג דאיתא בבא דתריסין י"ל. מ"מ עלי ודאי קודם לעור אלא שיש ליישב משום דבצי אסוקי מלתי' בתריסין נקט לכולהו צבי למפרע מ"מ נראה יותר למיסמך עלי למתניתין דלעיל דמיירי במוקלה: **פרק ד משנה א) ברע"ב ד"ה ומתחילין בערמת כו' לית ל"י כו' עיין ס' באר אברהם** וס' בית דוד משנה ג':

משנה ג) בתוי"ט ד"ה לא מן הקורות כו' עיין בס' בית דוד:
 סליק מסכת ביצה

מסכת ראש השנה

פרק ג משנה ג) בתוי"ט ד"ה של יעל
 כו' הרים הגבוהים ליעלים כו'. וכן מוכח בכלאים פ"א משנה ו'. ואפשר דמשמע ל"י להערוך מדשני בלישני מרבים ליחיד אלא משום דלא שכיחא וכמו שפי' זקני הגאון ז"ל כמוצא בתום' חדשים ולכך נקט' ל' יחידמשא"כ בזכרים ועוד דהוי ל' למיתני אלי' בסופ' ודו"ק: **פ"ד מ"ד) בתוי"ט ד"ה ונתקלקלו הלויים כו' לריכין עיין כו'.**
 עיין שער אפרים ס"ל ל':

משנה ח) בתוי"ט ד"ה אין מעבדין כו' דלמא נפיק מינה חורבא
 כו'. ל"ע לענ"ד דמקטן שהגיע לחינוך והמתעסק עמו לא נפק חורבא ומקטן שלא הגיע לחינוך נפק חורבא. ודוחק לומר דמשום מלות חינוך המירוהו אע"ג דנפיק מיני' חורבא:

משנה ט) בתוי"ט ד"ה ומשך בשני' כו'.
 ואעפ"י שימשוך כו'.

בעניי לא ידעתי מהו דאטו בשופטני עסקין שאינו שומע הברכה ומבלבל הברכות בקול התקיעה. ופשוט דלאו בלבוז עסקין אלא דרש"י נקט ל"י לסימנא דכל השלשה סדרים דאורייתא הכי קרינן להו. ולא לריך למימר דקאי אסיפא. ומ"מ מ"ש הסו"ט דאסיפא קאי לאו דוקא. אלא כעין סיפא. שוב ראיתי בס' צ"ד שכתב ג"כ דהך פירושא עיקר ודלא כרמ"ז:

סליק מסכת ראש השנה

מסכת תענית

פרק א משנה ב) בתוי"ט ד"ה האחרון
 מזכיר כו' וקלת יש לדקדק כו'. ונראה דר"י דרכו לתת סימנים לעורר הזכרון וכאן יהיב סימנא כדרך לשוני דאחרון אחרון וראשון ראשון:

סליק מסכת תענית

מסכת מגילה

פרק ג משנה ד) בתוי"ט ד"ה לכסדרן
 כו' בספר תשבי כו'. תמיהני למה הביא עלות מרחוק והלא הם הס דברי הר"ד אבודרהם והביאוהו האחרונים. ומ"מ לענ"ד יש לי עיין בזה על דברי הרשב"א ז"ל שפסקוהו הפוסקים בסו' רפ"ד ואין להאריך כאן. שוב מלאתי בס' ארחות חיים בהלכות קריאת התורה סס"י ה' שהביא אותה תשובה להרשב"א ז"ל ושהיא שלוחה להרב ר' יוסף דשנטאש וסיים עליו והדבור הזה תימא. ואפשר שרמז למאי דקשיא לי בגוה:

פרק ד משנה ג) בתוי"ט ד"ה ואין
 עוברין כו' מפרש בירושלמי כו'. וכאן יש להוכיח דאם התחילו וקראו בתורה צ"י וילאו מקלטן אין מפטירים בברכות ודלא כמ"ש המ"א בסו' קמ"ג עיי"ש וכאשר השיב עליו בני הג' מ' שאול

שאלו כר"ו בילדותו והוא כתוב אללי בגליון הש"ע עם באר היטב. והרואה בירושלמי יראה ג"כ שכן משמע. ועם היות שלפי מה שכתבו הפוסקים בענין ההפטרות עלמה והרב תו"ט הביאן בפי' שלפני זה משנה ד' בשם התשבי ה"י אפשר לומר דמתני' אשעת גזירה קאי אבל לא משמע כן כלל מסתימות המשנה וש"ס ופוסקים. וכן פסק בס' אלי רבא. ובהכי מתיישב לשון שבע שיטות לרשב"א ז"ל שהמה אמתניתין ולכאורה אין הצנה לדבריו ומיהו. אמנם לפי הג"ל כיחא ולשיטתי' או"ל שכתב במיוחס' ס"י קל"ט והביאוהו הפוסקים ז"ל בא"ח ס"י רפ"ד ודוק:

משנה טו) בתו"ט ד"ה המכנה כו' מפני שהוא מגלה כו'. היינו

לפי פירושו וכדפירש"י והרע"ב ועיין בתו"ט לקמן מה שמקשה ע"ז ובערוך וכן בפירוש המשניות מפרשים שאומר במקום אביך אביו והוא מן הירושלמי ועיין ברמ"ז. ומ"מ לא ידעתי מה טעם יש לזה. ומה שכתב בזה בפי' הירושלמי קרבן העדה הוא דחוק דא"כ בתוכחות שבתורה נמי יאמר כך ובגמרא דילן ודאי משמע כדמפרשי רש"י והר"ן אלא ש"ע כמ"ס התו"ט. ואלולי דמסתפינא הוי אמונא שמכנה לאו דבאמת מפרש ל"י הכי. אלא שרונה לתרגם בדרך לשון אב דבאמת ערוס וערי' הוא לשון קלון ומתרגמין כך כמו דאיתא בעזרא ערית מלכא לא אריך לנא למחוי אלא שאפשר שינא מזה תקלה וצוה הוי מיושבים כל קושיות התו"ט אמנם אנכי תולעת. ומ"מ דקדוק הלשון במשנה מאומר למכנה שהקשה בתו"ט יש ליישב מכח מה שכתבתי:

סליק מסכת מגילה

מסכת מועד קטן

פרק א משנה ח) בתו"ט ד"ה רבי יוסי אומר כו'. לא גרסינן אף ע"כ. וזוהי גרסת הר"ף

והרא"ש ודיוקא טפי. אלא שצריך דפוס אמשטרדס גרסי ל"י וכלי ספק היא שגגת המגיה ואעפ"י שמלאה ג"כ בדפוס סביוכטה מ"מ כיון דנראה מהרמב"ם דגרם ל"י אפשר שנשמט בהרא"ש. והרמב"ם נדחק בפירושו. כיון דר' יוסי לאפלוגי אחא לומר דאין מסרגין. ובס' בית דוד נלחן לתרן ובמחילה אין טעם לדבריו וכל הראיות שהביא אינם ענין למה שפי' הוא כאן. ובמכות באמת התו"ט מחקו אלא שהמחבר הג"ל ז"ל כתב שם שאין להגי' בשביל זה והביא מסנהדרין פ"ו משנה ב' ולא ידעתי מה ענין זה לזה וגם ההיא דע"ז אין לו ענין ודמיון כלל:

סליק מסכת מועד קטן

מסכת חגיגה

פרק א משנה א) בתו"ט ד"ה הכל חייבים כו'. וזוהי שיטת הרמב"ם כו'. ומה ש"ע בדבריו אלו עיין בלחם משנה שהאר"ך:

במתניתין שאינם משומרים. לפטורי אפי' מי שחלו עבד וחלו בן חורין. גמרא והביאו התו"ט. ול"ע על הרע"ב דלא פי' זה וכ"ש לשיטתי' כאן דס"ל לדינא נמי הכי כמו שפי' בריש מתניתין ועיין בתו"ט שם. ומכאן תשובה על הט"ז ב"ד ריש ס' א'. מלבד מה שהשיב עליו בנקודת הכסף:

ברע"ב ד"ה וטומטום כו' וכל מזה כו' ועוד הוא אומר כו'. כל זה דלא כסוגיא דמכלתין:

מ"צ) במתני'. וחגיגה מעה כסף. לכאורה הוא תמוה דאיהו קרבן יכול להביא בעד מעה כסף וכ"ש עולה ונסכיו ועיין במה שהאר"ך צוה למימר (אמר המעתיק נראה שכונתו על דודו הגאון בעל ס' לחם שמים ואגב ריהטא שכתב להזכיר שמו דמהכא

דמהכא נפקא ל"י להרמב"ם שיולאין בעוף היפך ברייתא המפורשת בגמרא עיי"ש. ובמחילה מכבוד קדושת תורתו כבודו במקומו מונח אבל כל דבריו אין בהם ממש לדחות בזה ברייתא ערוכה. דמ"ס דלא מתניא בי ר"ח ור' אושעיא. נעלם ממנו מ"ס בעלי הסוגיות דכל דאמורא למד דבר מברייתא או מקשה עלה בודאי מתניא בי ר"ח ור' אושעיא ומוכח הוא בכמה מקומות בש"ס.

ומ"ס דאיך מתקני רבנן דליפקו בשה קטן וכחוש ולמה לא יקשה ל"י מה שהביא מחטאת בת דנקא. והתם לכפרה הוא. וכ"ש דקשיא ל"י משום הקריבהו נא לפתחך. אבל אין זה כלום דלפחות משערוין אתמר ורבנן דלא לפחות אמרי ולענין גדלי דלות אתמר. ומאי דאקשי' לנפשי' מתשובת ר' יוחנן ודאי קשיא אלימתא היא ואין לדחותה בקש כדדתי ל"י מר. ובעיקר הדבר לענין בלתי' אין כאן קושיא דלענין דיכולין להביא עולת רא"י בשותפות ויגעתי ומלאתי כן בהדיא בתוספתא פ"ק דמכלתין. הן אמת דברמב"ם לא מלאתי דבר זה בפירוש אדרבא לפוס ריהטא מדבריו פרק י"ד מהלכות מעשה הקרבנות דנקט דוקא מתקדשים כפשתא דלישנא דמתניתין ס"פ י"ב דמנחות. מ"מ נראה דלאו דוקא הוא. ואין לדחות ברייתא מהלכה בפשיטות מכח סברות ואין זה דרכו של הרמב"ם ז"ל. וכ"ש דלכלהו פרוקי לא ה"י לו להרמב"ם ז"ל לכותבה בפשיטות כאלו הוא הלכה למשה מסיני. ומו לדברי דודי הגאון ז"ל ה"י לו להרמב"ם להביא ג"כ ממנחות כיון דדתי הברייתא עם סברתה מכל וכל. סוף דבר דברי הרמב"ם ז"ל לריכין עיין טובא. מ"מ מ"ס מהר"י קורקוס ז"ל מן שני הגרסא יש לו שורש במכלתא ובילקוטא אלא ש"ע מ"ס האי מהאי כיון דמחגיגה ילפין. עוד יש לעיין בנ"ק הענין דהא חגיגות גופי' מהלכות התלוים בשערה ומו יש לעיין לב"ה אמאי התירו לשמוך בעולות ועוד הפשט ונחות לדברי הרמב"ם ז"ל מביאו עולת העוף. ובעונותי אין הזמן מסכים לעיין כראוי והעולות על ספר לזכרון לבד ממה שזכרתי ממה שעלה

על לבי בימי חרפי. וה' יאמלני ללמוד וללמד עוד תורתו לשמה. ולא ימלא בתורתי דופי גם לא בגשמתי ולא בגופי. ויהיו לרצון אמרי פי:

משנה ח) במתניתין שהן מקרא. בתוס' ד"י י"ב ע"ב) משמע שלא ה"י בגרסא שלהם טיבת שהן וכן הנוסחא במשנה שבירושלמי (דפוס קראקא):

פרק ב משנה א) ברע"ב ד"ה מה לאחור כו'. והכי מוכח בגמרא ועיין ברש"י מתניתין:

מ"צ) ברע"ב ד"ה יאל מנחם כו' לפיכך לא הודע מענינו. הוא מפי' המשנה להרמב"ם ומסתם לשון המשנה ה"י משמע שלא נחלקו אלא שמנחם הודה להלל כי לפי דבריו ז"ל שלא ה"י מנחם אב"ד כחלי שנה:

משנה ד) בתו"ט ד"ה ומודים כו' דיש לומר דאפי' כו'.

אחרי המחילה הראוי' לא מלאתי ממש בדברים הללו דנבי נמי דהיינו טעמא מ"מ אין לו ענין לש"ס שלנו למתלי בזה דמ"מ שאני שבת מטומאה ובדברי הרמב"ם עיין בתוס' חדשים הללו מ"ס אחי הגאון נר"ו וגם הב"ד הרגיש בזה דפ"ב דחגיגה. ועוד אני מתפלל יותר דממקומו הוא מוכרע דבאותו מקום שהביא התו"ט עלמו כתב הרמב"ם שכולן תשלומין דראשון ולדידי' א"א שיביא מי שנטמא בראשון אלא נטמא ביום או בלילה למ"ד לילה אינו מחוסר זמן. ואפי' אם נאמר דרמב"ם ס"ל כתיבולא קמא דשאני טומאה [עם היות שזה א"א לדעת הרמב"ם דס"ל שני רגל בפ"ע הוא] מ"מ ע"כ דהרמב"ם לאו כלל נקט סתמא דאפילו לא חזי בראשון ודוק. באופן שנפלאו ממני דברי הר"ב ז"ל. ובמ"א כתבתי עוד בענין זה ואין כאן מקום להאריך:

ס"ט) בד"ה ומוותרין בהספד כו' אבל שנים כו'. ול"ע בגמרא ובש"ע א"ח ס' תל"ד. עיין במשנה למלך הלכות כלי המקדש פ"ז דין ט':

פרק

פרק ג משנה א) ברע"ב ד"ה אבל לא לקודש כו' דאמרינן כבדו של כלי מולך כו'. שנה הרב ז"ל משנתו כר' אילא וכן פי' במשנה ט' פרק כ"ה דכלים וכן הרמב"ם ז"ל צפי' המשנה אבל רבא פליג עליו במכילתין ועיין בתלמודין מאי דנפקא מיני' לדינא. ולי"ע שהי' להם לפסוק כרבא דהוא מרא דתלמודא טפי כמבואר כלל זה בפוסקים הרבה ותו דלפי הגמרא איהו כרבנן דרבא שאל עיין שם והרבה דברים יש לרעות בזה עיין מ"ש בעזרי"י בפנקס נומר ב' (דף ק"ל וקל"א) : משנה ה) במתניתין מן המודיעית. מלאתיכם כפתור ופרח על הלכות ארץ ישראל (בדף ס"ז ע"ב) ז"ל למערב בית שאן כמו שעה היא מודיעית הנזכרת במס' קידושין כו' גבי ינאי המלך שנשבתת אמו במודיעית ואין זה מודיעים הנזכר סמוך לירושלים שהרי מודיעית לחוד ומודיעים לחוד. ועליו יש לסמוך כי הוא פלאי. ושקידתו ומורתו בכל גבולי הארץ תוב"ב :

סדר נשים. מסכת יבמות

פ"א מ"א) בתוי"ט ד"ה חמותו שמת בעלה כו' נראה לדעתו ז"ל דהרב שכתב לפרש. ולענין דאפשר דרש"י ז"ל לשיטתו דס"ל דחמותו לאחר מיתת אשתו באיסורא בעלמא. ולכך לא משכחת לה באופן אחר אליבא דהלכתא. משא"כ הרב אפרס"ל כדעת הרמב"ם דחמותו לאחר מיתת אפילו לר"ע מיתה כרת חייב וא"כ משכחת ל"י חמותו בפשיטות שנשא בת אחיו ועיין בתוס' ריש מכלתין ע"ב בד"ה ואי אתה יכול לומר בחמותו ובחידושי מהרש"א ז"ל שם. ומ"ש מהרש"א ז"ל מענין קטנה דמתעברא ולא מיייתא ע"ש ל"ע ודוק :

מ"ד) ברע"ב ד"ה אלו על גבי אלו כו'. אבל שני בתי דינים כו'.

ודברי הרמב"ם ז"ל פרק י"ב מהלכות ע"ז ל"ע עיין שם בכ"מ ולי"מ ובתשו' שהביא כנה"ג בחידושיו שם :

פרק ג משנה א) במתניתין ר' אליעזר בירושלמי גרס ר' אלעזר. וכן הוא בצרייתא (בדף כ"ח ע"א) ואזדא ל"י מה שעלה על הדעת לתרץ קושית התוס' שם בד"ה ר"א עיין ברמ"ז :

בתוי"ט ד"ה רבי אליעזר אומר כו' לא משכחת לה בהדיא כו'. ואני תמה לפי הנוסחה שבמשנתנו. לא אתמרא לא בהדיא ולא מכללא. דהא במשנתנו נמי ר' אלעזר אמרה והיינו כצרייתא ממש. אלא שהרבנן גמטין אחר לשון הרמב"ם צפי' המשנה. אמנם הרמב"ם לא כתב ענין ההפוך אלא שכתב שהמשנה מוטעת. והיינו משום דסתמא דמתניתין דקאמר יוליאו. וע"ז כתב שהוא טעות לפי דעתו. ובאמת דבריו מוקשין מכל דכפי הנראה מלשון הרע"ב נראה שבגרסתו לא הי' ברישא יוליאו ולא ר"א אומר. ולכך כתב דבמס' עדיות מני לה בשם ר"א משמע דכאן הוי גרסת תנא דבריו וכנסו בש"א כו'. ויהי' איך שיהי' דבריו קשים ואין להאריך שכבר חזר בו הרמב"ם ז"ל בחבורו ופסק דיווליאו וכן דעת כל הפוסקים כמ"ש בה"ח ז"ל בסו' קע"ה ס"ג והביאו ג"כ הב"ש שם :

שם) בא"ד צפי' כולד מצרכין כו'. אבל אין שם הפי' כדבריו ועיין קול הרמ"ז. ועיין מ"ש הרב בריש פ' כל הבשר :

משנה ז) בתוי"ט ד"ה גירש אחד כו' ולשון הטור כו'. עיין מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שהאריכו בזה וכן בצ"ח ובדרישה האריך מאוד וכתב שמלא בטור כתוב בקלק"א יש ל"ג תיבת אפי' ולי"ע על המחבר ז"ל שנטעמן ממנו כל דברי הגאונים הללו שקרמיהו :

פרק ד משנה ח) ברע"ב ד"ה וכן המגרש כו' שאחות גרושה מדבריו כו'. כ"ל שז"ל ערוה מן התורה : משנה יא) בתוס' חדשים ד"ה ולי"ע. גם

גם בילדתי הקשיתי זה שבאמת הוא תמוה מאוד דמה ענין חומרא דר"ז לענין קביעות הווסת דסוף סוף סתם ווסת מגיע טבילה אחת לשלשים יום. וארכא כיון דלא ישבו ז' נקיים מסתמא הי' מגיע טבילה אחת לל' יום ואי משום דזמנין דרואה ביני וביני השתא נמי הכי הוי. וכתבתי דאפשר דלדעת הרמב"ם קאי דלעולם ימי הגדה וימי היזבה הולכים וחוזרים וא"כ כי ראתה חדא זמנא שנים ושלשה ימים טובלת לאחר ז' ונפקא להו שמונה עשר יום בימי גדה וימי יזבה וכי הדר חזיא יום ל' שנים ושלשה ימים הרי היא לריכה שבעה נקיים ומרחקא לה טבילה ומ"מ מאי טעמא דהא כל הפוסקים חלוקים ע"ז ולי"ע :

פרק ו משנה ה) בתוי"ט ד"ה ושנבעלה כו' דיש לתמוה ממתניתין ב' וכו'. עיין צ"ד :

בא"ד דמקיש וערו לו כו' ועי' שם בקידושין צפירוש המשנה להרמב"ם ז"ל :

משנה ו) ברע"ב ד"ה גרשה מותרת לינשא כו' אם טוענת כו'. מה שהביא זה ככאן ל"ע ועיין בטור וצ"י ואחרוני' בסו' קנ"ד ומ"מ דעת רוב הפוסקים דבהך דמתניתין שלא קיים פ"ו אינה לריכה לטעון כלום אלא יוליא ויתן כתובה :

שם) בתוספות חדשים ועיין שו"ת כו'. תמיהני על המג"י מה ראה לשטות זה להעתיק במשניות פסקי הלכות מתוך משניות אשר בחר לו. ומי שהוא דין בעירו ידע אשר יעשה עפ"י הפוסקים אשר נראים בעיניו מתוך ההלכה ומאן דלא בר הכי הוא תופח רוחו שיורה מתוך הספרים הללו שתקנתם קלקלתם הם כותבים שיהי' לזכרון והוא מוכרת עון ואשמה לתת לכל א' תורתו בידו והוא רחום יכפר בעד גדולי הדור המסכימים על כולא באלו ודיקים הללו ארוכים הם והאריכו חכמי דורות בתשובותיהם גם אשר המה חיים עודנה הש"י והמה בכתובים :

פרק ח משנה ג) בתוי"ט ד"ה לא כי פי' הר"ב כו'.

פי' הרב והתו"ט אין לו מובן דלדידי א"כ הדרא קושית דואג לדוכתה וכבר עמד על זה בס' באר אברהם ופי' כמו שאמרו בגמרא דעריות יוכיחו ע"ש אמנם זה הי' תשובת חכמים ומפרשינן בגמרא מאי לא כי לדידי לית לי דראצ"י ע"ש :

משנה ד) בתוס' חדשים ולי"ע דהא סריס כו'. ממני ילאו הדברים להמגי' הזה אשר הקשיתי זה לי קרוב לארבעים שנה שמה באמשטרדם לאבא מארי הגאון ז"ל גם לכמה חכמים ואין פותר. גם אחרי כן בהיותי בגלוגא וכתוב הוא אל"י בגליון משניות עם ל"מ ושם כתבתי דטעם הרב שלא פי' כן אלא בסיפא משום דברישא לא אלטרין דהא ליכא טעמא אחרינא אבל בסיפא אשמעינן דמתניתין לאפוקי מדרי' יהודה ועיין צפי' המשניות לרמב"ם :

משנה ו) ברע"ב ד"ה ר' יהודה אומר כו' וטומעוס שנקרע הוי כסריס אדם עכ"ל. עיין בקונטרס עגונות אל"י רבא (דף ל"ט ע"ב) שכתב שדברים אלו עם שכ"כ הרמב"ם צפירושין אין להם מקום דאם נקרע הטומעוס וגמלא סריס הרי הוא סריס תמה כמבואר בבכורות פ' אלו מומין (דף ע"ב) אלא דלא קיי"ל כר' יהודה מפני שאינו סריס אלא אי"כ נראה בו סימני סריס לאחר מלאן. ודבריו צרורים מ"מ לענין אי לא מספקין לי' מיתה בספק סריס ע"ש מה שפלפל בדברי הפוסקים ז"ל עדיין לרין ליבון לענין וע"ש מן (דף ל"ט ע"ב) ואילך :

בתוי"ט ד"ה רבי אליעזר כו' ולענין שהתוס' מוכחי כו'. מה שכתב המג"י כאן ודאי דכך הי' נראה בפשיטות אמנם בירושלמי גרס בהדיא ר' לעזר וכן משמע שם בתלמוד דשיקר שמעתא ר' אלעזר הוא ולא ר' אליעזר ולינשא דתלמודין אינו רא"י כ"כ :

פרק י משנה א) במתני' רבי אליעזר אומר. כ' דל"ל ר' אלעזר בלא יוד וכן מלאתי שוב בירושלמי.

בירושלמי טוב [מלאחי] שכן הוא במשניות מוקדות :

פרק י"א משנה ז' **בתוי"ט** ד"ה ועולה כו' . עיין

רמ"ז ודבריו נכונים :

פרק י"ב משנה ג' **במתני' ר'** אליעזר אומר .

הכי גרסינן ר' אליעזר כמו שהוא כאן ובמקלח הש"ס גרסו ר' אליעזר וטעות הוא עיין לקמן משנה י"א בתוי"ט והכא בשמעתין מייטין עלי' פלוגתא דר' יהושע חב"ר :

פרק שו' משנה ג' **בתוס'** מדיש ד"ה ובשגגה כו'

ואמרו להם ב"ש דאינו כן כו' . מה שכתב בזה אחי הגאון כר"ו לא שמייע לי דא"כ נפק מיני' לבית שמאי דין מחדש דכל היכא דליכא אמתלא דשכיחא מיתה לא מהמנינן לה והא ליתא :

פרק שו' משנה ג' **במתני' א** לא מד ג' ימים .

בירושלמי שלפנינו הנוסחא במתניתין אלא לאחר ג' ימים ואיתא עלה בתלמוד כיני מתני' אין מעידין אלא עד לאחר שלשה ימים וא"כ הפירוש הוא שמפרש המשנה דכפי הנוסחא דבמתני' הוא היפך מן האמת והוסף במתני' מלה עד . אמנם בתשובת מהר"י טראני ז"ל סי' קל"ט כתב בשם מהר"י אשכנזי ז"ל שהג"י במשנה שלנו אין מעידין לאחר שלשה ימים ושכן מלא הוא ז"ל הנוסחא בירושלמי ותמה אני מאי פ"י בהך דכיני מתניתין דא"כ מכאן ראי' להיפך מסברת ר"ת ודוק . ודוחק לומר שה"י לפנינו הגרסא במתניתין כמו שהוא לפנינו וגרס בתלמוד כיני מתניתין אין מעידין לאחר ג' ימים דא"כ ה"י זה ראי' גדולה לדברי ר"ת ועיין בחדושי הרשב"א ז"ל שהביא ב' נוסחאות במתני' . ונראה שהחידושים הללו לא היו לפני מהרי"ט ז"ל ע"ש . ומ"מ נראה שאותו הגדול מו"ה יוסף אשכנזי ה"י לפנינו הנוסחא בהך דכיני מתניתין כמו שכתבתי דאל"כ לא ה"י שולח יד להגיה :

משנה ו' **בתוי"ט** ד"ה בת קול כו' לא היינו סומכין כו' . לא ידעתי

מנין לו זה . ולעג"ד אינו נכון דלמה לא נסמוך על זה יותר ממה שסומכין על אמירת עכ"ס ועד אחד ואילו אתי נביא ואמר ודאי שסומכין עליו . ומה שהביא ראי' מתוס' (דף י"ד) תמיהני מאי זה ענין לכאן דהתם לענין פסקי הלכות אהמר כדמני טעמא משום לא בשמים היא . ולדעת הרמב"ם בהל' יסודי התורה פ"ט גבי נביא חייב חנק . משא"כ לענין מעשה שנטשה למה לא נהמני' וכלל מקום אמרינן אילו יבוא אליהו ועי' בס' בני דוד על הרמב"ם שם ועיין במשנה למלך פ"ט מהלכות אישות סוף הלכה ו' :

ס"ק מסכת יבמות :

מסכת כתובות

פרק ג' משנה ט"ז **במתני'** האומר פתייתי . עיין תוי"ט ולפרש כפשוטה של משנה היינו יכולין לפרש פ"י אחר בהאי קמ"ל . אמנם לפי הברייתא בגמרא ומאי דאמר עלה הובא בס' קול הרמ"ז ל"עשי"ש ובתוספות ואין הזמן מסכים בעוונותי לעיין כראוי :

פרק ד' משנה א' **בתוי"ט** ד"ה הרי הן של עגמא כו' .

אבל הראב"ד כו' . בילדותי כתבתי בגליון המשניות בקולר וז"ל האי אבל לא ידענא הכא דאינהו אבושת ופגס דאנוסה קאי אבל במפותה אפשר דמודי להראב"ד . אחר זה כתבתי שמהלתי בתשובת אבי אחי הגאון מוהר"א ז"ל סי' קמ"ו שחילק בזה . ובה"ש שכוונתי לדעתו . אמנם כעין רואה אני שהן הם דברי הר"ן בתוי"ט בקולר וכל מה שכתב זקינו הגאון ז"ל כלול בזה ותימה שנטעלס ממנו בא"ד ולא כבדו זו כו' . לא ידעתי מהו . דהא פשיטא דהן הם דברי הר"ן :

משנה ד' **בתוי"ט** ד"ה וזכאי במליאתה כו' הלכך הגמ"ר

למהדר ולמתני כו' . ולעג"ד דהתם תני וזכאי צבתו היינו בגופה ממש . והדר תני מאי דזכאי

פ"ה משנה ג' **במתניתין** או כולן . התוס' לא גרסי לזה וכ"כ מהרש"ל ז"ל ומהרש"א ז"ל התפלג על דבריו . ולעג"ד דברי מהרש"א ז"ל יותר מתמיהין ולא ראיתי להם דרך . ועיין בשיטה מקובלת שדברי מהרש"ל ז"ל הם דברי כל הראשונים ז"ל והכרעת ס' צ"ד לא מכרעא לעג"ד :

ברע"ב ד"ה או כולן כו' . עיין ס' צ"ד שהגיה ולעג"ד דהרב בא להוליא

יוס א' צפני הבעל הכתוב במשנתנו ועיין ברא"ה מה שפ"י על הירושלמי ודוק :

משנה ו' **בתוי"ט** ד"ה התלמידים כו' הקושיא שבמשנתנו

כו' . עיין צ"ד ויפה כוון ובירושלמי רב אמר אוכלת עמו מלילי שבת כו' לשון נקיה :

תוי"ט ד"ה העונה האמורה בתורה כו' . וקל"ת קשה כו' . לעג"ד בעי

למימר דהך הוא דמרומו בתורה ומקריא עונה ואי לא מקיים הוי מורד משא"כ ליל טבילה ויואל לדרך . וכן הא דאמר רבא בפסחים (דף ע"ב ע"ב) דאף על גב דמאז ומיובא איכא אינו בכלל העונה האמורה בתורה ואי לא עבד לא עבר בלאו דלא יגרע :

משנה ח' **בתוי"ט** ד"ה מטה כו' . ומסגי לה כו' .

עיין צ"ד :

פרק ו' משנה ה' **בתוי"ט** ד"ה אם יש בכ"ס כו'

ולא הזכיר שיש כו' . הכ"י קינר אבל בהגהת מרדכי הביא המחלוקת בירושלמי באורך ועיין שם טעמו מדוע פסק כהך מ"ד :

פרק ז' משנה ד' **במתניתין** שלשה יוליא

כו' . בירושלמי גרס שנים יוליא וכבר הרגיש בזה בצ"י סי' ע"ד וכתב שנראה לו שכן היתה גרסת הרי"ף והרמב"ם ע"ש ומ"מ ל"ע כיון דש"ס דידן עיקר בכל מקום כמבואר בפוסקים . ונראה דהאמת כדברי הר"ן

דזכאי בדבר שאינו גופה ואע"ג דמקבל גיטה נמי מיקרי שליט בגופה ומ"מ לא משעבד לה משא"כ התם דמשעבד בה . ואפשר נמי דהיינו טעמא דרש"י דלא אייתי כאן הירושלמי גבי זכאי עיין לעיל משום דזכאי צבתו היינו ששליט עלי' מענין זכיתי שהוא נלוז והתם גבי צושת ופגס פ"י רש"י משום ממון דהתם בעי טעמא לזכות בממון . ובחנם הטעה התוי"ט לעיל בדבור שלפני זה את המפרש :

בתוי"ט ד"ה ובהפרת נדריו כו' . ל"ע על התוי"ט שלא ביאר מה זכות יש

בזה לפי הירושלמי דלעיל ועיין רמ"ז וצ"ד :

בתוי"ט ד"ה ומקבל את גיטה וזכות יש לו בגט כו' . לא ידענא מאי בעי

לאשכותי הכא ליטנא דזכות דהא לא תני בקבלת גיטה ועיין רמ"ז . ולעג"ד כוון לא תני כאן לשון זכות משום דלא שייך למתני ב"י יתר עליו הבעל . אלא שסידור לשון

המשנה ל"ע קל"ת . ובהו היינו יכולין ליישב ג"כ מה שהקשה מכתובה אלא דמ"מ הוי ל"י

למתני כעין דתני ומקבל גיטה . אמנם באמת אין זה דומה דבגט סוף סוף אינה מלי ג"כ לאפוקי בע"כ כמו האב אע"ג שאין זה דומה לזה ואדרבא בהיפך מ"מ כבר יש שייכות בו לבעל כמו לאב משא"כ בכתובה :

בתוי"ט ד"ה וחייב במונותיו כו' ואני תמי' כו' . עיין צ"ד משנה י"א שחירץ

בזה :

(ש) **חויב העונה כו'** . ולעג"ד פשוט דלא קתני אלא מלתא דשייכא נמי

באב אלא דלא מחייב משא"כ עונה ודוק :

משנה ו' **ברע"ב** ד"ה האב אינו חייב כו' ובתו לאו דוקא

כו' . לכאורה ה"י אפשר לומר דלא מיבע"י קאמר דסד"א משום תנאי כתובה אלא

שבסוגיא יש אוקימתות אחרות עיי"ש :

תוי"ט ד"ה עד שתכנס כו' אין הלכה כתלמיד כו' . ולעג"ד אי משום

הא לא [איריא] דהא ר"י ור' חנינא נמי כר' אבי ס"ל ורב ור"י הלכה כר' יוחנן . גם גוף

הכלל הזה ל"ע עדיין . אלא דאי קשיא הא קשיא דהא מסקינן לכו בתובתא בגמרא :

הר"ן והה"מ ז"ל שהם ס"ל כאוקמתא דאב"י
 וכמו שכתב הרע"ב ג"כ. האמנם מה שלא
 פסקו כאידך אוקמתא וכדכתב הטור וגם
 דלאב"י מיהת הוי מחלוקת ואח"כ סתם
 משום דחזי שפיר הגרסא הנ"ל דבירושלמי
 וס"ל דמהכא מוכח דאוקמתא דאב"י עיקר
 ותגא ירושלמא שנה משנתו כרבנן ופסקו
 כוותי' ודוק:

סליק מסכת כתובות

מסכת נדרים.

פרק א משנה ב (ב) בתוי"ט ד"ה צמותא
 כו' וגירסת
 טור כו' מומי כו'. ב"מ (דף פ"ה ע"א)
 מומי עזובה דא':

פרק ב משנה א (א) בתום' חדשים ולי"ג
 דמוותרין
 כו'. לא ידענא מאי גראה ומאי ראי'
 מיייתי מדברי הר"ן אטו מי איכא מאן
 דפליג דעיקר היתר קאי על הדברים. אלא
 דהתוי"ט דייק דלא שייך למימר הכי וכבר
 סיים בספ"א מותר וכך הוי ל"י לשנות
 האומר כו' מותר וכדתנין בכולה פרקין
 דלעיל. והר"ן נדחק משום דסליק מאסורין
 פתח ונקט מותרין:

משנה ג (ג) ברע"ב ד"ה חייב כו' ויהי'
 נזיר ל' יום אם אמר
 הריני נזיר סתם ויביא קרבן. והוא קלור
 לשון הרמב"ם בפ"י המשנה. ושם פ"י שאם
 קלב זמן בכל א' וא' לרי"ג ג"כ מספר נזירי'
 בימים שקלב ופשוט הוא:

פרק ה משנה ה (ה) בתום' חדשים וקשה
 דא"כ כו'.

גם אני בילדותי הקשיתי זה ומלאתי אח"כ
 שכבר קדמני בס' באר אברהם בשם מרן
 זקני הגאון מ' העשיל ז"ל גם בספר קול
 הרמ"ז הרגיש בזה. ומה שתירץ בזה בתו'
 החדשים הנה לקח דרך לעלמו לפרש בדברי
 רבה החילוק כפי' הר"ן דיש חילוק בין

פ"ט דתרומות גדולי הקדש ומ"ט חולין
 ע"ט ועיין צב"י יו"ד סי' רנ"ז מה שהקשה
 בשם הראב"ד ומירץ בזה ולי"ע כ"כ בילדותי
 שוב ראיתי דבמחלוקת שנוי' במשילה פ"ג
 משנה וי"ו והתוי"ט שם רמז לכאן. ותמיהני
 שלא נזכר ממשנה דתרומות הנ"ל. ועיין
 מה שכתבתי שם בתרומות:

פרק י משנה ב (ב) בתום' חדשים
 ונ"ל

דהתוי"ט אגב שיטפא כו' יפה כתב דאגב
 שיטפ"י דהתוי"ט לא עיין כלל דנקט בהיפך
 דהא לדברא באמת לא פסקין כהך סתמא
 לפי מאי דמפרש הר"ן דהך סתמא קאי כו'
 אליעזר דלקמן ואין פסקין כחכמים כמ"ט
 בעלמו ועיין בר"ן ורא"ש ז"ל:

משנה ח (ח) בתום' חדשים ועי"ל כו'.
 באמת דברי רע"ב
 נכונים. ולא עוד דאטו איתני גדרה בלילה
 מיפר כל הלילה וכל היום לא הוי שמעיין
 זה:

פרק יא משנה ח (ח) בתוי"ט ד"ה לך כו'
 שבכל מקום

כו'. אני בעניי לא ידענא מאי בכל מקום
 דבתורה לא מלינו כי אם לך כמו שהביא
 בעלמו שני מקומות. ושכח עוד קודם לזה
 הנה הוא לך כסות עינים ובגביאים וכתובים
 רבות מאוד והנה בשמאל א' הלא טוב
 אנכי לך ובשיר השירים הרבה קורין לך אפי'
 במקום דכתיב לוי. ובמלכים ב' ד' הרבה
 פעמים לך. ובמלכים א' מה לך. כאשר
 נשבעתי לך. ובאיכה. ובתהלים רעוהי
 מובאות לך. וברות הלא אבקש לך מנוח
 אשר ייטב לך. ברוך ה' אשר לא השבית
 לך גואל. והמעשין יראה וימלא שהחילוק
 שבין זכר לנקבה במלה זו ולזכר קורין לך
 הכף בקמץ ולנקבה לך הלמד בקמץ זולת
 בסוף פסוק גם לזכר הלמד בקמץ ובדרך
 מליה אמרתי סי' לדבר אל תרבה שיחה עם
 האשה:

משנה י (י) במתנותין תשע נערות. עי'
 תשו' הרמ"ע ז"ל
 סי' ס"ו:

בתוספות חדשים ד"ה אבל הרמב"ם
 כו'. עיין הון עשיר וביט'
 דוד:

משנה יב (ב) בתוי"ט ד"ה ותהא נטולה כו'
 ויש לעיין בזה בתשו'
 מהרמ"ע מפאנו סי' קכ"ג (דף קכ"ד ע"א)
 ודוק:

סליק מסכת נדרים

מסכת נזיר.

פרק ב משנה ו (ו) בתוי"ט ד"ה וחכמים
 אומרים כו'.

עיין בדיון זה ברמב"ם ובהשגות פ"ח מהלכות
 נזיר הלכה י"ח:

פרק ד משנה ב (ב) בתוי"ט ד"ה מיפר
 את שלה כו'.

עיין בלחם משנה ובמשנה למלך:

משנה ד (ד) בתוי"ט ד"ה אם שלו כו'
 דכי אקני לה כו'.

ולפ"ז לריכין לומר דמתניתין רבנן ובדאקני
 לה. אבל לרי' יהודה דמשנה י"ב פ"ד דנגעים
 אמרינן בסוגיא כי משתעבד לה במידי דלריכא
 כו'. ועיין מ"ט שם:

(שם) בד"ה החטאת תמות כו' דאשה
 שהפר לה כו'. כבר השיגו

בזה בס' קול הרמ"ז דאין זה ברש"י כלל
 אלא דרש"י ז"ל קאי אשמעתין דלעיל ע"ט

ובאמת לדין דקיימא לן בעל מיגז גיז לא
 קשיא כלל כמבואר בגמרא שם. וכן הביא

המחבר ז"ל עלמו לקמן פ"ה משנה ג' בשם
 התו' אמנם מאי דמתרלין שם בגמרא להא

מתניתין אי אמרינן בעל מיעקר עקר ל"ע
 ע"ט תרי פירושי ברש"י וכן בתו'. ואפשר

שגזו כוון התוי"ט לפרש מאי דאמרינן בגמרא
 כיון דלריכה כפרה לחד גירסא והי' זה עולה

כהוגן והי"פ דאפילו מאן דאמר מיעקר עקר
 מ"מ כיון דאלו עברה ולא ידעה לריכה כפרה

שייך בה חלות הנזירות והויא כחטאת שמתו
 בעלי'. ובאמת שהוא נאות לפרש כך אלא

שלא

שלא נמלא זה לא ברש"י ולא בתוס'. ותמיהני
 כמה שכתב בגליון כאן בתו' חדשים שדברי
 תוס' כדברי התו"ט. גם ממה שפי' הוא
 ז"ל נראה ג"כ שנטעמה ממנו סוגית הש"ס
 דלעיל (דף כ"א ע"ב). ובעיקר תירוטו של
 בעל תו' חדשים יש לעיין דאדרבא משמע
 בכריתות ריש פרק ו' בסוגיא דהתם דכל
 טעולה בדעתו שאפשר להתבטל לא סמכה
 דעתו ולא מקדישו לגמרי ואפשר הי' לחלק
 ולומר דהכא שאני כיון שמהרה כ"כ להפריש
 קרבן דעדיין לא נריכה לה גמרה ומקדשא
 וכן לקמן גבי מדיר את בנו כעין דאמרינן
 התם במפריש ב' חטאות לאחריים מ"מ מה
 שכתב ליישב מזה בפ"ג דטוטה משנה וי"ז
 לא ידעתי לו מקום כלל גם פה לא יתכן
 דאטו מי לא עסקינן שהפרישה בהמתה בסמוך
 לסוס נזירתה ואז נודע לבעל והפריש. אבל
 באמת כבר תירלו תוס' ז"ל דכל דאיהו לא
 הדר מדעתו החטאת סמות אחרי שלדעתו
 יתקיים הענין. ועדיין לריך לבון :

בתוספות חדשים ד"ה ונעלם מן הר"ב
 וכו'. כבר הקדמו בם' קול
 הרמ"ז :

משנה ז **ברעיב** ד"ה אמר ר"י ואלו
 היו בניס כו' וזה כו'.
 מוכח דס"ל להרב דלא נפטמה בעיא דרבא
 דשמעתי ועיין ברמב"ם פ"ח מהלכות נזירות
 הלכה ט"ז :

פרק ה מ"ג **בתוי"ט** ד"ה מוכה כו'
 דחיי' בעלמא .

אבל דברי הר"ב ל"ע :

(סס) ד"ה תלא כו'. מה שכתב בזה בתוס'
 חדשים מדברי הרמב"ם והתו'
 כבר הרגיש בזה בס' עץ חיים המועתק
 כאן. ומ"מ הדברים קשים מאוד. דסתמא
 דגמרא דלעיל (דף ו') משמע דפשיטא
 לתלמודא דאי עקר מעיקרא תלא ותרעה
 בעדר ובקושי תירלו סס למאן דאמר מעיקר
 עקר גבי בעל אמאי החטאת תמות עיין
 פרק דלעיל משנה ד'. גם מה שהקשה
 ממדיר בנו הקטן לא על התו' תלונתו כי אם
 על הש"ס דלעיל דמאי בעי למפשט אי"כ

תקשה לי מתניתין דמדיר בנו [ועיין לעיל].
 האמנם נלענ"ד דמדיר בנו אין לו דמיון כלל
 דאין כאן התרה לנדר שהרי המוחה לא נדר
 אלא שהוא מתבטל מאליו [אלא שיש לעיין
 בכריתות] משאי"כ בעקירת החכם ועקירת
 הבעל למאן דס"ל מיעקר עקר הנדר מעיקרו
 כמאן דלא נדר וזה ברור. שוב מלאתי
 בדידיא בירושלמי לעיל גבי אשה כתב בפשיטו'
 האי טעמא :

פרקו משנה ט **בתוי"ט** ד"ה כיון כו'
 דלא כר'
 אליעזר כו'. לפום ריהטא נראה דגרם הרב
 ז"ל הכא ר' אליעזר והיינו בן שמוע כידוע
 וכן הי' נראה לכאן דהי' מחבריהון דר'
 שמעון אמנם בכלהו הני עניני גרסי' בכלי
 תלמודין ר' אליעזר והוא ר' אליעזר בן
 הורקנוס וכ"ג ג"כ בירושלמי ועיין בירושלמי
 דסוף פרקין :

פרק ז משנה א **בתוי"ט** ד"ה יטמא וכו'
 וסאלני כו' .

עיין מ"ש בזה בתוס' חדשים ומ"ש מענין
 שאלה כמר הקדמו בם' קול הרמ"ז והבליטו
 בנשימים ועיין בם' הון עשיר שהביא משם
 הירושלמי שהקשה הקושיא של התו"ט ומה
 שתייך הירושלמי ועיין מה שנדחק ליישב אמאי
 לא תיך משום דאיתי' בשאלה ולדידי נראה
 דרבנן דהשיבו לדרי' אליעזר לשיטתו השיבוהו
 למאי דאיתא בערכין דר"א ס"ל אין שאלה
 בהקדש ע"ש פרק שום היתומים ולעיל
 במכילתין (דף ט) מסקינן דלמד' אין שאלה
 בהקדש אין שאלה בנזיר ולכך לא תאקשי לי'
 מ"ש אלה מיהו כבר בילדותו הקשיתי לשאל
 על זה מההיא דמכלתין (דף ל"ב ע"ב) על
 דאמר רבה שפסוהו רבנן לר' אליעזר ואקמוהו
 בשיטתיהו עיי"ש וכן מסוגיא דמ"מ חגיגה
 (דף י"א ע"א) תניא ר' אליעזר אומר כו'
 וריתי ליישב בזה דברי הרמב"ם ז"ל בערכין
 ויש לעיין בזה הרבה. ומ"ש בתו' חדשים
 מזד קטן אוכל כבלות יש לחלק בפשיטות'
 ואין להאריך. ועיין עוד בם' עץ חיים ובם'
 לחם מן השמים :

משנה

משנה ב **בתוס'** חדשים ונראה לי ראי'
 כו' ופירש"י ראש אדם
 כו'. במחילה מכבודו שגה ברוחה דרש"י
 פירש עור ראש אדם שמתין אותו בראשן
 וכהיא דר' ישמעאל שהביאו התם וכן
 פירש הערוך ודבר הלמד מענינו דעל מתניתין
 דהתם מתניא ובמוסף הערוך כתב שכן
 נקרא הראש בלשון יוני מיהו המדקדק
 בלשון חכמים יראה דלראש עלמו קרי
 קרקפתא ולעור קרי קרקפלין. ולדעת הרב
 הזה הי' לו להקשות אמאי לא פשיטין לי'
 בגמרא מהתם דהא תנו רבנן הוא בריתא
 שגויה כמ"ש בעלי הכללים. אמנם האמת
 שהוא העור וכדכתיבנא ועור האדם כבשרו
 ומטמא בכזית קודם עבוד מלאווייתא
 ולאחר העבוד מדרבנן כמבואר סס בגמרא
 ופסקי רמב"ם ז"ל פ"ג הלכה י"א :

משנה ד **במתניתין** אמר ר' אליעזר
 כו'. כן מלאתי גם

כן בנוסחת הגמרא. ולפי מאי דתניא בגמרא
 א"א שהי' זה ר' אליעזר סתמא דבבבלי
 תלמודין שהוא ר' אליעזר בן הורקנוס רבי
 דר"ע ור"ע רבי דר"מ עיין. ומלאתי
 בירושלמי גרם ר' אליעזר בלא יוד וגרם ר'
 אליעזר אמר משום ר' יהושע. וכן נראה
 שעליו השיב ר"מ שהי' חברו של ר' אליעזר.
 וכמדומני שראיתי בספרי הסוגיא כל מקום
 שאמרו ר' פלוני אמר משום ר' פלוני הי'
 תלמודו ועכ"פ נראה שהוא ר' אליעזר ב"ש
 תלמיד ר"ע חברו של ר"מ :

סליק מסכת נזיר

מסכת סוטה

פרק א משנה א **בתוי"ט** ד"ה ר' יהושע
 כו' ואכתי קשי'
 לי כו'. עיין תשו' מהרי"ט ס"ב חלק
 א"ע סי' א' (דף ה' ע"א) :
משנה ג **ברעיב** ד"ה ושבאו עדים כו'
 הם במדינת היס כו'.
ה"א
 5

מאי דקשיא מזה לר' שמעון דפ"ג משנה ה'
 כבר תירלו בגמרא דמלתא דלא שכיחא הוא
 עיין (דף ו' ע"ב) וריש (דף ז') :
 מ"מ) בתו' חדשים ולפי שגנב כו' ל"ע
 כו'. גם אני מאז כתבתי בגליון
 משניות שלי ויש לדקדק למה לא נקט הק'
 דשלשה לבבות ברישא כו' ואפשר דממעשה
 דיואב אינו ראוי כל כך דאפשר דיואב
 עשה זאת לכוונה זו אבל עדיין אינו
 מוכח כי מאת השם היתה זאת לשלם מדה
 כנגד מדה אבל הסבת הנערים דאחרמי
 שכוונו עשרה לדעה אחת [דודאי לא היו
 לריבי עשרה כדי להמיתו] נראה כי מאת
 השם היתה זאת לכוון המספר במדה כנגד
 מדה ועדיין לא הוגח לי :

פרק ב משנה א **בתוי"ט** ד"ה כדי
 ליגעה כו'

דר"ש דריש טעמא דקרא כו'. ל"ל ואע"ג
 דר"ש הוא דדריש טעמא דקרא עיין בתו'
 ומה שתירלו בזה כיוולא בו כתבו הכללים
 בשם ר"י :

ברעיב ד"ה תחלתן וסופן כו' דדמי להקריבוהו
 נא לפתחך. ל"ע דלמה לי' האי
 טעמא דיהבינן בגמרא לאוקמי למתניתין
 כר' יוסי ב"ר יהודה אבל למאי דקיי"ל
 הלכה כר' מחברו דאין עושין כלי שרת עץ
 וכ"פ הרמב"ם פ"א מהלכות בית הבחירה
 הלכה י"ח לענין של עץ ע"ש אין אנו לריבין
 ואפשר דעל טעם ההבאה בכלים של כסף
 קאי אמנם בגמרא לא משמע כן וגם ליטנא
 דהרב דייק דכריב"י קאי. ונראה דליטנא
 דמתני' דייק טפי דחוזר וקתני בכפיפה מלרית:
פרק ג משנה ב **ברעיב** ד"ה ר' שמעון
 אומר כו' :

ואין הלכה כר' שמעון. לכאורה ל"ע דהא
 הוי"א מחלוקת ואח"כ סתם במשנה ד'
 לקמן ודוחק לומר משום דמתניתין דהתם
 לאו ר"ש הוא אלא ר"ע. ועיין בע"ז פ"א
 משנה ט' כלל מחורש בענין סתם ואח"כ
 מחלוקת :

משנה ד **ברעיב** ד"ה אינה מספקת כו'
 דסבר כר"ש כו'. עיין
 תוי"ט

תו"ט והא דלא מוקי ל"י כ"י ואל"כ דהנ"ל
 עיין בתוספות :
 משנה ה) **במתניתין** מדהה אחת כו' .
 ול"ע לע"ד מההיא
 דאין האיש מנוקה מעון . ויש ליישב דלא
 חשדי ל"י בהא דא"ה לא הוי משקה לה .
 שוב מלאמי בספר משנה למלך פ"ב מהלכות
 סוטה הלכה ח' שעמד בזה והביא סברא
 הנ"ל בשם הרא"ש וע"ש פלפול ארוך :
 משנה ו) **בתו"ט** ד"ה ואלו כו' . מה שכתב
 בזה בתו"ט חדשים ליתא
 לענ"ד דהא בגמרא שם נמי משמע בהדיא
 דאם בתחלת נתינה בכלי היטה ראו"י מפני
 הספק שפיר קדשה וגרפת מדינא ולא מקשה
 אלא משבחו לה עדים ולמאי דאמרינן דאין
 המים בודקין אותה עיי"ש והירושלמי מקשה
 מאמרה טמאה אמי ולכך מדמה ל"י או
 לחטאת שמתו בעלי" או לאשם תלוי ולפי
 דברי הרב אפילו אם נאמר דלא כרב ששת
 תקשי נמי דהא מופשט פשיטא ל"י דאם
 עד שלא קדשה בכלי תפדה ע"ש ברש"י
 ועיין בירושלמי ודוק ותו דהך דינא דהרמב"ם
 דאפי' קרב הקומץ הוא מן הירושלמי
 כמ"ש הכ"מ דס"ל דפלוגתא הוא [ומה
 שהקשה המפרש קרבן העדה דמשמע
 דאיבעיא הוא ורא"י משבת ליתא כפי מה
 שהביא הוא דהתם הגירסא אמר ר' אילא
 והכא הגירסא ר' אילא אמר] וא"כ קשיא
 לירושלמי גופי' אמנם דברי הרמב"ם
 גופי' בהאי דינא ל"ע עיין בס' קרבן
 העדה שם וכבר הרגיש בזה בס' פ"ח
 מ"ח :

פרק ה' משנה ה) **בתו"ט** ד"ה ועדיין
 הדבר שקול
 כו' דמשמע הכי ומשמע הכי כו' . ול"ע
 בנדריים (דף ל"ב ע"א) דמקשינן בפשיטות
 והא כתיב בלמ"ד אל"ף . שוב מלאמי בס' נאות
 יעקב בקונטרס מענה לשון אות ל"י שהרגיש
 בזה אלא שהעמיד קושייתו על פי הרמב"ם
 במשנתנו ותמיהני שלא על הרמב"ם תלונתו
 ועיין עוד שם מ"ש בעניינים הללו :
 פרק ח' משנה ג) **במתני'** רבי אליעזר .

לריך לומר אלעזר וכן הוא בירושלמי :
 פ"ט מ"א) **בתו"ט** ד"ה ר' יהודה אומר כו'
 יש סדר למשנה כו' . ועי' בס'
 יד אהרן א"ח סי' תמ"ה במה שרשמתי בגליון
 משניות הללו בפסחים פרק ז' משנה ד' :
 מ"ב) **במתני'** שרובה עכו"ם . לכא"ל ל"ע
 למה ל"י רובה תיפוק
 ל"י דעכו"ם חשודים על שפיכות דמים
 ובגמרא כי ימלא פרט למלוי ועיין בתו"ט
 ובבאר שבע גרם פרט לממלא את עלמו .
 ולפ"ז ה"י אפשר לחלק קלת ויש להאריך בזה
 ועיין בספרי פרשת שופטים . שוב עיינתי
 ברמב"ם כתב כמלא סמוך לספר או לעיר
 ש"ש בה עכו"ם ולא נקט רובה ולא ראייתו
 עד כען מ"י שדקדק בזה על דברי רמב"ם
 ז"ל ועיין בספרי הנ"ל . ומה שהעתיק הרב
 תו"ט ז"ל מדברי הסוס' פרק הנחנקין
 עיי"ש בתו"ט עלמס ועיין בבאר שבע ועיין
 בחדושי הר"ן לסנהדרין שנדפסו מחדש
 ובחידושי ריב"ז למכות שנדפסו ג"כ בכרך
 ההוא הנקרא בשם חמש שיטות :

ס"ק מסכת סוטה

מסכת גטין

פרק א' משנה ה) **בתו"ט** ד"ה כשרות
 כו' לענין
 טענת פרעתי כו' יש חולקין גם בזה ויש
 אומרים דאפילו ממשעבדי גבי . ועיין בכל
 זה באורך בח"מ סי' ס"ח :

פרק ב' משנה ה) **במתניתין** וסומא .
 ז"ע
 דעריב ותני להו בהדי הנך דפסולין אפילו
 ע"י קיום בחותמו . משא"כ בסומא כמבואר
 בפוסקים ומלאמי בתשובת הב"ח סי' ק"ב
 שרלה ללמוד באמת דלעת הרמב"ם אפי'
 נתקיים בחותמו פסול . מיהו סברתו שכתב
 שם ל"ע לענ"ד . ותו דמ"מ הני אפילו
 בא"י פסולין משא"כ בסומא . ותו דהני פסולי
 דאורייתא

דאורייתא והאי מדרבנן מיהו זהא אשכחן
 כי האי גוונא בכמה מקומות :
 פרק ג' משנה ז) **ברע"ב** ד"ה או הלוי
 כו' או העני
 כו' . עיין משנה למלך ריש פ"ז מהלכות
 מעשר מה שפלפל בזה :
בתו"ט ד"ה לריך לטול כו' אין רשותו
 מועלת כו' . וטעמא דכבר פקע
 חובו והוי ל"י כמתנה ובמתנה לא תקינו
 רבנן אבל מלוה בב"ד אפילו לא הניח יורשין
 לוקחמן המתנות עיין כל זה בחדושי הרשב"א
 ודלא כמו ז"ל ועיין ברמב"ם ל"ע דלא
 הביא הך בריתא כיון דאיהו מפרש ל"י
 ארישא וא"כ מתני' לא פליגא על בריתא
 עיין ברשב"א ואפשר דלישא דמתני' נקט .
 קלרתי לעיל וכ' הך בריתא והוא בריתא דראב"י
 עוד הביא הרשב"א בשם הירושלמי בירוש'
 כהונה ולוי' אבל בירוש' עני אין עניני נחלה
 ולכאורה לפי מה שפירש הרשב"א לעיל
 ל"ע שוב מלאמי בס' קרבן העדה שהרגיש
 בזה :

(שם) **בד"ה** אינו לריך כו' ובדוקא נקט
 כהונה ולוי' כו' . ל"ע דהכא
 במת מיירי ובמיתת אפילו בעני עבדי רבנן
 תקנתא וא"כ למה נקט רש"י כהונה ולוי'
 ואפשר משום דנקט במתני' יורשים ובעני
 זמנין דירשים עשירים נינהו כדכתב רש"י
 ז"ל בגמרא גבי ראב"י אבל דברי הרב
 תו"ט ל"ע :

פרק ה' משנה ג) **בתו"ט** ד"ה לאכילת
 פירות כו' ופי'
 הרב נדחה כו' . עיין תוס' חדשים וגם
 א"י הרגשתי זו וז"ל בגליון המשניות .
 דברים הללו תמוהים הם למעיין שם ועיין
 בל"מ על הרמב"ם והדברים ארוכים ע"כ :
 משנה ה) **בתו"ט** ד"ה שאוכלת בתרומה
 כו' ול"ע כו' . ועי' בהלכו'
 גדוהות יבמות (דף נ"א ע"א) דמשמע
 דאוכלת אפי' בתרומה דאורייתא :

(שם) **בד"ה** לרבים וכו' ומשום כך בבלי
 כו' . ובגמרא דילן אדרבא
 משמע בהיפוך שם מדאלטרין למאן דאמר

עשרה משום דכתיב עדה משמע דכל היכא
 דלא שייך הך טעמא וקתני רבים סגי
 בשלשה וכמ"ש כל הפוסקים גבי נדר שהודר
 ע"ד רבים ויותר מזה גבי שבעת שוא
 דאמרינן נשבע לשנות את הידוע אמר עולא
 והוא שניכר לג' בני אדם עיין שבעות
 (דף כ"ה ע"ב) :

פרק ח' משנה ו) **ברע"ב** ד"ה הלכו
 והגלתי מלמא כו' . עיין משנה א' פ"א
 דיבמות בתו"ט :

בתו"ט ד"ה וכל הדרכים כו' ואעפ"כ
 כתב כו' . לענ"ד דלכך האריך
 הר"ן בלישני' וכתב שנשאח בגט פסול שעושה
 וולדה מן השני כו' שהי' לו לומר בקיבור
 שולדה מן השני ממזר כו' אלא דכוונתו
 דכיון שאם הי' הגט פסול מדאורייתא הוי
 בנה משני ממזר דאורייתא וגזרו ג"כ על בנה
 הראשון ולכן אף בפסולא דרבנן גזרו כעין
 דאורייתא מה שאין כן הכא ודוק :

פרק ט' משנה ח) **במתני'** וכך היו נקיי
 הדעת . יש
 גורסין זה אחר כתב חגיבתו ומיכתה כשר
 ועיין בתו"ט לקמן ד"ה כתב שהביאו :
 מ"י) **בתוס'** חדשים ד"ה ולי נראה כו' .
 כבר הקדימו הרמ"ז ז"ל :

ס"ק מסכת גטין

מסכת קדושין

פרק א' משנה א) **במתני'** היבמה נק' ית
 כו' . הך
 קנין לא דמי לקנין האשה דהתם מיירי
 בתחלת הקנין לשווי' ארוסה . קודם לזה
 אינה קשורה זו כלל משא"כ ביבמה אלא
 דלא נפקא מיני' דמ"מ בעי למתני דשייך
 בה קנין . אלא דמ"מ הא קשיא לי דקתני
 סיפא וקונה את עצמה כו' והא לא דמיא
 לכולהו הנך דאיירי בהו האי מתניתין כלל
 דכולהו הני קונין א"ע בתר דנקי' בהנהו
 דרכים

דרכים המצוהרים בהם משא"כ היבמה דבחר כך קנינה דאירי צ"י מתניתין לא קניא נפשה בחליה אלא כשאר נשים בגט ובמיתת הבעל :

בתוי"ט ד"ה היבמה כו' תימא דלא תני כו' . עיין במה שכתבתי לעיל . דה"ל אפשר עפ"י ליישב קל"ה . האמנם קושי' החוס' הלזו ל"ט לעג"ד דהא ודאי לא אלתריך למטוטי כיון דביאה גופה חד מהנך דלעיל ונקטי' לחודא ושכך לאיך ממילא אימטו וכן בספ"א דנקט מיתת היבם ושכך לגט דאתני לעיל בהדיא דוק ואין זמן לעיין במפרשים אם דברו מזה שוב מלאתי שדיבר מזה קל"ה דה"ל הרמב"ן ז"ל :

מ"ג בתוי"ט ד"ה ובלבד כו' ותימה כו' . לעג"ד אין כאן תימה דהר"ב לא נחית הכא לפרושי איך לריך שיאמר הא"ש לעבד דלאו בדדי' קאי אלא שריך שימנהו באופן שאין לרצו רשות בו למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' וכן לעיל ולכך שינה הלשון ג"כ לעיל וכתב ואפי' על מנת שאין לרצו רשות בו ולא כתב אפי' באומר לו ע"מ שאין לרצו רשות בו כלישנא דגמרא ולכך סיים שם דאין קנין לעבד בשום נד' וזוהי י"א הרב נקי מכל מה שהקשה עליו המחבר ז"ל :

משנה ז **בתוי"ט ד"ה** וכל מלות האב כו' בדבר הלכה כו' . הוא תמוה דהרי בערוצין (דף ל"ב) שמלבד שחלק רבי על דברי אביו בכמה מקומות עוד אמר כראין דברי מדברי אבא וכ"ש שמלינו בש"ס שמוטר לחלוק על אביו ורצו ול"ט שוב מלאתי בס' יודה לדרך על רש"י ריש מס' קידושין שתמה ג"כ בזה . עיין עוד בס"ז סו' ר"מ : **מ"ט בתום** חדשים ד"ה ול"ט כו' כבר קדמו הרמ"ז ז"ל :

פרק ג משנה ה **בתוי"ט ד"ה** והוכר עוברת כו' והרמב"ם בגמרא כו' . מיהו בכל הפוסקים משמע דזה אינו מן המשנה עיין בצ"י אה"ע סו' מ' גס בתלמוד ירושלמי מוכח בהדיא דליפתא במתניתין דאיתא התם עלה דמתני'

תני ר' חייא בת יומא מתקדשת בכסף בת שלש שנים ויום א' מתקדשת בביאה אמר ר' מנא מתניתא אמרה כן וכן האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה לא אמר כלום מפני שאינה בעולם הא אם היתה בעולם הרי זו מקודשת הרי לך בהדיא דדייק ממתניתין דבת יום א' מקודשת ולא זולת ול"ט . מיהו הרואה בלשון פי' המשנה להרמב"ם יראה ש"ס כאן חסרון עיקר הענין :

משנה ט **בתוי"ט ד"ה** ואמר קדשתי כו' ואין נראה שנתכוונו כו' .

דברי הרב ז"ל שגזו ממני אמאי דחק נפשי' לומר דהרמב"ם והר"ן ז"ל אורחא דמלתא נקטי דהא ודאי הך דינא דנקט הוא ז"ל אינו ענין למשנתינו כיון דעיקר טעמא דר' יוסי משום דלא מחית אינש נפשי' לספיקא כדכתב הוא עלמו ז"ל לקמן בד"ה דברי ר"מ משמא דגמרא וא"כ היכא דפירש שמה בשעת מעשה מאי ענין זה למאי דמחית נפשי' לספיקא הא מתחלה לא מחית נפשי' לספיקא א"ע"ג דאמר נמי גדולה וקטנה שזה אינו מעלה ומוריד כיון דפירש שמה בהדיא והשתא מספקא לן איזו מהן קידש ודאי א"ע"ג דאמר שיועד בודאי מן הגדולות או מן הקטנות קידש וקרי לה גדולה או קטנה בההיא שעתא ודאי ספק גמור הוא ולא קא פליג ר' יוסי עלי' דר"מ כלל בהא אלא כשאמר סתם את בתי הגדולה ובהא ספוקי מספקא לי' דבזה קאמר ר' יוסי דלא מחית אינש נפשי' לספיקא . והרמב"ם ז"ל פסק כר' יוסי ומאי שייאטי' דהרמב"ם והר"ן ז"ל לענין המקדש ולנאמנותו ולענין פירש שמה שאין כאן מקומו . ואין זה ענין לגדולה וקטנה אלא שדין זה הוא שאלה בפני עלמו . מי שבא ואמר קדשתי אחת מצבותי לפלוני ואינו יודע איזהו א"ש נאמן המקדש לומר זו היא שקדשתי ובנוף הדין יש להחלמד עיין בל"ט אבל אינו ענין למשנתנו ולדברי הרמב"ם והר"ן ז"ל כלל . זה ברור לעג"ד :

פרק ד משנה ד **במתניתין לוי** וישראלית הכי גרסירש"י והרע"ב ואירי כהנן כמ"ס התוי"ט . אב"ר הרמב"ן

סדר נזיקין

כל דברי המחבר הזה היו כתובים על גליונות המשניות שלו דפוס אמשטרדם פרופס כמבואר בהקדמה ועל השער של סדר נזיקין הי' כתוב בכ"י בן המחבר הרב הגאון האב"ד ור"מ דק' לונדון בזה"ש משניות הללו שייכים לאאמור"ר הרב הגאון המפורסם נ"י ע"ה פ"ה כמוהר"ר צבי הירש נ"י אב"ד ברלין והמדינה יע"א ומצ"פ לק"ק מיץ יע"א וזאת לדעת מה שכתוב בהגליון תורה סאתו תצא ולפעמים רשם צב"א היא התימנה צבי בן ארי' . לראי' באעה"ח הקטן שלמה בן הגאון הגדול הנ"ל עכ"ל :

מסכת בבא קמא

פרק א משנה ג **בתוי"ט ד"ה** ועל פי עדים וכו' וא"ת ומ"ש וכו' לדעת רבינו יקר המובא בצ"י בחומ"ס סו' ל"ד נישא . ותמיהני על הצ"י בחומ"ס סו' ל"ד מחודש כ"ב שהקשה עליו ואדרבה הו"ל לסיועי מינ' . אלא לדרך טעם אהנך דממוגא ניקהו אמאי לא נכשרינהו כשאר דיני ממונות :

פרק ה משנה ד **ברע"ב ד"ה** שור שהי' מתכוון וכו' שאין חייב וכו' והא דלא קתני לי' לעיל פ"ג משנה ד' (דף ל"ד ע"ב) כבר פירשו בחוס' שם דהנך דמבוארים לקמן פ"ח מ"ב לא קתני להו התם :

מ"ז ברע"ב ד"ה לכלאים כו' לענין פסק ההלכה כו' . דעתו כדעת הרמב"ם אבל יש חולקים ועיין בחומ"ט בכלאים פ"ח משנה ב' :

פרק ו משנה ה **בתוי"ט ד"ה** הצירה כו' בדברי הימים כו' . ועוד בכמה מקומות . עיין בקוקרדנליא ועיין רפ"ג דפרה ובערות :

פרק ז משנה ז **בתום** חדשים בד"ה וכ"פ רש"י וכו' . כבר הרגיש בזה בס' בית דוד והמגי' כאן

הרמב"ן ז"ל גרס לויס וישראלים דהיינו שהם לריכים לבדוק יותר ולהכי מקשה בירושלמי לא נמלאת מחמיר בישראל ומשני קנס הוא שקנסו שיהא אדם מדבק בשבטו ובמשפחתו וכתב שזו היא הנוסחא דווקנית ושכן גרס ר"ח ז"ל עיין בס' המלחמות מה שפי' בזה ועיין בר"ן ז"ל ובהרב המגיד ז"ל :

ברע"ב ולא נאמרה חוב בדיקה זו כו' . הכי מסקינן בגמרא לרבנן מיהת ועיין בר"ן ז"ל :

מ"ח בתום חדשים ד"ה לא ידעתי כו' . אין כאן מקום לדבריו דאין קושיה התוי"ט דמדמיירי בחייבי לאוין ע"כ לאו בפסול קהל מיירי . אלא דאי הוי מיירי בדלא תפסי קידושין הוי מוכח דמיירי הכא בפסולי קהל . אבל כיון דלא מיירי רק בחייבי לאוין א"כ מנא לן דנאמן גס כן בפסולי קהל . ובאמת אני בעניי גס טרם רואי דברי התוי"ט עמדתי בזה וגם על זה דקרא בממזר מיירי ולא נחה דעתי בו . אלא דדחיק ומוקי אנפשי' . ובמ"א כתבתי בזה ובמה שיש לתמוה על הסמ"ע ז"ל :

(סס) בדבור השני ול"ט כו' ואין אדם נפסל ע"י עלמו כו' . תמיהני עליו ששכח הסוגיא במקומה ביבמות דמשם למדו שאם יש בן לבן דאינו נאמן דאמרינן שם נאמן אתה לפסול עלמך ואי אתה נאמן לפסול את בניך ואי משום דאין אדם משים עלמו רשע הרי אפשר שנבעלה באונס ואדרבא לבדי דנפשה ודאי דמה מגא אי לית לה בעל עיין סוף גדרים :

משנה י **בתוי"ט ד"ה** מביא כו' כבר כתב המגיד כו' . ועיין בר"ן ז"ל שמירך באופן אחר :

מ"ד בתוי"ט ד"ה רבי יהודה אומר כו' . טוב שבטבחים כו' . כבר הקדימו בזה הרמב"ן ז"ל בפרשת כי תלא גבי שלוח הקן . ובאמת הוא נראה לעין :

סליק מסכת קדושין . וסליק סדר נשים

כאן בגליון הלך כתב מה שכתב ואין טעם בדבריו ולי נראה שהוא ט"ס ולריך להיות עמם כלומר שמה יבואו עמם כעדשה ויעופו על הקדשים ויטמאום :

פרק ט משנה א) בתוי"ט ד"ה דמי פרה וכו' והא דלא קאמר דמי פרה מעוברת וכו' וצירושלמי גרם מעוברת לילד רחל טעונה ליגזו ועיין נוסחא שבהראש ז"ל :

סליקא מסכת בבא קמא

מסכת בבא מציעא

פרק א משנה א) בתוי"ט ד"ה שנים אוזון וכו' איך בכל קוטן וכו' עיין מש"כ הרמ"ז ולעג"ד דהכא שאני דתרווייהו תפסי ודאי נראה שא' חופס טליתו של חבירו ודע דדעת רוב הפוסקים דלא כרמב"ם בזה ועיין ש"ך חו"מ סי' קל"ח ס"ג ומ"מ דבריו שם ל"ע וג"מ לדינא בין הרמב"ם וש"פ דתפסי שניהם עד האמצע . אי"נ שאינו רולה ליטבע על השאר ומחל ליה בלא שבועה :

פ"ג בתוי"ט ד"ה המושב כו' הו' דבור ולא בלב כו' וכן כ' רש"י ריש מנחות ע"ב ד"ה אבל מחשבה דלא מונכרא עיי"ש :

פרק ה משנה ה) במתני' כל דבר שהוא עושה ואוכל קן הוא הנוסחא בש"ס ובכמה משניות . אמנם במשניות עם נקודות ד' פרופס הגירסא שדרכו לעשות ולאכול . והיא נוסחת המשנה שצירושלמי ודייקא היא לעג"ד . ולא דמי לדלעיל פרק ב' משנה ז' דהתם אשעת העש"י קאי ומה לי אם הוא דבר שדרכו לעשות אם רואה שאינו עושה ימכרנה . אבל הכא אשעת שומא קאי ששמן דבר שדרכו לעשות שיעשה וכן העתיקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם ואריך :

פרק א משנה ח) במתני' ר' אליעזר ז"ל אלעזר עיין ברע"ב ובגמרא :

פרק י משנה ג) בתוי"ט ד"ה נפתחה כו' אינו חייב לתקן כו' . דהא עלי"י זו קאמר וכמ"ש הרע"ב לעיל פ"ח משנה ט' . כ"ד :

סליקא מסכת בבא מציעא

מסכת בבא בתרא

פרק ב משנה ד) בתוי"ט ד"ה לא יסמוך כו' ולפירושו אני תמה כו' . ואני בעניי תמה על תמיהתו חדא דלכך הביא המרדכי ז"ל מכתובות ולא הביא המשנה במקומה אלא משום דהתם בכתובות מיייתין לה למילף מינה לענין עדות כדאמר רב סהלא התם וילוף לה מדר"מ וע"כ אי משום דהלכתא כר' מאיר אי משום דר' יהודה נמי מודה בכל מקום לכך מהתם וכן מלאתי בשטה מקובלת עיי"ש . ותו דהתם משום זכירה לחוד אייתין עלה שפיר קאמר ר' יהודה דלי"ש זמן קרוב ל"ש זמן רחוק כל זמן שאין אדם זוכרה משא"כ כאן דמשום דושהא הוא ודאי הישיבות תלוי באורך הזמן וחדא שיעורא איכא . וכיון דחזיק דלר"מ סתם ששים שנה זמן גדול ואריך הוא . איכא למימר דבמקום שזכר ישיבה הוא ששים שנה וע"כ חדשה כעין דשנין התם ואע"ג דאין רא"י לדבר זכר לדבר משא"כ לענין אין אדם זוכרה אין טעם למשנתיו כ"א בדוחק . שוב מלאתי בס' בני שמואל הלכות עדות סי' כ"ח שהביא פלוגתא הפוסקים אי הלכתא כר"מ או כר"י ע"ש :

פרק ט משנה ב) ברע"ב ד"ה ילדה זכר כו' . הכא בשכיב מרע כו' . עיין מ"ש ההוי"ט בשם הנ"י ומ"ש עליו בתו' חדשים ודבריו בתיורולו מעורבבים וא"א לעמוד עליהם אבל הדברים הם

הם פשוטים למעיין בגמ' דבדק קמ"א מסיק סתמא דגמרא דטעמא דברי עדיפא לענין הרווחה . ושמואל אמר דלהכי נקט בבת טפי במצרכת כמו שהביא הרב המג"י ובדף קמ"ב ע"ב פלוגי בטעמא דמתני' דאע"ג דהוין דשל"ל ואיך קני וקאמר שמואל התם דהמזכה לעובר קני ור' יוחנן אמר המזכה לעובר לא קני וא"ת משנתנו משום דדעתו של אדם קרובה אלל בנו והכי מסקינן הלכתא וכן פ"י הרע"ב . והא"א הוא דקשיא לי לגי' מאי יועיל דדעתו קרובה ומוקי לי' בשכ"מ כמבואר בדבריו אבל שמואל לטעמי' דסבירא לי' המזכה לעובר קני וא"כ ודאי לענין קנין אין חילוק בין בריא לשכ"מ ואין כאן קו' כלל ונראה שמהרש"ם כוון לזה אבל נהערבבו דבריו ולא ידעתי מהו גם לא הו' לו להביא דרך קשיא ותיורן :

פרק ד משנה א) ברע"ב ד"ה לפיך כו' . שאין ארבע מיתות כ"ד כו' . נראה דעת הר"ב ז"ל מבוארת דדוקא ד' מיתות ודלא כהרמב"ם פכ"ד מהלכות שבת ועיין בא"ח סי' של"ט ועיין באחרונים שם ובתשובות אמונות שמואל סי' כ"ד . ועם כל מה שכתבו בזה לעג"ד הוא נגד סתמא דתלמודין . ופשטן של דברים כדברי הרב ולדעת הרמב"ם ז"ל משום מובל כמ"ש המ"א ז"ל :

משנה ב) בתוי"ט ד"ה מן הלך כו' דאסור לענות וכו' . ול"ע דא"כ איך מתחילין בדיני ממונות מן הגדול ומה יעשו האחרים . ואפשר שזה הוא שתיירלו התוס' דבלשון שאילה מותר ובדיני ממונות לא מיישי אי לא הדר ב"י דרך שאילה לגבי הקטן משא"כ בר"ג . ועוד יש לחלק באופן אחר ואין להאריך כאן . ועיין ברמב"ם פרק י"ד מהלכות סנהדרין ובל"מ שם . ויש עוד לעיין במ"ש במ"א לענין כבוד אב . ועיין צירושלמי ובפירוש פ"י (נראה דל"ל פ"מ) :

משנה ה) במתניתין והלא כבר כו' . ז"ע דהאי קרא בדיני ממונות הוא דכתוב . ועיין בתוס' ריש הכונס שנחקו ליישב דמייירי אפי' בלא שבועה מ"מ לדיני נפשות מנין לנו . ובס' החינוך סי' קכ"ב כתב בפשיטות דמייירי אפילו בדיני נפשות ונראה דמשנתנו נפקא לי' אבל ל"ע תנא גופא מנא לי' דהא ודאי הך קרא לא מתוקם בדיני נפשות דהא אינם חייבים קרבן אלא על תביעת ממון כמבואר במ"ש שבועות ואין הזמן מסכים לעיין כראוי :

פרק

פרק ג משנה ד) ברע"ב ד"ה וכל הראוי לירשו כו' אבל קרובי האם כו' . דבריו תמוהין . שוב ראיתי שהרגיש בזה בס' בית דוד עיין שם שהאריך גם בדברי התו"ט :

משנה ו) בתוי"ט ד"ה ומוזיאין כו' וכן נראה גירסת הסור כו' . מ"ש התו"ט שכן נראה גירסת הסור סי' כ"ח לא ידעתי מהו שהרי הסור לא כתב כלל שם הך מלתא דמוזיאין ובס"י י"ח כתב בהדיא דמוזיאין כל אדם לחוץ ועיין בב"ב סי' כ"ח סעיף י"א ושם תמלא ג"כ סברת התו"ט :

פרק ז) בתוי"ט ד"ה על זה כו' שהרי מוזיאין כו' . היינו לפי גירסת הרמב"ם לעיל משנה ו' . אבל לפי גירסת הירושלמי אין זה רא"י ול"ל דמ"מ

מסכת סנהדרין

פרק ג משנה ד) ברע"ב ד"ה וכל הראוי לירשו כו' . היינו לפי גירסת הרמב"ם לעיל משנה ו' . אבל לפי גירסת הירושלמי אין זה רא"י ול"ל דמ"מ

פרק ז משנה ה) בתוי"ט ד"ה אמור כו' ומלותו אינה מתקיימת אלא בכך כו'. ל"ע דאמור אי אמרי' כדירושלמי לאו עדות גמורה היא. וברמב"ן במורה האדם פסק כירושלמי וכן הנ"י הביאו הכ"י ביו"ד סי' ט"מ וכן הדין נותן וזכר לדבר אמינא מדאמרין [הובא ברע"ב לעיל פ"ג משנה ו'] בעלמא סהדי [שיקרי אגרייהו] זילא מדכתיב גבי נבות והשיבו שני אנשים בני בליעל נגדו דאזיל. וזו קראתם בני בליעל. ואי ס"ד דקאמרי ממש ברכת השם הא התם כתיב 'ברך נבות אלקי' וא"כ משום זה קראתם בני בליעל אבל בעלמא לא :

בתוי"ט ד"ה וקורעין כו' ותמוה הסוס' כו'. עיין תשובת מהריק"ז סי' ק' מה שפירש בשם תו' שיטה :

פרק י משנה א) בתוי"ט ד"ה כל ישראל וכו' וראיתי שזו היא כו'. עיין בחדושי הר"ן ריש הנחנקין שהאריך בזה :

משנה ד) בתוי"ט ד"ה אנשי עיר הנדחת כו' אבל אם דנו אותם כו'. עיין בחדושי הר"ן ז"ל בס' חמש שיטות שדחה זה. וכתב דבספרים ישנים ל"ג אין להם חלק לעוה"ב אלא ה"ג אנשי עיר הנדחת ילאו אנשים כו' ושכן דרך המשנה עיי"ש בריש פ' הנחנקין ומלאמי במשנה שבירושלמי הנוסחא כמ"ש הר"ן ז"ל :

משנה ה) בתוס' חדשים בתוך הדבור והרמב"ם בעלמא לא ס"ל כר"ש כו'. ולי נראה דלא קשה מירי שכבר כתב בס' יבין שמועה כלל ש"א בשם המרדכי דכל היכא דאיכא מלתא דתמי' דרשיק טעמא דקרא וכבר כתבתי בעוה"י בזה במ"א ואין לך מלתא דתמי' יותר מזה לדיק מה פעל שיאבד ממנו. ואדרבא אית לן לאחזוקי ל"י טיבותא שדר בין רשעים ולא למד ממעשיהם כדאמרי גבי עובדי' : (שם) בתוך דבור השני דאי שרי היכא משכחת כו'. במחילה מכבוד אחי הגאון ז"ל זה אינו קושיא דודאי

כל שנעשה יורש ממי שמת באותה עיתה ממונו אבד. כי קאמר רב מהרש"ם בשנגמר דינו ומת מעלמו. אלא דבאמת הא נמי ליתא דהא מיד שנגמר דינו המעות הפקר כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק ד' הלכה ט' מגמרא דכריתות (דף כ"ד) : פ"א מ"א) בתוי"ט ד"ה וחכמים פוטרין כו' ואין נראה לי כו'. עיין תו' חדשים וגם אחי בגליון המשניות כתבתי לדברי הגאון ז"ל תמוהים בזה מאוד דלשיטתי' מאי ראי' היא זו כיון דסתם מתניתין כ"ר שמעון :

סליקא מסכת סנהדרין

מסכת מכות

פרק א משנה ט) במתני' אין נהרגין. אעפ"י שפירש דברי ר' יוסי לא קאי על העדים מ"מ כיון דת"ק על העדים קאי נקיט איהו נמי לישני' על העדים כלומר שא"ל להם ליהרג בענין זה שהרי אינו נהרג עד שיהיו שני עדים מתרין בו כך לריבין לדחוק לפי גירסא זו. אבל במשנה שבירושלמי גרס אינו נהרג והוא פשוט וכן הובא לשון המשנה זאת במס' סנהדרין (דף ט') :

פרק ב משנה ג) בתוי"ט ד"ה ר' יוסי כו' כיון שהרב והרמב"ם כו'. מהרב והרמב"ם אין ראי' דאינהו נקטי לישנא דידהו אליבא דאמת דמוקמינן ל"י בתלמודין סוף פ"ק. אמנם בגרסת המשנה שבירושלמי הגירסא היא כך. אלא דהתם בסוף פ"ק ג"כ גרס ר"י בר"י ול"ע :

סליקא מסכת מכות

מסכת שבועות

פרק א משנה ד) בתוי"ט ד"ה אמרו לו כו'

כו' הוא הו' אחר דורו של ר"מ כו'. תמיהני עליו דהא בזולה תלמודא מוכח שר' מאיר ור"ש חברים היו ושניהם היו תלמידי ר"ע בחבורה אחת עם ר' יהודה ור' יוסי וכבר הו' בזמן ר"ג ור"י כמבואר במעשה דברכות גבי תפלת ערבית. ור"י בן בבא סמך אותם גם יחד עיין בריש סנהדרין. גם משמע דהו' קשיש מר' מאיר עם היות דמשמע מסנהדרין שם דר' מאיר כבר סמכו ר"ע מאי דלא משמע דר' שמעון. מ"מ אי לאו דהו' קשיש מינ' אמאי נתברכמו פניו כשהשיב ר"ע את ר"מ בתחלה כמו שהביא בס' יוחסין ד' קראקא (דף מ"א ע"א) והוא מירושלמי דסנהדרין פ"א ושם איתא שסמך את ר' מאיר ור' שמעון אלא שאמר ישב ר"מ בתחלה ע"ש ומתשובה שהשיב לו ר"ע נראה גדולתו. וכבר תמה בס' יוחסין הנ"ל (דף מ"ב ע"א) על הרמב"ם וכתב שהוא טעות מפורסם כפי הנראה מן התלמוד. עכ"פ דברי התוי"ט שחשב שלא הו' מתבררו כלל הם שגגה בודאי :

פרק ג משנה א) במתני' ואלל כל שהוא חייב. עיין

במשנה למלך :

פרק ז משנה א) בתוי"ט ד"ה הוא וכו' וכו' הר"ן וא"ם וכו' פ"י שאמר קללתי א' ונתתי לך דנשבע היסת מדריג' אבל מדין המשנה אין כאן שבועה. וע"ז מקשה הר"ן דכיון דאמרי' עקרוה משמע דמתחלה היה חייב שבועה מדין המשנה משום כדי חייו דשכיר א"כ גבי קליה נמי היה לן לחייב שבועה לבעל הבית משום כדי חייו דשכיר :

משנה ד) בתוי"ט ד"ה שבועות העדות כו' אבל הרמב"ם כו'. לא ידענא מאי אבל דהא הרמ"ה נמי משמע דכ"י ס"ל דאם התובע אינו רוצה אומרים לו או השבע או תשלם :

בתוי"ט ד"ה ואפילו שבועת שוא כו' אינו חשוד בכך כו'.. ויש מחלוקת

גדול בזה עיין ב"י ח"מ סי' ל"ד : סליקא מסכת שבועות

מסכת עדיות

פרק א משנה ג) ברע"ב ד"ה שחייב אדם לומר כו' כלומר הין כו'. בערוך ערך לשון הובא בהקדמת ספר יוחסין פ"י ג"כ כעין דברי הר"ב דלכך לא נקט לוגין או קבין כלשון הרגיל במשנה אלא נקט לומר בשלשון רבו פ"י כלשון משא רבינו דנקט בתורה הין ושלישית ורביעית ההין ע"ש. ובעל ס' היוחסין הניחו בל"ע דלוג נמו כתיבא באורייתא וקב נמו הוא ביחזקאל ע"כ. ולענ"ד לא דק דנהי דלוג כתיבא באורייתא היינו היכא דלא אפשר למינקט שיעורי' כ"א באריכות הלשון. דידוע דעד עשרה שייך לומר שלישית רביעית חמישית עשירית. מכאן ואילך לא שייך זה כי אם שיאמר חלק אחד עשר או שנים עשר וזה ידוע לכל מאן דדייק בלישני' ולכך במקום שאין שם אלא לוג שהוא א' משנים עשר בהין נקט לוג וזה ברור אבל במלכים דלא נקט ל"י כי אם על ענין היוקר שהי' בירושלים נקט המדה לפי משפט לשון התגרים ומ"מ הדבר ל"ע מטעם אחר ואין כאן מקום להאריך :

משנה ה) במתניתין שאם יראה. עיין עוד פ"י

למשנה זו בתשובת רא"ם ז"ל בשם א"ז. ועיין חלקת מחוקק סי' י"ז ס"ק ל"א ועיין בתוספתא שהביא הראב"ד ז"ל : משנה ו) בתוי"ט ד"ה לא יגמור כו' שהוא תלמיד כו'. אמת שרמב"ם ז"ל כתב בן אבל כבר הוכיח בס' יוחסין ומבואר מכמה מקומות בש"ס דליהא :

פרק ב משנה ח) ברע"ב ותוי"ט ד"ה סנדל של סיידים כו' מנעל של עץ כו'. עיין רש"י בשבת ת"י שהוא של קש וכ"כ הסוס' שם והרשב"א

והרשע ז"ל בשמותיו מן המוספתא והירושלמי וכן פי' הראב"ד ז"ל כאן ויש עוד פי' שם בתוס' ורשע ז"ל להשגיח דעיקרו כלי העשוי למלאכה. ומ"ש הכ"מ דר"ע ור"מ רביס נינהו ע"ש יש לעיין דהא בשבת שם פסקו הפוסקים כר' יוסי ועוד יש לעיין בזה הרבה שם:

פרק ד משנה ג) **ברעיב** ד"ה כל פומרי קשה כו' יתר על כן אינו שכתה כו'. הוא תמוה מאוד לענין מנין לו להרבי ז"ל דבר זה ומי'ל לחלק לז"ה דהא טעמא דב"ש משום דיוכל לעשות שורה וז"ה לית להו רואין. ועי' בפ"י הראב"ד שהביא הירושלמי וכן הביאו הר"ש והתוי"ט ר"ש פ"ו דפאה וא"כ משמע דלז"ה הכל הוי שכתה עד סאתים ע"ש. שוב ינעמי ומלאתי דדברי הרב הם מדברי הרמב"ם פ"ה מהלכות מתנות עניים הלכה י"ז וחפשי במשנה למלך שהקשה ג"כ קושא א' והאיהו ב"ש ועיין עוד בס' סג"ל בכמה דינים בעינין זה:

משנה ד) **במתניתין** העומר. בנוסחת הר"ש ז"ל לא סיכה זאת המשנה כאן רק על פי הירושלמי הני' אותה כאן:

משנה ה) **בתוס'** חדשים בתוך הדבור ול"ג לז"ה הוי כו'. תמימי וכי זה נעלם מאור ישראל הראב"ד ז"ל הרי הביא גמרא זו דקדושין. אמנם באמת לענין אין ממש בתירומו. מלבד דאפשר דהא מלתא קולא הוא כמ"ש תוס' בריש קידושין. עוד זאת דזה אינו ענין להך דפרט ועוללות והוא פשוט. ומ"מ דברי הראב"ד ז"ל ג"כ קשים ולריך לומר דבדרך אגב נקטי' כיון דאית ב"י נמי לז' חמור אע"ג דעיקרו קולא מקרי כמתניתין דלעיל:

משנה ו) **בתוי"ט** ד"ה כדי סיכת כו' ויותר משיעור זה כו'. והראב"ד ז"ל פי' עוד פי' אחר דכדי סיכת קטן טמא ופחות מיכן טהור וסייס וכן עיקר. ואולי דהיינו טעמא דהכ"מ שהביא המחבר לקמן בדבור זה ודו"ק:

(שס) **בא"ד** וכן בסופא כו'. ויש לעיין באריכות לשון הרמב"ם ז"ל שם גם דקדוק לשון להטפח דסיפא ל"ע לענין:

פרק ה משנה ד) **במתני'** רבי אליעזר. ז"ל רבי אלעזר:

משנה ה) **במתני'** רבי אליעזר אומר. וכן כאן גרסין בלא יו"ד ומה שכתב הרב ז"ל דבפרק ד' אחין מפסיקין לה כבר נתבאר שם בעז"ה שכל הפוסקים דלא כוותי' ואפילו לשיטתי' ודאי דכאן לא שייך לומר הפוך עיי"ש:

פרק ו משנה ג) **בתוי"ט** ד"ה כוית בשר הפורש מאב"ר מ"ה כו'. עיין מ"ש בגליון המשניות חולין פ"ט משנה ח' בעז"ה:

בתוי"ט ד"ה שהבשר הפורש מן החי וכי' דהא כו'. ועיין עוד בתורת כהנים פ' זבים על פסוק ואשר יגע בבשר הוב עיי"ש:

פרק ח משנה א) **בתוי"ט** ד"ה הוסיף ר"ע כו' תלמוד ערוך

הוא כו'. ואני תמה על פירושו ועל תמיהתו בדברי הרב דהגמרא דחגיגה שם הכי אזלא דמקשה על דר' מנין דקאמר דלירוף דא"ו דהא הך עדות של רשב"ב דרבנן הוא ועלה קמני הוסיף ר"ע דאפילו בטבול יום דינא הכי ומשמע דהא נמי דרבנן ומשני דהכא מיירי בשאין לו תוך דבקודש לא הוי לירוף דאורייתא אפילו לר' מנין. אבל לא שיהי' זאת ההוספה לר"ע אדר' שמעון דהא ר' שמעון לא נקט במתניתין יש לו תוך או אין לו ואפשר דהכל מיירי אף באין לו תוך והחילוק דבמתניתין בין ר"ש לר"ע ודאי דאינו רק אלא דזה מיירי בטמא וזה מיירי בטבול יום וזה פשוט ומבואר. האמנם עיינתי בדברי הרמב"ם וראיתי שאין הפירוש בדבריו כמו שפרשם הרע"ב אלא דאיהו קאי על הוספת ר"ע על מתניתין דחגיגה ע"ש ודו"ק. אלא דלענין ל"ע לדעת הרמב"ם דפסק דלא כרב מנין אלא דלירוף דרבנן א"כ מאן לימא לן דאין

לענין בעיקר דברי הר"ן ז"ל אין כאן מקום להאריך:

בתוס' חדשים ד"ה ול"ע דלמה לא הביא מקרא מפורש כו'. אין כאן מפורש יותר דמ"ש נדס מ"ש דוס. ואדרבא התם אינו כ"א כינוי לגנאי והכא דרך לוו. ועוד ה"י נראה לי דמכאן רא"י אפילו למשמעין אלא שמלאתי בירושלמי מחלוקת בזה ומאן דמוציא משמעין דחיק לאוקמי קרא ומה שהביא בס' פ"מ מן הרי"ה בשבת כבר הקדמנו שם בס' קרבן העדה: **פרק ה מ"ט** **במתני'** ושעיר המשתלח. בירושלמי לא גרים שעיר המשתלח וכן נראה מן המפרשים ז"ל בפרט בפ"י המשניות לרמב"ם ז"ל:

דאין לו תוך מזרף וכ"ש למאי דס"ל דאםמכוה אקרא עיין בתוי"ט בדבור שלפני זה ודו"ק ועיין בתוס' חגיגה (דף כ"ג ע"ב) דבאר המתחיל ומיחו שכתבו כעין זה לענין לריך לכלי:

סליקא מסכת עדיות

מסכת עבודה זרה

פרק א משנה ח) **בתוי"ט** ד"ה ואין לריך ס"ל דאין קנין כו'. עיין לחס משנה פרק יו"ד מהלכות ע"ז:

משנה ט) **בתוי"ט** ד"ה אף במקום כו' והכי איתא בגמרא כו'.

ודברי הרע"ב ז"ל קשים להולמן לפי זה ועיין ב"ד ואין דבריו צרורים לענין גם דברי הר"ן שהביא ועיין בתוס' בתלמודין וכל דבריהם ל"ע עיין בס' חדושי הלכות ובס' לחס סתרים. ועיין ברמב"ם פ"י מהלכות ע"ז הלכה ד' בלחם משנה שם:

פרק ג משנה ו) **ברעיב** ד"ה נדון מחלס כו' אותו חלק כו'. ורמב"ם לפי גרסתו פי' בפשיטות נדון מחלס דהיינו החלק של עכ"מ אסור בהנאה ושלו מותר ובירושלמי הגירסא כרמב"ם מיחו בבבלי בשבת מיימי לה כגירסא שלפנינו ול"ע:

בתוי"ט ד"ה אבניו כו' ותימה כו'. ולענין אפשר לומר דכיון דלענין הנאה דהיא דאורייתא אסור משום דאין ברירה לא חלקו בו חכמים אף לענין טומאה וראיתי במג"י החדש בכאן שכתב בזה המשנה על דברי הרב אב"ל הרמב"ם כו' וערבב דברים אשר לא כדת דהך פלוגתא לענין הנאה קאי ובמכיר את אבניו. ואין כאן טעמא משום דבדרבנן יש ברירה דהא הנאה ודאי דאורייתא היא. ועיקר טעם ההיתר עיין בר"ן ז"ל שרמזו התוי"ט. ומה שיש לעיין

סליקא מסכת עבודה זרה

מסכת אבות

פרק א משנה ז) **בתוי"ט** ד"ה הרחק משקן כו' כמו שנאמר הרחק מעלי כו'. במחילה מכ"ת אין הנדון דומה לרא"י דהתם על הדרך קאי: **משנה י)** **בתוי"ט** ד"ה שמעי' כו' בודאי זה טעום גמור כו'. עיין כנה"ג ח"מ סימן ז' הנהה ב"י אות א': **פרק ב משנה ד)** **ברעיב** ד"ה ואל תאמר כו' והגירסא היא לפי פי' זה שסופו להשמע. ז"ל שאי אפשר להשמע:

משנה ח) **במתניתין** ס"א לא גרסי רבי בכולהו. נראה שזה טעום המג"י ומאן דלא גרס היינו לקמן בחר הוא ה"י מונה שבתן וכיון הוא דדרך הרב לתלמידיו וכן הוא לקמן רואה אני את דברי אלעזר: **פרק ג משנה ז)** **במתני'** וכן בדוד ה"א כי מתך הכל ומידך נתנו לך. ירלס לענין. כי כהה האדם יאשוב בחת ה' לו עושר וגכסיס כרי הוא כאדם

כאדם שנותן מתנה רבה לחברו. אם יחזור ויתן לחברו לאיזה לורך עם היות שבדאי ראוי הוא עפ"י שכל האנושי לבד. מ"מ מתנה תחשב ומשלו הוא נותן לו כיון שכבר יאל מרשות חברו לרשותו. אבל אינו כן אלל השם יתעלה שמו כי מה שנותן לא יאל מרשותו כלל כי עדיין הוא שלו. שאתה ושלך שלו. וזהו שאמר חן לו משלו כו' שעדיין לא יאל מרשותו כלל. וזהו שכפל דוד ואמר ומידך נתנו לך כלומר מלבד שממך הכל מתחלה עדיין בדרך ברשותך הוא ומשלך נתנו לך ודו"ק :

פרק ה משנה א) במתני' בעשרה מאמרות. חשבון המאמרות

הללו לפי דעת תלמודין במגילה (דף כ"ג) היינו עם בראשית. לא נתברר ברבותינו מפרשי התלמוד ז"ל. והרב אברבנאל ז"ל בספרו הביא בזה דעת פרקי ר"א ופסיקתא דמני להו לויאמר בלא בראשית ומני בהדייהו ויאמר אלקי' נעשה אדם. ויגעתי ומלאתי דמני הפרקי ר"א בפ"ג ובפסיקתא זוטרתא בפרשת ואחחן עד נעשה אדם שמונה והתשיעי ויאמר אלקי' הנה נתתי לכם והעשירי לא טוב היות האדם לבדו. והנה לא מנו ויאמר להם אלקים פרו ורבו. והוא ז"ל חלק עליהם שאין למנוט כ"א הנך דקורס פ' ויכלו ולכך סילק מחשבונם מאמר לא טוב היות האדם לבדו. ומנה תחתיו פרו ורבו.

ואני בעניי ה' דעתי נוטה לפי דעת תלמודין שהיא ודאי עיקרית לסלק פרו ורבו וגם הנה נתתי שאין בהם ענין לבריאה כלל [הגם דיש לדחוק שיש בהם לורך הבריאה וקיומה] ומה גם פרו ורבו שהיא מלוא כמו שהאריך בזה הרב אברבנאל ז"ל. עם היות שיש לעיין בזה ותחת שני אלו נכנס בראשית דהו מאמר ומאמר לא טוב היות האדם לבדו דאית ב' בריאה אלל שמלאתי במחזורים בשופרות דר"ה יוס' א' בשם הרוקח שמנה תחת לא טוב היות האדם פרו ורבו ונ"ע אמנם מה שהקשה מהרי"א ז"ל דאין למנוט ממאי דכתיב אחר ויכלו אינה קושיא דהא האי מעשה קודם הו'. וגראה דברוקח נמי דמנה פרו

ורבו משום דהא זהא תליא. ודעת פרק ר"א והפסיקתא דמנו הך דהנה נתתי ולא מל פרו ורבו ולענין משום דס"ל דאמירה זו נמי בריאה הו' משום דאז ניתן בפירות הארץ ועשבים כח הון לזון את הבעלי חיים ולהשתנות לעלמיותם. משא"כ ההולדה בדומה לא מלינו אמירה למענה לבד ברכת פרו ורבו שהוא להתרבות הרבה וכמו שבבמה לא היתה אמירה ובאדם לזיווי כאמר כמו שכתב מהרי"א ז"ל להשיג על הראב"ע. ובאמת מפשטו של מקרא נראה הדבר כן שהרי הך ויאמר דהנה נתתי כולו מיותר ובדבור א' ה' להאמר וגם דבפרו ורבו כתיב ויאמר להם משא"כ בהנה נתתי כתיב ויאמר אלקים כמו שכתב בהנה נתתי כתיב ויאמר אלקים כפ"ו בפסוק הנה נתתי וגו' היא בריאה ונתינת טבע לא מלוא והעד הנאמן אמרו בסוף הענין ויהי כן ע"ש. ועם היות שבשאר דברים שכתב שם אין בהם ממש לענין מ"מ בזה היתב אשר דיבר ועיין באברבנאל שנדחק בפ"י הפסוק בוייה כן. שוב הראני בני הגאון נר"ו שיש פלוגתא בבראשית רבה דאיכא מאן דמנה ורוח אלקים מרחפת ואיכא מאן דמנה נעשה אדם ועיין בפי"ט שהאריך ועיין בגור הקודש. ומ"מ כולו לא מני פרו ורבו :

משנה ה) ברעיב ד"ה ומשתחיים רוחים כו' כדי שלא ישמע

כו'. הוא מפירוש רש"י ביומא (דף כ"א ע"א). אבל קשה הוא חדא דמסתמא היו אומרים הידוי בלחש. ותו דקשיא להו א"כ להפוסקים כר"ע דאין לריך לפרט החטא עיין באו"ח סי' תר"ו וברש"י אבר אלל המשנה במדרש שמואל פ"י משום שאלת לרכיו ע"ש. ועל כל אלה קשיא לענין שלא מלינו בשום מקום וידוי או תפלה בשעת השתחוו' אלל בשעת הזכרת השם היו משתחיים ואומרים בשכמל"ו כמבואר ביומא פ"ג. לכן נראה פשוט כמ"ש מהרי"א ז"ל כיון שהיו משתחיים בפשוט ידים ורגלים כמ"ש ז"ל השתחווה

זו פשוט ידים ורגלים א"כ ודאי היו לריכין רווח הרבה לכרוע ולעמוד. ובאמת שגוף ההשתחווה עלמו ה' גם גדול שהי' מקום לכל א' וא' להשתחוות במקום אשר עמד שם בדוחק. מ"מ ההוא לריך לפרט אפשר ליישב דמ"מ לריך לפרט השוגג והמוזר. כמו שאמר הכה"ג חטאתי עויתי ופשתתי. ומי שידע בעלמו שלא הויד מעולם אפשר שלא הי' אומר עויתי ופשתתי כלל :

משנה ו) בתרי"ט ד"ה כפי מה שהזכיר רש"י בתהלים כו' אין זה נכון

דהתם מה"א ימירה קא דריש כיון שיש למד בתהלתה וכן הוא בהדיא במדרש רבה פסוק וילך חרנה :

בא"ד אבל אמר ופלתה כו'. תמיהני מה יענה הרב על פסוק אשר פלתה את

פ"י לקחת את דמי אחיך. ועיין שם במדרש אמר רשב"ג בשלשה מקומות דברו הכתובים בלשון מועט. עיין במפרשים. ולענין על לשון פני' קאי שהוא פתיחה מועטת ולכן לא תמלא רובו כ"א בפה וכבר מלינו פולה פה ומלפנף שאינו דבור שלם כלל ועיין בשלשה מקומות הללו במדרשים ודו"ק :

מסכת הוריות

פרק ב משנה ה) בתרי"ט ד"ה שהמלך כו' אפילו בעדות שיעלין כו'. דבריו ז"ל תמוהים בזה וכבר הרגישו בו המפרשים האחרונים :

בא"ד אבל מ"מ קשיא לי כו'. הרבה דיות משתפכים בזה ליישב דברי הרמב"ם ז"ל. ולענין כולם העלו חרם בידם מלבד מה שתירץ בזה בס' תוס' יוס הכפורים

(ד"צ) גם בס' הון עשיר האריך בזה והוסיף ללא לורך אלל שהרב בס' תוס' יוה"כ קילר ואפרש מעט באופן שכל אדם יראה שהוא הנכון. והוא דהלכה רווחת היא שהנשיא פטור משמיעת הקול. וכן פשוט בכריתות (דף כ"ו) ובשבוטות פרק שבוטת העדות. עד שרש"י ז"ל באמת במשנה דלקמן פ"י דר"ש נמי לא פליג בהא עיי"ש. ובאמת שכן מוכח בגמרא שכתב הרב הון עשיר. אלל דהרמב"ם לא נחית בפרק י' מהלכות שגגות לאשמעינן החיוב אלל לאשמעינן דכמה שהם חייבים מאלה אינם חלוקים בקרבנותיהם מן היחיד ולכן נקיט הרמב"ם ז"ל אוחין בלישני' ולכן גם הראב"ד ז"ל לאו בדרך השגה בא עליו זה ברור ושאר כל המיזוים שראיתי בזה עד כה את כולם ישא רוח. אמנם מה שז"ע במתניתין ובגוף הענינים האלו אם חפץ ה' בנו יתבארנו במקום אחר :

סליקא מסכת הוריות וסליק סדר גויקין :

סדר קדשים. מס' זבחים

העתקת ההגהות הנמצאות על המשניות של ש"ב הגאון מוהר"ר צבי הירש זצ"ל אבד"ק ברלין נכד אא"ו הגאון חכם צבי זצ"ל מכתב ידו ממש. המעתיק דובעריש אשכנזי אבד"פ"ק רובלין הוא בע"ס נודע בשערים :

רפ"ק דזבחים) ברעיב ודוקא קרבן יחיד כו' עלו

ללבור לשם חובה שהשמיטה כו'. הוא מדברי הרמב"ם בפ"י המשנה. אלל ששינה קלה מן הלשון והאריכו כי כפי פשיטות לשון הרמב"ם אין לו מקום כלל שכתב דבקרבנות הלבור אין פוסל בהן שמיטה שלא לשמן'. והא ודאי לכאורה בורכא. דבהדיא אמרינן במכילתין (דף ד') שינוי קודש ישנו ביחיד ככליבור וליכא למימר דקאי על שינוי בעלים דאמרינן התם דלית' בלבור דלאו בהכי מיירי. ולכן פ"י בו הרע"ב דלא קאי אלל אאותן שכשרים ולא

ולא עלו לבעלים. ואיך אין קושיא מההיא. ובאמת דבלאו הכי אין קושיא מההיא. דמימי פירכא מיהו איתא דהא מדינא שייך ביי' אי לאו דלב ביד מתנה ודוק עיין בתו' (דף ו' ע"ב) ד"ה וליקו. אלא שלא ראיתי שום מקום לדברי הרע"ב וכ"ש לפי פשוטן של דברי הרמב"ם ומאי ענין זה לההיא דסכין מושכתן לכל ההקדישים שגאמרו שם. ועל כרחק אני לריך לפרש דס"ל להרמב"ם וכך הוא האמת דליחיד אינו עולה לשום חוב כגון אם הי' חייב אשם ועולה ושחט האשם לשם עולה אינו לא אשם ולא עולה שאסור לו לשנותו. משא"כ בצבור דסכין מושכתן לפי פי' הערוך וגומר אותו כפי מה שמושב ועולה להם לחוב השני. משא"כ ביחיד דאסור לשנות ואינו עולה לא לכאן ולא לכאן לשם חובה או נדר שגדר כלל. והגם שלא פי' הרע"ב את דבריו שבקי' דחיק ומוקי נפשי'. ומימי ודאי כשלא הולכנו לתמיד שקרב כבר לשחטו למוספין לשם תמיד ודאי שאינו עולה למוספין כלל. ודינו כמו בקרבן יחיד ממש. ומימי הרמב"ם בפי' ט"ו מהלכו פסולי המוקדשין הלכה אי' כתב סתם אי' קרבן יחיד ואי' קרבן צבור כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה ולא חילק ביניהם. ותימא על מפרשי המשנה שלא העירו בכל זה:

ובשהצעתני מקלת הדבר לפני חכם אי' הראני שהרגיש בזה בתשובות פנים מאירות בחדושו לזבחים. ומתוך מה שכתבתי באורך נבחר מה שיש לדקדק עליו ואין להאריך:

תרי"ט זביחה לא נאמר בכתוב אלא בשלמים ועולות כו'. לענין האמת דכל זה אינו ותיורו מלשון חכמים לחוד אינו מספיק דהא דרשו חז"ל חטאת ואשם שגאכלים ליום אי' מן זבח שלמיו. וכן חוץ לזמנו הנאמר בשלמים לחוד ושאר קרבנות דרשינן להו מזבח. אבל האמת דמלינו זביחה וזבחים אפי' להדיוט. כמו מביא מלא זבחי ריב לפי פשוטו של מקרא. ונאמר כל חיה השדה וגו' זבחי אשר אני וזבח לכם (יחזקאל ל"ט) וזיהוה בעולותינו וזבחיט ושלמינו. ולכן

הקושיא שהביא הרב אבן עזרא לא היחה כ"א על העולה דבאמת כמעט בכל המקרא נמלא עולה וזבח. ולא נכלל העולה בזבח. וע"ז השיב הרע"ב מפסוק וזבחת. ובאמת הטעם לחלק בין עולה כיון שכולו קרב ואיך לי' עליו אחרינא מן הזביחה. ולא יתכן לכאורה לקרות הבשר זבח. משא"כ שאר זבחים שאין חלק בגוף הבשר לשם כ"א הזביחה ולכן כשאין לריכין לפרט קורין אותו זבח סתם. וכשאוחזין הסוג כולו גם העולה בכלל שכבר לריך זביחה בכוונה. וכ"ש הכא דזביחה קאי. ומימי ל"ע אמאי לקמן במשנה יו"ד פ"ב דחולין נקיט זבחים לשלמים לחודי' והטו"ט רמז כאלן וגם שם לכאן אבל לא פי' כלום ואפשר דאחא לאשמעינן דאם אמר סתם זבחים פסול דמימי סתמא אשלמים קאי. ומלאתי בכמה נוסחאות במשנה שם דגרמי שלמים. וכן נראה הי' גירסת רש"י והרע"ב עיי"ש. וכן העתיק ביי' ביו"ד סימן ס'. וכן הוא בראש ז"ל (שם):

ברע"ב שם ולא אמרן דחטאת שלא לשמו פסול כו'. מדיוקא דלישנא דהרע"ב ז"ל משמע דס"ל דפסח ששחטו לשם חולין פסול וכדעת הרמב"ם ז"ל ועיין בה"ז ד"ב סוף ע"א דפום אמ"ד. ובע"ה במקום אחר כתבתי בזה:

פרק ב משנה א) תרי"ט ד"ה טמא זו וא"ל זו קתני. לכאורה הי' נראה ליישב דאיידי בטומאה דרבנן ואין הזמן מסכים לעיין:

(שם) סוף דבור המתחיל קבל בשמאל מאלבט. לא ידעתי מהו דכי היכי דילפינן אלבט ממזרע ה"כ ילפינן יד יד כמבואר בגמרא. (דף כ"ד ע"ב) ועיי"ש בגמ' דלא פליגי בהא ר"ש ורבנן כלל אלא דלא נאמר יד בקבלה בשום מקום ורבנן ור"ש פליגי במקרא נדרש לפנינו ולאחריו כמ"ש הרע"ב. ודברי הרמב"ם בפי' המשניות הם ג"כ כך ולא כמו שחשב הרב ז"ל עיין שם. והרע"ב ז"ל לא נקט הכא הגו"ש דיד יד שאין לה עיין לכאן

לכאן דמאלבט לחוד הוא דנפק. אלא דאכתי לא חתפיש מנין לשאר קרבנות ועיי' בתו' (דף כ"ד ע"ב) ד"ה והרי זריקה שהאריכו בזה:

משנה ב) ברע"ב ד"ה שלמים או שאר כו'. כל זה מלשון רש"י ונראה דדייק במלת הזבח ועיין מ"ש בריש פרקין. ותנא לישנא דקרא נקט:

ברע"ב אלא תורה וחסאת כו' לאו למימרא דבשלמים לשם מחשבת חוץ לזמן אכילתן דבזדאי יש בהם מחל לאחר זמן במחשבת לאכול מזבח ביום השלישי אלא דלא דמי האי מחל למחל דזריקת הדם והקטרת אמורים. ועיקרו בשלמים הוא דכתיב עיין בגמרא. אבל ודאי דשייך למיתני ביי' נמי למחל אלאחר זמן עיין פ"ב דמנחות משנה ב':

משנה ה) בתרי"ט ד"ה וחכ"א זה וזה פסול ל"ע כו'. עיין מה שרמזתי לקמן סוף פ"א דמנחות: פרק ג משנה א) תרי"ט ד"ה ובטמאים לשון החוס'.

ממיהני עליו דנטר לה עד הכא. ולשון הרע"ב הוא משמעתא דריש חולין (דף ב' ע"ב) האי טמא דאטמוי במאי עיי"ש. ובאמת על זאת הקושיא ליכא לתרץ כלל תירוצי שני של החוס' דדילמא לא איירי בהכי. אלא שהתו' הקשו קושיא זאת על מאי דמסקינן מתחלה גזירה שמא יגע בבשר. ובאמת דבמתני' נמי לריכין לאוקמא הכי דהא תנינן ובלבד כו'. ואמאי נטר לה הר"ב עד הכא:

פרק ד משנה א) ברע"ב זביח סברי אהני מקרא דמשמע שם כו'. וזביח לא ילפי כלל מדם זבחיך ישפך אלא מחטאת ילפי לכולהו. ודם זבחיך ישפך אלטרין למלתא אחרינא כדאיתא בגמרא. ועיין בתו' מ"ש דאפשר דלביה נמי אלטרין ודם זבחיך ישפך ועיין ברמב"ם פ"ב מהל' פה"מ. ועיין עוד בתו' באריכות ויש לעיין בזה הרבה:

משנה ג) תרי"ט ד"ה לוג שמן כו' לא ידענא כו' עיין בתו'

חדשים. ודבריו לפרש דברי רש"י והר"ב נתנו להאמר. אבל במה שתירץ על התו' ומה שכתב ברמב"ם ז"ל כולו משנה. ותמה אני אם ראה הסוגיא כי הוא סימנה במנחות והיא לפנינו בשמעתין (דף מ"ה) והוא שעלה על דעת רב יוסף לומר דלרבי דמועלין עד שיתן מתנותיו הוא הדין דמתנותיו מפגלין. ולא קמה לי' כדמקשי לי' רבי ירמיי'. וכ"ש לרבנן דפסק הרמב"ם כוותיהו בפ"ב מהל' מעילה דאפי' לרב יוסף ודאי דאין מתנותיו מפגלין אותו עיי"ש:

וגו"ה דברי הרמב"ם שפסק דלוקין ל"ע מנין לו ומאי דמדמי לי' לאוכל בשר לפני זריקת דמים. שאני התם דלא יא' מידי מעילה. משא"כ הכא שדם האשם מפקיעו מידי מעילה והכי משמע דאי לא דאית לי' היתר לכהניס היו מועלין בו. ויש עוד לדקדק בזה בדברי ש"ס ורש"י. ואין להאריך כאן:

פרק ה מ"ז) תרי"ט ד"ה בכל מקום בעזרה כו' אמאי שינה כו'.

ולענין נראה משום דיש חילוק בין אכילת קדשי קדשים לשחיטת קדשים קלים. לכך שינה הלשון ביניהם בכל מקום. דוק בתלמודין (דף כ"ז ע"ב) ודוק:

פרק ו בסופו) תרו"ט חדשים שם ודוק היטב. דקדקתי היטב ואחרי בקשת המחילה הראו' לא מלאתי טעם בדבריו. והקושיא על הרמב"ם כבר עמד בזה בס' לחם משנה בפ"ג מהל' פה"מ:

(שם) במתני' לאכול כחאי זית ולהקטיר כחאי זית כשר שאין אכילה והקטרה מלטרפין. בעניי לא ידעתי לפרש מאי שייאטוי' הכא. דהא חטאת העוף כולה לכהניס. וכולה אין דרכה להקטיר ועולת העוף כולה לזבוח ואין דרכה לאכול כמ"ש הרע"ב לעיל. ואיכ' כל שחשב בחטאות להקטיר אפי' כזית שלם כשר וכן בעולה לאכול ואיך יעלה על הדעת שיטרף הכשר עם הפסול ובשני קרבנות פשיטא דלא שייך לירוק ואפי' שניהם מחשבה אחת ול"ע לענין

לענין דוחק לומר דאגב שיטפא דמתניתין נקטת דבלא"ה כולה מייחרא :
 פרק ז מ"ה) תרי"ט ד"ה מלק אלא כהונה ועיין כו'. ולפי זה
 אחיא מתני' דלא כר' שמעון עיי"ש ועיי' בתו' (דף כ"ד ע"ב) מה שפלפלו בזה באורח :
 פרק ח משנה א) **ברעיב** דמודה בקנס פטור . כ"כ
 רש"י ועיין תו' ד"ה על פי עד אחד . והדברים לריבון עיין רב ואין הזמן מסכים לעיין כראוי :
 מ"ה) במתני' ר' אלעזר אומר אם קרב כו' בספר ראב"י כ"י בריש פסחים בכו' תי"ב מלאתי שיש גורסין ר' אלעזר והוא ר"א בן שמוע :
 מ"ה) **ברעיב** למיפסלינהו בידים לא כו' לזכרון לפוס ריהטא יש לעיין בזה בשיטה דריש פסחים :
 מ"ב) **ברעיב** אינו דין וכו'. וחכמים ס"ל מדמה ואפילו מקלה דמה וגם מיטוטא דדוקא דמה ולא של יולא כן הוא בגמרא ורש"י :
 פרק ט משנה ד) **ברעיב** ר' עקיבא קאמר לה כו' כן הוא בפ"י המשניות להרמב"ם ז"ל . והוא ממכלתין (דף פ"ה ע"א) . אבל ל"ע דכל אותה סוגיא היינו לדחויי לר' זירא ודלא ליהוי סייעטא לעולא דאמר אמורי קדשים קלים שעלו לפני זריקת דמים לא ירדו . אבל למאי דמשמע דקיי"ל כעולא . כדפשיט נמי ר' יוחנן (שם ע"ב) בתרי לישני אין אנו לריבין לאוקמי מתני' כר"ע אלא לאשמעינן דשחטין לא ירדו . כדמשמע לי' פשטא דמתני' לפשטא דתלמודין עיי"ש . ולא מלאתי מי שהרגיש בזה ממפרשי המשנה . שוב פשפשתי ומלאתי שהרגיש בזה בס' לאן קדשים . ועוד יש לי לעיין בזה ואין הזמן מסכים בעוונותי . לצד ראה זה מלאתי ברמב"ם פ"ג מהלכות פה"מ ה"ב מבואר דנקט לישנא דדוקיא דמתני' ושביק לישנא דאמוראי מכל וכל ול"ע קלת שלא פי' דבריו מ"מ כמו שפירשו האמוראים . והכ"מ ז"ל

קילר יותר מדאי כאלו הוא דבר פשוט במשנה . גם לא ראה שצפי' המשנה משמע להיפוך :
 משנה ז) **ברעיב** דכתיב וזבחת . ע"י תרי"ט לעיל ריש פרקין :
 פרק י משנה ו) **ברעיב** כגון דס עולה תמיד כו' . והקשו הסו' דהא מוכח ממתני' דריש פרקין דשל תמיד קודם דבעבודת הדם איירי כדמוכח . וכמ"ש התו"ט בשם לקמן משנה ד' פ"ד דמנחות ולקן פירשו כפי' שני של רש"י דמיירי בעולת ראש חודש ופר העדה . ועיין תו' ריש פרקין והדברים לריבון לבון :
 (שם) תרי"ט ד"ה של אמש קודמין כו' . הרב ז"ל העתיק דברי הסו' ודבריהם ל"ע לענין לפי סוגיא דשמעתא דלקמן עיי"ש :
 פ"א) סוף תוס' חדשים ותמיהני כו' . ותמיהני עליו דהרי קדמוהו רבותינו ז"ל בעלי תוס' שהביא התו"ט ופשוט דמה שכתבו ול"ע במעילה ט"ס הוא ול"ל וכ"מ במעילה פ"ק ודלא כלאן קדשים עיי"ש אמנם על התו"ט באמת ל"ע שלא כתב זה מדברי תוס' . גם מ"ש בשם הר"ב ריש פ"ק דמעילה הן הם דברי הגמרא לשם :
 משנה ג) **משדורפשמ** טעון כבוס . עיין רמב"ם פ"ח מהל' מעשה הקרבנות ובל"מ שם ובמ"מ פ"ב מהל' כלים הלכה א' תוך ד"ה ומ"ש :
 משנה ד) תרי"ט ד"ה זה חומר ותמיהני כו' . לענין אין כאן תימה דמשום פלוגתא דר"ש נקטה דפליג בתורת מריקה ושטיפה לחוד אבל בשבירה לא פליג כי היכי דלא פליג בהגעלה . דהתורה העידה על כלי חרס שאינו יולא מידי דפיו . וכל שצריך הגעלה בשאר כלים צפי שבירה בכלי חרס . ודברי הרמב"ם ז"ל ל"ע . עיין בספר ברכת הוצח דף ס"ד ריש פ"ב בדפוס אמשטרדם :
 משנה

משנה ח) **ברעיב** ומתני' רבי שמעון היא . ול"ע א"כ אמאי פסק לעיל דלא כר' שמעון הא הוי מחלוקת ואח"כ סתם . שוב מלאתי בספר בית דוד שהרגיש בזה . שוב ראיתי בהיפוך הדף בתוס' חדשים מרש"ח ז"ל הרגיש ג"כ בזה :
 פרק יב משנה א) תוספת חדשים ד"ה זה היא . דברי התו"ט הן הם דברי תוס' כאלו וכ"כ הר"ש פ"א דטהרות משנה ג' . ומ"ש בזה הג"ה זו לא ידעתי מהו . דלפי דבריו דטבילה זו מדרבנן כמו שהוא האמת כמ"ש הסו' והר"ש ז"ל כ"ש דקשיא אמאי נקט בערב . איברא דאי לא הוי חזי מדרבנן עד לערב ג"כ לא הוי קשיא אמאי נקט לערב כיון דסוף סוף אינו יכול לאכול עד לערב . גם מה שכתב ואינו מעכבו לא ידעתי מהו . דהא אכן האידנא מקמי דהביא כפרתו איירי . וכיון דהאידנא אינו ראוי לחטוי מדאורייתא מה לי בעינן האכילה לאחר שהביא כפרתו . ומה שצריך הוא ג"כ לא ראיתי ממש דהא מחוסר כפורים סתם נקט ואפי' רוצה להביא כפרתו מיד . ותדע שהרי תוס' והר"ש ז"ל עלמס תירלו כן על קשיא אחרת ולא תרלו ג"כ בזה בשמעתא דילן :
 פרק יג משנה ו) ר' אלעזר גרסינן בכל הני צבי תלתא דצמתניתין והוא חברו של ר' שמעון מתלמידי ר' עקיבא . הכי מוכח בגמרא להדיא . והיינו נמי ר"א דלעיל משנה ד' . עיין במנחות (דף י"ב ע"ב) :
 (שם) בתרי"ט ד"ה הזורק מקלת כו' שכל מתנותיו מעכבות כו' . ואיכו ס"ל בהנך צבי דלעיל דאינו חייב עד שיקטיר כל המתיר . ואין להקשות דהא בהדיא קתני ר"א אומר אף המנסך משמע דבמקלת דמי' מודה עיין בתוס' :
 משנה ח) רע"ב ואינה הלכה . אע"ג דהוי מחלוקת ואח"כ סתם ועיין בספר יד מלאכי כלל תל"ג . ולענין יש לעיין הרבה בהאי כללא דנקיט הרב

ז"ל התם . וכ"ש לתרולי להא דהכא . אמנם אפשר ליישב בענין אחר למעין בסוגיית הש"ס בהאי ענינה ואין להאריך כאן :
 פרק יד משנה א) תרי"ט ד"ה פרת מטאת כו' . ואוספין עפרה . ע"כ . ועיין בשמעתין מאי חזי מגיתה ובתוס' שם ותראה מה שיש לדקדק לפוס ריהטא בלשון תוס' הללו :
 משנה ג) בתוספת חדשים ונ"ל כו' . לא דק כלל אחרי המחילה מכ"ס דהא ודאי תנופה והגשה אינם כשרים בזר לכתלה ועיין תוס' מנחות (דף ט' ע"א) ד"ה מקמילה שרמוז ז"ל כאן בדף י"ח ע"ב ד"ה מקמילה שהביא בעל תוס' הלל . וכן כתב הרמב"ם ז"ל להדיא לענין הגשה צפי' י"ג מהל' מעשה הקרבנות ואי עלה סמך צפי' מהלכות ביאת מקדש ה"ג לקי' . וא"כ מ"ש דנקיט המגיש צהדי שאר עבודות המנחה ושכך לקומץ וכן במליחה לפי מאי דאיתא במנחות (דף כ"ו) וכי ס"ד שזר קרב לגבי המזבח . ומאי שיש לעיין בזה דוד קרב לגבי מזבח אין כאן מקומו . עכ"פ ודאי דלכתחילה לא . ובקרא נמי כתיב כהן . אמנם העיקר נראה משום דאיך כולהו לא פסלי . דהרי הגשה גופה לא מעכבה משא"כ קומץ ומקבל דפסלי עבודה וכן הוא לשון הרמב"ם בפ"ט אע"פ שפסלו כו' וזה פשוט :
 שוב מלאתי בראב"י כתי' ששאל מאביו רבינו יואל ז"ל . וז"ל צפי' דמנחות ובכמה מקומות אמרינן מקמילה ואילך מלות כהונה . ותימא ולימא מהגשה ואילך מלות כהונה דהכי תנן בקדושין פ"ק בהגשות ובקמילה וכהן כתיב בהגשה והגשה מקמי קמילה היא . והשיב משום הכי נקיט קמילה משום דמעכבא זור פסול אפי' בדיעבד . דהניא בת"כ [ל"ע דמשנה שלמה היא במנחות פ"א משנה ב' וגראה שמוס עיקר הדרשה הביאו עס שאינו לריך כ"א לגוף הדין] יכול מלה שיקמלנה כהן אבל אם קמלה זר כשרה ת"ל שוב והריס הכהן הכתוב קבעו מוצה

מ כ ו ז
 לעריכת הש"ס הישראלי חשלה
 והאנציקלופדיה התלמודית
 (מסדו של הרב מאיר בראי"ל ז"ל)
 מ ס ר י
 הספריה הלאומית . ירושלים

מסכת מנחות

חובה לימד אם קמלה זר פסולה . והגשה לא מעבדא דתניא החס והגזרת מן המנחה אעפ"י שלא הומלחה אעפ"י שלא הוגשה והכי מוכח פ"ג דמנחות דמקשה הרי הגשה דתני בה קרא ולא מעבדא . ואומר אם עבר זר והגיש אעפ"י שאין זר קרב לגבי המזבח כשר . וחדע דגרסינן בפ' בתרא [ז"ל פ"ג וכו' דף י"ג ע"ב] אמר ר' ינאי ליקוט לבונה בור פסולה ומשום הולכה נגעו בה . וקאמר אף אן נמי תנינא כו' . ולבסוף סתם לה וקאמר לעולם לקבלה דמי וכו' פירוש אבל ליקוט לבונה כשר בור . אע"ג דליקוט לבונה אכל המזבח כשר ה"נ איכא למימר בהגשה ע"כ . ובענין מה שהקשה על שהיא דמקמייה ואילך עיין רמב"ן על התורה בפסוק וקמץ הכהן :
מ"ד בתנ"י קדשים קלים בכל מחנה ישראל . מכאן לריך לי עיין רב על הרמב"ן ז"ל שכתב בפרשת ראה בפסוק לא תעשון ככל אשר אנחנו עושים וגו' וז"ל וכן אחרי זריקת דמים והקטר החלב בשלמים יאכל אותה במדבר בכל מקום שירצה כי לא נתן הכתוב מחילה בשלמים אבל אוכלין אותן במחנה ומוץ למחנה עכ"ל . ולריך לדעתו לחלק בין שהיא דאמרינן בתלמודין (דף ג"ה) גבי חזה התנופה ושוק הימין לשלמים משום דשם נאמר במקום טהור . אבל שם אמרינן בגמרא ועוד לא תוכל לאכול בשעריך כתיב מוכח בהדיא דלא שני בלאו הזה בין מדבר לדורות ול"ע . ועוד אני תמה עליו ז"ל שבפ' משפטים בפסוק ויראו את אלקי ויאכלו וישתו כתב שהשלמים זריכין מחילה עיי"ש . ועם היות שלא הזכיר שם ממחילתן במדבר מ"מ משמע מדבריו בכלל שעכ"פ לא שני בלא מחילה . ויש ליישב בדוחק דכל המדבר מחילתן פרט לחוץ למדבר והוא דחוק ורחוק :
משנה י"ד ברע"ב על המזבח סביב ולא צבמה . אע"ג דצבמה נמי לריך מזבח למאי דק"ל כר' יוסי לעיל פ"ג משנה ג' . עיין ברש"י בגמרא :

פרק א משנה ד **והכ"א** זה זה פסול . וא"ת חכמים היינו ח"ק . וי"ל דאחא למסתם כוותיהו . דכה"ג משני פרק המפלת תו' (דף י"ב ע"א) . אלא ל"ע דהתם אמרינן משום דמסתבר טעמא דר' ישמעאל דקא מסייע ל"י קראי . ואפשר דס"ל להתו' דהכא נמי מסתבר טעמא דר' יהודה דאין הפיסול שאח"כ מוילאו מידי פגולו :

פרק ג משנה ב **ברע"ב** לא מלח כל המנחה כו' . דבריו תמוהים לכאורה . חדא דאמאי לא מבני אב"י הכי לרב יוסף . ודוחק לומר דאב"י ורב יוסף לא ידעו בהרייתא עיי"ש (דף כ"ג) . ותו דאיכא במנחת כהנים לא שייך זה דהא לריך למלוח כולה כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' י"ג מהלכות מעשה הקרבנות . ונלע"ג דאפי' לר"ש פ"ז משנה א' במנחת חוטא מ"מ גם השיריים זריכין מליחה . דהא מיהת לא נפיק מכלל קרבן . ותו דמאי קא משמע לן דלא מלינו בשום מקום שהמנחה כולה זריכה מליחה . אפי' לכתחילה . עיין ברמב"ם שם . ובפ"י המשנה כתב הרמב"ם לא מלח כהן אלא זר . והוא ס"ד דאב"י בגמרא הג"ל ול"ע . עיין בלח"מ סוף פרק ה' מהלכות איסורי מזבח וכתבתי בזה במקום אחר בעז"ה :

מנחת חוטא . כבר הגיהו מלת עומר ובאמת הכי מוכרח כמו שהקשה לי בילדותי הרבני מו"ה הירש ר' אבשלום מרישא דהא בהדיא איתא לקמן פ"ה משנה ה' דמנחת חוטא אינו טעון תנופה . ומ"מ גם ברש"י בגמרא הוא כך . והוא פלא :
תו"ט ד"ה לא פתח . ולא ידענא אמאי כו' . לק"מ ועיין בה"ז (דף ז"א ע"ב) :
פרק ד משנה ג **מתני'** כל האומר הפקודים כו' . מכאן לריך לי עיין על דברי הרמב"ן ז"ל בפרשת אמור ריש פ' מועדות בפסוק

בפסוק דבר אל בני ישראל שכתב היפך מזה . עיי"ש :

תוס' חדשים לא ידעתי כו' . כבר קדמו הרמ"ז שם במשנה ועיין בספר בית דוד שם . ועיין מ"ש בפסחים פרק ז' משנה ד' בעז"ה :

משנה ד **תו"ט** ד"ה אמר ר"ש כו' כך כ"ל פשוט . עיין צב"ה ובלאן קדשים . ובאמת נלע"ג דודאי גבי לא נתחנך המזבח אי אפשר לרבווי מקרא דכתיב ואת הכבש השני כו' . אע"ג דבההוא קרא ג"כ לא כתיב את הכבש הא' כמ"ס רש"י ז"ל בההוא דפרשת פנחס שנאמר מיני' שמקריבין את הכבש של בין הערבים אעפ"י שלא הקריבו כלל כבש צבוקר דאיכא איך קראו הכתוב שני ולא יפול עליו שם שני כלל כי הוא אחד ואינו שני . והיינו דדייק לישנא דגמרא שני בין הערבים ולא ראשון בין הערבים . משא"כ כשכבר נתחנך המזבח שאז כבר יפול לעולם על אותו שבין הערבים שם שני בהיותו השני בתחלה אף שאינו שני בו ביום . יאמר עליו השני הידוע והכי דייק לישנא דגמרא . ולישנא דספרי . ובאמת לולא דמסתפינא מהבל פיו של רש"י ז"ל הייתי אומר דלא לריכין למדרש' מפסוקא קמא כלל דאפשר דאינו רא' גמורה אלא מקרא בתרא . ומלישנא גופי' . ויש לי לחקור בענין זה חקירה עלומה ועוד לאלקי מלין בעז"ה אלא שאין כאן מקומו :

פרק ו משנה ב **ברע"ב** ד"ה בזה יפה כו' ואין ספק אללי כו' דלא תווי היא . ומ"מ היא פליאה נשגבה איך אפשר כלל לומר דזו לא תווי דהא בכל מקום מיעוטא הוא . והכי אזלי כל הקושיות בגמ' כאן . ומ"מ בסופא שפיר תרלינן לאתווי מאי דשייך בהני גופא דמתני' איירי בהו . ובתוס' ז"ל הקשו אמאי לא מותבינן מינה לשמואל עיי"ש . ולע"ג אפשר ליישב דאיכא למימר נמי דמנחה דכוותה קא ממעט וכגון מנחת הכשואות לכהנים . עיין סוטה (דכ"ג ע"א) . ואפשר עוד דאתי למעוטי הא ולא קמיירי ב"ן . אלא דסתמא דגמרא נקיט דשמואל

למימרא דלית הלכתא כוותי' וזה סיוע גדול לפסק הרמב"ם בחבורו כמ"ס הסו"ט לקמן (ובלדו נכתב שם בכתב יד עלמו של המחבר ז"ל) דאע"ג דאין לכהנים חלק בו מ"מ אין ייפוי למזבח . ועיין לעיל מ"ס הסו"ט לענין עולת העוף . ואין להקשות דהא לא לריך חדע דלא משנינן לאפוקי עולה דאחא לאשמעי' דלא כר' אליעזר :

שם סוף משנה ג' . בגמרא (דף ע"ה) פליגו בה תנאי ומשמע דמתני ר"ש בן יהודא משום ר' שמעון הוא . והיינו נמי דר"ש לעיל פ"י דובחים . ומ"מ נראה דהלכתא היא דתם לן תנא כותי' . וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ' המשנה **הרש"י** שלא כתבו דלית הילכתא כמתני' . אבל הרמב"ם בחבורו פסק כמ"ד בגמרא מושטן ומור ומושטן ותמה עליו הכ"מ . ועיין בל"מ סרלה ליישבו ולסוף הגיהו בע"מ :

מ"ד ברע"ב דלפ"ה פ"ט כו' . לכאורה נ' דנדחק לפ"ה כך . משום דס"ל פתימתן כותים היינו למזוה שהיו כותים ועיין בפירושים שברש"י . וקשיא לי דזה סותר לרישא . דהא עשרון כו' יוסר ממ"ג בי"ט ואם אתה מחלק לעשרה חלות כדק"ל כר"י מגיע לכל פלה יוסר מ"ד בי"ט וכ"ז הוא פתוח מחלי בי"ט עיין בפסוקים בפ"ה פסח ס"ו ולכן נדחק לפ' בהיפך . א"י לר' מאיר דס"ל י"ב חלות ג"כ יש יוסר הרבה . מ"מ הוא נגד סוגיא דברכות כמו שכבר הרגיש בזה בית דוד וגם בתוס' חדשים . וליישב מה שהקשינו ע"כ מתני' לא אפי' אלא אחד מתרי פירושי קמאי דרש"י . ולפי' בתרא לא אוכל לכוון . ואפשר דזהו מאי דמסיים ולא מ"ה היינו מל"ה משמע הכי . או ולא משכחת הכי . שוב מלאתי בס' לאן קדשים שהניח פי' האחרון דרש"י בקוש"א מפעם הג"ל : גם דברי רש"י שם גבי **הכבש** לכהנים ל"ע עוד מלבד טעם הג"ל . ועיין במשנה למך פרק י"ג הלכה ד' משלמות מעשה הקרבנות :

רע"ב שם חלות כו' הלשון הזה נראה כדעת הראב"ד ז"ל ולקמן פ"ט משנה א' כתב

כתב כרמזים ז"ל ע"ש בגליון :
 פרק ז משנה ה' תרי"ט ד"ה תודה מן
 החולין כו' חוץ
 ממגדף וע"ז והקדש. עיין שהקשו ע"ז הרב
 זיה"ז ז"ל בתמורה (דף כ"ה) ובש"ך מו"מ
 סי' רנ"ה ס"ק ה' חסוק בפשיטות דבהקדש
 חוץ כדי דבור כדבור דמי. ללא כהרמזים
 והתוס' אמנם בתשובת אמונת שמואל סי'
 כ"ג עמוד השואל ותירץ הקושיא וכוונת ג"כ
 לדבריו כפי משנה למלך פרק ט"ז מהלכות
 מעשה הקרבנות. ובס' מחנה אפרים הלכו'
 לדקה סי' ח'. וסיים שם עלה בידנו שהעיקר
 כדברי התוס' והרמזים ז"ל דלגבי הקדש
 ליכא חזרה אפי' חוץ כדי דבור :
 פרק ה משנה ג' אין מביאין אנפיקומן ואם
 הביא פסול. זו היא
 גירסת רש"י. וגירסת שבגליון כשר' היא גירסת
 ר"ת בתוס' וכן פסק הרמזים ז"ל :
 פרק ז משנה ז' שנתרות היו בזה. עיין
 פי' רש"י יחזקל
 סי' מ"ו פסוק וי. ובמסכתין (דף מ"ה סוף
 ע"ה) ובמסופת שם :
 תוספת חדשים ד"ה הרב כו' וג"ל דאחי'
 בפלוגתא כו'. דבריו תמוהים דנתי
 להרמזים ודאי קשיא מדרש. אבל להראש"ד
 לא קשיא מדרבנן כלל ומה לנו לעשות
 מחלוקת חדשה בין רבנן לרש"י. וכבר תמה
 המשנה למלך ז"ל על הרמזים ז"ל מכת
 מהניתיין דהכא עיי"ש פי"ג הלכה ג' וכן משמע
 בתוס' שהביא התו"ט לקמן בד"ה שבה דלדינא
 לא פליגי רבנן ומה שיש לעיין עוד בזה
 עיי"ש במ"ל :
 שם משנה ה' רע"ב ולית הילכתא כוותי'.
 אע"ג דהוי מחלוקת
 ואח"כ סתם טוב מלאתי גם בזה בס' יד
 מלאכי הבחתי לעיל פי"ג דזבחים משנה
 ח' וגם פה לא הוגח לי בתי' יש ליישב עפ"י
 התלמוד לעיל ריש הפרק (דף פ"ז ע"ב) :
 משנה ח' בתום' חדשים ולי"ג כו'. במחילה
 מכבוד תורתו אין
 נעם בדבריו דכ"ש ללא לריך למתני יורש
 כלל. דמכללא דתש"ז אין סומכין שמע"י לה.

אלא דאפשר אנז כסכים נקתי'. גם מה
 שכתב דלתי חוץ ארישא ליתא דקושיא התוס'
 ליתני חרש שוטה וקטן וכו' אין סומכין. ועוד
 אחינא דמשכתת להו נמי קרבן עיין בגדלים
 (דף ל"ה ע"ב). ואע"ג דאחריני מיימי
 עלייהו מ"מ כיון דקרבן דידהו הוא אפשר
 דשפיר שייך סמיכה אלא לפי שאין בני דעת :
 פרק ז משנה ח' רע"ב עד שלא הביא שליט
 אחרון כו'. עיין
 ברכת הזבח (דף קכ"ז ע"ב) בפירושו לתוס'
 ד"ה אימור דשמעת :
 פרק יא תרי"ט ד"ה שתי הלחם כו' לשון זכר
 ולשון נקבה. עיין בתלמודין
 (דף י"ד ע"ה). ועיין בזהר פ' ויחי בפסוק
 מאשר שמנה לחמו :
 בא"ד שכיניו יחסר מוסב כו'. עיין מה
 שכתבתי בגליון לחם חמודות פ' כ"ג
 מזכרין (דף מ"ט ע"ה) :
 שם משנה ה' בתום' חדשים. יפה דקדק
 ויזכר ה"י ראוי לגרום
 בהיפך רחבו ממלא ארכו של שלחן :
 משנה ז' בתרי"ט חדשים ד"ה וקשה כו'
 דבשבת כו' סתם כרבנן.
 מאי דכתב דסתם כרבנן משמע דסתם מתני'
 כרבנן ליתא דכיון דעושין כל זרכי מילה
 רבויי הוא ואמרינן למאי אתא לכדתני רבנן
 פירש אינו חוזר מאן תגא כו' ומוקמינן ללא
 כר' יוסי. היינו להך ברייתא אבל כ"ש לר'
 יוסי דאחי' מתני' טפי שפיר דאחי' לאתויי
 אפי' פירש אלא דהש"ס לא חש להאריך.
 ואני בעניותי אשכחנא סתמא אחרינא בסוף
 מס' חגיגה עיי"ש. ומ"מ יש לעיין אי סתמא
 דרבנים אי סתמא דהלכתא פסיקתא עדיף.
 מ"מ יש לדון אי הא מקרי הלכתא פסיקתא
 עיין בב"ב (דף ק"ב) ששם הוא עיקר המקום
 שהביא הרב הזה. ותו דסתם ברייתא וגם
 סתם ברייתא בחגיגה מסייעין לת"ק וגם
 סתמא מתני' דחגיגה איכא ודאי למפסק
 כתיב :
 תי"ט ד"ה אוכלין אותו כו' ואפי' למד אין
 עיבוד באוכלין. וכ"ש היכי דהו'
 להכשיר ולהסיר הכשר באכילה כמ"ש הר"ן
 בחולין

בזה שתי שמינית כתב חלי שמינית. והרמזים
 בתחלה פי' הלוג ד' רביעיות ועלה קאי
 והקורטב חלי שמינית רביעיות וזה ברור
 מלל כדברי התו"ט :

מסכת חולין

פרק א משנה ו' רע"ב לויס במומין כשרים
 בשנים פסולין
 דכתיב ומזן חמשים שנה וכו'. יש לעיין בזה
 שהוא לשון הרמזים ז"ל בפירושו ואמאי לא
 נקט נמי פחות מכן שלשים שכשר ככהניס
 ופסול בלויס. דהרי פשוט הוא בברייתא
 (דף כ"ד ע"ב) דמשיבא שתי שערות כשר
 הכהן לעבודה ואפי' לר' דאמר מכן עשרים
 היינו מדרבנן. ולחד לישנא אפי' מדרבנן
 ליכא פסולא. וכן פירש"י שם (דף כ"ד ע"ה)
 לויס בשנים פסוליס פחות מכן שלשים ויותר
 מכן חמשים. ולאפוקי מהרוביהו אתא
 דליתנהו ככהניס והוא פשוט ולי"ע על הרמזים
 ורע"ב. ובסיפא דנקטי בבית עולמים
 נמי משום קול משמע דלענין שנים אין שום
 חילוק ביניהם נראה דבבית עולמים אפי'
 מקמי שלשים לויס נמי כשרים כמו ככהניס
 וכן נראה דהא בד"ה כ"ג מני להו מכן
 עשרים עיי"ש מפסוק כ"ד עד סוף פסוק
 כ"ז. וכן בד"ה ב' ל"א פסוק י"ז [שם משמע
 לכאורה דה"ה כהניס ולי"ע בשמעתין (דף
 כ"ד ע"ב) דנקיט ל"י מפסוק דעזרה ולא
 נקיט הכך דקדמי במעשה וגם דשם לא כתיב
 לנלח ודוק ואי יש לחלק ולומר דלויס דוקא אי"כ
 ה"ג מני' דאכהניס קאי ומשום דכהניס אקרי
 לויס ע"י בשמעתא] ומשמע דה"ה פחות מכלאן
 כל שהוא גדול כשר מדינא כדאמרי' בגמרא
 גבי כהניס ולי"ע ברמזים פי"ג מהלכות כלי
 מקדש הלכה ז' שכתב זה שנאמר כו' ומזן
 חמשים שנה כו' משמע דהא דנקט מקמי
 הכא קאי אפי' לדורות וזה אי"א כדכתיבנא
 ועיין ברמזין על התורה פי' בהעלותך
 ולי"ע ועיין [שם בר"א' ובגמלת יעקב.
 והדברים ארוכים. טוב מלאתי להדיא
 בספרי

בחולין הביאו המ"א כס"י שכי"א מ"מ במקדש
 הקילו. וכן הרא"ה ז"ל בדדק הבית (דף
 ס"ה ע"ה) עיי"ש. ודודי הגאון ז"ל בספר
 לחם שמים כתב דחלטו בחומץ דבלאו הכי
 אין שום סכרא שיאכל אדם בשר חי בלי
 מליחה כל עיקר ע"כ. והנה במה שכתב
 דאין דרך אדם לאכול חי בלי שום מיקון
 ומלח כבר עלה בלבי וכתיבתי בעזרי' במקום
 אחר ומ"מ מדברי כל הפוסקים משמע שזה
 דרכו ואין כאן מקומו להאריך. אמנם לענין
 חליטה בחומץ לענין לא הועיל בזה דלדעת
 הרמזים ז"ל ללא שרי כ"א ע"י מליחה או
 חליטה זו. הרי זה אסור לעשותו בשבת לדברי
 הר"ן ז"ל הנ"ל. וכן בד"ן ללא עדיף
 מהגבחה תרומות ומעשרות ולדברי חכמים
 אף המדומע אין מעלין. טוב מלאתי בראש"ן
 סי' כ"ד (דף י"ד ע"ה) שעמד בזה עיי"ש :
 פרק יב משנה ד' בתום' חדשים ד"ה תו"ט
 דקרי ללוג רביעית
 כו' אין זה נכון ללא מלאנו לשון רביעית לקב
 בשום מקום אלא רובע קרינן ל"י ובחלה
 רבעים קתני ועל הרביעית בלשון רבים
 קרינן ל"י רביעיות כדאיתא בזו"ר (דף ל"ח).
 ונראה דבמדת היבש היו נוהגין לקרות למדת
 הלוג רובע. ובמדת הלח קורין לשיעור זה
 מן המדה לוג וכן היו קורין לכלי המדות ההם
 במדות הלח קורין לוג כדאיתא במכילתין
 בריש שתי מדות ולמדת היבש קורין רובע.
 טוב מלאתי שכ"כ הרש"ב (דף פ"ט סוף
 ע"ב). עיין במס' כליס פ' כ"ה משנה ד'.
 וחם ל"י להרמזים ז"ל לעבור על דעת
 שפטיך ברור מללו והוי ל"י למינקט לוג
 בפשיטות דנקטי ל"י בכל מקום בלח.
 ובגוף הקושיא על תו"ט כבר עמד בזה
 בתשובת חוט השני סי' ל"ז (דף ק"ד). וגם
 אי"ה ס"ל דגירסת הרמזים כרש"ב'ם אלא
 שהוכיח זה ממקום אחר עיי"ש. ולבסוף כ'
 מדבריו דאדרבה יתגר משמע כגירסת התו"ט
 גם שהניח בל"ע :

ע"ב עיינתי בפי' המשניות וראיתי שכפי נוסח'
 אי' לא ניתן להאמר כלל פי' מהרש"ח
 שהרי לא נשגיח גומת אי' מנוסחתינו כ"א

בספרי פי-בטלוך וז"ל שעד שלא נכנסו לארץ היו הלויים כשרים מבין שלשים שנה עד בן חמשים שנה והכאנים משיבואו שתי שערות עד עולם. אבל משכנסו לארץ אין הלויים נכנסו אלא בקול. וזה מצוה כדברי: ומדי עברי בדברי הרמב"ם ז"ל הנ"ל ראיתי דבר מתמי' בכ"מ שמה ש"י הרמב"ם ז"ל שם. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהי' איש כו' והקשה עליו הכ"מ דזה מאמר הסותר הקודם דבני שלשים שנה ומתוך ע"ז ג' תירוצים וכולם דחוקים למטיין ול"ע. ואינם מכוונים ללשון הרמב"ם ואין מפרשו' שהרגיש בזה. ולדידי דברי הרמב"ם פשוטים דקאי אמי שלא הביא שתי שערות ולא סימני סרים דאינו נעשה גדול עד שיעברו רוב שנותיו. ואחר חיפוש הרבה מלאתי כן בספר קריית ספר למהר"ם טראני ז"ל. ותמיהני על משנה למך דכולי יומא שמעתי דהרב הנ"ל בפומי' ודאן לא הביאו עם שהוא פשוט וברור:

פרק ב משנה י"ד לשם זכמים עיין תי"ט שרומז לריש זכמים ושם כתבתי שגראה מדברי הרע"ב ורש"י ורא"ש ובי' דגריס שלמים להדיא: פרק ג משנה א' תי"ט דיה ופסקת הגרגרת ועובי התנך כו' במחילה מכ"ת הפוף הוא ועיין בבכורות פ"ו וכן פירשו כל הפוסקים: משנה ג' ונחטרו בני מעיה. בערוך הביאו בשורש חמד בדלית וכן הביא מהר"ם אלגז"י בספרו כאות יפקד בקונטרס משנה לשון מן הרד"ק בשם רבינו האי. מ"מ הביא הערוך שיש גורסין ברי"ש וכן הוא ברש"י והרע"ב. ולפי גירסת רב האי שהביא מהיהא דלחם תמודות:

משנה ז) וקרסולים. ה"ג וכן הוא בערוך ובש"ס אשר לפני הגירסא קרסולים ובאמת הכל ענין אחד עיין במתורגמן. עם היות שהערוך הביאו בשנים ומ"מ נראה ל' שבל"ם הגיהו על פי פשות המגיהים אשר לא ידעו לפרש דברי

רש"י. והאמת דהגרסא שלפני רש"י הי' וקרסוליו. והי' נראה ששייך למטה לכנפיו לענין שחופין את רובו. ולכן כתב רש"י דקרסולים גרסינן. ולא קרסוליו. וזה ברור. שוב מלאתי במהרש"ל ז"ל שכתב כן בשם ס"א. ולא ידעתי למה כתב בשם ס"א אחרי שהוא כן בלי ספק:

פרק ד משנה א' רע"ב. בהמה צבהמה כו'. היינו כאוקימתא דרב שימי. אבל רש"י נקט וכל בהמה והיינו אוקימתא דסתם גמרא ועיין בתמורה פ"א משנה ג': משנה ב' בתוס' חדשים ד"ה ולא ידענו כו' כבר עמד ע"ז בס' פ"ח ס"י מ"ג ס"ק ד' עיי"ש:

פרק ה משנה ב' תוס' חדשים ד"ה ובס' פ"ח כו'. ואין זה מספיק עם היות שמלינו כיוצא בו עיין הרל"מ פ"ו מהל' ק"פ מ"מ אין לו ענין כאן:

פרק ו משנה א' רע"ב וכן קדשי בדק הבית כו'. לפי אוקימתא שהביא הר"ם משמא דגמרא בד"ה אבל במוקדשין לריך לומר דקדשי ב"ב משום שמיטה שאינה ראוי' כחכמים דלקמן במתני' ב' וקדשי בדק הבית בעי העמדה והערכה עיין בסוגיא דשמעתין אבל יש ג"כ אוקימתא אחריתא בגמרא: משנה ה' תוס' חדשים אבל הרמב"ם כו'. אומר אני כל המוסיק גורע דודאי פי' הרמב"ם ז"ל דחוק דמאי איריא ח"י טמאה או עוף טמא ואיך נקט ח"י סתם ולפירושו דרש"י ורע"ב דחיה לאו פירושא חיה ממש אלא מין שהיא קיימת לחיה ודוק:

פרק ז משנה א' ובמוקדשים בש"ס ובירי"ף הגירסא מוקדשין. וזה נראה לענ"ד עיקר ובהכי מתיישב לי מאי דקשיא בתלמודין בריש מכלתין דמקשי' ובמוקדשי' פשיטא וסקליין וטריין בה טובא. ואמאי לא משני דמייירי בעולה ואשמעינן כרבנן דרבי שם וכדכתב הרע"ב

הרע"ב. האמנם כיון דתני מוקדשין וכל היכא דקתני כי האי ליטנא בנקבות. איירי בדכתב הרע"ב בזכמים פ"ג משנה ה' ואין עולה בזה נקיבה ודוק. והרב לשיטתי' גרם מוקדשים:

משנה ב' בתוס' חדשים ד"ה וכ"כ הכ"מ כו' מג"ל דלא קיימו במסקנא. כבר עמדתי על זה בעזרי' ונהירנא כי מלאתי אח"כ כבר כתוב בספר ולא ידעתי אל מי מקדושים שוב מלאתי בזכרונותי שכ"כ הרש"ב ז"ל בת"ה הארוך בשם הרמב"ן ז"ל עיי"ש (דף ע"ח ע"ב). ומ"מ לפי מה שהכריחו התוס' שם לפרש האי ק"ו דריה"ג נראה לי דליתא כ"א אי ס"ל דיש בגידין ברי"ט. ודוק היטב. אמנם תמתי על הרב ז"ל הזה דלא נחית להכי. מאי האי דכתב ור"ש לא יכול לסתור האי ק"ו דהא שפיר סתרי לי' שכן הותר אלל ח"י. ואף דריה"ג לא חש להאי פירכא כדמטינן שם מ"מ מסתמא דתלמודין דחולין (דף ק"כ) משמע דלא חיישינן להך פירוקא. ועיין שם בתוס' ל"ע אמאי שבקי לשיטתם בפסחים עיי"ש. [זה לשון הגאון ז"ל וע"ז נרשם ממעיין אחד כלשון הזה] אמר המעיין דברי הת"ח כנים ואמתים. ולק"מ קושית א"י זללה"ה דחוינן דסוגיא דחולין (דף ק"כ) לא קאי התם בהך פירכא צבהמה ק"א אמרינן. דלדעת' כ"צ דהסוגיא דפסחים למ"ד יש בגידין ברי"ט דאלת"ה איכא למפרך גם בג"ה הותר מכללו אלל טמאה אבל לפי פסק הלכה ממילא הק"ו במקומו עומד וליכא למפרך כלל מה לחלב שכן הותר מכללו הא ג"ה נמי הותר מכללו אלל טמאה. דאי אמרינן יש בגידין ברי"ט נמי ליכא למפרך שכן הותר מכללו הא מ"מ אסור מטעם טמאה ורי"ה ס"ל בפירוש בחולין יש בגידין ברי"ט ולדעתי זה הי' כוונת התוספת חדשים ועיין בכופ"ט והרבה הארכת' בזה. ודו"ק היטב:

משנה ה' בתוס' חדשים ד"ה ותימא כו' צפ"ב דערלה כו'. באמת ממנה וזו אין קושיא. דהא הרב נמי

כ' אם אין שם כהן שיטעום. משמע שם יש שם וטעום סגי אע"פ שאין שם ק' ומאחזים והיינו כמתני' דערלה אלא דס"ל להרב דמתני' דערלה היינו דוקא כשטועמין אותו וחזינן דלית ב' טעמא אבל היכא דליכא למיקם אטעמא השו' חכמים מדותיהן בין במינו בין בשאינו מינו לתת להם שיפור שוה. זה נראה בצירור דעת הרב. אלא דל"ע זו מניין לו. ועוד דלא משמע כן בסוגיין (דף ל"ט ע"א). ועיי"ש בתוס' ד"ה אלא בששים ודוק [ע"כ מכת'י הגאון ז"ל ובשוליו כתב אחד המעיינים] אמר המעיין נשתוממתי על תרי עמודי עולם שהקשו על הרע"ב. ולדעתי לק"מ. דהנה אן קי"ל דבתרומה ובערלה בדבר התלוי ביתר מס' אולינן בתר שמא ע"י בש"ך יו"ד ס"י ל"ח סק"ו. והעלה כן לדינא. ולפ"ז עולים דברי הרב כהגון. דכוונתו בין במינו ושלא במינו היינו אינו מינו בטעמא. אבל לעולם יש להם שם אחד. והוי שפיר בתרומה מין במינו. ולריך מאה לבטלו. והא דכתב ואין שם כהן שיטעום כוונתו רק לאפוקי אם יש שם כהן לריך שניהם מאה מחמת שהוא מינו שיש להם שם אחד. וכהן לטעמו דהיכא דליכא לברורי מדברין כמבואר שם ס"י ל"ח. ושם בעגלה מייירי בפירוש בגריסין עם עדשים דאין להם שם אחד שפיר הוי ברי"ט כיון דהוי מינו בשאינו מינו. וז"ב ואמת לדעתי:

פרק ח משנה א' בתוי"ט ד"ה ואסור להעלותו כו' לא קשיא דבלשון זו תורה כו'. ולענ"ד אין זה מספיק כלל דבתורה הא מיהת אסור לבשל נמי מיייתורא דדרשינן נמי לאכילה. משא"כ למנקט לישנא דאסורא דבישול משום איסור אכילה ובאמת הוא מותר דבישול הא ודאי לא אריך. ועוד כתבתי בזה בעזרי" ב"מ"א. ומה שהביא מדברי הר"ן נראה דקאי אההיא דנקט לקמן ברי"ט חוץ ואין זה נכון דהר"ן יפה קאמר ובהיפך מדבריו ז"ל ודוק:

(שם) ד"ה וזית הילל כו'. וז"ל הרב ברפ"ג דיבמות כו'. ומ"מ נראה

נראה לי דאין דעת החוס' כדעת הרע"ב ז"ל. עיין מ"ש שם ביבמות בגליון: **ברעיב** ד"ה הלכך קורטו כו' אם חללו ולא קרטו כו'. זהו דעת רש"י והרמב"ם ז"ל. והתוס' ז"ל מפרשים עפ"י הדין דכריפות דהכא מיירי אפי' לא בשלו אבל אם בשלו אינו עובר כלל דמס' שבלו אינו עובר עליו. גם מ"ש הר"ב בצ"ש הלכך במחלוקת שנוי. ואין להאריך:

במתני' המעמיד בעור של קבה כשרה כו' כן הוא הנוסחא בש"ס. אבל במשניות המוקד' ד"א לא מלאחי מלה כשרה. וכן נראה מדברי הרע"ב וכן הוא עיקר למעיון בפוסקים עיין בר"ן מה שהביא בשם ר"י בן מיגש ז"ל. וכן מבואר ברשב"א להדיא. וכן מוכח לפי דעת רבינו חס' ז"ל שהביאו הפוסקים בשמו. וכן סימנו החוס' ז"ל במתניין. ונראה שאי' כתב זה לסימן בגליון ספרו ששנה משנתו על פי ר"י בן מיגש והרמב"ם ז"ל. וטעו המעתיקים לכתבו בתוך המשנה כאשר אירע זה פעמים רבים. גם ברא"ש לימא ותמיהני על התוי"ט שלא העיר בזה. גם במשניות עם כף נחם הגירסא כמו שכתבתי:

פרק ט משנה ה' במתני' קולית המת כו' הנוגע בהן כו'.

עיקר פירוש למשנה זו חסר לדברי הרב י"ט בן מן הקו' אשר לא יעלם. ומלאחי ברמ"ז שפ"י: **רעיב** סוף ד"ה האבר שהרי אפי' בשר הפורש מן החי לא מטמא כל שכן אבר עכ"ל. והוא מלשון רש"י ז"ל (דף קכ"ח ע"ב) וכ"כ רש"י ז"ל במשנה דלקמן. דהא דמניין הבשר טהור גבי אדם מתוקמא כו' נחויא ור' יהושע בעדיות עיי"ש ברש"י (דף קכ"ט ע"ב) ואפשר לזה ה"ר רומז רע"ב לקמן במתני' במ"ש והא דבשר הפורש מן האדם כו' סגן בהדיא בעדיות עיין תוי"ט בד"ה טהור שמחקו מכל וכל. [עם היות שאפי' לדברי רש"י ז"ל בפורש מן החי לא מתני' בהדיא

מ"מ אין לורך לחקו בשביל זה וכ"ש למ"ש בעזריא]. אלא שאני בעניי ובעונותי לא זכיתי להבין דברי רש"י ז"ל מכל וכל. אם מה שכתב לקמן. עיין מה שהקשה מהרש"א ז"ל שם בגמרא על אוקימתא בתרייתא שהביא התוי"ט לקמן במשנה ט' בד"ה ור' שמעון. אלא דהוא ז"ל פשיטא לי' דברי רש"י דמתני' שם וגמטך ג"כ אחר דברי רש"י ז"ל בכלן דכל שכן. ואני שמעתי ולא אבין דמאי כל שכן הוא זה. דבשר מן החי הטהור הטהור כל זמן שאינו אבר שלם. משא"כ אחר שנחתך אבר והוא טמא כנבלה עגמה. אי"כ כבר אפשר שהפורש ממנו יהי' טמא כפורש מן הנבלה. וכן במת. ומו דהרי בהדיא תנין בהדיא מתני' דפי' דעדיות דהיינו טעמא דר"א כשאמר לו מה רחית לטמא כזית בשר. והיינו דהאי משום דפשיטא להו דזית בשר הפורש מן החי אינו נמי מטמא. והקשו לו דאי"כ אף הבשר הפורש מן האבר יש לנו [לילך] בשר מחלתו. והשיב להם מלינו אבר מן החי כמת שלם כו' ר"ל שאין אני מטמא מחמת מחלת פרישתו. אלא מחמת שפורש מן האבר הטמא. וכן ה"ר שזכר ר' נחויא עיי"ש אלא שחכמים השיבו עליהם מדברי עגמס. אבל דהאי דאין ללמוד ק"ו לפורש מן הטמא לפורש מן הטהור. ובהיותי מלמער מאוד על הדבר הזה מן שמיא אנהרינהו לעיינין לעיין בר"ש מס' כלים פ"א משנה ה' שרמו לתוספתא דעדיות. ובדקתי ומלאחי בסוף פ"ב. [שוב מלאחי *] הר"ש ז"ל פ"ב מ"י דכלים הביא כל החוס' כמות שהיא עיי"ש] השיב ר' יהושע על דברי שניהם ומה החי שיש בו רמיח אברים עלט ובשר הפורשים ממנו טהור. אבר מן החי שאין בו אינו דין כו'. השיב ר"י על דברי ר' יהושע לא אם אמרת בפורש מן החי שכן פירש מדבר טהור. תאמר באבר מן החי שכן פירש מדבר טמא ע"כ. ואודה לה' על חלקי. ואולי רש"י ז"ל ס"ל משום דהלכה כר' יהושע אימא נמי לך ק"ו. והוא

*) פ"ס וז"ל אהלות פ"ב משנה ו'. כן חזר המחבר ז"ל ותיקן בעלמו:

תמוהים עיין מ"ש בעזריא במשנה דלעיל: **בסוף** הדבור לא מכרעה ההלכה בין ר"מ לר"ש. וכ"ש שאני מלאחי בירושלמי ועוד בהלכות גדולות דר"מ ור"ש הלכה כר"ש ועיין מ"ש בגליון יבין שמועה (דף פ"ב):

סוף פרק י"א בתוי"ט סוף הפרק כמו דאין תורמין כו' והוא תמוה עיין פ"ב לתרומות ומ"ש בגליון:

מסכת בבורות

פ"א מ"ג) **ברעיב** משום דאיכא בכל חד מהקד ספיקי טובא כו'. כל ימי הייטי מלטער ע"ד רמב"ם ז"ל הללו דמרפסן אגרי. דהא סוף סוף אין כאן כ"א ספק אי' להתיירא. דשמא שאי' זכר לא ילא תחילה. ואיך כולהו לחיובי. דבין אם אחת ילדה השתי נקבות ואיך זכר הרי הוא בכור ואם אחת ילדה נקבה ואיך זכר והדר נקב' הרי הוא בכור ואי"כ אדרבה איכא ספיקא לחומר טפי מלקולא. והי' נראה להחמיר טפי מחדא ספיקא שהחלקים שוים. עד שמלאחי את שאהבה נפשי בם' משנה למך פ"ב מהל' בכורים שעמד בכל מה שיש לעמוד בזה והניחו בל"ע: משנה ו) **בתוי"ט** ד"ה ותכמים אומרים כו' ותימה דאי"כ כו'.

ואני בעני' תמהתי עליו דהא דהאי לרבנן נמי מקשינן כדכתב הרע"ב ז"ל לעיל משנה אי' והוא בגמרא (דף ד' ע"א). וכן אימא עוד היקש (דף ד' ע"ב) ואי"כ שפיר איכא לאקשווי לרבנן דנקיש מכל וכל. ולכך קאמר דלרבנן דהאי רק לענין תחלת הפדיון הוא מקיש משא"כ לענין אחריות. ור"א ס"ל דלכל מלי דפדיון. וזה ברור לעני' ד. ועיין בהך כללא בם' גופי הלכות ס"י קע"ו (דף ל"ד ע"א):

פרק ב משנה ו) **תוי"ט** ד"ה והשני ירעה כו' ודכהן לא חזי להקרבה וספק בכור הוא. וגם להטנות בשלמים אי"א ודזיק:

שם

זהו תמוה מאוד ועכ"פ מוכח מהתם דר"א נמי מודה בצ"ש מן החי. וכן מוכח עוד שם בתוספתא למעיון שם ואין לורך לחזק לא במשנתנו ולא במשנה דלקמן. ודברי אורן של ישראל רש"י ז"ל והגמט' ל"ט רב: (שם) **בתוי"ט** ד"ה ור"ש מטמא. ואל

תתמה גדולה מזו כו'. לפוס' ריהטא לא ידעתי מאי גדולה מזו ומאי ענין זה להתם דהתם בפחות מכשיעור איירי כמבואר בכל המפרשים אלא דמטמינן לי' משום שהוא אבר שלם. וע"ז סבירא לי' דהלכתא אבר לא נאמר במת עיי"ש. אבל הכא דבכשיעור איירי ודאי יפלא מאוד שבהיות האבר הזה דבוק במת אם יפרוש ממנו כזית בשר טמא ולאחר שנחתך האבר הזה יטהר כזית בשר הפורש ממנו. אהמיהא במאי פתחה טומאתו מיני'. אמנס המעיין בסוגיא יראה דתרי אוקימתות ניכחו בגמרא ולא פליגי הרמב"ם והתוס' אלא בפירושא דאוקימתא בתרייתא דאמרינן השתא דאיתת להכי כו'. ודאי דדברי הרמב"ם ז"ל ל"ע. דפשטא דתלמודין לא משמע כן כלל. לחדש דין חדש אליבא דר"ש מאי שלא נשמע מעולם. והא דהאי דטפי הוי לן לאוקמי' באוקימתא קמייתא דאשכחן מיהת דפליג ר"א. ועיין ביש"ש. ודבריו ג"כ לריבין עיין ואין להאריך. ומ"מ הגר"א דמאי דדמיק לי' להרמב"ם משום דלא אשכחן במתניתין דמיירי ר"מ כלל בפלוגתא דהני סנאי דהתם גבי אבר מן החי דהא אינו לא קאמר אלא דמטמא משום אבר מן החי ולא משום אבר מן המת. בשלמא לאוקימתא קמייתא שפיר קאמר משא"כ להך אוקימתא לכך מפרש לי' דר"ש הכי קאמר לי' לר"מ את אמרת דיש חילוק דאבר מן המת שייך בו טומאה טפי לדידי אין חילוק בזה. שכל מה שאני מטמא באבר מן החי אני מטמא באבר מן המת. זה נלענ"ד ברור טעם הרמב"ם והרע"ב ז"ל ולא כטעמא דכתב התוי"ט ז"ל. עוד ה"ר אפשר לומר ולהוכיח כדברי הרמב"ם מכת מה שפירש רש"י ז"ל במתניתין גבי בשר טהור עיין במהרש"א ז"ל אלא שהדברים

סז **ד"ה** ומייב במתנות כו' דברי ר"ע הן. עיין צ"ד. ובאמת לע"ד נראה דלשון שני לא שייך כ"א לר' טרפון. ואשמעין דאע"ג דלענין ממונ נקט ל"י בחזקה דהיפה נפק ראשון ומ"מ לענין אסורה לא יאכל כ"א במומו. ובאמת לפ"י ה"י אפשר לחלק בין ההיא לאותו של כהן. אלא דמ"מ סתמא משמע דגם לדידי תרוייבו יאכלו במומן. ולהכי פ"י רש"י דנקט ל"י להאי משום דבשי למתני חייב במתנות ואפשר נמי לומר דאי לא תנא הכי הו"א דדוקא אליבא דר"ע קא"י. ומ"מ דעת התו"ט נראה דס"ל דדוקא אליבא דר"ע דינא הוא דיאכל במומו משא"כ לר' טרפון דמוקמינן ל"י אחזקה:

פרק ד משנה ד **תו"ט** ד"ה פטור אתה כו' ושם כתבתי הטעם. מיהו יש חולקין אפ"י לא נשא ונתן ביד עיין במ"מ ס"י כ"ה ס"ס א' בהג"ה: **פרק ה משנה א** **תו"ט** ד"ה בבכור כו' הכ"מ פ"ו מהל' בכורים. וכאשר הביא לעיל משמא דגמרא בד"ה ומן המעשר:

סז **ד"ה** ושוקלן מנה כ"מ כו' לשון הרמב"ם הנה הרב ז"ל לא סיים דברי הכ"מ שכתב דמדברי הרמב"ם משמע דאתם בזמן המקדש קאי משמע דלא יוחא ל"י לפרשו למתניתין הכי ומ"ש בתום חדשים בזה לא נהירא והדמיון שמדמה להווא דיו"ט במחילה מכ"מ אין לו ענין כלל. גם מה שכתב דהרמב"ם נפקא ל"י מהווא דמטולין חלשים על הקדשים ביו"ט מאי ענין מטולין חלשים למשקל וגם דא"כ מאי שנא בכור משאר קדשים ויש לחלק בדוחק ויותר ה"י אפשר לפרש דהרמב"ם נמי בצעל מוס קאי ושיש לכהנים הרבה חלק בו:

תו"ט ד"ה רבי שמעון אומר וכו' עד שאין מתכוון מותר מפי הרמב"ם תמיהני שהעתיק דברים אלו כהלכה למשה ובאמת נהי דלענין פ"י המשנה אנו מפרשים טעמא משום דבר שאין מתכוון כמ"ש התוס' בסוגיין

מ"מ מאי דפסקין הלכתא בגמ' כוותי היינו כר"ש דברייחא וכחכמים דמותר להקיל מוס בצעל מוס וכ"כ כל הפוסקים ז"ל אלא שבתוס' והרא"ש חלקו בזה וכתבו דמתני' מיירי בשאינן ודאי מת אס לא יקיו ולכך לא שרינן אלא בשאינן מתכוון ובברייחא מיירי דוודאי מת אס לא יקיו ולכך שרינן אפ"י בעשה בו מוס והיינו דאשמעין שמואל דמותר להקיל מוס בצעל מוס קבוע וזה דלא כהרע"ב וגם בצעל מוס עובר פסקו ז"ל דאינו אסור רק מדרבנן וכמ"ש הרב תו"ט משנה דלקמן ועכ"פ הו"ל להתו"ט שהביא דברי הרמב"ם לפרשו על פ"י התוס' ז"ל דאל"כ אין לו מקום:

שוב עיינתי בפירוט המשנה גם במיבורו פ"ב מה' בכורות ונראה שהרמב"ם ז"ל אינו מפרש כפי' התוס' ודוק ועיין בל"מ ומ"מ נראה דלדינא אס א"א כ"א באופן שיטעה בו מוס בודאי ואס לאו ימות דשרי אפ"י לעשו' בו מוס ממש וכ"ש לדידן דקיי"ל דהאידינא האיסור לעשו' בו מוס הוא רק מדרבנן כמ"ש הרא"ש ז"ל ועיין בל"מ פ"א מה' איסורי המזבח מה שהק' על הרמב"ם ז"ל בזה וזהו נלע"ד שיותר לשחוט עליו ודאי ודו"ק ואין להאריך כאן:

משנה ו **ש"ס** ד"ה מכרוהו לעכו"ם כו' כתב הרב כו' ואני תמה כו' אחר המחילה מקדושת תורתו לא ידענא מאי קש"י ל"י דנהו דשרי המעות לעכו"ם מ"מ אינהו לא משלמי ל"י אפ"י דמי טריפה דהא לאו מדי שקלו מיני כיון שאסור בהגאה וכלי ספק אגב שיטפיי לא עיין צ"י ותו דלפי פשוטו מיירי לאחר שנודע להם ואסור להאכילו לעכו"ם וגם לא להשליכו לכלבים. שאין דרך למכור בשר כשר לעכו"ם וכ"ש להאכילו לכלבים ולא קתני לה במתני' כלל בהא' אלא ודאי מיירי לאחר שנודע ולא ידענא על מה נתחבט ג"כ בתו' חדשים הללו:

אחר שכתבתי הנ"ל נסתפקתי אם מ"מ כשכבר נתגלו הדמאים גבי איסורי הגאה ומכרוהו אס יכול מיהת להחזיק בדמים כשיעור מה שקיבלו הם ומכרוהו אמינא

אמינא דלא. ופספסתי ומלאתי בח"מ ס"י ר"ל דבבאר היטב שהביא בשם הש"ך שכתב בשם הפוסקים שאינו מנכה להם והשיג על המחבר ז"ל בספרו מע"מ ואין הספרים מזוים אללי בהיות עלי דרך זכ"ה שכוונתי אל האמת:

פרק ז משנה ד **רע"ב** ד"ה שיעור החוטם כו' ורש"י פ"י צע"א והוא שאס חוטמו ארוך כרוחב אלבע קטנה יותר משאר בני אדם כמומו עיי"ש:

משנה ו **והקפח** בערך גרם כופח בכ"ף ומפרש ל"י מלשון גבח וגוף הענין כדפירש הר"ב והוא מש"ס דמכילתין ובתשו' מיימוני סוף ספר נשים ס"י ל"ד מביא בשם רבינו שמהה על דיני מומים שבירושלמי ס"פ המדיר גרם ג"כ כופח ופ"י שהוא מין שמין כדמפרש בבכורות ולא ידעתי לו מקום זולת זה שבכ"ף ואין כאן ענין לזה כמבואר וגם גבח שהביא הערוך איננו לשון גבח האמור במקרא כדמפרש אלא מלשון יון או זולת עיין כתר כהונה ול"ד יין התפוחי':

פרק ח משנה א **רע"ב** ד"ה עגה שפסא כו'. יפה הרגיש מוהרש"ח בתום' חדשים בזה על הר"ב עיין בש"ס. ולכאורה הו"י קשיא ל"י אמאי לא מוקמינן למתני' כגון שבא עלי' הוא עלמו והולידה ממנו בן דהא וודאי משמע לכאורה דלא קיים פירושו דאינו בנו כלל והו"י דומיא דעבד ביבמות (דף ס"ב). שוב מלאתי שכן פסקו הפוסקים בש"ע ח"מ ס"י רע"ז והרגיש בזה הה"מ וכפ"י דבאמת כן הוא פשטא דמתני' ומ"מ צ"ע לאוקמי מתניתין בדלא עבד איסורא ועיין עוד מ"ש בגליון ש"ע אה"ע ס"י א':

משנה ג **תו"ט** ד"ה ר"י אומר כו' ואיכא למידק טובא כו'. לכאורה יש ליישב דהכא משמע דאפ"י חלקו ח"ך ל"י יום ע"י אפוטרופוס ועדיין לא חל שיטבולא עליהו. ואין הזמן מסכים לעיין. גם כמה שכתב מלך ברירא יש לעיין כמה

פרק א משנה ב **תוס'** חדשים. הכי מתרין ר' יוחנן כו' וא"כ יותר קשה כו'. ויותר ה"י לו להקשות דהרמב"ם בזה מתנות עמיים הביא דברי ר' יוחנן בזה ועיין בל"מ משנה שעמד בכל זה:

משנה ג **בתו"ט** ד"ה אלא נערך. ומתני' נמי הכי משמע מדלא תנן כו' וביותר ה"י נראה להוכיח מסיפא דמתניתין דמשמע לכאורה דר' יוסי אחרווייהו קאי וגם חכמים ל"פ כמ"ש לקמן וכבר הרגיש בזה בס' גמ' פשוט ס"ס קכ"א עיי"ש מהו לעני' ל"פ מידי דהא ר' חנניא בן עקיבא נמי סתמא נקוט ולא קאי כ"א על היולא ליהרג ובגומס מודה כדכתב התו"ט לקמן בשם הש"י ובתוספתא מלאתי הגומס ובן שמנה לא נידר ולא נערך והיולא ליהרג לא נידר ולא נערך ר' חנניא בן עקיבא כו' ר' יוסי אומר כו' משמע להדיא דהא לא חודי' קאי ועיין

מסכת ערכין

פרק א משנה ב **תוס'** חדשים. הכי מתרין ר' יוחנן כו' וא"כ יותר קשה כו'. ויותר ה"י לו להקשות דהרמב"ם בזה מתנות עמיים הביא דברי ר' יוחנן בזה ועיין בל"מ משנה שעמד בכל זה:

משנה ג **בתו"ט** ד"ה אלא נערך. ומתני' נמי הכי משמע מדלא תנן כו' וביותר ה"י נראה להוכיח מסיפא דמתניתין דמשמע לכאורה דר' יוסי אחרווייהו קאי וגם חכמים ל"פ כמ"ש לקמן וכבר הרגיש בזה בס' גמ' פשוט ס"ס קכ"א עיי"ש מהו לעני' ל"פ מידי דהא ר' חנניא בן עקיבא נמי סתמא נקוט ולא קאי כ"א על היולא ליהרג ובגומס מודה כדכתב התו"ט לקמן בשם הש"י ובתוספתא מלאתי הגומס ובן שמנה לא נידר ולא נערך והיולא ליהרג לא נידר ולא נערך ר' חנניא בן עקיבא כו' ר' יוסי אומר כו' משמע להדיא דהא לא חודי' קאי ועיין

[ועיין בפסוקים בא"ע סי' קכ"א מה ששייך לזה] ונראה דהיינו טעמא דהרמב"ם. ומ"ש ב"ם גט פשוט שם בשם הרב המגן אברהם ז"ל ומשם דברי הרמב"ם ז"ל הרואה בהרמב"ם יראה בפשיטות לענין דלימא דהדיא כתב הטעם משום שחשוב כמה ולפי מ"ש התו' ז"ל בקידושין (דף ע"ח) ובשאר מקומות דסתם גוסס אינו יכול לדבר אבל אין להוכיח כלום ממתינות אלא שהם ז"ל לשיטתם דמשמע להו דר' יוסי אגוסס נמי קאי ואפשר דרבינו תגאל נמי הו' ס"ל בפירוטא דמתני' בהרמב"ם ז"ל ולא קשיא לי משמעתי' מה שקשו ז"ל מ"מ דזקא קשיא כיון דלא מחלק בין מדבר לאינו מדבר וגם רבינו יואל דקאי בשיטתו' נדחק בזה. ומ"מ לישנא דמתניתין ודחוספתא דייקי טפי דאיולא ליהבג לחוד קאי ואין להאריך. שוב ראיתי בפי' המשנה לרמב"ם ז"ל וראיתי לדקדק בלשונו במלת זו דאיולא ליהרג קאי ע"ש ועי' בלח"מ ומה שהקשה עליו הג"פ ויש לעיין בזה: פרק ב משנה ו' **אין** עולין למנין. וכן פסק הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' כלי המקדש ה"ג' לפי פירושו עיי"ש אבל לא הביא שאין עולין לדוכן ואפשר דבהא לא פסק כוותי' משום דלפי מאי דמפרשיט לעיל משנה ד' משמע שהיו עולין לדוכן:

והראב"ד ז"ל פי' לכולה מתניתין כפירשי' ורס"ב עיין פ"ה הלכה ט"ז ומ"מ לא השיגו שם בפ"ג דדאי הדין אמת שאין אלו המשוררים בכלים עולין לדוכן הי"כ כיון שלפעמים היו ישראלים כמו שפסק שם ודו"ק:

(שם) **בתוי"ט** אבל חלוצות כו'. והרמב"ם ז"ל ז"ל חילק בזה בין ימי המועדות וראשי חודשים לשאר הימים עיי"ש הלכה ג' ד' ועיין בסו"ט ע"ז (דף מ"ז ע"א) ובסו"ט זכאים (דף ס"ח ע"ב) ד"ה כשהוא מי הניחם **סו"ט** סוף קניין:

(שם) **והיהו קדיא כו'**. לפום ריהטא ה"י נראה ליישב בפשיטות דלעיל קאי על הסגל שמאמין בו ואיך לדבר מוליאי

כלום. אבל הנבלים וכנורות האדם מדבר ומשורר וידים עסקניות בכלי השיר זה היו הלויים יכולים לעשות גם יחד וזוה מיושב הפסוק דנבאים בכנורות דנבאים משמע שמדברים וזידים מכים בכלי השיר ולכך לא חגי הך פלוגתא כ"א גבי חליל אלא דהרמב"ם ז"ל שם ה"ג' כהב בהדיא בכולן. ע"ס היות שיש ליישב. ובטוונותי לא יתגני הזמן לעיין כראוי:

(שם) **ועיין** פי' הראב"ד כו'. הרמב"ם פי' בההוא דאין קטן נכנס לעבודה דאכהנים וכלי ספק דמתני' קשיית' כמש"כ הכ"מ שם בפ"ה מה' כלי המקדש ה"ט"ז מלישנא דעבודה ועוד מאי בשעה שהלויים עומדים כו' הול"ל אלא לשיר ומכח זה הולך לפרש כל המשנה בדרך [אחר] ולעירי הלויים פי' שקאי על אותם המנגנים עיין בפי' המשנה ולריכין לדחוק לפירושו במה שפי' בזה בגמרא. שוב ראיתי ב"ם מ"ס חיים לפני חדש ז"ל בפירושו לרמב"ם פ"ג מה' כלי המקדש ה"ז' שעמד בזה ומ"ש וכ"ס דרבינו פסק למתניתין בסכינא חריפא וכ"ו הנה לא ראה בפי' המשנה לרבינו ומ"ש אמאי לא פסק דאין עומדין על הדוכן כבר הרגשתי בזה בפז"י עיין לעיל גם מה שהקשה על הראב"ד כבר נתבאר שם בס"ד דאין כאן קשיא:

פרק ג משנה ב' **רע"ב** ד"ה בסמ"ט שם מקום כו'.

וב"ם כפתור ופרח על הלכות א"י (דף ס"ח ע"א) כ' שהוא שומרי' ושבן קורין לו עוד היום: משנה ה' **תוי"ט** אמר קרא כו' קילר לשון הגמרא דמקשינן אימא משום דקא גרים לה קטלא. ומשני אמר קרא כו'. ומ"מ ל"ע דהא סוף סוף אין הדין כן דאי לא בעי למגרם לה קטלא לא מיחייב כלל שוב מלאתי קו' זו בשם לפנה פענח למהר"ט ז"ל בפי' שלח לך:

(שם) **בסו"ט**. רש"י. והוא גמרא שם (דף ט"ז) ומקשינן שם עוד דילמא משום דר' חנינא בר פפא טו' כי חזק הוא ממני כו' אמר קרא [וימותו האנשים מוליאי

מוליאי. כל"ל] דבת הארץ. ומכאן הוא לשון הרמב"ם שהביא התו"ט בד"ה אלא. ומ"מ ל"ע דלא נקט הרמב"ם האי קרא והרמ"ז נראה שנטעם ממנו הש"ס הנ"ל:

פרק ז **בתוי"ט** ולא גואלין עיין בהרמב"ם פ"ד ה"ג' ובל"מ שם ועיין לקמן תוך ד"ה בשעת היוכל: (שם) **בתוי"ט** לאו דוקא. פי' דלעולם אפי' הקדישו שנים רבות קודם היוכל וזא גואלו תוך שני שנים הסמוכים ליוכל לריך ליתן חמשים סלע שאינו נדון בגרעון אלא שני שנים קודם ליוכל והא דתני אין מקדישין הו"ל למיתני אין גואלין אלא ודאי [דאי] הוה תני הכי לא שמעינן עלה טובה מיני' דדוקא קתני לכך נקט אין מקדישין לאשמעינן עלה טובה שאין להקדיש דמקדשא בפלגא דבגאולה תלי' מילתא בכדי נקטתה ולא דוקא וזה ש"ס לעיין עוד מזה עיין בהרמב"ם וראב"ד ז"ל פ"ד ה"ח:

פרק ח משנה ז' **תוי"ט** מקדישו כו' ולא דק כו' עיין בסו"ט החדשים מ"ש בשם הרב מהרש"ם ז"ל ופלא בעיני על הרב ז"ל מאי ענין זה להתם דאינם חולקים התוס' על רישא דמתניתין דכאן דמוכח בהדיא דשרי אלא דהתם לענין שאר קרבנות קאי ואדרבה בהדיא כתבו התוס' דלא מלאנו עיני נתינה לבן בתו כ"א גבי בכור וכן הוא גי' התו"ט שהביא הרב ז"ל הוה בעלמו (ודלא כמו שנתבאר בזה בש"ס החדשים) וא"כ הכא דבבכור קאי דכתיב ב"י הקדיש ואל תקדיש לא נחלוק אדם דאומדין כמה אדם רוצה ליתן לבן בתו כו' ועוד דבבכור לא שייך הא מילתא כלל דלהעלותו עולה דהתם קעמא משום דהא מילתא הוא דאפסדי' וכמ"ש הר"ב לעיל וכלי ספק שתקפה עליו משנתו הואיל והכא והתם בסד לישנא דהקדש עילו שנו תבמיס. גם מ"ש בפשיטות דאינו ראשי ליקח פרוטה אפי' בשאר קרבנות לא מלאתי זה בתוס' ויש לעיין בזה לענין ואין להאריך כאן. שוב ראיתי

מסכת תמורה

פרק א ריש משנה) **תוי"ט** ה"מ טונס השוה בכל. ולדעת רמב"ם ז"ל דגרים (דף ד') ג"כ לאידך גירסא דמוסר הו' לאו השוה בכל כמ"ש הכ"מ בר"ש ה' תמורה עיי"ש. ע"כ לריך לגרסו גם כאן אידך גירסא דרש"י דהו' לאו שאין בו מעשה כמ"ש ג"כ הל"מ שם. ומגרש"ם בתוס' תנאים הללו לא

חידש בזה כלום ותמהני שלא הרגיש בזה דהרי מכאן מוכח בהדיא דהוי לאו שאין בו מעשה גם למה לא לייין בדיבור זה כלום ואזיל בחר בתרי' וכלל זה עדיין לא ילאנו ידי חובתנו ליישב דברי ר' יוחנן דאמר בהדיא לא תמי מימר כו' ועיין עוד בלח"מ פ"ג מה' שכירות ואני הארכתי בזה בעוה"י בדרוש :

(משנה ג') **שם** דמתני' ר"ש הוא כו' היינו תירולא דרב שימי בר אשי ולליטנא דסתמא דגמ' הסם אמרינן משום ללאו בהמה מקרי ואע"ג דרב שימי בר אשי בעי לאוכיחא ממתינתין דהכא מסקינן הסם לא ר' יוסי טעמא דנפשי' קאמר עיי"ש ועי' לקמן בסוף פרקין :

פרק ב' תוי"ט ומה שייך כו'. לפוס מאי דס"ד דשמעתא דיומא (דף מ"ט ונ') איכא נפקא מינה טובא בין ר"מ לרבנן ומ"מ אליבא דאמת ליכא כ"א פסח שני לתנא דזרייתא לענין טומאה כ"א כן בתיבא דהדשים ומ"מ ודאי דהרע"ב לא נתכוון לזה חדא דליכא למשמע ממתיני' מידי כיון דפסח שני טעמא אחרינא איכא דלא לדמי את טומאה עיי"ש וכ"ש דסתם לן פסח הכי בפסחים ולא כתב הרע"ב דאינה הלכה גם כלל דתנא קמא לא חיירי לענין פסח שני דדמי שבת לכ"ט ומשמעתין דיומא מוכח דהלכתא דלא דמי טומאה דקא משנינן לרב ששת דלא מוקים בפסח שני דמי דמי טומאה עיי"ש וכן רב הונא ברי' דר' יהושע משמע דהוי פשיטא ל' שם דלא דמי טומאה עד דאייתי ל' רבא דאיכא מ"ד דדמי והאי דוחה את השבת דנקט רב הונא ברי' דר' נראה דאגב נקט' דהא ודאי דמי שבת ולא נעלמה ממנו המשנה דפסחים :

(סם משנה ג') **ור"א** דייקי כו' כ"ל דל"ל ולא דייק ל' ימיר ומקשה הר"ב לשיטתו אבל על רש"י לק"מ דלדרבה נראה שם צפי' המשנה דמסיק מכל בבהמה ועמ"ל פ"א מ"ז ולחנם האריכו הרמב"ם וחז"ד ומאי דפשיטא להו דההוא בקדשי

דרב שימי אחיחא לא ידעתי מאן קס סהו דאפשר דהך דר' יוסי טעמא דנפשי' קאמר דחזיא בעלמא :

ברעיב שאם סבור לומר וילא מפיו כו' דוקא כה"ג ועי' ברמב"ם ריש ה' תמורה והראב"ד שפ"י פ"י אחר ולא ס"ל דלוקה על שגגת התמורה :

בר"י סוף פרקין שבמשנתנו לא הזכירו לכאורה ל"ע מערכין פ"ח משנה ד' ויש לחלק בין היכא דנקט דברי ר' פלוני להיכא דנקט ר"פ אומר מיהו לעני"ד ל"ע בכמה מקומות בזה :

פרק ג' משנה ד' ומביא עלי' נסכין למנקט לשון קלר וגסכים משלו וכן בסיפא וגסכים משל לבור ואפשר דבסיפא אשמעינן שאם רצה להביא משלו אינו יכול עד שימסרנו לבור יפה יפה כמו בשאר מובות לבור ואין הזמן מסכים לעיין בזה כראוי :

פרק ה' תוי"ט לשון תורה לחוד. לא ידעתי מה ענין זה לכאן שלא מצינו בלשון דברים ענין זה ומה לו להרמב"ם לחדש בזה על מדעתו אבל האמת כי הרמב"ם ז"ל דבר הרוב ידבר ולעני"ד עיקר החילוק בזה כי המרמה עיקר ענינו לרמות את חבירו והערמה הוא מה שהאדם עושה לעלמו ואינו גונב דעת אחרים מיהו בההוא דלהרגו בערמה עדיין ל"ע ויש ליישב ודויק :

פרק ו' ת"ו חדשים וקשה כו' כבר עמדתו על זה בעוה"י בילדותו וישבתינו גם הארכתי בקושית הש"ך על הפוסקים גבי דרוסה :

תוי"ט מ"ג ועוד כו' לעני"ד יש לחלק ביניהם בפשיטות ודעת לנכון נקל ול"ע :

פרק ז' משנה ג' ומקדישין אותן כו' :

ל"ע כיון דזה לא שייך גבי הקדש דב"ה אחאי תני ל' הכא דבעי למיתני מילי דשון הס. ונהי דלא תני ל' לעיל גבי י"ב בקדשי

בקדשי מוצח מה שאין בדק הבית משום דאין זה לך מעלה לקדשי מוצח גם בהיפוך אינו שאין זה מלך מעלה קדשי בדק הבית אלא משום שאין לו בהם לך הנאה מכל מקום מאי ענין זה לכאן שתחלתו מיירי בדבר ששון וכן אם מתו יקברו שבזה הם שוים לרבנן טוב כאיני צם' בית דוד שהרגיש בזה קלת אבל מה שמירך במחילה מכבודו אין בו כלום ול"ע :

תוי"ט לקמן ד"ה הקדש עליו וכו'. עיין מ"ש בגליון סוף פ"ח דערכין :

מסכת כריתות.

פרק ב' ברעיב ות"ק סבר גר כיון שמל וטבל מותר לאכול בקדשים ואין קרבן מעכבו כו'. מפשט לשונו משמע בהדיא דס"ל שמותר לאכול בקדשים וכן הוא צפי' המשנה להרמב"ם ז"ל וכבר השיג עליהם צם' באר שבע בריש מביאין (ד' צ') עכ"ל. ובחנם השיג עליו צם' בה"ז וכבר עליו מרורים ואפי' נדחק צפי' הרע"ב לפרשו כדברי צם' וכ"כ קלת ממה שהשמיט לפסוק הלכה מ"מ מה יענה לדברי הרמב"ם ז"ל שכתב בהדיא ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב וזה עיקר ראיותו של ס' באר שבע עיי"ש ולא ידעתי מה שכתב צם' בה"ז ועוד דהוי להו לכחוב דהלכה כת"ק :

ואני הייתי רוצה לדחוק בדברי הרמב"ם ג"כ ולומר דמאי דפסיק הלכה הוא ע"פ מאי דקשיא ל' לכאורה מאי דאמרינן בריש מביאין והביאו התוי"ט לעיל דקתני ארבעה לאפוקי מדראב"י וזה לכאורה ל"ע כיון דלא נפקא מיני' מידי לדינא מאי חשש למנינא והי' נלע"ד ליישב דהאי"כ לדינא פליגי דלראב"י מותר לבא בקהל והרי הוא ישראל גמור אלא שאסור לאכול בקדשים כשאר מחוסרי כפרה וגם בה"ז אפי' עטיק דרין אי"ל להפריש עיין בגמ' פ"א

ולרבנן אינו מותר לבא בקהל עד שיקריב קרבנו אלא דבזמן דליכא קרבן רחמנא שרי' מדכתיב לדורותיכם וא"כ לא שייך למיתני בכלל מחוסרי כפרה וא"כ יפה עשה הרמב"ם למפסק הלכה בזה. אלא שעיינתי בפירוש המשניות כתב בהדיא דלרבנן מותר לאכול בקדשים והבאת קרבנו מלוא בעלמא כמ"ש הבאר שבע ושרי ל' מרי' להגאון בה"ז שהשיג עליו מבלי שום עיון בדברי רמב"ם ז"ל. מ"מ הרמב"ם ז"ל בחיבורו פ"א מה' מחוסרי כפרה כתב להדיא שאסור לאכול בקדשים וכדמסקינן בגמ'. (וגם מה שכתבתי בענין מחלוקת דרבנן וראב"י נראה נכון עיין סם ובפ"ג מהל' איסורי ביאה ודויק ומה שיש עוד לעיין בזה יתבאר במ"א בעוה"י) :

פרק ד' בתום הדשים ד"ה ול"ג אבל קודם לכן כו' אחי

הגאון ז"ל נמשך בזה בפשיטות אחר ספרי האחרונים ז"ל בכללותו אבל כעת האיר המורה מספר יד מלאכי ושם צם' קס"ז הוכיח דרב בקיאותו דרוב הפוסקים ומכללם הרמב"ם ז"ל דס"ל הלכה כבתראי אף מקמי אביי ורבא. אמנם לע"ד נראה דודאי יפה כיוון מהרש"ח בזה דברי שאר רבה גרסינן. וענין הלכתא כבתראי לא שייך כאן דהא טעמא הוא משום דידע מלתא דקמאי והכא כל חד שמעו מאחרינא משמ"י דרב ואמר בה טעמא מדנפשי' ולהכי סדרם התלמוד כל א' בפ"ע ולא כיוול להו לכולהו בהדדי משמ"י דרב ולימא בחר הכי דפליגי בטעמא. וממילא אודא ל' דקדוק של הסוי"ט דסידר התלמוד מימרא דר' יהודה בתחלה ואח"כ מימרא דרב חמא ואח"כ מימרא דרב נחמן ומכל חדא מייתי ההוא אמורא דפירש"י והוא פשוט :

פרק ה' מ"ב **סוף ה' (ויה"כ)**. סוף ה' ראש השנה כ"ל :

(במשנה ה') **דברי ר"ע**. משמא דגמ' וכלי ספק קן הוא

ואינו כ"א שגגת המעתיקים במשנה :

מסכת מעילה.

פ"א (תוי"ט) שאין נראה כן מהגמ'. עיין מ"ש בזה בס' ברכת הזבח ובמחילה מעלמו וכן הקדושים לא ידעתי טעם בדבריו דמ"ס סתמא דסוגיא אחיא דלא כהלכתא דהיינו כרב יוסף אליבא דר"ש. ומ"ש שלזה כוון הכ"מ הנה הכ"מ לא העלה על שפתו ריש הסוגיא. אמנם תמיהני על המחבר ז"ל ועל הבה"ז שנמשכו אחר דברי הכ"מ ז"ל ולא הרגישו שדבריו תמוהים וסתום למ"ש פ"ב מהי פסולי המוקדשין ושם הרגיש בזה הלח"מ ועוד נוסף במ"ש המחבר דל"י יהודא זכולם אס עלו ירדו ולא זכר חוץ לזמנו וחוץ למקומו דלכ"ע אס עלו לא ירדו כמבואר שם בגמ' ומה שקשה לזה מנחות הארכתי בעושהי בדרוש. ועכ"פ בחוץ לזמנו ליכא מאן דפליג ואפשר דהיינו טעמא דהרמב"ם דלפי פשטא דתלמודין לרבה לריכין לחלק במתניתין דיש מהן מדאורייתא ויש מהן דרבנן ולכך ס"ל להרמב"ם דבאמת לרבה פשיטא ל"י דאפי' בהגך דאס עלו לא ירדו אין מעילה רק מדרבנן והמקשה שהקשה ממעילה משום דלא ס"ד דשייכא הכא מעילה דרבנן ובזה יש ליישב ג"כ בשלמא דקאמר כפי מה שכתבו בעלי הסוגיא דהמקשה גופא ה"י קשה בעיניו שיהי' בשביל זה מעילה דאורייתא בזה אלא מ"מ דלרב יוסף איכא למימר דמשהי' שייכא מעילה משום דלא אסיק אדעתיה כלל מעילה דרבנן וע"כ הולך לאוקמי מתניתין כר' שמעון ואליבא דרב יוסף משא"כ השתא דאיתין לה דאיכא מעילה דרבנן אבל מתני' אחיא כפשטא ובכולהו מדרבנן ולא פליגי רב יוסף ורבה בזה ומתניתין כר' יהודה נמי אחיא וצ"ל לר' יהודה צ"ל לר"ש צ"ל הכך דירדו צ"ל דלא ירדו מעילה דרבנן אית בהו ולא דאורייתא:

פרק ג מ"ד) בתוס' חדשים וכל כו' אבל לפג"ד אין טעם בזה

דלמה ימשול מה עשה הלא אין כאן גוף הקדש כלל ואין כאן הנאה מן ההקדש אלא מפני ההפסד וכיון שלא הפסיד אין כאן מעילה ובאמת גוף דינו של הרע"ב ז"ל אפי' בהפסיד ל"ע אפי' מדרבנן כמ"ש במ"א בעושהי ואתה בא להוסיף: **בתוי"ט** ואין ז"ל ואית: (שם משנה ו') עיין ילקוט (ד' ל"ה ע"ג) והוא ממכילתא שם: **(שם) תוי"ט** דמשנה ו' פ"ז דגדריס. ועיין מ"ש בגליון שם ובמשנה ד' פ"ט דתרומות:

מסכת תמיד

פרק א) ומפתחות העזרה בידם. עיין משנה ב' פ"ה דשקלים ברע"ב ובמה שרמתי שם: **(שם) ברע"ב** וכל ז' לרבות בעל קרי. לא דק בלישני' ולעיל הו"ל לאתויי הא. אבל טבול יום מדרבנן הוא כמ"ש הרב ז"ל פ"א דכלים משנה ח' שרמו בבחי"ט ומשום הכי הקילו עליו כמ"ש הרב לקמן סוף פ"ק דמדות ועיין משנה למלך פ"ז מהי' ביהא מקדש ה' ג': **פרק ג משנה ד') תוי"ט** ואני ג"כ תשבתים ומלאתים בהיפך כו' עיין בחש"י הרמ"ע מפאנו סי' כ' ביאר הכל לכוון: **תוי"ט** סוף פרקין וכל שבכוונה כו' עיין בזה בס' באר שבע שהאריך בכ"ז גם בס' שתי ידות למהר"ם דו לזוזאנו בחלק עבודת מקדש גם בס' חנוכה הבית למהר"ם חפץ ז"ל: **פרק ד משנה ב')** **ברע"ב** הפדר. ע"י רמב"ן ז"ל ריש פ' ויקרא:

סוף פרק ד) בתוי"ט דמלינו כו'. וס' משמע דבך קבו מבק וגרסה דבך בלשון תורה הוא הקדש והוא

המקרא על כפיס ישאוך על שם שהוא פשוט כעין יד דאין לו סוף והוא למד מענינו שם בערוך ולא וראה מלאכת הסיידין וא"א לסוד בדבר שיש לו סוף ולא כמו שחשב התוי"ט שהוא מענין הכפות שבמקרא ודלעיל במס' תמיד שיש להם סוף ומתרגמינן ל"י מזרקא. סליק ההגהות מהגאון ז"ל אבדיק ברלין מסדר קדשים:

סדר טהרות מסכת כרים.

פרק א משנה ג) בתוי"ט ד"ה מרכב כו'. ברפ"ג דעירובין (דף כ"ז): **(שם) ארתנן** כל שינשא. זכים משנה ב' פ"ה:

(שם) שמעינן דסבירא להו דישיבה דרכיבה היא טומאת מרכב. ואני תמה דאיכא אמאי אמרינן ההם בגמרא דהאוכף טמא משום מושב. והתוס' ז"ל כתבו כן למאי דסליק אדעתיה דמקשה דלא ידע שיש טומאת מרכב במאי דאין יושבין עליו וא"כ ע"כ מרכב דקרא נמי במאי דיושבין עליו הוא ומקשים התוס' שפיר משא"כ אליבא דאמת מוכח מדברי הגמרא דמה שיושבים עליו מטמא משום מושב ועוד דכתי' דכתבו התוס' דשפיר שייך בלשון המשנה לכלול מרכב בלשון מושב מ"מ לא מלינו שיקראו למושב מרכב ותו דהכא ודאי אין המושב בכלל שהמושב דינו כמשכב אלא שלריכין לומר דישיבה דרכיבה דינו חלוק משאר ישיבה ובגמרא שם משמע להיפך ע"ש. ויש לעיין בזה בתוס' פסחים (דף ג' ע"א) שכתבו דהאוכף טמא מרכב והוא היפוך גמרא דעירובין גם ל"ע במתניתין למה נקט למעלה מן המרכב משכב ולא נקט מושב דהא נמי שוב מוגעו למשאו כמבואר לקמן פ' כ"ג. ושוב מלאתי להדיא בת"כ פ' מלורע פ"ג הלכה ט' וז"ל אשר ירכב עליו הוצ' יטמא יכול אפי' רכב על המרכב ועל המשכב ה"ל

והוא הראוי לקטורת וכף בלשון חכמים הוא גדול יותר: **פרק ה) במשנה** אה העם פ"י עם העם וכ"כ התוי"ט בשם רש"י ולא ידעתי מה משפט העם לכאן ומדברי הרב נראה דל"ג ל"י וכן ברמב"ם בחיבורו לא הזכיר מן העם שוב מלאתי בחידושי רשב"א ז"ל דכתב דל"ג ל"י ואיכא דגרס ל"י ואינו מחזור עיי"ש:

פרק ז) תוי"ט וזה לא שמענו בשום מקום. דבריו תמוהים עיין בס' ברכת הזבח מנחות (דף ל"ח) והוא בס' הנ"ל ד' אמשטרדם (דף קמ"א ע"א) ועי' בס' עבודת ישראל (ד' קמ"ט ע"א): **סוף תמיד** ומנחה כו' בס' באר שבע לא גרס ל"י אלא ליום שכולו שבת ותו לא:

מסכת מידות

פ"א) תוי"ט שגם במקומות כו' ע"י במשנה למלך פ"ח מהי' בית הבחירה ה' ד' שהאריך בזה הרבה: **(משנה ג')** **רע"ב** ואינה הלכה. ודעה רמב"ן בפ"י הסורה דקך הלכה: **פרק ב משנה ג')** **גם** מפורש במס' יומא הביאו הרב לקמן: **(משנה ה')** **כנגד** ט"ז מעלות שבתהלים. שיר המעלות: **פרק ג) תוי"ט** ובסמ"ג מלאתי כו'. וכן משמע במאמרים השייכים לזוהר סוף חלק א' (דף ג' ע"א) תוך מדרש רוס ע"ש ועיין ברש"י ותוס' סוכה (ד' מ"ה):

(משנה ד') **שם** בכפ"ס ובס"א בכפ"ס. היינו במ"ב. וגרסה דזהו גירסה הערוך עיין ערך קף ואע"ג דסם כתיב בכוון בסופו נראה שהוא ט"ס וכל שקריאטו הוא בכפ"ס מלשון יד והוא לשון זיין

ת"ל מרכב ולא משכב ומושב אוליא את
אלו ולא אוליא את האוכף ת"ל מרכב מרכב
המיוחד הרי בהדיא שכל שרכב עליו ויושב
עליו ממש מטמא משום מושב וכן פ"י שם
הקרבן אהרן. ולי"ע גבי אוכף של נאקה
לקמן במשנה שהביא החו"ט ובס' קרבן
אהרן. על כל פנים דבר העשוי למשכב
ומושב אם רכב עליו אינו בכלל מרכב
כלל. ודברי הערוך ערך אוכף ל"ע. ונ"ל
שהיה לו גירסא אחרת בגמרא. שוב
מלאתי בריטבי"א שהאריך בזה והביא
נוסחא של רבינו חננאל ז"ל שהביא הערוך
בגמרא ומ"מ אחרי כל האריכות שם מוכח
דכל שראוי לשיבה מטמא משום מושב
אלא הכלי העשוי רק לרכוב עליו בפיסוק
רגלים וכן הביא שם ג"כ הח"כ שכתבתי
לעיל ודברי החו"ט ז"ל ל"ע. אחרי שלא
הי' לפניו כ"א מה שכתלמודין :

(משנה ח) **ברעיב** ד"ה וחייבין עליה
חטאת. הטמאים
שנכנסו שם. נראה שדקדק בלשון מיותר
להיות הולך על דרך הרמב"ם ז"ל בפ"ג
מהלכות ביאת מקדש דמחוסר כפורים אין
בו כרת. וכ"כ ז"ל בפירוש המשנה כאן
וטמא שנכנס לשם. ובאמת דבריו תמוהים
עיין בכסף משנה שהאריך ליישב ועי' בס'
כפתור ופרח על הלכות א"י פי' (דף ל"ז
ע"א) שמירץ משום דבספרי שונה אותו
בשם רבי משמע דדעה יחיד הוא ודחוק
מאוד מ"מ אפשר לעשותו סניף לדברי
הכ"מ גם ר"ה שם לדייק ממתניתין מדקתני
וחייבין ולא וחייב ולענין אין זה כדאי כלל
ואין להאריך :

פרק ג משנה א) **ברעיב** ד"ה שיעור
כלי חרס
כו' אבל חזר ויחדה כו'. עיין בזה פ'
המלניע (דף ל"ד ע"ב ודף ל"ה ע"א)
ובתוס' שם בסוף הפרק :
(משנה ב) **בתוי"ט** ד"ה חבית כו' שהאגוז
יתירה מזית כו'.
וכן משמע מפי' הרע"ב במשנה דלעיל :

(שם) **גדול** מכזית. וזית אינו רק חלי
בילה עיין תוי"ט לקמן פ'
י"ז משנה י"א. ועיין באחרונים ז"ל א"ח
סי' תפ"ו. ובפרט בס' יד אהרן ד"א דהיא
פחות מחלי בילה. ועיין ב"ד פ' י"ז משנה
ו' ומשנה י"א :

(שם) **בריה** רבי מאיר כו' סתם ואח"כ
מחלוקת כו'. ל"ע ממה
שהבאתי לעיל מס' שבת (דף ל"ד) :
פרק ה משנה ז) **בתוי"ט** ד"ה וגורר
הי' כ"ל כו' .
ואני מלאתי בערוך ערך גר שלישי גורם
ג"כ ברי"ש ומפרש ינסר כמו מגוררות
במגרה. ועיין לקמן פ' ט"ז דהלכות משנה
י' ופ"ב דפרה משנה ב' :

פרק ט משנה ז) **בתוי"ט** ד"ה הי'
עגול כו'
ולא יכולתי לעמוד כו'. עיין תשובת הרמ"ע
מפאנו ז"ל סי' פ"ה מה שפ"י בו. ומה
שעלה בלבי לפרש בו מלאתי בס' ב"ד
אמנם בפירוש הרא"ש ז"ל כתב יש גורסין
איפכא ודייקא הוא :

(משנה ח) **בתוס'** חדשים ד"ה וק' כו'
ועוד ל"ע כו'. תמהני
עליו דהא שם כתב החו"ט שדברי הרב
סותרין והרב הזה כתב לתרץ שם פ"ט :
פרק י משנה ח) **ברעיב** ד"ה כל שיש
בו משקה
טופח כו' משקה טופח ברישא כו'. לענין
ל"ע ומלאתי שהרגיש בזה בס' הון עשיר :

פרק יא משנה ג) **בתוי"ט** ד"ה רבי
יוחנן כו'
דס"ל כאביו כו'. עיין בעץ חיים. ולי"ע
דמ"ש גרוטס ומסמרות שנתשו מכלים שהם
טמאים אפי' לר' יוחנן בן נורי. ובאמת
ל"ע ליישב המשניות הללו לפי סוגיא דהתם
דמסקינן דא"כ דרלפינהו עיי"ש ויש לעיין
אי הלכתא כרשב"ג במשנתנו והרמב"ם ז"ל
לא פסק כוותי' ועיין בהאי כללא :
(משנה ה) **בתוי"ט** ד"ה וחכמים אומרים
כו' לריך עיין כו' .
עיין

עיין כמה שרמזתי במנחות סוף פ"א בשם
התוס' :

פרק יב משנה א) **במתניתין** אסירין
בר"ש
כן הוא הגירסא האמיתית וכ"כ הרע"ב .
ויש משניות שגורסין אסירין עפ"י מה שבי'
הרע"ב שבלשון המקרא וישם בסד .
וכמוהו פי' בערוך ערך סדן על סדנא
בסודנא עיין שם מ"מ לא הביא הך דמתני'
ובתרגום על פסוק וישם בסד מתרגם שיע
ועיין במתורגמן ערך שט :

פרק יד משנה ה) **ברעיב** ד"ה
ומאימתי
מקבל כו' הגורפים בלשון מקרא כו'. לא
נמלא זה במקרא בשום מקום אבל הוא
טעות המשתיק. ולי"ל פלירה פ"ס והוא בשמואל
א' סי' י"ג פסוק כ"א. ונראה שהמשתיק נעלם
ממנו ל' המקרא והג"י מלת פלירה וכ' במקומו
הליר ובדקתי בערוך ומלאתי כן שמביא זה הפ'
והרגומו. וכל"א קורין אותו פפיל והוא
מסיר הקסמים מן הכרזל ומשום אותו
והקסמים הנופלים על ידו הוא דקילפי
דקות מלאכת הכלי ההוא וזה הוא פי'
הר"ש והערוך. אבל הרמב"ם פי' מלשון
משימה שמושחין אחר גמר מלאכה וכן
הרא"ש. ונראה כד' ללחמו ועיקרו לענין
בלי"א פאליהרן. ונפקא מיני' עובא לדינא .
ובאמת לפי קולר דעתי זה נראה יותר שבו
מקפידים על החרב וכמ"ש ז"ל בסוטה
פרק ח' אל ירך לבבכם מפני להלת כוסים
ולחיות חרבות. וכן ביחזקאל כ"א למטן
היה לה ברק מורטה כדי שיפחדו הרואים
והוא גמר מלאכתם ודאי. אע"ג דלקמן גבי
מטה פ' ט"ז אמרינן דכל ללחוח לחוד
אינו מעכב התם משום דגולמי כלי עץ
הוא אבל כלי מתכות בעי תקומו בשלימות
כמו שמבאר שזה חומר בכלי עץ :

(משנה ח) **במתני'** והאפרים. ארפכס כך
ג"י הערוך בכ"מ שנמלא
משין מלה זו כגון לקמן פ"ל וכן בהיא
דחגיגה וכן כתבו כל יודעי לשון ערומים
הבאים אחריו :

בתוי"ט והאפרים כו'. לשון הרמב"ם .
הרשב"ם כ"ל :

(שם) **אבר** פי' מרחוי"א. עורמיו"א כן הוא
ברשב"ם ב"ב ורש"י במס'
חגיגה :

פרק טו משנה ו) **במתניתין** אניקטמון
עיין ראב"ן
(דף קמ"ה סוף ע"ד) :

פרק טז משנה ז) **במתניתין** ואנגלין .
בערוך
גרם אנגלין ופי' בו ג"כ כדהרב. ובפי'
הראשון פי' שהוא ספסל שמניחים עליו
הספר לקרות בו והוא של עץ ולזה הסכים
המוסף שם :

(משנה ח) **בתוי"ט** ד"ה חיק כו' ואני
מביא טעם כו' .

אין כאן לא טעם ולא סמך דטבלא ידוע
הוא שהוא דף חלוק וכמה פעמים הוא
מובא במשנה אמנם בעל כף נחם אסקורטיא
בעי לפרש אבל טבלא פירש בפשיטות
שהוא טבלא של מתכות אלא משום סקורטיא
בהדי' פי' כן גם בטבלא :

פרק יז משנה ב) **בתוי"ט** ד"ה שעורה
כו' יש לתמוה
כו'. מה שעלה בלבי לפרש בזה מלאתי
בס' ה"ע :

(שם) **בא"ד** דכולה הא בבא כו'. כעין
זה בתשובת הרמ"ע סי'
ל"ה :

(משנה יא) **בתוי"ט** ד"ה וכמוזן כו'
ראיתי בתוס'
דיומא כו'. שם בעירובין (דף פ' ע"ב)
הקשו זה ג"כ ע"ש :

(משנה יג) **במתניתין** וחבר להם כו'.
עיין פי' המשניות
להרמב"ם ז"ל עיין פי"א דנגעים ועיין
במשנה למלך פי"א דכלים הלכה ג' :
בתוי"ט ד"ה וחבר להם כו' במס'
נגעים רפי"א כו'. עיין במשנה
למלך פי"א מהלכות כלים הלכה ג' :
משנה

מכור
לעריכת הש"ס הישראלי השלם
דהאנציקלופדיה התלמודית
(מיסודו של הרב מאיר ברי"ל ד"ל)
מספר י
הספריה הלאומית ירושלים

משנה עו) בתוי"ט ד"ה עושה כים מעור המלה כו' .

עיון במשנה למלך שס : (משנה עז) בתוי"ט ד"ה ומקל כו' בזמן המשנה כו' .

ואין לריד לזה דכבר איתא להדיא בתוספתא פ"ג דמגילה והובא במנחות (דף ל"ג) של בית מוגבו המלך היו עושין מזוהתיהן במקלות ותולין אותו בפונדקאות ומבואר שם שהיו עושין זכר למזוזה אלא שהרע"ב הולך לומר מפני הגניבה דאם מפני המזוזה אי"כ אוי לי ל"ל :

פרק יח משנה ה) ברה"ט ד"ה רבי נחמ"י כו' .

מטה שנגנב כו' . מה שיש לעיון בזה עיון צס' ב"ד במשנה דסוף פרקין :

(משנה ו) בתוי"ט ד"ה נשברה כו' אגב דנקט ברישא כו' .

ומיהו ברישא נמי אפי' לא תקנה טמא מדרם אלא משום סיפא דאבל טמאה מגע מדרם נקט לי' דא"י לא תקנה ונשברה שני' אפילו מגע מדרם ליתא כדקתני סיפא דסיפא לא הספיק כו' וכן הוא שם בתוס' :

(משנה ח) בתוס' חדשים דעת הר"ב כו' . כבר הרניש

בזה מהר"מ טראני ז"ל צס' קרית ספר על הרמב"ם ז"ל וע"ש שהאריך : פרק כב משנה א) ברע"ב ד"ה מקום הנחת כו' .

ולאו דלופקי הוא כו' ואין הלכה כר' יהודה כו' . משמע דר' יהודה פליג וכן משמע מרש"י ז"ל סוף חגיגה ולי"ע בירושלמי סוף פ"ב דע"ז . ואף דהתם הגירסא צפניס תחת הכוסות מ"מ משמע דהנחת הכוסות גרסינן כמ"ש המפרש ודבר הלמד מענינו :

פרק כד משנה יד) בתוי"ט ד"ה של ספרין

כו' . כן הוא בנוסח המשנה המוקדת בזמן ונקוד ספרין הסמך בפתח והפ"א בדגש . וא"כ אינו ענין לפ' כ"ח דלקמן דהתם

בספרים קאי . ובאמת דגם במשנה שבגמרא גרם בזמן . אבל בר"ש ורא"ש לשם גרסי ספרים כמ' וכן הוא ברמב"ם פכ"ז וא"כ למאי דקיי"ל בפ' כ"ח מיירי הכא דוקא בשאינן מזוירין דמזוירין טהורים מכלום כמבואר ברמב"ם פ' כ"ב הלכה ו' ואעפ"י שבפ"י כ"ז לא חילק סמך עלמו על מה שכתב בפ' כ"ב . ואכתי ל"ע דנקטה מתניתין ככ"ש דא"כ הוי לי' לחלק גבי של ספר"י גופי' וגם הרמב"ם הוי' לו להזכיר זה גם

שם :

פרק כה משנה ד) ברע"ב ד"ה הרובע כו' . עיון תוס' החדשים ועיון במשנה למלך פ' כ"ח דכלים הלכה ג' מה שפלפל בזה :

(משנה ע) ברע"ב ד"ה ואין מטבילין כו' מפני כו' . עיון עמ"ש בחגיגה ריש פ"ג :

פרק כח משנה ה) ברע"ב ד"ה ונתנו על הספר כו' אם יחד וכרך כו' . הוא על פי תלמודין דסוף גמרא הדין ושם מוכח דגרסינן במתניתין לספר ולי"ג על :

ס"יקא מסכת כדים :

מסכת אהלות

פרק א משנה ח) ברע"ב ד"ה בקנה קנה המדה כו' . ומלאנו לו מקרא באיוב ל"א :

(סס) ד"ה בנקביו כו' . הלשון הזה קשה הוא עלי' :

פרק ב משנה ו) בתוי"ט ד"ה ותכמים מטברין כו' ועיון בזה בעדיות פ"ג :

פרק ה משנה ה) בתוי"ט ד"ה שהכל לאמנין כו' אי"כ רבותא כו' . ע"ז יש לרקוק ולפ"ד

י

יש ליישב דכלי קודש שנאמנין כבר שנאה במס' חגיגה פ"ג :

פרק ח משנה ה) במתני' קשר . ע"י בר"ש וברש"י ותוס' במס' שבת (דף ק"א ע"ב) :

פרק ט משנה א) ברע"ב ד"ה בתוכה הכל כו' .

הואיל והן פקוקים כו' . ואעפ"י שאינו תחוב בחזק דלענין אפוקי טומאה חשוב כפתוח ולענין עיולי' חשוב כסמוס :

פרק יב משנה ח) בתוי"ט ד"ה ר"י מטבר כו' .

בחדא שיטה כו' . ואם זה הוא דעת הרע"ב כמה שנראה מהשו"ט קשין דבריו אהדרי שפסק כר' יהושע ודלא כר' יוסי והדברים בעלמך לריבין עיון ואין הזמן מסכים בעונותי לעיון כראוי :

פרק טו מ"י) במתני' הנוגע במת והנוגע . המאהיל על המה והנוגע . ל"ל ונוגע :

פרק טז משנה ג) ברע"ב ד"ה ר' יהודה אומר

כו' והלכה כר' יהודה כו' . ויש חולקין ע"י במה שרמזתי בצבא בתרא פ"ב משנה ד' :

(משנה ד) ברע"ב ד"ה אוכל בדמיו כו' דלא אחזוק שם

קומאה כו' . אי"כ משכחת לה בעצדו של כהן :

פרק יח מ"ג) במתני' שאינו עושה פירות . נלענ"ד

דנקט לתרווייהו לאשמעינן דאע"ג דפליגי ר"מ ור"י במשנה ה' פ"ו דכלאים דר"מ ס"ל הכל אינן סרק חוץ מן הזית והתאנה ור' יוסי ס"ל כל שאין נוטעים ממנו שדות בלמות ע"כ לא פליגי אלא התם דמשום חשיבותא הוא ע"ש משא"כ הכא דסרק

ממש בעינן שאינו עושה פירות והא דלא לקט סתם אינן שאינו עושה פירות אגב אורחא לאשמעינן דסתם אינן סרק היינו שאינו עושה פירות אי"כ לאשמעינן דוקא אינן סרק שאין במינו עושה פירות אבל אינן

שבמינו עושה פירות אסור משום אחרופי אף שזה אינו עושה פירות :

(משנה ט) במתניתין ומערב קשרין . צס' כפתור ופרח

מלאתי (דף ס"ד ע"ב) ז"ל והנה מלאתי צס' מוגה מאוד ומערב קשריון ואם כן הוא לפני וכן במשניות הרמב"ם ז"ל מלאתי קשריון בטית ולא בסמך :

ס"יקא מסכת אהלות :

מסכת נעים

פרק ד משנה ד) במתני' עקנן משחיר כו' . משמע

דהכא לא פליג ר"מ כדפליג בפ"ב דפרה משנה ה' משום דהתם בחזותא תלי' לדידי' משא"כ הכא שאלר הנגע הוא ודאי דאית לן למיזל בחר עיקרו . ומ"ש הרע"ב דאין פחות משיהא ניטלות היינו משום דס"ל

הכא שזה השיעור הקטן של אותן התנאים השנויים בנה פ"ו וכ"כ התוי"ט פ"ב דפרה הג"ל ועיון במשנה למלך פ"ב מהלכות טומאת לרעת הלכה א' מה שפלפל בזה מכת

מאי דקיי"ל כל ספק נגעים להקל . ועוד הקשה להרמב"ם אמאי לא ביאר דזה טומאת ספק . ובאמת מלשון הרע"ב נראה דמשום

לי' ספיקא . ומ"ש הרב והלכה לאו דפליגי הכא בזה דפלוגתא דהכא לא שייכא לענין אורך השערות כלל וכמ"ש הר"ש דמודה ר"מ לענין אורך השערות ואין ה"ג דאפשר

דבין ר"מ בין ר"ש מני סברי כר' ישמעאל לענין אורך השערות עלמן דבעינן כדי לכוף ראשן לעיקרן ודוק ועיון מ"ש לקמן בפ"ב דפרה משנה ה' :

פרק ו משנה ו) בתוי"ט ד"ה ה"י בהק כו' דמתן בפ"ק

דבהק המפסיק כו' . עיון בדברי המחבר ז"ל לעיל פ"ד משנה ה' :

פרק ז משנה א) במתני' קודם למתן תורה . בת"כ

גרסינן

גרסינן כי יהי מן הדבור ואילך וכן הוא
במה' הוריות (דף י' ע"א) ועיין בחוספיה
דה (דף ע' ע"ב) ד"ה ואין נליב מלח.
ובמקום אחר הארכתי בזה בעזרי:

פרק ט משנה ג) בתוי"ט ד"ה לא
שמעתי
כו' כדאיתא במגיגה כו'. ט"ס הוא והוא
בסוכה (דף כ"ז ע"ב וכ"ח ע"א) וכן ביומא
(דף ס"ז ע"ב):

פרק יא משנה א) בתוי"ט ד"ה דבר
כו'. עיין

במשנה למלך פרק א' דכלים הלכה ג':
(משנה ז) ברעיב ד"ה אמר להן לא
שמעתי כלומר קבלתי

כו'. דאל"כ מאי א"ל לקיים דברי חכמים
כו' ומ"מ יש לעיין אמאי לא השיב להם
יסגיר כדלעיל סוף פ"ט. ולכן אפשר לא
שמעתי היינו לא שמעתי חילוק בזה ובדאי
דאין חילוק ביניהם. וכמ"ש הרי"ף ז"ל
אם איתא להא מלתא לא הוי שחקי קמאי.
ואע"ג דהתם דוקא מפי ספרים מ"מ ר'
אליעזר קים לוי שלא ה"י דבר מהפרש
בבהמ"ד שלא שמע כמבואר בסוכה (ד' כ"ח
ע"א) ע"ש ברש"י:

פרק יב משנה ה) ברעיב ד"ה אפי'
חבילי עליס

כו' בכלל קומאה כו'. משמע דלר' יהודה
כמי חבילי עליס וחבילי קנים לא מטמי.
ול"ע בסוגיא דמו"ק (דף ח' ריש ע"א) דמשמע
דלר' יהודה מטמי עיי"ש ובתוס'. שוב
ראיתי שכבר הרגיש בזה במשנה למלך פ"ד
מהלכות קומאה לרעת גם בכל מה שיש
לעיין בזה בדברי הרמב"ם ע"ש שהאריך:

פרק יג משנה ט) במתני' וטבעותיו
כ"ל ש"ל באצבעותיו וכן הנוסחא בש"ס.

בכל המקומות שרמו בתוי"ט ב"ה מיסב
ובחולין (דף ע"א) וכן הוא במשניות מנוקדים
ד' פרופס והוא פשוט. וכן משמע מפי'
הרב משנה י"ד. ולגרסת הספר ז"ל
דאלבוס קאי:

(סס) ואוכלין וכן הוא ברע"ב ובתוי"ט.
ולא ידעתי מה שייך

בכאן לשון רבים ובש"ס עירובין וסוכה וחולין
(דף ע"א) הגירסא ואוכל לבד בצרכות
הגירסא כמו בכאן והר"ש מביא לשון ת"כ
ואוכלה וכן הוא ברש"י בעירובין וכן
בפסיקתא פ' מלורע ובת"כ של דפוס
כתוב ואוכלו ונראה שהמעתיקים ה"י לפנייהם
ואוכלה כמ"ש רש"י ור"ש בפסיקתא ונסתמה
הה"א ונעשית מ"ס והס דקדקו שיש יותר
לכתוב בנן ובמעתיק ת"כ לא נראה לו
לשון רבים וכתב בזיו ובש"ס קלרו הלשון
והעתיקו ואוכל:

פרק יד משנה ד) בתוי"ט ד"ה ומגלחתי
מלוח כו'

דבמלורע מעבב כו'. כן נראה מדברי
הראב"ד פרק ד' מהלכות קומאה לרעת
והכ"מ שם וזמן המוס' כמ"ש הר"ש. ובס'
בית יעקב המליא ליישב דברי הרמב"ם
ז"ל וכל דבריו תמוהין לעג"ד שא"ל אין
מעבבין מה מעבב וכן מוכח להדיא לדעתי
במשנה ו' פ"ז דנזיר. וע"ש בש"ס דפד"מ
(דף מ"ד) במראה מקומות שהרגישו בזה
האמנם נעלם מהם גוף הדין ברמב"ם
שהוא בפ"ד מהל' מחוסרי כפרה הלכה
ב'. שוב ראיתי שיש לעיין בזה ברמב"ם פ"י
דהלכות נזירות הלכה ט':

(משנה ו) במתניתין אוזב יון כתוב
בשתי מלות וכן

הוא לקמן משנה ז' פרק י"א דפרה ומשמע
דעל שם ארץ יון הוא. וכן הוא מנוקד
במשניות עם נקודות. ובפרק י"ד דשבת
משנה ג' כתבתי שהוא מלה אחת ע"ש.
מיהו אוזב רומי משמע דעל שם מקומו
הוא וכן מדברי על שם המדבר. ועיין
פ"י המשניות להרמב"ם. ול"ע בההוא דחולין
(דף ס"ב) שהביא הר"ש והוא ג"כ בסוכה
(דף י"ג) ובמ"א שכתבתי בעזרי. והדברים
עמומים לעג"ד:

(משנה יב) במתניתין ר' יהודה אומר
כו'. הר"ז

בנדרים (דף ל"ה ע"ב) כתב על ההוא
דאיתא

פרק ב משנה ה) ברעיב ד"ה רבי
יהודה אומר
כו' גומא וכוס א' הוא כו'. וכן הוא
בירושלמי סוף פ' שני דע"ז. אמנם מה
שהביא הרב מן החוספתא עיין בר"ש
ובתוספתא שלנו יש חסרון ושבוש:

(סס) בדיה ר' אליעזר כו' והלכה
כח"ק כו'. ולא אשמעין

הרב ז"ל איך הלכה במפורות דהא לא
נקט ב'י ת"ק מידי ולכאורה משמע דכר'
אליעזר ס"ל ואפילו טובא ואולי הכן הנאי
אמוכיות קאי ופסק כר' יהודה ול"ע דדוקא
לומר דלת"ק אפילו לתלוש א"ל. עוד יש
לעיין מה שכתבו דר' יהודה לא פליג והוא
מן הר"ש. וכפי הנראה מן החוספתא שהביא
הר"ש הך דהו בשני כוסות ומוכיות ר'
יהודה הוא ובהא פליג ת"ק. ע"כ מה
שכתבתי בגליון המשניות שלי. ועיין בתוס'
חדשים הללו:

בתוי"ט ד"ה אחר העיקר כו' שהוא
שעור זוטא כו'. עיין במשנה

למלך פ"ב מהל' אישות:

(סס) ותמה הכ"מ כו'. לעג"ד אני תמה

בהיפך דכי מתניא דין שתי
שערות לא מתניא אלא לענין פיסול אמנם
הכא כיון שמאדימים בעיקר אפילו פחות
מכדי שינטל בזוג לאו שערות מקרי ולא
פסלי. ומ"ש הרמב"ם שם דכמאן דליתא
דמי ל"ע דאקו מי מפסלא פרה במסרון
שתי שערות. ובאמת ש"כ דעת הראב"ד
אלא שכתב דאי איתא ליתא אלא בדאיתנהו
בגומא אחת. מ"מ מעיקר הדין נראה לי

דאפי' בני הא ליתא וכן נראה מהר"ש
והרא"ש שסתמו דבריהם וכן הוא בנגעים
פרק ד' משנה ד' דפסקינן שם דאע"ג
דלענין אורך השער בעינן שיהא ניטל
בזוג מ"מ לענין הלכות כדברי כולן להחמיר

ואין זה מטעם הלכה כדברי כולן להחמיר
דלא אייתינן ההיא פלוגתא דר"מ כלל
בההוא דנדה ומשום דהתם פלוגתא אחריתא
היא דלא שייכא כלל בההוא דנדה ועיין
בר"ש

דאיתא התם דתניא ר' יהודה אומר וז"ל
ה"ג דתניא אדם מביא קרבן עשיר על
אשתו כו' אמר ר' יהודה לפיכך אם פטרה
כו' והא דקאמר הכא שכן אדם מביא קרבן
על אשתו כר' יהודה לאו דוקא כר' יהודה
דהא תני רישא סתמא כו' ור"י איירי בה
תלין לה בדידי' ע"כ. ול"ע דהא בנזיר (ד'
כ"ד) איתא בהדיא בכל הסוגיא דרבנן פליגי
עלי' ע"ש. שוב ראיתי במיימוני פ"י מה'
שגגות הלכה ו' שהביא הרמב"ם משנה זו
כרבי יהודה וכתב הכ"מ אע"ג דר' יהודה
קתני לה [וט"ס] בדפוס שכתוב רבי קתני
לה ואפשר שהוא רבי ר"ת רבי יודא]
משמע דליכא מאן דפליג עלה ומייתי לה
בפ"ד דנדרים ובפ' המקבל ע"כ. והמגי'
כתב ובנזיר פ"ד ולא הרגיש דההיא דנזיר
אזלא דלא כשמעתי. ונעלמה סוגיא זו מן
הכ"מ ז"ל גם ל"ע על הכ"מ שלא הביא
דברי הר"ן לסיוע להרמב"ם ול"ע:

בתוי"ט ד"ה וכן כל קרבן כו' ולא
ראיתי ברמב"ם כו'. נעלמו

ממנו דברי הרמב"ם שהבאתי לעיל גם
נראה לכאורה דלא עיין בסוגיא דנזיר גם
נעלמו ממנו דברי הר"ן ז"ל בנדרים שלא
הביאם. שוב ראיתי שגם בדבור דלעיל
כתב גבי מביא אדם ע"י בנו ובתו שהרמב"ם
לא הביאו וגם זה הרמב"ם ז"ל שם באותה
הלכה ממש. גם כל מה שכתב מהרש"ח
בתוס' הללו על חנם טרח ושלא כהלכה דהרי
באמת יש חילוק בין אשתו לבנו ובתו וכ"ז
גרם העלם עיין מדברי הרמב"ם הל'
שגגות הכ"ל ושגגה היא ודוק:

פליקא מסכת נגעים:

מסכת פרה

פרק א משנה א) במתני' ר"א אומר.
עיין פ"י
משנה זו בכללה במשנה למלך פ"א דהלכות
פרה אדומה:

בריש בנגעים. והגלעגל יותר לישב דברי ר' יודא חיין זה ענין לפלוגתא דרבה כלל. אלא דס"ל דהא מלתא הליא בפלוגתא דר"מ ור' שמעון בנגעים וכיון דפלוגתא דר"מ ור"ש נשאר בתיקו בערובין (דף מ"ז ע"ב) הלכה כמאן פסק הכא לחומרא והכא לחומרא אלא דמלבד שיש לעיין בזה במשנה למלך פרק ב' מהלכות קומצת לרעת גס שכפי מה שעולה בזכרוני הרמב"ם הכריע בהך תיקו כחד מנייהו ואין ספרי' אפי כעת לעיין בהם. עוד יש לומר דהכא אף ר"ש מודה ודוק:

פרק ג משנה ב) בתוי"ט

ספק שמא נטמא דמי לא עסקין כו'. לא ידעתי מה לורך לאורך בזה שהרי כבר כללו יחוס' בעלמס בקיבור לשונס דכולה מלתא מעלה בעלמא. ומ"מ לעג"ד לא העלה ארובה בזה. דהא הך טעמא שיוו התקנות וכל ענין גדולם שם שהוא שיהא נעשה בבני אדם שלא נטמאו בזה מעולם עיין ברמב"ם והיינו משום ספיקות אשר אין חשין להם בשום מקום והחמירו בכל זה ולבסוף לא נעשה כלום מדין הורה שהרי אין הקידוש של הקטן מועיל ובעלמא אמרו לא נחמיר ולא ניקל כל שכן הכא שנחמיר חומרות יתירות ונקל בפסול ודאי. אף שיש לומר דלא החמירו אלא לענין שם טומאה לחוד מ"מ הוא רחוק מאוד כ"ש דבהא איכא למיגזר בעלמא ולי"ע:

(משנה ו) בתום

חדשים ד"ה וזה סותר כו'. לא חש לקמחי' ואדמקשי להטוי"ט ליקשי להרע"ב דאטו מי איכא למאן דאמר דלא חיישינן לטומאת כהן אלא דאפרה וכל מסעדי' קאי הרב דמשמע דקפדינן על הפרה עלמה שחלך בדרך הזה ועלה קאי ג"כ הטוי"ט:

פרק ד משנה א) ברע"ב

ד"ה ור' יודא מכשיר כו' והלכה כר' יודא כו'. כן פסק הרמב"ם ז"ל פרק א' הלכה י"ד וטעמו עיין בכ"מ שם:

בתוי"ט ד"ה ובבבגי לכן כו' ה"י לובס כל כהן הדיוט. כן פסק הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות פרה הלכה י"ב ועיין משנה למלך שהניחו בל"ע:

(משנה ד) בתום

חדשים ד"ה ואם אסף כו'. לא ידעתי למה העתיק לנו דברי רש"י ז"ל שאינם ענין כלל למשנתנו לפי פ"י הרע"ב דלא פ"י כלל בנפסלה משום נבילה גם לא חלי ולא הרגיש בזה שראוי להרגיש בזה דמאי בעי רש"י בזה כיון דאין הנוגע בנבילה מטמא בגדים כדחנן בריש כלים וחשובי בגדים במגע וכן הקשה הרב הגדול המופלג כבוד מו"ה פייבוש מקרעמנין מירי עברו עלינו. שוב מלאתי שהרגיש בזה הרש"ב ז"ל בדחושיו לחולין וכזה ולא ה"י לריך רבינו לזה. ולעג"ד נראה דרש"י ז"ל בא לשלול דלא נימא דטומאת בגדים דוקא הוא דלא מטמא אצל טומאה קלה מיהא אית לי' וקא משמע לן דאי לא נגע אין זו טומאה כלל והכי דייק לישגא דאינו טמא ואע"ג דלא מלינו טומאה קלה משום מתעסק בפרה מ"מ חשש רבינו ז"ל לטועה. ואפשר עוד דלהכי נקט רש"י שנתנבלה משום דקא חני אינה מטמאה בגדים והוי לי' למיתני סתם אינה מטמאה [עם ד"ל דנקט לי' אגב] אלא משום דמן הסתם קשה הוא שלא יגע אלא דאכתי קשיא על הר"ש והרע"ב שכתבו בפשיטות דא"א לומר שנתנבלה משום דא"כ מטמאה בגדים משום נבילה דהא נבילה אינה מטמאה אדם לטמא בגדים ככ"ל. ונראה לעג"ד דס"ל משום דאל"ה איכא למיתש להיסט דהרי אפילו המשמר את הפרה גזרו עליו טומאת בגדים משום שמא יזין בו אבר כדאיתא במס' בבא מליעא (דף ל"ג ע"א) וא"כ כ"ש הכא דאיכא למיתש בנתעסק בה שמא הסיטה ומטמא משום נבלה. ומ"מ רש"י ונגע בה היינו בפרה עלמה ולא קאי על האפר דודאי אינו מטמא משום נבילה. עוד טעה המג"י הזה בהעתיקו דברי רש"י על רישא דמתניתין ורש"י ז"ל אסיפא קאי אירע בה פסול אינה מטמאה ע"ש:

פרק א משנה א)

ד"ה ור' יודא כו'. לא ידעתי למה העתיק לנו דברי רש"י ז"ל שאינם ענין כלל למשנתנו לפי פ"י הרע"ב דלא פ"י כלל בנפסלה משום נבילה גם לא חלי ולא הרגיש בזה שראוי להרגיש בזה דמאי בעי רש"י בזה כיון דאין הנוגע בנבילה מטמא בגדים כדחנן בריש כלים וחשובי בגדים במגע וכן הקשה הרב הגדול המופלג כבוד מו"ה פייבוש מקרעמנין מירי עברו עלינו. שוב מלאתי שהרגיש בזה הרש"ב ז"ל בדחושיו לחולין וכזה ולא ה"י לריך רבינו לזה. ולעג"ד נראה דרש"י ז"ל בא לשלול דלא נימא דטומאת בגדים דוקא הוא דלא מטמא אצל טומאה קלה מיהא אית לי' וקא משמע לן דאי לא נגע אין זו טומאה כלל והכי דייק לישגא דאינו טמא ואע"ג דלא מלינו טומאה קלה משום מתעסק בפרה מ"מ חשש רבינו ז"ל לטועה. ואפשר עוד דלהכי נקט רש"י שנתנבלה משום דקא חני אינה מטמאה בגדים והוי לי' למיתני סתם אינה מטמאה [עם ד"ל דנקט לי' אגב] אלא משום דמן הסתם קשה הוא שלא יגע אלא דאכתי קשיא על הר"ש והרע"ב שכתבו בפשיטות דא"א לומר שנתנבלה משום דא"כ מטמאה בגדים משום נבילה דהא נבילה אינה מטמאה אדם לטמא בגדים ככ"ל. ונראה לעג"ד דס"ל משום דאל"ה איכא למיתש להיסט דהרי אפילו המשמר את הפרה גזרו עליו טומאת בגדים משום שמא יזין בו אבר כדאיתא במס' בבא מליעא (דף ל"ג ע"א) וא"כ כ"ש הכא דאיכא למיתש בנתעסק בה שמא הסיטה ומטמא משום נבלה. ומ"מ רש"י ונגע בה היינו בפרה עלמה ולא קאי על האפר דודאי אינו מטמא משום נבילה. עוד טעה המג"י הזה בהעתיקו דברי רש"י על רישא דמתניתין ורש"י ז"ל אסיפא קאי אירע בה פסול אינה מטמאה ע"ש:

פרק ב משנה א)

ד"ה ור' יודא כו'. לא ידעתי למה העתיק לנו דברי רש"י ז"ל שאינם ענין כלל למשנתנו לפי פ"י הרע"ב דלא פ"י כלל בנפסלה משום נבילה גם לא חלי ולא הרגיש בזה שראוי להרגיש בזה דמאי בעי רש"י בזה כיון דאין הנוגע בנבילה מטמא בגדים כדחנן בריש כלים וחשובי בגדים במגע וכן הקשה הרב הגדול המופלג כבוד מו"ה פייבוש מקרעמנין מירי עברו עלינו. שוב מלאתי שהרגיש בזה הרש"ב ז"ל בדחושיו לחולין וכזה ולא ה"י לריך רבינו לזה. ולעג"ד נראה דרש"י ז"ל בא לשלול דלא נימא דטומאת בגדים דוקא הוא דלא מטמא אצל טומאה קלה מיהא אית לי' וקא משמע לן דאי לא נגע אין זו טומאה כלל והכי דייק לישגא דאינו טמא ואע"ג דלא מלינו טומאה קלה משום מתעסק בפרה מ"מ חשש רבינו ז"ל לטועה. ואפשר עוד דלהכי נקט רש"י שנתנבלה משום דקא חני אינה מטמאה בגדים והוי לי' למיתני סתם אינה מטמאה [עם ד"ל דנקט לי' אגב] אלא משום דמן הסתם קשה הוא שלא יגע אלא דאכתי קשיא על הר"ש והרע"ב שכתבו בפשיטות דא"א לומר שנתנבלה משום דא"כ מטמאה בגדים משום נבילה דהא נבילה אינה מטמאה אדם לטמא בגדים ככ"ל. ונראה לעג"ד דס"ל משום דאל"ה איכא למיתש להיסט דהרי אפילו המשמר את הפרה גזרו עליו טומאת בגדים משום שמא יזין בו אבר כדאיתא במס' בבא מליעא (דף ל"ג ע"א) וא"כ כ"ש הכא דאיכא למיתש בנתעסק בה שמא הסיטה ומטמא משום נבלה. ומ"מ רש"י ונגע בה היינו בפרה עלמה ולא קאי על האפר דודאי אינו מטמא משום נבילה. עוד טעה המג"י הזה בהעתיקו דברי רש"י על רישא דמתניתין ורש"י ז"ל אסיפא קאי אירע בה פסול אינה מטמאה ע"ש:

פרק ג משנה א)

ד"ה ור' יודא כו'. לא ידעתי למה העתיק לנו דברי רש"י ז"ל שאינם ענין כלל למשנתנו לפי פ"י הרע"ב דלא פ"י כלל בנפסלה משום נבילה גם לא חלי ולא הרגיש בזה שראוי להרגיש בזה דמאי בעי רש"י בזה כיון דאין הנוגע בנבילה מטמא בגדים כדחנן בריש כלים וחשובי בגדים במגע וכן הקשה הרב הגדול המופלג כבוד מו"ה פייבוש מקרעמנין מירי עברו עלינו. שוב מלאתי שהרגיש בזה הרש"ב ז"ל בדחושיו לחולין וכזה ולא ה"י לריך רבינו לזה. ולעג"ד נראה דרש"י ז"ל בא לשלול דלא נימא דטומאת בגדים דוקא הוא דלא מטמא אצל טומאה קלה מיהא אית לי' וקא משמע לן דאי לא נגע אין זו טומאה כלל והכי דייק לישגא דאינו טמא ואע"ג דלא מלינו טומאה קלה משום מתעסק בפרה מ"מ חשש רבינו ז"ל לטועה. ואפשר עוד דלהכי נקט רש"י שנתנבלה משום דקא חני אינה מטמאה בגדים והוי לי' למיתני סתם אינה מטמאה [עם ד"ל דנקט לי' אגב] אלא משום דמן הסתם קשה הוא שלא יגע אלא דאכתי קשיא על הר"ש והרע"ב שכתבו בפשיטות דא"א לומר שנתנבלה משום דא"כ מטמאה בגדים משום נבילה דהא נבילה אינה מטמאה אדם לטמא בגדים ככ"ל. ונראה לעג"ד דס"ל משום דאל"ה איכא למיתש להיסט דהרי אפילו המשמר את הפרה גזרו עליו טומאת בגדים משום שמא יזין בו אבר כדאיתא במס' בבא מליעא (דף ל"ג ע"א) וא"כ כ"ש הכא דאיכא למיתש בנתעסק בה שמא הסיטה ומטמא משום נבלה. ומ"מ רש"י ונגע בה היינו בפרה עלמה ולא קאי על האפר דודאי אינו מטמא משום נבילה. עוד טעה המג"י הזה בהעתיקו דברי רש"י על רישא דמתניתין ורש"י ז"ל אסיפא קאי אירע בה פסול אינה מטמאה ע"ש:

פרק ח משנה ח) במתניתין

כל הימים מטמאין בזוחלין ופסולין כו'. לפי המפרשים הוא פשוט ולדעת הרמב"ם הך ופסולין אזוחלין קאי אצל אינהו גופיהו כשרים כמבואר להדיא פ"ו מהלכות פרה. ובכ"מ פ"ט מהלכות מקוואות האריך בזה. ומ"מ טעם מה שחילק בזה שם בר"מ בין זחילת ימים לזחילת מעיינות ל"ע לעג"ד לפי מה שכתב הוא עלמנו ז"ל בפרק ו' דפרה בטמא פסול הנהרות לדעת הרמב"ם. גם מה שהסכים דעת ר' יוסי ביום הגדול לדעת ר' יהודה ל"ע:

פרק יא משנה א) בתוי"ט

ד"ה לדברי ר"ג כו' פ"י מתלמידי שמאי כו'. נראה מדבריו דלית הלכתא כרבן גמליאל וברמב"ם שהכירו עיין לעיל שם. ומ"מ גם לפי זה לפי ריהטא אין כאן קושיא דהא ודאי לא לריך לאחמיי דכל חד וחד כדמי' אצל בדרבן גמליאל קא משמע לן דאפילו לגבי נחש לא חיישינן במגולה ומלאו מגולה אע"ג דחיישינן ב' לענין שפי' ואע"ג דהוא נראה סותר את עלמנו וגם דאע"ג דמלאו הוא. עיין סו"ט ד"ה א"ס:

(משנה ג) בתוי"ט

ד"ה והאכלה כו' פוטרתו מחיוב מיתה כו'. עיין במשנה למלך פרק א' מהלכות תרומות הלכה ז' מה שנסתפק ובמקומות שהביא שם וגם אני בעניי הרבתי חזון בפנקס נומר 2 (דף י"ד) ובעונותי לא נתנני הזמן לעיין כראוי עד יניח ה' לי:

(משנה ח) במתניתין

ר' יהודה ור' יוסי כו'. בתשובת הרמ"ע מפאנו ז"ל סי' פ"ה הקשה לו חכם א' אמאי לא תנן וחכמים אחרין והביע ז"ל אני שונה בה דברי ר"מ ור"י ופליגי ר' יוסי ור"ש ובדוכתי טובא הכי נמי וכן כיוולא בזה בתוספתא וספרי הובא בכ"מ פ"א הלכה י"ד ע"ש. ואני תמה על הרב ז"ל תנאי שקלת מעלמא ומאי יענה הרב

להוא דמס' דמאי פ"י הלוקח יין מבין הכותים דמאי נמי הכי וכו' וכו' חלמודין לקט לי הכי לבר מעולא דמשנין בערובין (דף ל"ז) זווי זווי קמני ע"ש ור' יוחנן בהדיא הכי כני לי. וגוף הקושיא לעג"ד לא קשיא דהך ארבעה זקנים בהדי הדדי הוי יתבי ואיפליגו בהא ואיך חכמי הדור לא ידע רבי מאי דעתס בזה ולא אחטיל קמיייהו. ואין הזמן מהכיס לעיין בחפרי הכללים:

פרק יב משנה ב) במתניתין

מילה עליו. צטנהדרין (דף ע"ז ע"ב) חסקין מלא שנמלא עליו אצל הוא על הכלי ומילה ממנו על דבר אחר שניתו ממנו סזייתו כשרה דכחו הוא עיי"ש:

(משנה ג) במתניתין

על דבר שהוא מקבל. יש לי לעיין במשנה זו מלבד מה של"ע בראש"ד וברמב"ם ולאשר בעונותי לא נתנני הזמן לעיין כראוי לא העלמנו על ספר ורשמתי לזכרון להסתורר לעת אמלא מנוח בעזר העוזר האמיתי:

(משנה יא) ברע"ב

ד"ה ביום והזה כו' סיכא דשהה טבילתו כו'. זהו דעת הרמב"ם ז"ל. אצל יש חילוק בזה בין פ"י המשנה לתצורו דכפי המשנה כתב אצל טבילה האיש הטמא עלמנו יחויב בליה כו' ומזה מליו מפורק הכה חייב הטבילה ושהי' קודם ההזהה ובחבורו פרק י"א מהלכות פרה הלכה ב' כתב שקובל בכל עת שירצה בין ביום בין בלילה ומזין עליו בין קודם טבילה בין לאחר טבילה. וזה הוא דעת הרב. ולי"ע על הכ"מ שלא העיר בזה והעתיק דבריו שבפירוש. ומ"מ הדבר ל"ע כפי מה שהביא הוא ז"ל מן הספרי דילפינן דבעינן טבילה דוקא אחר הזאה מדכתיב וחתפו ביום השביעי ואח"כ יכבס בגדיו והא הוי קרא דוחטלו ביום השביעי דמיומר מוקמינן לי' אשלא בזמנו כמו שהביא שם הכ"מ בראש דבריו באותה הלכה בתחלת דבריו והביא כן מן הפסיקתא ומן

ומן הספרי זוטא עיי"ש. ובתרי"ה הוא דכתיב
 וכבס בגדיו ואיך מוקמינן ליה להך דוכבס
 בגדיו על שביעי ממש. הן אמת דמלשון
 הרמב"ם משמע דדרשינן מוטטאו לחוד
 דמשמע מ"מ וא"כ ביום השביעי לחוד
 קאי אוכבס דאחריו מ"מ אין הלשון משמע
 כן כפי מה שהעתיק הרמב"ם ז"ל וגם קשה
 הוא לדרשו דאי וכבס בגדיו לאו אומטאו
 קאי מנא לן דבשינן אח"כ. ועיין בפי
 הר"ש ז"ל וכן פ"י הרא"ש ז"ל וממיהני
 על התוי"ט שלא פקד אומס. ועוד ל"ע
 בדרשות דהאי קרא בספרי ובפסיקתא
 וביומא שהביא התוי"ט במשנה א' פרק ג'
 דמכילתין בדיה בשלישי ובשביעי ואין כאן
 מקום להאריך :

סליקא מסכת פרה :

מסכת טהרות.

פרק א משנה א) בתוי"ט ד"ה בכבילה
 כחב כו'.
 דפ"ק דתרומות ז"ל דפ"ה דתרומות :
 (משנה ג) במתניתין ואין בה כוית
 בבית הבליעה.
 עיין הרע"ב והוא משמע דחולין (דף ק'
 ע"ג) ואף דהתם משמע דהך טעמא דר'
 יהודה הוא ומשום דאין איסור חל על
 איסור. מ"מ משמע דבדינא דמתניתין ליכא
 מאן דפליג וכחב הר"ש משום דאפי' למ"ד
 איסור חל על איסור ידרוש מי שאיסורו
 משום כל תאכל לחוד העתיקו כאן בתוס'
 חדשים ובאמת שכן נראה מדקדוק לשון
 רש"י שם בחולין שהאריך בלשונו עיין שם.
 האמנם לכאורה ל"ע דהא בפסחים (דף
 ל"ז) בעי רבינא נמי למדרש כעין זה
 ודמיין מידי בלבד כתיב. ועיין שם ברמב"ן
 דחיי המשנה מהלכה מפני זה משום
 דליכא למילף מינה ויש ליישב ואין כאן
 מקום להאריך. מ"מ חידוש הוא על הר"ש
 ז"ל שלא העיר בזה. ועוד אני [תמה] דלמה

לא כתבטל מלקבל טומאה עדי שפסל
 מלאכול לכלב וכמו שפירשה הראב"ד ז"ל
 בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין וכתב על
 הרמב"ם דלשון הגמרא אטע"י [ובספרי
 הדפוס בראב"ד שם כחוב גמרא דברכות
 ז"ל דכריתות] ולפיכך אני תמה על הכ"מ
 שכתב דבפירוש אמרינן בגמ' דכריתות ומאי
 בפירוש הא היינו פלוגתייהו. ועם היות
 דשיגרא דלישנא לכאורה כהרמב"ם אזלא
 אבל לא בפירוש אמר ולא מכללא ויפה
 דקדק הראב"ד מלשון המשנה עיין שם
 הלכה י"ד ע"ש שיש לחלק :

פרק ח משנה ד) בתוי"ט ד"ה ושייר
 כו'. נראה
 דהך ושייר הוא גירסת הרמב"ם כמו שהביא
 המחבר לקמן עיי"ש מיהו פירושו ז"ל בזה
 ל"ע לפי הגמרא דתגיגה דא"כ הרי מבואר
 במתני' דמיירי אחר הגמות אלא ודאי
 דבשפה שגומר את זיתיו היינו שעת הגת
 ומהא מקשינן. ומשנינן הא בחרפי והא
 באפלי ומתניתין באפלי דעדיין הוא זמן
 הגמות לאפלי ובאמת גם הרע"ב קילר
 מאוד בזה ולכן נראה עיקר דשייר :

סליקא מסכת טהרות :

מסכת מקואות.

פרק ד משנה א) בתוספות חדשים
 דגורי
 שוכח אטו מינה. ערבב דברים מפני
 המשיגות לרמב"ם ז"ל. שיש לי פ"י אחר
 בכולה מהג' ובהתא שמתא דשבת ואינו
 ענין כלל לפי פ"י שאר המפרשים והרע"ב
 ז"ל מכללם :

(שם) בדיה, והכ"מ פ"ד כו'. לא הי'
 לריך לזה כי כל דברי הר"א
 ז"ל כלולים בפ"י המשנה וכבר ראה התוי"ט
 פ"י המשנה אלא שבפ"י המשנה כתב שהוא
 מ"מ דבר וזה עכ"פ דלא כר' יוסי דלדידי
 מיהם ליטא מאן י"מ ועיין מה שנתקן

פרק א משנה א) בתוי"ט ד"ה בכבילה
 כחב כו'.
 דפ"ק דתרומות ז"ל דפ"ה דתרומות :
 (משנה ג) במתניתין ואין בה כוית
 בבית הבליעה.
 עיין הרע"ב והוא משמע דחולין (דף ק'
 ע"ג) ואף דהתם משמע דהך טעמא דר'
 יהודה הוא ומשום דאין איסור חל על
 איסור. מ"מ משמע דבדינא דמתניתין ליכא
 מאן דפליג וכחב הר"ש משום דאפי' למ"ד
 איסור חל על איסור ידרוש מי שאיסורו
 משום כל תאכל לחוד העתיקו כאן בתוס'
 חדשים ובאמת שכן נראה מדקדוק לשון
 רש"י שם בחולין שהאריך בלשונו עיין שם.
 האמנם לכאורה ל"ע דהא בפסחים (דף
 ל"ז) בעי רבינא נמי למדרש כעין זה
 ודמיין מידי בלבד כתיב. ועיין שם ברמב"ן
 דחיי המשנה מהלכה מפני זה משום
 דליכא למילף מינה ויש ליישב ואין כאן
 מקום להאריך. מ"מ חידוש הוא על הר"ש
 ז"ל שלא העיר בזה. ועוד אני [תמה] דלמה

זכוכית. לפי מאי דפטק הרמזים ז"ל בפ"א מהלכות כלים דכלי זכוכית אין להם טהרה במקום לריכין לפרש זאת המשנה בכלים חדשים הנלקחים מן העפרים או כשנקבו והטוף להם אבר כדאיתא פרק קמח דשבת (דף ט"ו) אמנם ברש"י שם בקושיה הגמרא אלא מעתה יחזרו משמע דיש להם טהרה במקום ונראה דגרים אלא ודלא כחוספות שם והדברים לריכין לבון בסוגיא שם:

על ועל המרדעת חוץ. ג"כ גמרא ל"ג. אמת כן הוא במשניות שבסדר הגמרא אבל נראה שהוא טעות המדפיסים שכן הביאו בהדיא בשבת (דף ק"ד) והביאו ברש"י:

ב"קא מסכת מקואות:

מסכת נדה.

פרק א משנה ה) במתניתין רבי אליעזר ר"ל דליל ר"י אלעזר בלא יו"ד כדמשמע ממתניתין וכן הוא במס' עירובין (דף מ"ו) ע"ש וכן הוא בירושלמי ומוכח שם ג"כ ודו"ק וברש"י שם בעירובין כתב ג"כ דה"ג והגיהים שם בד"א נשתבשו בזה:

פרק ג משנה ב) ברע"ב ד"ה אס יס עמהן כו' מתניתין כרבנן כו'. הרב ז"ל לשיטתו אולי דס"ל דהכי הלכתא ומוקי לה לסתמא הכי וכן כתב הרמזים ז"ל בפירוש המשנה אבל לדברי הרא"ש ורשב"א ז"ל ושאר פוסקים הלכתא כר' יהודה בזה וטעמא דמתניתין משום דדברים קטנים כינהו ולא שייך בהו פתיחת הקבר ומ"מ דברי הרמזים והרב בפ"י משנה זו ל"ג דהא שפיר מוכחי תוס' ז"ל (דף כ"ג ע"ב) בד"ה ליפלוג דר' יהודה מודה בה' וכן כתב הרא"ש ז"ל וכן הרשב"א ז"ל סוף שער ראשון ולענין דהא ראי' עלי' תשובה. ובאמת

ל"ע איך לא נתנו חכמינו ז"ל שיעור כמה יתא בו והמוש לפתיחת הקבר ויש לעיין אס יש לדמות זה לההיא דההלות פרק ד' משנה ז' ואין הזמן מסכים לעיין אס דברו רבותינו האחרונים בזה:

פרק ו משנה א) בתום חדשי ר"ל בחול כו'. אין רלונו של הרב לומר כך דהרב לשיטתו אולי דהרב כולו פלוגתא אלמל קאי דהיינו בוגרת כמש"ל לעיל במשנה ח' ודלא כהרמזים והרבה פוסקים הכי ס"ל ואס הי' המג"ה הוה רואה להשמיענו חידוש דברי הרמזים בפירושא דמתניתין ח' לעיל הי' לו להביאו:

משנה ה) בתו"מ ד"ה ויש שמיטמא כו' וקשה לי וכו'.

דבקר ולאן הם הם גדולי קרקע כו'. לא ידענא מאי קא קשיא לי למר'. אטו מי סלקא אדעתא דכמתין ופטריהם לא מקרי גדולי קרקע ובשר אקרי גדולי קרקע הא בהדיא איפכה שמיטין בברכות (דף מ"ב) והביאורו תוס' במכילתין אמתניתין דלקמן אלא ודאי דזמנין קרי להו גדולי קרקע וזמנין לא והכל לפי ענינו ופיין מש"ס הרב המחבר ז"ל בסוכה פ"א משנה ד' בסופה וע"ש בתוס'. וכן במה שכתב המחבר ז"ל לעיל במשקל שני פ"א משנה ג' והוא פשוט:

משנה י) בתו"מ ד"ה ויש שטעון כו' לא מלי קתני כו'.

זה ילא לו מדברי תוס' ז"ל אבל לא דק במה שכתב דלא מלי קתני דהא ודאי אפילו אי ליכא אלא מליה אחת דלא מזכרנין מליין לאוקמא מתניתין עלה דהא יס קתני ולא נזכר מליה במתניתין אלא שם ז"ל כתבו דניחא לי לש"ס למינקט מלתא פסיקתא אמנם מחזי שיעור בלאו הכי לא קשה מידי עיין במדושי רשב"א ברכות (דף מ"ד):

פרק ח משנה יא) ברע"ב ד"ה ושאין בזה כו' קטוע בנים כו' שאין יולדות. כן פי' הרמזים בפירוש

משנה ח) במתניתין אמר ר' עקיבא. כתב הרמזים ז"ל אין הלכה כר"ע וכ"פ בחבונ' פ"ב מהלכות טומאת אוכלין ומיחגי על הכ"מ שכתב בהיפוך אמנם הטעם שכתב הרמזים משום דחזילקטנים ל"ע דלאו היינו טעמא דמלתא אלא כולוהו מקראי ילפי להו במס' נדה. ומה שיש לעיין בהך דיני יתבאר במ"א בעוה"י:

ב"קא מסכת מכשורין:

מסכת זבים

פרק ב משנה א) בתום חדשים ד"ה וקטן דהנן כו'. לא ידענא מאי חידש ברא"ש יומר מהרש"ב דכתב א"י קטן כן יומא וגראם שהטפיק זס מהגמ"ס אהא שכתב א' אלל משניות בלא פירוש. טוב ראויי דברא"ש בא ליישב אפ"י דאמריין הכל לאטווי קטן כן יומא ופ"ה בהדיא מיט קטן לכך כתב ברא"ש דאי קטן דמתניתין הוי משמע כמו בכל מקום דשייט פחות מי"ג ואס לזה נכתובין המג"ה הי' לו להג"ה זס לעיל בדברי הרע"ב. אבל אין לו ענין כאן:

פרק ד משנה ו) ברע"ב ד"ה מדף כו' סמא"ס טופאס קלס ט'. עיין תשובת חוט השני סי' כ"ט וסי' ל':

משנה ז) בתו"מ ד"ה כל המכבש של טבס עד סוף הדבור על המכבש טבס. עיין במשנה למלך ס"ז מואבגה פסבג וטבג טלכס וי"ז:

ב"קא מסכת זבים:

מסכת מבול יום

פרק ג משנה ז) בתו"מ ד"ה לא סבא

בפירוש המשנה. וכן הועמק הפ"י בש"ע אה"ע סי' ה"ח סעיף ה'. ובאמת יפלא בעיני מההיא דכתובות (דף יו"ד) דא"כ מאי סלקא אדעתא למימר לי' אשריך אחרי שהוא מחויב לגרשה או לישא אחרת עלי' ולמה לי' לאטווי עלי' הדיא דכל אשה שדמי' מרובים. ואפילו אי נימא דלאו דוקא עקרות ממש אלא שהשם נקרא על כך מפני שאין מליה בנים אכתי למה לי' לאטווי הא סיפוק לי' דניול בהר שמה. ולכן לענין הפשוט הוא קשיא קטוע מדס. וכן מלאטי ששג"י שם רש"ל עיין במוסף הערוך. טוב הוגד לי שבק"ק חמשטרס אירע המשט באשט אהא טלל ראסס דס מימי' ולאחד ר"ב חניס טעמא נטמברס והנשים טלל טאמינו זס לאבטרוז ומטבו למכות מדרי כהן ומטו לה כמס רפואות עד שמסס פח טולד אבל סי' ולד טלס כשאר וולדות:

ב"קא מסכת נדה:

מסכת מכשורין.

פרק ד משנה ז) בתו"מ ד"ה ידיו טהורות כו' לפירוש דומעך אפילו כו'. עיין בהורח הבית הארוך לרשב"א (דף ק"ס ע"ב) דמוקים לה בגניעה לחולין וכרשב"א בחולין (ד' ל"ג ע"ב). ובמקום אחר כתבתי בזה בעוה"י:

פרק ו משנה ד) במתניתין דבש לרשים. עיין תשובת חוט השני סי' כ"ט מוך הסוכבה וסי' ל' סוף ד"ה ולענין דינא עיין י"ד סי' פ"א ובתשובת מורן שער אפרים סי' ס"ט:

משנה ה) ברע"ב ד"ה בין גדולים כו' היולאין מפי הטבעת. עיין חוט השני סי' כ"ט וסי' ל' ד"ה ולענין:

פסל כו'. לא ידעתי מה מקום לזה שסמנו בכאן דכונה מלמח דהר"ב ז"ל ארישא דמחניתי קאי ולא פסל כלל. ונראה ש"ס הוא ושייך לקמן קרוב לסוף הדבור קודם עיין:

בא"ד הא לא נגפ. ע"כ הוא משרש ז"ל:

בסוף הדבור עיין. כאן שייך ד"ה לא פסל אלא מקום מגשו ועיין שם בטהרות:

סליקא מסכת טבול יום:

מסכת ידים

פרק א משנה ג) **בתוי"ט** ד"ה אפי' כו' ואחא

שמעון החמני למחר אפי' נחבין וכו'. והר"ש כתב דאי גרסינן אפילו גרסינן פסולים ואי גרסינן כשרים לא גרסינן אפילו: **פרק ג משנה ג) במתגרותי** רש"א כו'.

במסכתא פ"ב ר"ש ב"י משום ר"ש הנוגע ברצועה טהור עד שיגע בקליפה ר' זכאי אומר משמו הנוגע בקליפה טהור עד שיגע ברצועה. והביאה הר"ש ולא פירשה והוא פלאי. ומשנתו למשפט אולי קרי לפרשה רצועה מפני שהיא ארוכה וקלרה. ומ"מ היא קשה מאוד שהמטה הרצועה לקרות לפרשה רצועה דגרט לעג"ד מההיא

דקרי לארון ארנא. טוב מלמחי בשבת (דף ע"ט ע"ב) ש"ס הוא וזכאי אומר כו' עד שיגע במזוזה עלמה. ואין לומר שזה הוא פי' התלמוד על הרצועה האמור במסכתא כמו שפירשו כמה פעמים בכיולא בזה דהא מוכיחין מיני' החס דקרי לחפילין מזוזה ע"ש ומימה על הר"ש ז"ל שלא העיר בזה וסמך וחסס הדברים כמות שכן:

(משנה ה) **בתוי"ט** ד"ה ר' יהודה אומר כו' ומהר"ם כתב כו'. ורשב"י כתב תנאי היא ואליבא דרבי יוסי:

סליקא מסכת ידים:

מסכת עוקצים

פרק ג משנה ז) **בתום** דש"י. וזה לשוני אשר כתבתי בגליון משניות שלי. אמר הדבר דאיכא לאקשווי למירון זה של בתום דאביי איך מוקי למחני' דריב"ז לעיל אמנם מדכתב דהיינו טעמא דהרמב"ם משמע דהכי סלקא ל"י ששעמא להר"ב ז"ל דלר"י אינו מטמא אפי' שלקו וטגנו והוא פלאי דהא אקשה רבא על"י ומי איכא למ"ד שלקו וטגנו לא והכי סלקא ששעמא הפס פיי"ט ול"ע:

סליקא מסכת עוקצים וסליק כ"ב סדר טהרות:

הנהרות מהרב הגאון המפורסם כו' ר' דוב בעריש אשכנזי זצלה"ה אבדיק לזבדין.

(זרעים) **בל"א"ם** פרק ח' משנה וא"ו בתום' חדשים בד"ה מין בהמה כו' עד וכ"ש בהמה עם חיה מן המורה אסור כ"ב גם זה נזכר בהשבות הראש ב' אום ס"ו וסיפא שגעלם זה מהגאון: ס"ל

(קדשים) **תמורה** פרק ז' משנה ו' אשם תלוי ישרף רבי יהודה אומר יקבר כ"ב תלוי דמסתפינה אמרנא דפליגי ר"י ורבנן באשם תלוי ששחט חוץ לזמנו או חוץ למקומו דרבנן ס"ל

תמנהי דאישתמיט לכו דברי רש"י במסכת שבת (דף מ"ד) בד"ה מוכני שלה ובתום' שם ודוק:

נגעים פרק י"ב משנה ה' בברטנורה ד"ה אפילו עלים שאין בכלל טומאה לרין לפנות. כ"ב משמע מדברי הרב דלר"י גם גבי נגעים עלים ואבנים אינם מקבלים טומאה ובמח"כ נעלם ממנו גמרא מועד קטן (ד' ח' ע"א) יעו"ש ודוק. ואפשר דפי' שם דר"ל דעלים ואבנים היינו של הבית גופו. אבל מדברי תוס' שם לא נראה כן:

פרה פרק י' משנה וא"ו של חטאת בנייר ושל תרומה בידו. כ"ב לא ידעתי לפרש המשנה זו לשיטת הרמב"ם דפי' מהלכות כלים הלכה א' דהנייר בעלמו אינו מקבל טומאה אלא א"כ עשה ממנו כלי א"כ למה יהי' החטאת טמא הלא הנייר בין ידו לבין של חטאת. בשלמא אם הנייר מקבלת טומאה שפיר מטמאה חטאת משום שאין מוכין בו ראשון ושני. אבל אם הנייר לא בר קבלת טומאה הוא למה יהי' טמא. הא לא נגע כלל בידו. אך הרמב"ם בעלמו פי' דטמא משום דנושא את החטאת וא"ש וכן פי' הגר"א:

מסכת טהרות פרק ג' משנה ה' כל הטומאות כו' עד מחט שנמלאת. כ"ב הנה דברי רע"ב לקוח מפי' הר"ם אבל לא כן פי' רש"י בנדה (ד' ד') דרש"י פי' דמיירי דהמחט ודאי טמא והיום נמלא על טהרות שבויה לא מיישין טמא נפלה על הטהרות בעת שהיתה שלימה. וכדברי רש"י עיקר דאי כפי' הרע"ב לא מקשה שם גמרא מירי. ומי תלין דהא חזרה לטומאה ישינה דרבנן לכך מקליין. ופי' רש"י מרווח יותר גם בפשט דאילו לדברי הרע"ב ל"ל שנמלא שבויה וי"מ לענין אם חזר והיקנה וזה דחוק ודברי הרמב"ם והרע"ב לע"ג אך לפי מה דמסיק שם בגמרא דמיירי בטומאה דרבנן ופי' רש"י דה"ה המחט נמי ל"ל דמיירי בטומאה דרבנן וא"ש דברי הרב ודוק:

אמר

ס"ל ישרף ככל הקדשים ור"י ס"ל יקבר דכיון דאינו בא מתחילה רק על הספק אינו חמיר להיות פסולו בשריפה וכן משמע בפסחים (דף כ"ח) דאי לא. דברי הגמרא תמוהים עד מאוד וכן נראה מדברי רש"י ודו"ק היטב:

בריות פרק ב' משנה א' בברטנורה בד"ה גר מחוסר כפרה דח"ק סבר וכו'. כ"ב דבריו תמוה במח"כ דאיך אפשר שיהיה אסור לבוא בקהל ויהיה מותר לאכול בקדשים וכוונת הגמרא דעיקר לאישתרי' בקהל דהא דאינו אוכל בקדשים משום דעדיין אינו ישראל גמור וכן נראה מדברי רש"י בדרייתא בגמרא ס"ד גר מעוכב לאכול בקדשים. וגם ח"ק מודה בהא. וכן פירש הרמב"ם פי' א' מהלכות מחוסרי כפרה. ודברי הרמב"ם בפירוש המשנה נראים קצת כסותרים לחיבורו אך אף לדבריו בפירוש המשנה מלוא בעלמא הוא ומותר בכל מדינת ודוק ואין כאן מקום לקבל ארוך ופלא על הסו"ט שהעתיק דברי הרב ולא חלי ולא מרגיש:

מעירה פי' ה' משנה ד' בברטנורה ד"ה הרי זה לא מעל בגמרא מוקי לה כו' עד של הקדש היה כו'. כ"ב דברי הרב ל"ע דחזו החבל בתרי ראשים דהכי כתב דעדיין לא הוליא מרשותו מבוחר דס"ל דאם הוליא מרשותו לחוד מעל אע"פ שעדיין לא נהנה וזהו כשיטת רש"י ותוס' ב"מ (ד' מ"ג) ולקמן במשנה דהמפקיד משום אלל שולחני ונמשך אחר פי' הרמב"ם דכתב דגם הגזבר לא מעל כיון דלא אחר בפירוש להשתמש בהם וזהו שיטת הרמב"ם דבהוליא רשות לחוד לא מעל לפיכך לא מעל הגזבר. ולפענ"ד הם דברים סותרים וא"ו דלשיטת תוס' ג"כ מעל הגזבר דבהוליא רשות מעל ולע"ג על הרב ברטנורה ותמנהי על הסו"ט שלא הרגיש בזה:

(טהרות) **כלים** פרק כ"ד משנה ד' בתוי"ט ד"ה והבאה כהנה טהורה וכו' עד ושרץ יליף. כ"ב

אמר המעתיק נכד המחבר נאון ישראל וקדושו ר"ל. הגני להביא באן מה שמצאתי כתיב בכתיב זקני ו"ו בפנקס קמן. ובראשו כתוב בזה"ל. ב"ה פירמונד. בהיותי עלי דרך ואין אתי כי אם ספרי המשניות. אמרתי לרשום כל מעולה ברבי עד ירחם ה' לנו ונעין בה בעוה"ש :

א) ברכות פ"א מ"ג וסנתי בעלמי

וכו' עיין בס' קול הרמ"ז ותמהני עליו שסם בעלמו סופר הרשד"ס דבר זה מנמ'. אך פקושיא לאו קושי' כמבואר בתרי'. ומה דקשה מברכות (דף כ"ג) עיין בשו"ת רמ"א וכתבתי בזה במק"א [אמר המעתיק לבי יחזקאל מילואהן אבד"ק פלונסק עיין מש"כ זקני המחבר ז"ע לעיל בס' לזא רב ברכות פ"א מ"ג בזה. ולאשר הנני כותב קונטרס זה בהלן יומי דמוכה תרס"ו אמרתי להביא כאן מעט מהרבה מאשר כתבתי בתשובה לפני הרבה שנים לידידי הרפ"ג מ' דובנרש' נ"י איינהארין אבד"ק אמסטרם בעיניא דיומא בש"ס שבת (דף כ"א ע"ב) ב' זקנים וכו' א' עשה ככ"ס ופ"ו כנגד פרי החג וכו' דמעלין בקדש וכו' דקשה לכו' איך עשה א' ככ"ס במקום צ"ה אכן י"ל ע"ד החידוד בהקדס ש"ס ברכות (ד"ג ע"ב) מי שאכל ושכח וכו' הנהו תרי תלמידי הד עבד בשוגג ככ"ס ואשכח ארנקא דדהבא ומד עבד וכו' ואכלי' אריא וכו' ואשכח יונה דדהבא. והקשה זקני בשו"ת הרמ"א סי' ל"א ממשנה ברכות פ"ק מ"ג א"ר טרפון אני הייתי בא בדרך וכו' ומשמע דהעושה ככ"ס במקום צ"ה הוא בסנתי ועיין בזה בטו"ז אור"ח סי' קפ"ד. ובתוס' רע"א פ"ק דברכות. ובחידושים במשניות פ"ק דברכות להתפא"י. והנה לכאורה יש ליישב עפ"י מש"כ בס' כתנות אור פ' תרומה מזוה"ק תרומה (דף קל"ט ע"ב) וז"ל מחלוקת דשמאי והלל בקימה ובשכיבה וכו' דשמאי סובר וכו' וע"פ דברים אלו הננתי דברי חז"ל במשנה ברכות אר"ט וכו' אמרו לו כדאי היית לחוב בעלמך סעברת על דברי צ"ה לכו' איכא למידק למה נחייב בעלמו בשביל סעבר על דברי צ"ה הא בכל הש"ס קי"ל

מי שרולה להחמיר ככ"ס יחמיר אלא נראה בשביל שהראה שמתה לילה לחוד ועשה פירוד בין הדברים למדת יוס וכו' ע"ש ד"ק באורכך עפ"י הקדמת הוה"ק. א"כ ממילא לא קשה מהא דשכח ולא בירך דשפיר יכול להחמיר ככ"ס :

והנה הטו"ז

ע"ס ת"י כיון דבמזיד גם ב"ה מודים דיתור א"כ גם בשוגג העושה ככ"ס שפיר דמי. ולכאורה אין להבין סברתו כיון דשוגג קיימין וא"כ כן העושה ככ"ס שפיר דמי. אבל רמ"א בשו"ת פוסק ככ"ס. אבל רמ"א בשו"ת פוסק ככ"ס (דף ג"ג) מתמי זקני הגה"ק רשכ"ג רבינו ישראל יונה הלוי ז"ל לגדא אבד"ק קמפפנה שפי' כוונת הטו"ז כיון דבמזיד גם לב"ה חזר א"כ העושה כן אף בשוגג ל"ל בה. כיון דלאמר דהא דמזיד הוא לאו משום דפוסק ככ"ס רק משום דהי' מזיד. וא"כ אין מוכרח מועטיו שהוא קובע הלכה ככ"ס ע"ש דבריו המאזכרים. ומש"כ במעשה"כ פ"ק דברכות ע"ס. ועיין ברש"י כתובות (דף י"ז ע"א) ד"ה פרשת דרכים. ולענין לתרץ דדוקא אם הב"ה אינם לומדים מקרא או העושה ככ"ס ל"ל בה. אבל בהא דר' טרפון דהב"ה לומדים מקרא דובלכתך בדרך אין לעשות ככ"ס. וזאת כ"ל כוונת הר"ש ז"ל ע"ס הובא בתוס' רע"א ש"י דש"ס גם ב"ה מודים שיוכל לעשות ככ"ס. והיינו ככ"ל כיון דהב"ה אינם לומדים מקרא רק מלד קולא אומרים שאין מחויב לחזור אבל הרולה להחמיר ככ"ס ש"ד והבין. ועיין לפ"כ הגרי"ש נ"ז ז"ל בהגהות לפ"ס ר"ד שירובין (ד"ג). ובתפא"י דמאי פ"ו. ובת"י תפא"י סופ"ג דשבת. ובס' נפתי שבע ר"ון על הגש"ס פיסקא דמעשה בר"א ע"ש. ומלמתי בס' ליקוטי

ליקוטי חבר מ"א (דף י"א) ש"י תשו' רמ"א הק' מהא דאכל ושכח. וי' דהכא מידי אחרינא דלכ"ה אילטרין הוא קרא דובשכך ובקומך לזמן שכיבה וזמן קימה ומאן דעביד ככ"ס ודרש לקרא כפשטא ולא אחי להזכר בזמן שכיבה וקימה וחומר דאחי לידי קולא הוא עכ"ל :

ולפי"ז

ניחא גם כהא דש"ס שבת. דלכ"ה חו"ז המעון הברכות כוונת הטו"ז ז"ל גם כאן ניחא דהא שיטת הרמב"ם ז"ל דמהדרין מהמה"ד המה גם מהדרין דנר לכאור"א וכ"ה שיטת רש"י שבת (ד"ג ע"ב) כמש"כ מהרש"א שבת (ד"א ע"ב) בתוס' ד"ה מלוה. א"כ העושה ככ"ס אין מוכרח במעטיו משום דפוסק ככ"ס. רק דהוא משום שיש לו כל כך נפשות צביתו לכך הוא מדליק שמונה צליל א' משום שיש מ' נפשות צביתו. אכן שיטת התוס' שבת ע"ס ד"ה והמהדרין דב"ש וצ"ה לא קיימי אלא ארר איש וביתו וכו' אבל אם עושה נר לכאור"א וכו' ליכא היכרא שישכרו שכן יש בני אדם צבית ע"ש. א"כ שוב קשה איך עבד ככ"ס. אכן ניחא שפיר דהנה דו"ז הגר"א מו"לגא ז"ע הובא בס' בית הלוי בחי' מנוכה כ"י דהרמב"ם וזו"ס חולקים בטעמי' דגמ'. דהתוס' אזלי לטעם כנגד ימים הנכנסין וכו' א"כ תלי' בהיכרא ד"מים. ע"כ מההדרין מהמה"ד לא קאי על נר לכאור"א כמש"כ בתוס'. אבל הרמב"ם ז"ל אזיל לטעם דפרי החג ומעלין בקודש א"כ לא צ"היכרא תלי' מילתא ויוכלו מההדרין מהמה"ד להיות גם מהדרין. וכ"כ דדרשות רא"ח פ' וישב הובא בחי' חס סופר לשבת ע"ס. וכ"כ בס' תורת משה פ' וישב (דף ל"ז ע"א). ועיין בס' חידושי מהר"א (דף י"ט וד"כ) בזה :

והנה

רש"י ז"ל כ' בשבת ע"ס כהא דמעלין בקודש דמקרא ילפינן במנחות (דף ל"ט) וע"ש במהרש"א וקושי' המפורשים דמה קמ"ל בזה. הן אמת

דכתשובה שכתבתי ביום א' שלח מרנ"ט לש"צ ידידי הרב מ' יעקב הלוי הורו"ץ מק' שעברשין הארכתי ליישב מה שהלעי לפני הקושי' בגליון הש"ס ברכות (דף כ"ח ע"א) כהא דאיחא ע"ס גמירא מעלין בקודש וכו' דמה זה לשון גמירא הא ילפינן מקרא במנחות וע"ש בס' מעוה"כ ובס' שלימה משנתו. ומענין לענין כתבתי אז ליישב קושית הטורי אכן במגילה ר"פ בני העיר על הא דמנחות דילפינן מעלין בקודש מהא דמנחות התאמים וכו' ועשו אותם רקועי פחים לפי למזבח וכו' והא מהא ליכא למשמע מיני' דמעלין בקודש דילמא לעולם א"ל עליו והא דאמר רחמנא לעשות מן המנחות לפי למזבח הוא כדמפרש קרא טעמא להדיא ויהי' לאות לבני ישראל וכו' למען אשר לא יקרב איש זר וכו' ועיין מה שתי' בס' אפריון פ' קרח. ולענין ליישב בעוה"ש"י בהקדס מש"כ דודי זקני הגה"ק רשכ"ג מ' שאלו אבד"ק אמסטרדם בס' בנין אריאל פ' קרח בדי' זאת עשו קמו לכס מחנות פירש"י כלים שמתין בהם הגחלים ויש להן בית יד וכ"כ דפלא הוא שהמתין רש"י עד כאן מלפרש פירוש מחנות ולענין עפ"י מש"כ בפרשה שלפניו קח את המנחות ועשו אותם רקועי פחים וגו' כי קדשו ולמדנו משם מעלין בקודש וכו' דמתחלה היו משמשי מזבח ועכשיו נעשו גוף המזבח. והנה ביומא ר"פ הוליא' לו כ' בתוס' ישיג' דקטרת זו שהקטירו עדת קרח היתה על המנחות עלמא לא על המזבח הוה ע"ש וא"כ קשה איך אפשר ללמוד מכאן דמעלין בקודש לפי שמתחלה היו משמשי מזבח לחוד ועכשיו נעשו גופו של מזבח הלא גם בתחלה היו כמו גופו של מזבח שהרי הקטירו בתוכו. אבל התי' לזה הוא דמ"מ ה' כאן העלאת בקדש מחמת ידות המנחות שהם לא היו אלא משמשי לבית קבול שלהם ועכשיו נעשו גופו של מזבח. ומן הטעם הזה הוזקק רש"י לפרש כאן מה טיבן של המנחות כדי לבאר שאנו למדין מכאן דמ"מ בקודש עכ"ל

שכיל. ולפי' מיושב גם קושי' הטו'א דכיון
 דכל עיקר הלימוד הוא מחמת הידות של
 המחנות הוא מעיקר המחנות אין ראוי
 ככיל. ומידות שפיר נלמוד דמעלין בקודש.
 דאף דהולכו לזכרון לבי' אבל לזכרון הי'
 די בגוף המחנות ולא עם הידות ג"כ
 והבין ועיין בשו"ת חת"ם חאו"ח סי' ל"ז.
 ואכ"מ להאריך עוד בזה :

א"כ הכל ניחא דלשיטת החו"מ לטעם
 דימים הנכנסין וכו' אי"כ דברי ז"ה
 אינם מקרא מפורש אי"כ העושה כז"ש
 ל"ל זה ככיל. אכן לטעם דמעלין דילפינן
 מקרא דאז לכאורה למה עשה כז"ש. ע"ז
 שפיר י"ל דלשיטת זו דפרי המג ומעלין
 בקודש הוא כשיטת הרמב"ם דהמה גם
 מהדרין אי"כ ממילא יש תירוץ כסדרת חו"מ
 המעשה"כ דאם אין מפורש יולא מתוך
 מעשיו שטושה כז"ש רק משום שיש כ"כ
 ז"א צביתו. ולשיטת החו"מ דמפורש
 במעשיו כז"ש טוב ליכא במעשיו היפך
 קרא כיון דחו"מ קאי לטעם דימים
 הנכנסין וממ"נ ניחא. ועיין בס' מגיד
 העלומה וכו' והיה צרכה בצרכות שם.
 וכו' תל חלפיות ח"ה סי' למ"ד. ובחידושי
 עה"ת כתבתי ת"ל בטעמא על רב"ח
 דאשכח יונה דהבא. והוא דאכלי ארי'
 (כעין מש"כ המהרש"א שם בטעמא דאשכח
 ארנקי דהבא) משום דמלינו דהארי לא
 התנהג כשורה במאכלו בהיותו בתיבת נח
 כשאחר לתת לו מזונו הכישו כמבואר לחז"ל.
 אף דנח פירנסו והאכילו כל ימי היותו
 בתיבת נח לא הכיר בטובתו מפני הרעבתות.
 ע"כ גם צה"י דלא נהג כשורה צביהמ"ז
 אכלי ארי' ועיין בס' למח דוד פ' נח.
 אכן בהיונה מלינו שנהגה כשורה בענין
 המזון שאמרה יהי מזונותי מרורין כוית
 מיד הקב"ה וכו' עיין עירובין (ד"ה ע"ב) אי"כ
 רמז שמכרת את הנותן לחם לכל בשר.
 ע"כ לרב"ח דחזר לברך על מזונו אשכח
 יונה דהבא. וביותר ביאר עפ"מ"כ בס'
 מעשה ה' בטעם שבת נח לשלוח את היונה

מפני שאין בכל העופות ההולך בדרך ומכיר
 לשוב אל מקומו כמו היונה והעד שבכל
 ארצות המזרח עד היום הזה כאשר ירלו
 לשלוח כתב מעיר לעיר הנה יהיו להם
 היונים מאותה העיר שקניהם שם ויוליכום
 אל העיר האחרת והיונים שקניהם בעיר
 האחרת יביאו אל העיר הזאת. וכאשר
 ירלו ג"כ לשלוח כתב מאותה העיר לעיר
 האחרת קושרים הכתב תחת כנפי היונה
 והיא הולכת אל קנה ושם יקחו את הכתב
 אשר תחת כנפיה וכו' ע"ש וכו' כנף
 רכנים פ"ד (דף ע"ז) בשירת היונה. וגם
 כאן דחזר למקומו הנכון אשכח יונה דהבא
 ואין כאן מקום להאריך יותר. עד כאן
 מהמעתיק נכד המחבר ז"ל :

ב **ברכות** פ"ג מ"ד בקול הרמ"ז ד"ה
 הרע"ב ד"ה מהרהר וכו'
 דבריו בזה תמוהים. חזק דלדרבא קי"ל
 דהרהר לאו כדבור דמי כמבואר בא"ח
 סי' ס"ב. ותו דהך חוקימתא אחיא אליבא
 דמ"ד לאו כדבור ולד"ה אדרבא צביתי'
 פשיטא דמותר להרהר אלא דלפי דברי
 ר"א אינו חייב להרהר כ"א צב"ה. ותו
 דלמאי דמסקין אלא ק"ש ובה"מ דאורייתא
 הדרינן ב' מתירולא קמא ומוקמי' ל'י
 בסתם. ומ"מ חייבוהו להרהר משום
 דמדאורייתא כי היכי דלא לפטור מכל וכל.
 ואפשר דאדלעיל קאי ולא הדר כי אם
 מתירולא דמלכות שמים. ולפי' אפשר
 לומר דצביתי' חייב לקרות ק"ש ולהוציא
 בשפתיו. אלא דצב"ה מהרהר וכו' :

ג **זכרון** דמאי פ"ה מ"ח צמ"ט מה
 שהביא בשם ה"ת שכיון
 שנתבטל הטבל במיעוט אינו יכול לתקנו
 ממק"א משום דהוי מן החיוב על הפטור.
 לעיין במה שכתבתי במק"א בענין תמיד
 משהחמין. גם איך יהי נקרא טבל דשיל"מ
 כיון דמדאורייתא אי אפשר לתקנו וז"ל
 שמתקנו וחזר ומפריש על אותה התרומה
 ממק"א ואין הזמן מסכים לעיין כראוי.
 טוב ראיתי שיש לעיין בזה במש"מ פ"ה
 דתרומות

עוד יש לעיין לפי הר"ש מ"ש התו"ט
 דהא דתנן בפ"ק דמאי מפורש שם
 כו' דלכאורה אליבא דר' יוחנן שהביא
 החו"מ יו"ט שם בשם הירושלמי נשאר
 הקושי' :

ח **בפסחים** פ"ט מ"א ואלו חייבין
 בהכרת ובהרע"ב פי'

שוגג או אונס חייבין כשהזידו וכו' כבר
 תמה הבה"ז סוף מנחות מגמ' פסחים (דף
 ל"ב ע"ב) מדברי רב אשי וכחצתי בזה
 במק"א [אמר המעתיק נכד המחבר הנ"ל.
 כפי הרע"ב כן פי' הרמב"ם ז"ל כפי'
 המשניות. וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מה' קרבן
 פסח דשוגג או אונס חייבין. וכן יש
 ראוי מהא דחלקו לשני צבות כמש"כ בס'
 אור חדש ר"פ מי שהיה ליישב עפ"י
 הרמב"ם. וכן יש ראוי דכ"ה שיטת האבן
 עזרא פי' בהעלותך כמש"כ בס' ברכת
 אברהם פסחים (דף ל"ב ע"ב). אכן
 רש"י פי' דאונס ושוגג פטורין מכרת כמו
 תמא ומי שהי' בדרך רחוקה ע"ש במשנה.
 והנה הברכה הזבח סוף מנחות (דף קנ"א)
 הק' מש"ם פסחים (דף ל"ב ע"ב) דקאמר
 רב אשי דאונס ושוגג אינם בכרת. וכן
 הקשה בס' קול הרמ"ז במשנה שם. עוד
 הק' בקול הרמ"ז דלמה באמת יתחייב
 באונס הא אונס רחמנא פטרי'. והאמת
 הוא כמו שתי' הבה"ז דהרמב"ם פוסק
 כרבי בפסחים (דף ל"ג ע"א) דחייב כרת
 בשני אם הזיד. והל"ל ביאר יותר דבריו
 דע"כ הרמב"ם פוסק כרבי. ולר' נחמן
 שפיר הקשה רב אשי לשיטתו דפסק ע"כ
 כר' נתן דבשני פטור מכרת ע"ש ומש"כ
 זקני הגה"ק רש"ב"ג מ' משנה לבי הירש
 מייזלש ז"ע אבד"ק זאלקווא בס' חמדה
 גנוזה פסחים (דף ל"ג). ויש לומר סברת
 רבי בהקדס מה שאמרתו בדרוש בידוי דיוה"כ
 ע"ה שחטאנו לפניך ביודעים ובלא יודעים
 דמקשים הא לריך להתודות על הקל
 תחילה ואח"כ על החמור ועיין במג"א סי'
 תר"ז סק"ג. ומש"כ דודי זקני הגה"ק
 בסידור יעב"ץ בידוי דיוה"כ שם. ויש
 לפרש

דתרומות הי"ז ויש לעיין ג"כ בדמאי פי'
 מ"ז במפרשי' שם :

ד **דמאי** פ"ז מ"ח בקול הרמ"ז ד"ה
 תו"ט ד"ה טול נראה לד"ה
 הפי' דסד"א דבאומר טול אתה חייטין אע"ג
 שהם מחלקים עכשיו בקמה כיון דמזכיר
 שם חייטין ויין יהא אסור קמ"ל וכל זה דחוק
 ורחוק מן הדעת. ומפשט הפי' בדברי הר"ש
 גם דהך אפי"ה לד"ה אין לו שחר כלל.
 אמנם האמת הפשוט לענ"ד דהר"ש קאמר
 סתם אע"ג דנקט חייטין ויין מ"מ בעגבים
 מיירי ובקמות. והא"ה קאי אחי אפי"ה
 כלומר אע"פ דבאמת בקמה ועגבים מיירי
 מ"מ ביין ושמן אסור ופשוט הוא :

ה **שם** משנה ט' ד"ה טול וכו' ונ"ל
 דהכא איירי בתלוש. גם בס'
 בית דוד העתיקו וכו"ס קמ"ל ולא ידעתי
 מהו. ומאי סלקא אדעת' דמר לפרש
 בתוספות יוס טוב דלהוי שייך ל'י הך
 פרוקא :

ו **שם** פ"ז מ"ז עיין בלחם משנה על
 המשניות ובראש"ד בהשגות וכו'
 לדבריו קשיא דיפריש מחלה וממילא בטל
 ויש ליישב דהוי כעין מבטל איסור לכתחילה
 משא"כ כשנוטל מאה ואחד אי"כ עיקר
 קריאת השם ללורך הטבל שיהי' ודאי
 מתקנין ולא מקרי מתכוון לבטל האיסור ויש
 לעיין בירושלמי דא ובפירוש הכא ושם :

ז **בחלה** פ"ד מ"ו לזכרון ברב שהביא
 התו"ט דעד כאן אין דבריו
 מובנים לי במה שפייס ובאותו תיקון מניח
 להיות מפריש דהא מתניתין משמע לענין
 חלה ולא לענין תרומות ומעשרות אמנם
 מ"ש בגליון בשם מהרש"ח לכאורה שהוא
 נאה ומתקבל אלא דקשה עלי לומר שיקילו
 חכמים בכך כיון דרוב עם הארץ מעשרין
 וא"כ מד"ן תורה החלה ודאי הוא וכהי'
 שהחמירו חכמים לעשר אפילו מפני
 המיעוט מכל מקום להקל לא מלינו
 וכלי ספק שמשום זה נאדו הגאונים
 ממנה :

לפרש דהנה הרמב"ן פ' מסעי והרא"מ
 סס הקשו בזה דש"ס מכות (דף ט' ע"ב)
 גלעד שכיחי רולחים. והא ערי מקלט הוא
 רק לשוגג. ועיין בהפלא"י מכות פ"ב
 בגירסא מה עקובה דרם שהיו עוקבין
 להרוג נפשות. והוא מביא גירסא להורג
 נפשות ע"ש מה שתי ע"ז. ועיין בחומ' **מכות**
 סס ובמהרש"א ומהר"ם לובלין סס.
 ולע"ד ליישב עפ"י מש"כ האלשיך פ' ויקרא
 שלא יאמר האדם אשר הטא בשוגג כי לא
 ברשע ולא בפשע פעלתי עולה ולא אהעלז
 אל לבי על שגגה שילאה מתחת ידי כי
 השגגה מזויה בכל אדם. אל יאמר כן. כי
 גם אם יחטא איש שוגג אין זה כ"א
 שנפשו לא טובה היא מאיזה עון שעשה
 תחילה ואחיה עבירה גרמה לו זאת.
 והוא כי אשר אין בידו עון אשר הטא.
 אין שוגג בא על ידו כי הוא ית' אפי'
 בהמתן של לדיקים אין הקב"ה מביא תקלה
 על ידן לדיקים עלמא לא כ"ש ע"ש. ובה
 פ' בס' אפריון פ' דברים בפ' שובה ישראל
 עד ה' אלשיך כי כשלת. היינו שוגג. בא
 לך. בעוניתך. היינו ע"י שטעית תחלה עון
 במזיד. וזה הנא' ביטע"י א' הוי גוי חוטא
 היינו מה שנהיית לגוי חוטא מלא שגגות.
 זהו מחמת שהיית עם כבד עון היינו מזיד
 ע"ש. וזהו ביודעים ובלא יודעים דע"י
 שחטאנו ביודעים נמשך לנו מה שחטאנו
 אח"כ בלא יודעים. ועיין בס' רמ"ל זוטא
 (ד"ג ע"ב). ועיין בס' עין הדולה יומא
 (דף ל"ו ע"ב) לחו"ז הגה"ק מקעמפנא
 ז"ע דבר יקר בהקדם ד"ק של האלשיך
 הנ"ל. ובש"ת זכרון יחזק סי' פ"ז. ומש"כ
 בס' ילקוט הגרשוני פ' תבא בפ' לא עברתי
 ממלותיך היינו במזיד. ולא שכחתי היינו
 בשוגג כנ"ל. וכ"כ בס' אהבת יהונתן
 בהפטורת שובה פ' וילא דזה ענין עבירה
 גוררת עבירה. דאם שומע אל הילת"ר
 פעם אחת ישמע לו שנית. נמלא כל חטאי
 בני אדם הם מאיכות עבירה ראשונה
 במרד ובמעל ע"ש. וכן ראיתי בכתיב
 מההג"ק בעל ח' הרי"ם ז"ל לפ' בראשית
 דלפעמים

במדרש פי"ט ואכלתי אין כתיב כאן וכו'
 אכלתי ואוכל עוד דתמוה אין אדה"ר י"ר
 כפיו של הקב"ה יענה כן. אלא הפי'
 כשאדם נכרא לעשות רלונו ית"ש בודאי
 ליווי השי"ת ומאמרו עומדים לפניו כחומה
 לכל יעבור ח"ו. אולם כשפורץ פעם א'
 אזי ניטל זאת מאתו. ולזאת התגלל אדה"ר
 עכשיו שאכלתי יוכל להיות שאוכל עוד
 ע"ש. ולפי"ז מיושב קושיה הרמב"ן ז"ל
 דכיון דבגלעד שכיחי רולחים במזיד. אי"כ
 שכיח גם שוגגים ולריכוס לערי מקלט יותר
 והבין ועיין מה שתי' בזה זקני הגה"ק
 רשכבה"ג ז"ל בס' פנים יפות פ' מסעי. ועתה
 נשלח אליהם ילקוט הגרשוני וראיתי מש"כ
 באר"ח לס' תרכ"א ונהניתי ע"ש:

עוד י"ל ביודעים ובלא יודעים בהקדם
 מה שמירלתי קושי' הרמב"ם ז"ל
 במס' אבות פ"ד מ"ה אחד שוגג ואחד
 מזיד בח"ה. והק' הלור תמים פעלו ואין
 עול למה ישוה עונש השוגג לעונש המזיד
 וע"ש במדרש ובפ"י פתחי ית' לאבות
 דפח"ח. ולע"ד דאיתא בס' בית הלוי פ'
 שמות דטענת אונס לא שייך רק היכא
 דאם לא הו' האונס לא היה עושה אותו
 דבר והאונס הביאו לעשות ואז נחשב כאילו
 לא עשאו. אבל היכא דגם אם לא היה
 האונס הו' עושהו גם דעתה הוא אונס.
 בכה"ג לא מקרי אונס כלל. וכמו דמבאר
 בהפלא"ה לזקני הגה"ק ז"ל בזה דקיי"ל
 דבשהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה
 דכופין אותו להוליא. וכ' הפוסקים דבחול'
 אין כופין דלמא עון ישיבתו בחול' גרם
 לו שלא ילדה אשתו. וכ' ההפלא"ה א"ג
 דאין פסקין כר"ח כהן בחום' כתובות
 (דף ק"י) דבזה"ז אין מחויב לעלות לא"י
 משום כובד הישיבה. וא"כ הא' ל"ש לומר
 דעון חול' גרם לו. מ"מ בחול' אין כופין
 דלמא גם אם לא הו' האונס ג"כ לא
 הו' עולה. ומש"ה מגיע לו עונש על שאינו
 עולה א"ג דהשתא הוא אונס. ומזה י"א
 דמי שהוא פרוץ באחת ממלות ה'. א"ג
 דלפעמים

דלפעמים נחרחש לו אונס שלא יכול
 לקיימה מ"מ לא מיקרי אונס. וכמו בשמירת
 שבת דלפעמים אונס הוא לעשות מלאכה
 או עבור חולה ר"ל וכדומה מ"מ לא מיקרי
 אונס רק לאותם שהיו שומרים אותו אם
 לא היה האונס. אבל המחלל שבת כשאינו
 אונס. גם במלאכה שהוא אונס מיקרי
 מחלל. וכן הוא בכל האיסורים. וכן גדר
 השוגג אינו רק באופן שאם לא היה שוגג
 לא היה עושה. אבל מי דגם אם הו' ידוע
 לו זה החטא מ"מ הו' עושה. א"ג דהשתא
 שגג בו לא מיקרי שוגג. וזהו הטעם דרק
 השב מדיעתו מביא קרבן על שגגתו ע"ש.
 וזהו כוונת ירמ' ל' על רוב עונך עלמא
 חטאחך גם השוגג נחשב כמזיד. אי"כ י"ל
 דזאת כוונת המשנה אחד שוגג ואחד מזיד
 ומיושב קושי' הרמב"ם ז"ל. ובה פירשתי
 כל הפרשה בפ' נזבים (כ"ט י"ח) למען
 ספות הרוה את המאה וברש"י סס לפי
 שאוסיף לו פורעניות על מה שעשה עד
 הנה בשוגג וכו' שארפס עם המזיד וכו'
 ע"ש ואכ"מ להאריך. ולפי"ז מיושב לי
 דברי הבה"ג בחומ' ר"ה (דף ט"ז ע"ב)
 לא דאי"ל בשבתא אלא דאיתילד אונסא.
 דמקשים הא באונסא מה הו' להו למיעבד.
 ואונס רחמנא פטרי' עיין בזה בטו"ז אר"ח
 סי' תקפ"ה. ולדברינו ניחא דהו' אונס
 כזה גם בלעדי האונס לא הו' חוקעין
 כנ"ל. וזה ענין ביודעים היינו אם עבר
 עבירה ביודעים. אז גם הבלא יודעים
 הו' מזיד כנ"ל. ובה פ' בפ' שמות בפסוק
 וירא אלהים את צ"י וידע אלהים. דאינו
 מובן סיוס הפסוק וידע אלהים. אכן איתא
 בילקוט דקוטר שר של מזרים על ישראל
 שע"ז ובאה לו התשובה הללו עבדו מתוך
 שיעבוד ומתוך טירוף הדעת שמא אחיה
 דן שוגג כמזיד ואונס כרלון. ולפי כלל
 הנ"ל ידועה זאת היא נעלמה מעין כל
 צדיק לירד לסוף דעת האדם החוטא
 באונס או בשוגג לידע מה היה עושה
 אילו לא זה האונס שמביאו לידי כך. או
 אם גם בלא האונס הו' עושה וממילא לא

נחשב אונס. ורק לפני ית"ש גלוי. וי"ש
 וירא אלהים את צ"י וידע אלהים פי'
 דראה מעשיהם של ישראל מה שעושים עתה
 בשיעבודם וידע הא"ך היו הם עושים
 אם לא היה להם זה השיעבוד והאונס
 של מזרים. וזה שהשיב הללו עבדו וכו'
 כנ"ל דהם שוגגים ואנוסים ואילו לא זה לא
 היו עושים כן. וזה ביאור הכ' (תהלים מ"ד)
 לא נכאג אחר לבנו וגו' אמר כי בפנימיות
 הלב אכחנו טובים. ומה שלפעמים נטה
 אשורינו מן ארצך הסיבה הוא יען דכיתנו
 וגו' והוא הגלות כש"ס ברכות (דף י"ז)
 רלונו לעשות וכו' ומי מעבד וכו' ואמר
 עוד אם שכחנו סס אלהינו ונפרוש כפינו
 לאל זר הלא אלהים יחקר זאת כי הוא
 יודע תעלומות לב. דהוא ית"ש יודע שאם
 לא השיעבוד לא היו נכשלים בזה. ונקרא
 אונס גמור כנ"ל וידע אלהים והבין. וזה
 גם בתקיעות אם איתילד אונסא שגלוי
 לפניו ית"ש שאינו נחשב אונס. ועיין
 בפיוט ליוה"כ הזדונות והשגגות אהה מכיר
 הרלון והאונס הגלויים והנסתרים וכו' והוא
 כנ"ל. וכעין זה י"ל כוונת רש"י ז"ל שבת
 (דכ"א) כבחה זקוק לה וכו' שמא יפגע.
 ובפ"י הק' דרש"י לא קאמר שמא ישכח.
 אכן י"ל דע"י שהדליק בשמנים ופתילות
 כאלו אשר דרכם להכבה עיין בס' אגודת
 אוזב בסוגיא דנ"ח בזה. מאדמו"ר גאון
 קדוש ישראל מביאלא ז"ל. ובס' בית הלוי
 לחנוכה הו' מה שיסכח פשיעה ועיין רש"י
 ברכות (רמ"ג ע"ב) ד"ה דקרי ל' פושע
 ע"ש והבין. נחזור לענינו דזה י"ל סברת
 רבי כיון דלא עשה פסח שני במזיד. אי"כ
 איגלאי מילתא למפרע דגם בפסח ראשון
 אין נחשב אונס ושוגג. ולכן חייבים בכרת
 לשיטת הרמב"ם ז"ל לרבי. ומיושב קושי'
 הקול הרמ"ז הנ"ל מהא דאונס רחמנא
 פטרי'. ועוד הארכתי ת"ל בדרוש בזה
 דע"מ וכו' ביודעים וכו' בענין שוגג שנלמח
 ממילא ממזיד בהקדם מש"כ בס' בית הלוי
 סו"פ וישלח דפח"ח ובמשל מגנב שעלה לעליה
 לגנוב ולא מלא מאומה. ובין כה ראה
 מסמר

מסמר דקור בהספון. ולמען שלא ירד ריקם מהעליה ויעקור את המסמר. אבל לא ידע לאסונו כי על המסמר היה תלוי למטה בבית מנורה יקרה מזבלת שמחירה עלה לכמה מאות שקלים. ובעקרו את המסמר נפלה לארץ ותשבר לרסיסים. כן בעבדות השיי וחטאי בניא. וזוה פי' בתהלים ס"ב ולך ה' החסד וכו' ועיין בס' עטרת נבי דרוש ו' ואכ"מ להאריך עוד. ע"כ מנכד המחבר ז"ע]:

ט) בקידושין פ"א מ"א היבמה

נקנית בביאה ע"י תו"ט שהביא התוס' אח"י לא חני הכא מניינא. ואפשר עוד משום דלא דמי לאשה שקנין טלמה מוליאה ממה שקנית השנוי במשנה משא"כ ביבמה דקנין טלמה השנוי במשנה אינו מוליאה מן הקנין שהיא נקנית השנוי ולכך חילק הלשון ביניהם וד"ק :

י) באבות פ"א מ"א משה קיבל תורה

מסיני. מה שאמר מסיני. לפי פשוטו הוא כמ"ש במפרשים לפי שהקדים זה להודיע כי כל המוסרים והמדות שלנו עיקרן מפי משה מפי הגבורה שבאמת כלם נרמזו בתורה ונתפרשו למשה על פה ולכך סתם לן הנא כר' עקיבא דכללות ופרטות נאמרו בסני ולקמן נבאר עוד בזה בעזרהש"י. ומה שחילק בתחלה קיבל ואחר כך מסר עיין מ"ש לקמן :

יא) שם משה קיבל. הקדים התנא

ההקדמה הזאת למסכתא זו כמ"ש הרע"ב להודיע שעקרי מוסרים הללו בנויים על פי התורה אשר ליוה לנו משה. ואני מפרש עוד. שאין שום מוסר ומדה נכונה נוהג כי אם בהיות הקדמה להדת אלקות כמו שהוכחתי זה בייכות אחד שהי' לי עס איש חכם על ענין המלות השכליות והמדות הישרות ולאחר אורך הייכות הודה לדברי. ולכן הוכרח להניח בתחלה ההנחה לדת אלקות אשר חננו ה'

ע"י נביאו נאמן ביתו כי הוא היסוד המוסד וקו המדה לכל מדות האדם הישראלי. ולכן לפעמים לוחה התורה על מעשים אשר לא יעשו על פי מדת טבע האנושי ושכלו כלל. כמו שזוהה על מחיית עמלק להכרית מאדם עד בהמה. והנטייה לדור דור. כי אל דעות ה'. ועמו ישראל על פי ה' יחנו. ועל פי ה' יסעו. והארכתי בזה במקום אחר בעזרהש"י באופן שרלה בזה כי מה שבא מפורש בתורה לא תשונה גם שיהיה נראה נגד דברי מוסר השכל אל תאמרו בו :

יב) שם מסיני. מה נעמו לחכי דברי ר'

יוסף יעב"ז ז"ל בפירושו הנחמד באמרו שבא להודיע דבזה חלוק משה מאשר הנביאים שהם קבלו הדברים מן השמים ששאר הנביאים קבלו הדברים ברחוק מקום באספקלריא שאינה מאירה משא"כ משה ירד הכבוד על הר סיני ודבר עמו משה בפנים. ולפי דעתי כי עיקר ירידת הכבוד על ההר לעיני כל העם היה להוליא מדעת המתחכמים האומרים עוז את הארץ ואינו משגיח במעשה התחתיים וכמאמר הכתוב רם על כל גוים ה' על השמים כבודו. ולמתפלספי' אפי' היותר טובים חושבים כי עיקר חפץ השם במושכל ולא במעשה. אמנם תורה שלמה עיקרה תלוי במעשים כי על כן נברא האדם לקשר עולם התחנות בעליון וללבוש הגשמי שיהי' מקושר ברוחני. ולכן כעלות החפץ העליון לפניו יתעלה למה עוז לעמו זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. ירד כבודו על ההר לידע ולהודיע כי לא הוא העולם הנראה רחוק ממנו מכבוד שכינתו יתעלה. ועיניו פקוחות על כל מעשה אשר יעשה האדם וזוה יקשר הגשמי ברוחני. ולכן הקד"ה התנא זאת ההקדמה להודיע כי לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה וזהו כלל התורה. ולכן סיני גימט' סלס כדאיתא במדרשים ומלאכי אלקים עולים ויורדים בו שהוא הקשר האמין שיתקיימו שניהם העליון והתחתון והבו :

יג) שם בתו"ט ד"ה כי לא נמסר וכו' עיין למטה בס' לחם שמים מה שהקשה על זה. אמנם נראה לי ללמוד זכות על הראשונים ז"ל כי כשאמר שהקב"ה מסר התורה למשה. אי"כ אנו מדברים מן המוסר השלם יתעלה. והוא בודאי מוסר בשלימות. אלא שקול ה' בכת לפי כוחו של משה המקבל. והוא לא היה בו כח להגיע עד שער החמשים ולכך אנו מתחילין במקבל משא"כ מכאן ולהלן אדם לאדם המוסר והמקבל אפשר שהם שוים בכת ולכך מיריבו במוסר לגודל מעלתו. אמנם לי נראה עיקר לפרש על פי מה שהתחיל בתו"ט כי הקב"ה הראה למשה כל דקדוקי סופרים וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נמלא שמשה לא הי' לריך לחדש דבר מחוץ דבר כי כבר נמסר לו הכל מפי הגבורה משא"כ יהושע שקכת כמה הלכות ולפי שהי' גלוי לפניו יתעלה שעתידין לשכות ויהיו לריכין לדרוש מדעתם ולכך הולרך למסור התורה בידם שיוכלו לעשות בה מה שירלו על פי הדרוש האמתי. וזהו נקרא מסיני שהוא מסור בידם ובראונם משא"כ משה לא הי' מסור בידו כיון שכבר הי' הכל גלוי לפניו בקבלה וכפי מה שקיבל הדין הולרך ללמד לבני ישראל לא זולת ודו"ק. אמנם אף שהם דורשים דבר מדעתם בודאי כיונו להלכה שכבר נאמרה למשה מסיני ומסופקני אם מה שאמרו ז"ל אין אדם דן גו"ש מעלתו אלא אי"כ קבלה מרבו ומשמע דהיינו דוקא בהלל"מ או דער אגשי כנה"ג היתה רשות בידם לדרוש ומשם ואילך לא ואין הזמן מסכים לעיין כראוי בענין זה. ועוד שלריך להמסר להם שהרי היו גוזרים גזירות ולהעמיד דבריהם אפי' במקום מלוא וגם להיות מדין ועונשין שלא מן התורה ללורך שעה משא"כ למשה שבכל עת הי' יולא ונמלך בגבורה. ועוד נראה דגבי משה שייך לומר קיבל שכל ימיו הי' עומד ומקבל משא"כ ביהושע שחי אחר מיתת משה ולא הי' לו ממי לקבל כ"א מה שנמסר לו שם

תורה עיקרו על ההוראה כמ"ש רש"י בפי אין תורה. [אמר המעתיק נכד המחבר ז"ע בחידושי עה"ת כתבתי ת"ל לפרש גמ' מנחות (דף כ"ט ע"ב) ארי' א"ר בשעה שעלה משה למרום מלאו להקב"ה וכו' שעמיד לדרוש וכו' ולא הי' יודע מה הן אומר וכו' אמר לו שחוק וכו' הדקדוקים רבו. ומה התי' שחוק. אכן י"ל בהקדס מש"כ בס' תפארת שלמה פי' בהעלותך איתא במדרש חקת דברים שלא נגלו למשרע"ה נגלו לר"ע. לכאורה היחכן שר"ע ראה יותר ממשרע"ה שהוא הי' אדון כל הנביאים. י"ל שהתורה העידה על משרע"ה והאיש משה עניו מאד וגו' ומפי' שמות עד סוף התורה כמעט חני התורה מלאה ממנו. וכאשר כתב משרע"ה את התורה מפיו של הקב"ה. ובזוהו לפסוקים האלו המדברים בשבחו של משה דהיינו פסוק כאשר ידבר איש אל רעהו ופסוקים בפי' בהעלותך לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא וגו' פא"פ אדבר בו וכדומה. ומחמת כי פי ה' דבר אליו ההכרח הביאו לכתוב את כל אשר לוהו. אמנם מגודל ענוותנותו לא רלה משה לעלות במעלות העליונות במושכלות הרמוזים והסודות מהפסוקים האלו כמו בשאר התורה כדי שלא יראה ויבין את כוחו וגדלו. אך הלך בתום צפירוש היותר פשוט. אבל ר"ע ירד לעומקי הסודות הנפלאים היולאים ג"כ מפסוקים האלו המדברים בשבחו של משרע"ה. וזוה לדקו דברי חז"ל דברים שלא נגלו למשרע"ה נגלו לר"ע לא שר"ע גדול ממנו. גם בבוא משה לפי ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וכל הענין עד סוף התורה לא רלה משה לכתוב עד שאחז"ל משה כתבם בדמע וכו' מרב ענוה ע"ש. ובאופן זה יש לפרש גם דברי הגמ' ה"ל. וזה ענין שחוק וכו' כי אדרבא זאת שלא דרש משרע"ה כר"ע הוא הוא מעלתו מטעם ענוותנותו. וזהו משה קיבל תורה מסיני מלד ענוה כסיני שזכה ההר מלד ענוה כפי' הקדושת לוי בגליון מס' אבות. ולא

ולא ניתנה תורה ע"י ר"ע כמו שאמר
משרע"ה לפני הקב"ה יש לך אדם כזה
ואתה נותן תורה על ידו והבין. ע"כ מנהמ"ח
ז"ע :

יד) שם בלחם שמים וכפי ענין הקבלה
כך הוא ענין המסירה וכו'. כ"כ
אין כאן ריח קושיא דאמת כן הדבר כיון
שקיבל המקבל ואנו אומרים שמסר מה
שקיבל בודאי אין כאן גרעון והוא הדבר
אשר דברתי למעלה :

טו) שם בלחם שמים לכן הודיעם שמה
היה שליח קבלה לכל זרע ישראל
ועל ידו נתחייבו וכו'. כ"כ במחילה מכבוד
תורתו אין ממש בדברים הללו דאכתי
במה שאמר משה קיבל אינו מספיק עד
שה"י לו לומר קיבל תורה לישראל. ועוד
דכ"ש דלא מיתרלא מאי דאמר אח"כ ומסרה
ליהושע. ואף שגאמר משום דשוב לא
לריך קבלה (מה שבאמת אינו כן) מ"מ
למה לאחר אנשי כנה"ג חזר לקבלה.
ויותר ה"י לו לחזור קבלה אלל אנשי כנה"ג
דהדור קבלוה בימי אחרשורש. אלא ודאי
אין לשנות מדברי הראשונים ז"ל דכל היכא
דנקט המסירה הולכין אחר המוסר וכל
היכא דנקט קבלה הולכין אחר המקבל
והדברים מהוקים. עם היות שהחילוק
שחלק המחבר בין מקבל למי שנמסר לו
נכון בעלמו ולא יפלא מן הקטנים שבערכין
כ"ש מן הראשונים ז"ל שלבן כפתחו של
אולם :

טז) שם מ"ג ע"מ לקבל פרס כ"כ ע"י
בעקידה שער מ"ד חלק ג' מה
שכתב בזה :

יז) שם בלחם שמים גם כאן הכוונה על
מקלט הגמול או מחליטו שמקווה
אומרו וכו'. כ"כ בגוף הפירוש הזה כבר
הקדימו הגאון מהר"י אברבנאל ז"ל בס'
נחלת אבות. שוב ראיתי בס' מדרש שמואל
שהוא פי' רש"י ז"ל. אלא שהגאון המחבר
הפליא לעשות צפירושו לנוסחא אחרינא
ומ"מ שרי לי מארי' לזה דודי הגאון ז"ל
שכתב על התוי"ט שאין פי' מוטעם לחיך.

ואני אומר חיך אוכל יטעם לו ודבריו
נכוונים ואמתים דאפי' אם עובד בשביל
השכר המקווה לעוה"ב אין זה עובד
מאהבה אמת. והרי חז"ל חשבו שניהם
כאחד האומר סלע זה לזרקה בשביל שיחי'
בני ובשביל שאזכה לעוה"ב. הרי שכסם
שזה דיחי' בני הוא אינו ראוי כמ"ס המחבר
בעלמו כן בשביל שאזכה לעולם הבא אינו
ראוי אלא שאעפ"כ הוא לדיק גמור כמ"ס
רש"י ז"ל בפסחים ואין חילוק בין ע"מ
דאומר מעכשיו לעל מנת דלעתיד. אמנם
מה שהאריך מן הלדיקים המתפללים כמו
שהביא לקמן אינו ענין לעובד מתחלה
ע"ד כך זה צדור. וגם הרמב"ם ז"ל פרק
עשירי מה' השוהה כתב כן אל יאמר אדם
הריני עושה משום התורה וכו' או כד
שאזכה לחיי העולם הבא. ואפרוש מן
העבירות או כד שלל אכרת לעולם הבא
וכו'. ובאמת לפי מה שפירש הוא ז"ל
בענין עוה"ב ל"ע קלת ומ"ס בזה הרי"א
ז"ל רובו מדברי העקידה שרשמתי מאז
בגליון לך ד"ה פרס :

יח) שם בלחם שמים ובאמת לשון פרס
וכו' כ"כ כ"כ באברבנאל. וע"י
בס' עקידה שרשמתי. ודבריו הם סולת
מנופה יותר מכל מה שרואה אני
במפרשי :

יט) שם בל"ש ועתה וכו' טוב תואר
מאד כ"כ אני בעניי לא כן
אנכי עמדי דלא ה"י לו להביא משל הדיוט
שהוא לפעמים אינו נוח לעבד המניה
כל שכרו אלל רבו שמה יעני או ימות ומה
זה אלל מלך מלכי המלכים יתעלה שמו
ללח ועוד שאין זה ענין לשלמות העבודה
ובפשיטות הוא שאין להחליף הקיים
בעובר :

כ) שם מ"ג ויהי מורא שמים עליכם
עיין במדרש שמואל בשם הר"י
קארו ז"ל שפירשו ע"ד הבטחה שבזה תה"י
בטוח שיהי מורא שמים עליכם ולעג"ד
פי' דחוק והאחרון יותר מן הראשון. ופי'
דרכו

כג) שם מ"ו בל"ש ולדידי פשיטא לי
דבבבב בכל מילי איירי וכו'
כ"כ וכן הוא באמת בכל מילי איירי בין
בדברי תורה בין בכל מילי שיהא חזרתו
עלומה. וכן מלאמי בילקוט פנחס בשם
ספרי ז"ל קח לך חן קח אלא לקיחה
לפי שאין חבר נקנה אלא בקושי קושין
מכאן אמרו יקנה אדם חבר לעלמו להיות
קורא עמו ושונה עמו ואוכל עמו וגולה
לו כל ספריו וכו' ומשמע נמי כדברי
המחבר שאין הקנין בכסף. והאמת דבולבו
איתנהו ב"י שאם לא ימלא רק ע"י הולאות
מרובות הוא הדין שיעשנו כי לא טוב היות
האדם לבדו מבלי חבר טוב. גם בזה
מסורלות כל קושיות המפרשים לפי שאין
החבר נקנה אלא בקושי קשיין. גם אין
לורך כלל להאריך במירוץ קושיות המפרשי'
כי בודאי אם רב הגון הוא בקל ימלא
תלמידים ואם לא ירלו ללמוד כ"א בשכר
הני ודאי תלמידים שאינם הגונים יגיעו.
ואם אינו הגון למה יתנשא על קהל ה'.
משא"כ החבר דמלבד כמ"ס המחבר שלא
ימלא כ"כ בנקל מי שיחבר עמו. גם
לא ימלא כ"כ בנקל איש שראוי להתחבר
עמו. ואומר החכם אלף יהיו דורשי שלומך
וסודך לא מאלף אל הגל וזה לריך בודאי
חיפוש גדול למלא איש ישר בדרכיו וכל
עניניו יהי נאמן רוח מכסה דבר ואיש
שלם וכיוצא במדות מעולות :

כד) שם משנה ז' הרחק משכני רע
עיין תוי"ט. ויפה כתב בס'
לחם שמים שאין הגוון דומה לראי. דהתם
על הדרך קאי. אמנם כתבו שיש לפרשו
ג"כ לשון קלר הרחק עלמך או דרכך עיין
למטה. ולדעתי בדיוק נקט התנא שיראה
מתחלה להרחיק שכונתו מאדם שילא עליו
שם שהוא רע אבל אם כבר הוא ושכנו לא
יתרחק ממנו מכל וכל שזה גורם שנאה
ותחרות וגדול השלום עיין במשנה י"ב.
אלא שלריך לזה בינה יתירה וסיוע אלפי
להזהר לבלתי הלכד. וברנות ה' דרכי איש
יוכל

דרכו ז"ל אפשר לומר ע"ד מאמר הנביא וראו
כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ודוק.
לפוס ריהטא בעלמו מעיני חחלת דברי
הס' הנ"ל שפי' ג"כ כזה. [אמר המעתיק
נכד המחבר במק"א פירשתי ח"ל בהקדם
מש"כ בס' קהלת יחזק פי' משפטים בפ'
שלש פעמים וכו'. וע"ד הגמ' ב"ב (דף
קכ"ז ע"ב) אמר עבדי הוא וחזר ואמר
בני הוא נאמן (במאי דאמר בני הוא)
דמשמש לי כעבדא קאמר ופי' הרשב"ם
שהוא משמשו יותר מדאי כאלו הוא עבדו.
ובזה מעלת העבד יותר גבוה. מהבן.
ואחר עבודה מאהבה כבחינת בן. לריך
להיות גם בבחינת עבד מיראת הרוממות
שממשו יותר מדאי ככ"ל. וזה ויהי מורא
שמים וכו' ואכ"מ להאריך. ע"כ מנהמ"ח
ז"ע :

כה) שם מ"ה בלחם שמים עם ב"ב
נהוג בלמלוס וכו' כ"כ כבר
הקדימו בגוף הפי' בס' לב אבות והביאו
במדרש שמואל. גם הביא שם כמה
פירושים שונים. וכולם נכוים. מ"מ לפעג"ד
פשוטן של דברים כפי' רש"י ז"ל שהוא
פי' הרע"ב אם שיהי ביותו פתוח לרוחה
להכנסת אורחים שהוא בין לעניים בין
לעשירים. אבל ביותר על העניים שיהיו
נחשבים לו ככני ביותו ממש שלא יבשו
לשאל כל לרכיהם וכעין זה הביא ג"כ במ"ס
לא' מן המפרשים ז"ל. ובאמת הפי' הזה
של המחבר הוא דרך דרש דאטו מיסני
לבו דאכלו לרוחה. עיין בב"ב (דף ז' ע"ב)
גבי ההגא חסידא דעבוד בית שער כו' :

כז) שם וסופו יורש גיהנם כ"כ הירושא
הזאת הוא ע"ד מה שאמרו
ז"ל בפ' אין דורשין נתחייב רשע נוטל
חלקו וחלק חברו בגיהנם ועיין מה שכתבו
ז"ל בשם ס' חסידים שמי שמדבר לשון
הרע על חברו נותנין עליו העונות של
חברו. כמו שהאריכו בזה רבים. וזה
בא ברוב ע"י שיחת נשים אשר זה דרכם
כסל לדבר בגנות כל אדם :

מכון
לצריכת הש"ס הישראלי השלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(פיסודו של הרב חיים ברי"א ז"ל)
מספרי
המספרים הלאומיים ירושלים

מכון
לצריכת הש"ס הישראלי השלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(פיסודו של הרב חיים ברי"א ז"ל)
מספרי
המספרים הלאומיים ירושלים

יוכל להיות שיהפך הרע לטוב ויוליא יקר מוולל. אבל אם יתרחק מן השכן הקרוב אליו לא ימלט משנאה אותו שנאת הלב. ועוד יוסיף לעשות רע. ועיי' לקמן במשנה ה"ג. ומ"מ ברשע מפורסם ודאי לא שייך זה והכלל החכם עיניו בראשו והכל לפי האדם ולפי הזמן ולפי המקום:

(כה) **ש"מ** בליש כי לא ידע ולא הכיר ברעתו מתחלה. אשמעינן דלריך לעקור דירתו וכו' ר"ב בודאי שכן הוא ברשע גמור ואין תקוה להשיבו מרעתו. ועיי' מ"ט בדף העבר ובמה שאכתוב לקמן בעוה"י:

(כו) **ש"מ** משנה יו"ד בליש ובאמת התשובה כח שלהם בא מחמת מיעוט

עמל הנוף וכו'. ר"ב באמת לא הי' כן בדורות הראשונים שהיו רובם בעלי מלאכה וכמ"ס הרב המחבר ז"ל שזה הוא הגורם לנו בדורות הללו אבל בדורות הראשונים רוכבי אמונות והולכי על דרך שימו שהיו לומדים תורה שבעל פה ובעוונותינו שרבו רבו הספרים ולריכים לשבת ולגות לעיין בכל א' לבדו. ועיי' זה בעוה"י הוכו בתחלואי' וזה ג"כ א' מן הרעות הגדולות שגורמים רבוי הספרים. אמנם מה שנקראת התורה חושי' הוא ג"כ על פי הטבע הפשוט שהעיון לבדו גורם קלקול העיכול באלטומכא. וכ"ס עיון התורה ליראי ה' שיראתה קודמת לכל יטעו חלילה. ומ"מ דבריו בזה שפתיס יסק שבעוה"י רוב חכמי הדורות חלושי' המזוג בשביל מעוט עמל נפשו כאשר האריכו הרופאים בזה. ואולי זה הוא המנהג שנהגו המתנועעים הרבה בעת קראם בתורה הגם שזוהר כתבו בזה טעם היינו למתנועע מעלמו אבל עינינו הראות כי מרגילים עלמם בתנועה כבדה עד אשר השקט לא יוכלו ודברי ס' הכוזרי בזה אינם נכונים:

(כז) **ש"מ** מי"א בליש כגון שבא לירי מכשול עון שחייבין עליו גלות

וכו' ר"ב כ"כ המפרשי' אבל מה שפי' בענין המים הרעים הם דברים הלזי' גם לא יגלה הגולה מדעתו למקום תענוגים. גם מה שפי' דברי ר"א בן ערך היינו על גלות רלוני נלא ידעתי מי הגיד לו זה. אפשר דלרפואה אויל לשם כדאימא בשבת סוף פ' חצית ועיי' לקמן פ"ד מ"ד ומ"ט שם:

(כח) **ש"מ** מ"ט עשה תורתך קבע ר"ב עיין במפרשים מ"ט ולענין על פי מאי דאימא בצרכות פ"ד משנה ה' ר' אלעזר אומר העושה תפלתו קבע אין תפלתו תחנונים והפ"י הוותר נראה פשוט לפי' המשנה הוא מה שאמרו שם רבה ור"י דאמרי תרווייהו כל שאין יכול לחדש בה דבר ופי' רש"י שמתפלל בכל יום בלשון אחד דלפי' שפיר מתיישב מלמא דר"א על הנך תנאי דלעיל עיי"ש. משא"כ בתורה וכדאמרינן במס' ע"ז (דף י"ט) דלאגמורי חד רבה עדיף כי היכי דלא ליפלוג לישני וכן פי' ז"ל בעירובין (דף כ"ג) על בני יהודה דגמרי אחד רבה נחקיימה תורתן בידן. משא"כ בני גליל משום ששומעין מזה בלשון אחד ומזה בלשון אחר אע"פ שהכל אחד שניו לשון מבלבל ומשכח. לכך הזהיר על זה כאן שיעשה תורתו קבע שיהא שונה בלשון אחד. ולא הי' בלשון זה ולמחר בלשון אחר. טוב בא לירי ס' נחלת לבי על מס' אבות ראיתי שהרגיש קצת בזה ואחי עלה מסוגיא דעירובין הנ"ל אלא דשק פ"י רש"י וגם כל מה שהבאתי מההיא דע"ז ואויל בחר דרשה שאין בו ממש אחר בקשת המחילה ולפי דבריו גם פירושו במשנה אינו מכוון כלל:

(כט) **ש"מ** מי"ח על שלשה דברים ר"ב עיין בראב"ן ס' ס"ב החילוק

היבא דתני דברים והיבא דתני דרכים: (ל) **ש"מ** פ"ב מ"ה בלחם שמים ואע"פ דתלי נפשי' באסקריא דספינא

וכו'. ר"ב דרך הללה יל"פ. מ"ט דוקא בחורן הספינה. ואיך יש להבין שהסכים לאבד

במעין אבל בשנים אי אפשר ויקשה אי לחצירו וחצירו מפרק והוא פשוט:

(ג) **ש"מ** מי"א בליש ורדב"ה וכו' ר"ב אין מכאן ראוי כלל דמסס נראה דהי' זקן גדול בימי תלמידו ריב"ז וקמו עיניו משיבו ור' יהושע קורא אותו ר' . וכבר הי' ר' יהושע מתלמידי ריב"ז החשובים בזמן הבית. גם בכתובות פ' שני דייני נחלקו עליו בני כהנים גדולים איך דוסא ב"ה כדבריהם. אמר ריב"ז יפה אמר חנן. הרי שהי' מגדולי הדור בזמן ההוא וכ"ס אס נאמר כהרמב"ם עיין ביוחסין:

(ד) **ש"מ** מי"ב בלחש ר"ב תמיהני על המחבר אחרי אשר שפך חמתו

על דברי בעל תו"ט שכי' על שמעשיו מרובין וכי' שהם דברי הבאי ומאי תירץ במשנה הזאת וגבי דקושיית בעל דרך חיים הונח לו בתירוטו של בעל ד"ח ולא הי' לריך להאריך בזה. אמנם עדיין לריך למודעי אמאי נקט במשנה מעשיו מרובין ואיך אפשר זה. אמנם רואה אני את דברי בעל תו"ט נכונים ולאו מילי דכדי יניחו כ"ס שהם דברי רבינו יונה. ומפני שהוקשה להשו"ט קושיית המחבר דמ"מ לא נקט התנא האי לישנא הטעם הדבר דנקט לאשמעינן זה ושרי ל"י מארי' להמחבר שהאשים להגאון תו"ט בדברי הבאי. אמנם לענין יש ליישב עוד קושי' באופן אחר דהיינו שמהדר במעשה המלות שכבר יודע בהם יותר וטעין שמלינו בצרכות הסידים הראשונים ואע"פ שהיו למדין מעט מן היום תורתן משתמרת והיינו מרובין בזמנו קאמר שעושין בזמנו יותר במעשים מבחכמה אלא דא"כ קשיא סיפא טוב ראיתי במדרש שמואל שכי' כעין זה ודחאו ועיי' עוד שם פירושים נחמדים:

(ה) **פ"ד** מי"א כל המקיים ר"ב עיין הפירושים שהביא בס' מדרש שמואל ודברי הר"ם אלמושינו שהביאו והדברים מבוארים יותר בדברי מהר"ם אלשיך

לאבד עלמו לדעת ח"ו. לכן י"ל דה"פ שזהו אמחלא שלו והתנללותו על טעסק בד"א. ופירש ל"ס בספינה. מחמת שאס לא הי' עושה כן היה מת ברעב וממילא גם התורה בטלה. ואס אין קמח אין תורה והיה טובע בהכרח. ועיי' טעסק בזמ"מ נחקיימה תורתו צידו שיוכל להשיב שאלו דבר. לכן אמר מאן דשאל לי ולא פשיטנא ליה נפלאה וטבענא. כי אמנס אדרבה עיי' שפרשתי לד"א היא שעמדה לי שלא שקעתי. אף חכמתי עמדה לי כמו שזוכית ואי לא הוה פשיטנא. היה מחמת העניות. שהיה חשוב כמה וטובע וכחנך בגרונו. על העדר מזונו. ועתה שהחיה גופו וכפשו לו חיה. יוכל להשיב דבר על אופניו. זהו חלי נפשיה ללמוד זכות על נפשו תלה בספינה:

(ו) **ש"מ** ת"י ולחשתן וכו' ר"ב עיין בלחם שמים. אס אמנס מלינו

מדה זו לקצת חכמי התלמוד כענין ר"י עם ר"ל בפי' הפועלים. ור"ח עם רב שלהי יומא. ור"ט עם עולא משגש אורחתיה דאמ"י פ"ק דב"ב. ור"א עם ר"ע תלמידו רפא"ד. ועם ריב"ד פ"ק דחגיגה וזולתם. והנפלא מכל זה מ"ט בהוריות על רבי אע"ג דענוטנא הוה. לא רלה מתחלה למחול אפי' לרבותיו ר"מ ור"ג שלא חטאו לו אלא לאביו. ולא אהנו מעשיהם. וכבר נפטר לג"ע. ע"כ זכר להם חטאם וקרא עליהם האויב תמו חרבות לנלח. והוא דבר מתמיה מאד. אס אמנס אותן המענישין ודאי מזלם גרם ג"כ. כמ"ס על רבה דהוה במאדים דעניש וקטיל. גם מלינו מהם מי שאינו מעביר על מדותיו ומי שמעביר על מדותיו כר"ע כמ"ס בגמ' דס"פ סדר תענית:

(ז) **ב"ב** משנה ג' בליש חיים הם למולאייהם בפה ר"ב וכמ"ס

זה החו"ט לקמן משנה ו' ומ"ס אין כאן קושיא דהכא לאו ביושב ושונה עסקי' אלא ביושב ומעיין ההוא תלמידא דגרים בלחישא ועלי' קאי כי חיים הם למולאייהם משא"כ

אלשיך ז"ל ס"פ בהר והוא בדי' אמשטרדם (דף ק"ג):

ש (לו) מט"ו בתוי"ט ולח"ט נ"ב אין זה נכון כי עם היות שמתחלה הי' חושב עלמו שקול כנבואה כמשה הנה כבר הודיעו השם יתעלה החילוק שבין למשה כנבואה הרחק מאד כמבואר במקרא בהדיא. ואדרבה שם אע"פ שהתאסף בו השם במקרא אפשר שהוא לא היה עדיין מכיר בחטאו והיה לו מקום לחשוב עלמו כמשה במדרגה. ואפשר לומר כי אז עדיין לא היה אהרן בחיר ה' לכהונה גדולה ומשה ירד מהר סיני ונתנה התורה ע"י משא"כ כאן שכבר נבחר בחיר ה' ונלטרף במקרא לכמה פרטים. מ"מ באמת אין מכאן ראיה ואסמכתא בעלמא כמ"ש התוי"ט:

ש (לז) מ"ח הוא גולה וכו' ובלחם שמים כי איתא בגמ' שר"י כנגד עלמו אמר כן לפי שנמשך אחר מקום עשרת השבטים שאינן בני תורה וכו' נ"ב לא ידעתי מה ענין עשרת השבטים שאינן ב"ת לכאן ומי הגיד לו שעשרת השבטים בזמן ראש"ע לא היו ב"ת. אלא שבגמ' פ' חבית אמרו שאותן המקומות פרוגיתא ודיומכות קפחו עשרת השבטים ונראה שאותן המקומות היו בחלקם והיה שם יין טוב ומים יפים לרפואה ונמשכו אחריהם ולפיכך גלו ורי"א אקלט להם לאותן המקומות. ובמדרש רבה קהלת איתא באופן אחר ע"ש בפסוק כי העושק יהולל חכם. דשם אמר שהלך אלל אשתו לאמאום ור"ל לחזור ליבנה ומנעמו אשתו ואמרה שהתלמידים הלריכים לו יבואו אחריו ונשאר שם ושכח תלמודו. ולפי"ז מפורשת המשנה היטב ואל תאמר שהיא תבוא אחריו. והוי גולה הוא כפשוטו כמ"ש המפרשים דתניח מקומך אעפ"י שהוא טוב ומה יפה מוטב לך להיות גולה למקום תורה. ואפשר עוד שהזהירו בזה לפי שהגלות ממעטת החכמה והעלה כדאיתא במגילה (דף י"ב ע"ב). לכך אמר

החכם הזה שהי' גדול ומפולפל מכל חבריו וע"כ סמך ע"ע ואירע לו מה שאירע. לכך אמר הוי גולה לא תחוש לגולה הממעטת החכמה והוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבוא אחריו ואל תחוש למיעוט החכמה ע"י הגלות שכנגד זה חזיריך יקיימוהו ביריך. אבל על בינתך לא תוכל להשטן שלא תשכח:

לח **בפ"ה** מ"ח לא הפילה וכו' כי לחם שמים שאילו הריחה ובאת לטעום וכו' ושבוש הוא שאם הריחה ודאי מאכילין וכו' נ"ב תמימי עליו מי סנו ליה למימר דלרש"י נמי היינו שבתחלה אין נותנין לה אלא לוחשין לה ואה"כ כי חזינן דמסתכנא ודאי יהבינן לה ורש"י דקדק מן הלשון ולא הפילה כמו שהוא בעלמו דקדק לקמן משמע שהריחה אלא שלא נתנו לה ואעפ"כ לא הפילה. וכן הוא בהדיא בפ"י רש"י הגדפס. ואפשר שהם לוחשין לך כדרך שעשו רבי ור"ח ביומא שם ונתפייסה מזה:

לט **ש** ולא נלחה הרוח וכו'. נ"ב יש לדקדק מאי הרוח דקאמר בה"א הידיעה. והלא כל הרוחות שבעולם אין מזויזים אוהו כדאמרין ביומא גס בגשמים ה"א ללא לורך ובגמ' ליתא וכן במפרשים ז"ל לא גרסי ל"י: ושם לח"ט כנראה מדבריו שזה הוא עיקר הנס שלא היה כזה ע"י אש של הדיוט וקשה דא"כ גשמים מאי עבדתייהו הכא. אמנם אין לנו לריכים לזה כאן דבהדיא תניא אש של עלי המערכה והיינו שלא כיבה את האש שהביאו מן ההדיוט וכעין עשן המערכה כמו שאז"ל ביומא ספ"ק. ותו דבבית שני לא הי' אש של מעלה שורף כלל לקרבנות כדאמרין החס סיועי לא הוי מסויעי ופשוט הוא:

מ **ש** ולא נמלא פסול בעומר ובהרע"ב שהעומר נקלר וכו' ובלחם שמים ודלא כהלכתא וכו'. נ"ב דברי הרע"ב ז"ל הם דברי רש"י ביומא (דף כ"א ע"א) ועי' בתום

בתום' ישנים ולי"ק מידי אמנם לא ידענא מאין פשיטא לי' למר דהוא דלא כהלכתא ואי משום דהלכה כר' מחזירו שאני הכא דמוקמינן לי' לר' במנחות דאין קלירת העומר דוחה שבת וכולהו סתימאי דהתם דלא כותי'. ואי משום דהרמב"ם ז"ל פסק דדוחה את השבת ואפי"ה נקלר ביום כשר כבר תמהו עליו. ט"י בבה"ז ובש"ך ריש הלכות מילה. ותו דהא ר"ג ובי"ט דינו שנמנו ס"ל כר' ישמעאל ע"י במ"ק (דף ג') והא ודאי הלכתא הוא. שוב מלאתי בתש"כ ח"ג ס"י ל"ז שכתב קן בפשיטות ועי' בתשו' הרשב"א ס"י כ"ב. ומש"כ בלחם שמים ע"ד מלוה מן המובחר הוא ע"ד מש"כ מרן אביו ז"ל ס"י פ"ז בתשו' ומ"מ קשה קלם למ"ד טומאה הותרה בלבוש:

מא **ש** ולא הזיק נחש וכו' ובל"ש שם כך הי' הענין בירושלים נ"ב ולא נמלא הכטה זו במתניתין גס מלשון לא הזיק נחש ועקרב משמע לשום אדם ואפי"ו לנכרי וכן הוא נוהגת עד האידנא כמו ששמעתי מפי מגידי אמת. וכן נהירגא שראיתי בתש"כ. ודלא כמה שכתב המחבר זה דודי ז"ל לקמן בדה"א מהא דתנן: **מב** **ש** במ"ט בלחם שמים גס מ"ש הרא"מ וכו' נ"ב קול דברים אנכי שומע אבל בסוף לא פי' מה הוא הקול היולא שפי' רש"י ז"ל: ושם בל"ש שמא באמת נ"ב במחילה מכ"ת הבל הביא גם הוא כי אין שייך לשון ניסה בזה: ושם בל"ש גס דקדוקו משינוי לשון פתיחה נ"ב לעני"ד ודאי דקדוק גדול הוא עיין מ"ש בגליון המשניות:

מג **ש** במשנה כ"ו בן שלש עשרה ובלחם שמים פירע"ב ותוי"ט משם רש"י וכו' נ"ב עם היות ידעתי גדולת המחבר הלזה וכל מעשי תקפו ובקיאיתו בש"ס ופוסקים בשגס הוא דודי ורעי מ"מ מי יוכל להתאפק לשמוע בזילותן של גאוני עולם הראשונים גס אי יהיבנא ליה דלאו רש"י חתום עלי' מ"מ ודאי שהוא

גאון אחד קדמון אמרו שכל גאוני עולם נמשכים אחריו. לכן הולכתי להודיע להגאון המחבר הזה שמפני דקדוקו בדברי התוי"ט אשר חשדו כאלו טועה בדבר שחינוקות של בית רבן יודעין אותו גרם לו להרבות דברים ולחפות דברים אשר לא ין על גאוני עולם ובתחלה לריך אני להודיע באשר נראה מסוף דבריו דהא מילתא דלוי בן י"ג שנים היה אין לו שורף וענק. ולא ין אנכי עמדי דהכי איתא במדרש רבה בפסוק ויחגרו איש חרבו על ירכו ועי"ש בפי"ט. נמלא דדבר זה לאו דרש"י למודיה הוא אלא דר' אליעזר הוא עי"ש. ומעתה אומר דמה שהשיג על התוי"ט ודאי טולכנא דמדפיסים הוא שהדפיסו ולא דייק בפירוש וז"ל ולא דייק כפירוש ור"ל שרש"י במקום זה לא כ' כפירושו בחומש משום דהוא אחר מעשה דשכס הוא. ולכך לא חשב רש"י כאן אותן ששה חדשים דבית אל. ותמימי לפי פירושו בדברי התוי"ט אדמקשי ליה בגמרא תיקשי ליה בפשטן של דברים דמאי ענין הקושיא של התוי"ט דלא דייק רש"י בפירוש החומש משום דההוא לאחר מעשה דשכס הוא. הא התם לחשבונו דיוסף בעינן ליה ומעשה דיוסף ודאי דאחר מעשה הוא. אלא ודאי כדפרישית. ומאי דקשיא ליה אמאי לא מני בגמרא אותן ששה חדשים ודאי לא קשיא מידי דגמרא לא חשיבא אלא מאי דשהה שלא לורך משא"כ כשהוא מהלך למה יענש עליו ומעשה דברי רש"י והרע"ב והתוי"ט נכונים וברורים ועיין בתשובת מהרי"ל ס"י כ"א שהביא ג"כ מן השואל ההוא דלוי וקיבלה אלא דהקשה דאכתי אין ראיה דפחות מזה לא יקרא איש ותו הקושיא מדורות הראשונים ואסיק דהא דבן י"ג הלכתא היא. עיין בילקוט פ' שמות בפסוק מי שמך לאיש שר ושופט עלינו מלאתי בשם מדרש אבכיר שכי' אין אדם נקרא איש עד כ"ה שנים. והוא תמוה ואפשר דלגבי בני נח קאמר וכן עוד היום המנהג במדינת אשכנז אלא אינם נמולים:

במנחות

מד) במנחות פ"א משנה ב' ואפייתן בפנים ע"י כתיבת צמה שחמה על הרמזים ז"ל וכתבתי בזה במקום אחר. גם יצאתי דברי רש"י ז"ל בגמ' התמוהים שם במקום זריזים וכו' שלא יחמין. וזה שייך רק בלחמ"פ ולא בשתי הלחם דהם חמין כמפורש בקרא. [אמר המעתיק נכד המחבר גאון ישראל ז"ל הנני להביא כאן מעט מהרבה מאשר כתבתי בתשובה ביום א' נשא ח' סיון א"ח תרנ"ח ליד"ג הרה"ג וכו' מ' שמואל קלמן נ"י מלינעק רב ומ"מ דבהכר"ם פרינלעטס ס"ט ואלדקאסיל בק"ק לונדון וזו"מ בעוה"ש יקרת מכתבו מיום ג' סיון קבלתי וכו' הנני לעשות רלונו ואחן לפניו את אשר נתחדש לי ת"ל בלומדי עם תלמידי ש"י ביום אתמול ש"ק יו"ט ב' אחר להרים בסוגיא דשתי הלחם במנחות (דף ל"ה ע"ב) דתנן התם אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ואין דוחות את השבת וכו' ושם בגמ' אלא אי קשיא הא קשיא ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת איפסלה בלינה אמר רבא הקשה אדם קשה וכו' ומנו רב ששה. איך אשי מאי קושיא דילמא מה בפנים במקום זריזין והא דרב אשי ברוחא היא מה נפשך אי אפייה בעינן זריזין לישא ועריכה נמי בעינן זריזין וכו' אלא דר"א ברוחא עכ"ל ובתוס' שם ד"ה אלא דר"א וכו' ותברא מי ששנה זו לא שנה זו ע"ש. וברש"י שם ד"ה איפסלו בלינה דכל המנחות משנתקדשו בכלי נפסלים והאי כיון דאיקדש מאתמול בתנור איפסיל בלינה קודם שיסדרנו על השולחן ע"ש. ומקשים המפרשים דלמה נקיט רש"י דוקא על לחם הפנים דאיפסיל בלינה קודם שיסדרנו על השולחן דקאי רק על לחמ"פ דבעי סידור על השולחן. והלא קושיית הגמ' הוא גם משתי הלחם. עוד הקשה זקני הגה"ק רשכבה"ג מ' לבי הירש ז"ל אבד"ק ברלין בכת"ק בספר הזכרונות שלו ברש"י שם ד"ה במקום זריזים ולא בעורה ממש אלא בחוץ

וראיתי בשו"ת נודע ביהודה מהד"ק תלמוד ס"י ע"ז שמביא קושי' זו על רש"י ז"ל בשם הגאון בעל אור חדש וכו' על זה דהקשה אדם קשה כבדול. ומתוך שם בזה"ק כאשר סיים בעלמו. והנה ידעתי שהוא דוחק קלת אכל לפי חומר הקושיא שלא לשות למאור עינינו רש"י כטוטה סוכרתי לתוך לפי שעה ועוד חזון למועד ע"ש. והנה הגאון ר' יהודה בכרך בהגהות הש"ס במנחות שם מביא קושיא זו וכו' אולם אחר העיון נראה כי על פי הגמ' ג"כ קשה מה יענה רב אשי על שתי הלחם דמאי בעי מקום זריזים כיון דבאות חמין. אולם הנראה ברור דעת שפתו דזריזים מקרי כל העשה המלוא כתיקונה לפי דם ודין תורה בכל פרטים ודקדוקים וכו' מקרי זריז לא שיהיה הכונה דוקא זריז ומתיר ועיין תו"ט סוף סוטה ד"ה זריזות ועיין רש"י שם (ד"ב ע"א) ובתולין (דק"ו ע"א) וברש"י שם וכו' וא"כ זה ת"י רב אשי גם על שתי הלחם כיון דבשתי הלחם בעי חמין דוקא למצוה כאשר לוט הבורא ית' וכמה פרטי דינים ודקדוקים המסתעפים מזה. לזאת כן בעי זריזים דוקא לעשות המלוא בשלימות שיהי' החמין עפ"י דין וכו'. אלא לפי"ז לא תקי קושיית הש"ס על רב אשי שהקש' ממ"כ אי באפייה בעינן זריזים לישא ועריכה נמי בעינן וכו'. דהא שפיר לא בעינן זריזים רק באפייה. כיון דהמלוא היא שחאפה חמין אי"כ בלישה ועריכה לא איכפת לן דאם נתחמץ כדק ע"י שאור שפיר. ואם לא עדיין יש תקנה להחמין בעת אפייה שזה מעשה אחרון. ובשלמא על לחם הפנים שפיר הק' הש"ס דשם כל הזריזות שיהי' מלוא דוקא. אי"כ מה יתן ומה יוסיף אם שמרו בעת אפייה. אם נתחמץ בלישה ועריכה

ועריכה ושפיר קשה ממ"כ משא"כ על שתי הלחם לא קשה מידי וכנ"ל. וז"ל באמת דקושי' הש"ס לא קאי רק על לחם הפנים. והנה זה יהי' כונת רש"י. ומיבת זריזים" הכתוב ברש"י הוא דבור חדש. וקאי על קושיית הש"ס אי אפייה בעינן זריזים לישא וכו' ע"ז פירש"י זריזין שלא יחמין להורות נהן דקושי' הש"ס לא קאי רק על לחם הפנים דהזריזות הוא שלא יחמין ושפיר קשה ממ"כ משא"כ על שתי הלחם לא קשה כנ"ל. ורש"י ז"ל הורה לנו כל זה בלשונו ההב כדרכו הטוב. ומקודם מיבת זריזים ברש"י לריך לעשות נקודים וכו' ע"ש. והנה אם אמנם דיפה הקשה הגרי"ב דלא רק על רש"י קשה דהא גם על גוף תירוצו הגמ' קשה דמאי בעי זריזים בשה"ל כיון דבאות חמין. וכן מה שהק' על קושי' הגמ' דממ"כ אי באפייה בעינן וכו' היא קושי' מוקה. אכל קשה גם לשבש הספרים ולעשות מדיבור אחד של רש"י ז"ל לשני דיבורים. ולהפריד בין הדברים. ולישב הכל ללעג"ד בעוה"ש"י: זריזים.

דהנה

הרמזים בפ"ה מה' תמידין ומוספין ה"ז כ' שתי לחם לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ככל המנחות ואין עשייתן דוחה יו"ט ואין ז"ל שבת אלא אופין מעיו"ט שנא' הוא לבדו יעשה לכם ולא לגבוה עכ"ל והק' הלח"מ הא מסוגיא דידן נראה דפליגי רישא וסיפא דלמ"ד תנור מקדש ואפייתן בפנים סובר דדוחות את השבת דאל"כ הא איפסלה בלינה ומ"ד אין דוחות את השבת אית ליה דתנור אין מקדש ואפייתן בחוץ וכמש"כ בחוס' דתברא ומי ששנה זו לא שנה זו וא"כ קשה איך אחו הרמזים ז"ל החבל בשתי ראשין ופסק כחרווייהו דאפייתן בפנים ואין דוחות את השבת דסתרי אהדי ע"ש וכבר עמד בזה זקני מאורן של ישראל בתוס' יו"ט מנחות פ"א מ"ב ומ"י דמשום קשיית הגמ' לא דשינן משנה

מהלכה ואפי"ג דלא מתרלא ע"ש. אכל כבר כ' בזה דודי זקני הגה"ק רשכבה"ג מ' אברהם משולם זלמן אשכנזי אבד"ק אוסטרעא בס' דברי ר' משולם ח"ב (דף ס"ט) דהוא דוחק וע"ש מה שתי הוא ז"ל. ומש"כ בזה בס' ברכת הזבח ועיין בהפ"א סופ"י דמנחות. אכן ראיתי במפרשים שתי עפ"י מה דמקשי' למאי דקיי"ל דשבת דשויה אלל עבודה כמ"ש הכ"מ בפ"ב מה"ש אי"כ אמאי דוחין הקרבנות קרבנות ליבור את השבת הלא קיי"ל כל מקום שאפשר לקיים שניהם לא דחי עשה ל"ת והכא הא אפשר לקיים שניהם למאי דקיי"ל בשבת (דף ל"ב ע"ב) ובהרמזים פ"א מה"ש ה"טו דשנים שעשאוהו פטורין אי"כ אפשר לכל מלאכה ומלאכה מעבודת הקרבנות להעשות ע"י שני כהנים ביחד ובכה"ג אין כאן חילול שבת. ואף דאמר שמואל שם (דף ג' ע"א) כל פטורי שבת פטור אכל אסור אין זה אלא איסור דרבנן כמ"ש רש"י שם:

אכן

י"ל דהא דקיי"ל שנים שעשאוהו פטורין הוא רק כשזה יכול וזה יכול כמבואר בגמ' שם וטעמא דהך מלחא הוא דכיון דכ"א יכול לעשות מלאכה זו בלי סיועה חבירו חשיבין לכ"א שהוא לא עשה המלאכה. יתן כי גם מבלעדי הוא ג"כ נעשים המלאכה ע"י חבירו וכן לגבי אידך אמרינן כן וגמלא שכל אחד מהם לא עשה מלאכה ומשום פטורים. ולפי"ז לא שייך הך כללא דכל מקום שאפשר לקיים שניהם לא דחי עשה ל"ת גבי עבודת ביהמ"ק דכלל זה לא שייך אלא היכא שאפשר שיקיים שניהם דהיינו המלוא כתיקונה וגם שמירת הלואו אכל אם ע"י שמירת הלואו לא יקיים המלוא כתיקונה לא שייך להך כללא. וכיון דהטעם דשנים שעשאוהו פטורין כשזה יכול וזה יכול משום דחשיבין לכ"א כאלו לא עשה מעשה כמ"ש. ממילא בשני' שעשו מלוא ביחד וזה יכול לעשותה בפ"ע וזה יכול ג"כ לא חשיבין לכל אחד שעשה מלוא כמו דלא חשיבין לכ"א שעבר

על לית. ואיכא חס יקריבו הקרבנות ליבור כל שחתי עבודה ע"י שני כהנים כמו שהאיכור שבת יתוקן כן המלוא לא תהי כתיקונה וצבא ליתא להך כללא. וכעין זה כ' בס' אור חדש בכתנות אור פ' בהר ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל דקלירת העומר. ובחידושי ח"ל תי' בכמה אופנים ואכ"מ. ולפי"ז באפיית שתי הלחם ולהפ"פ יוכל לאפותן בשבת באופן שלא יעבור על איכור שבת דהיינו שיאפו ע"י שני כהנים דה"ל שנים שעשאוהו זה יכול זה יכול דפטורין דבזה לא שייך מ"ש דלא תהי המלוא כתיקונה דהא עיקר מלוא לחה"פ הוא סידורן על השלחן והקמרת הבזיכין וכן בשתי הלחם. ואף אי נימא דהאפייה נחשב כמו בקרבן השחיטה בכ"ז הנחתן בתנור בודאי אין בזה שום מלוא כמבואר במ"ס מעילה (דף ט' ע"א) דתנן התם שתי הלחם מועלין בהם משהוקדשו קרמו בתנור הוכשרו ליפסל בטב"י וכו' לחה"פ מועלין בהן משהוקדשו קרם בתנור הוכשרו ליפסל בטב"י וכו' וכי רש"י טס וז"ל קרמו בתנור דהיינו מחילת אפייתן וההוא קרומא חשיב להכשיר ונפסל בטב"י וכו' כמו שחיטה בקדשי קדשים עכ"ל ועי' בתו"ט טס מש"כ בטעמא דהך מילתא דתליא בהקדמה בתנור ולא בהנחה לתוך התנור ע"ש הרי מבואר דהנחתן לתוך התנור אין בזה מקיום המלוא אף אם נימא דהאפייה הוא כמו שחיטה בקרבן. וכל עיקר דחיית שבת באפיית לחה"פ הוא הנחתן לצד התנור. וזה ודאי יוכל להעשות ע"י שני כהנים ורדייתן מן התנור יכול להיות אף בכהן אחד דהא רדיית הפת חבמה היא ולא מלאכה ועיין בתוס' ר"ה (דכ"ט ע"ב) בד"ה רדיית וכו' ואין שבות במקדש. וכיון שכן יש להקשות דהנה המוס' במנחות (דף כ"א ע"א) בד"ה אפי וכו' הקשו דמאי מקשה הגמ' הא איפסלה בלילה הלא לקמן (דף ק' ע"א) מבואר דאין כלי שרת מקדש אלא בזמן ואיכא כשארופן אותן בע"ש אין התנור מקדשן. תי' כיון דלא דחו שבת איכא מאתמול נמי

מכון
לעריכת הש"ס הישראלי חשלים
והאנציקלופדיה התלמודית
(מיסודו של הרב מאיר בראיילן ז"ל)
מספרי
הספריה הלאומית ירושלים

הוי זמן ע"ש. ולפי הג"ל הדרא קושי' התוס' הג"ל לדוכתא דמאי מקשה הגמ' הא לעולם י"ל דתנור מקדש ואפי"ה אין דוחות את השבת ואופן להו מע"ש ולא איפסלו בלילה משום דאין כלי שרת מקדש אלא בזמן מאי אמרת כיון דלא דחו שבת ערב שבת זמן זה אינו דהא מה"ט יש לאפות בשבת ע"י כהנים שנים דה"ל שנים שעשאוהו וממילא אין כלי שרת מקדשן בע"ש כיון דמה"ט אין זה זמן ולא איפסלו בלילה וכו' וז"ל דהא דמקשה הגמ' ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחין את השבת איפסלה בלילה הוא עפ"י הכלל דסתם מחני' ר"מ וכן סתם בר פלוגתא דר"י ור"ש הוא ר"מ וכיון דרישא דמתניתין נישנית סתם ור"י ור"ש פליגי עליה ממילא הת"ק הוא ר"מ ואיכא שפיר מקשה הגמ' דר"מ לשיטתו דס"ל בשבת טס דשנים שעשאוהו זה יכול זה יכול שניהם חייבים ע"ש. ולדידי' אי לא דחי שבת ליכא טס תקנה לאפותן בלי חילול שבת ואיכא כשארופן אותן מע"ש הוי אז זמן כמ"ס התוס' ושפיר התנור מקדשן ומש"ה מקשה הגמ' הא איפסלה בלילה וכמ"ס וכיון שכן אין כאן קושי' המפרשים על הרמב"ם הג"ל דשפיר פסק דאין דוחות את השבת אף דפסק דאפייתן בפנים ולא תקשי כיון דהתנור מקדש איפסלה בלילה ד"ל כקושי' התוס' הג"ל דאין כלי שרת מקדש שלא בזמן ואין לומר כיון דלא דחו שבת הוי זמן כמ"ס התוס' הג"ל דה"ל שנים שעשאוהו פטורין לא הוי ע"ש זמן אף אי נימא דלא דחו שבת דהא יש לאפות בשבת ע"י שני כהנים וכמ"ס. ואיכא כשארופן אותן בע"ש אין כלי שרת מקדשן ולא איפסלה בלילה. וז"ל ליישב גם זאת עפ"י מ"ס התוס' לקמן (דף ל"ז ע"ב) דהא דמשמע התם דבלחם הפנים צניק לחם חס בשעת סידורו תליא בפלוגתא ועיין בתוס' הגיגה (דף כ"ז ע"ב) ד"ה סילוקו וכו' ש"י דלמ"ד דאין אפייה לחם הפנים דוחה שבת וע"כ אופן אותן בע"ש אי נימא דצניק לחם חס בשעת סידורו ע"כ הוי משתיין אותו בתנור כל הלילה כדי שיחזיק חמו ועיין בירושלמי שקלים פ"ו ה"ג והובא גם בתוס' מנחות (דף ל"ט ע"ב) בד"ה ואחד וכו' ואיכא ז"ל דהך סוגיא דמנחות (דף ע"ב ע"ב) הג"ל ס"ל דצניק לחם חס אף בשתי הלחם כמו בלח"פ דאיתקושי איתקוש להדדי ואיכא חס הוי אופן אותן בע"ש ע"כ הוי מניחין אותן בתוך התנור כל הלילה ושפיר אמרי' לרבי דאיפסלה בלילה דכיון דגם בלילה מונח בתנור ואי תנור מקדש איפסלה בלילה לילה לאו מחוסר זמן ושפיר מקדש כלי שרת צב"ג כמבואר טס (ד"ק סע"א) ח"ט

ח"ל לפי שלא למדנו אלא לתמיד ופסח שנא' בהן במועדו ואפי' בשבת וכו' מנין לרבות עומר והקרבן עמו שתי הלחם והקרבן עמהן ת"ל וידבר משה את מועדי ה' הכתוב קצב מועד לכוון. למאי אילימא להקדשה שתי הלחם בני הקדשה נינהו אלא פשיטא לטחינה והרקדה ודכותה גבי עומר לקלירה וקא דחו שבת. לא עומר להקדשה ושתי הלחם לאפייה וקסבר רבי תנור מקדש אי אפי לה מאתמול איפסלה בלילה ע"ש. וקשה הלא רבי ס"ל במ"ס שבת (דף ג' ע"א) דשנים שעשאוהו פטורין ואיכא מ"ל דאפיית שתי הלחם דחי שבת דלמא לא דחי ואופן אותן מאתמול ואפי"ה לא תיקשי הא איפסלה בלילה דהא אין כלי שרת מקדש שלא בזמן. ואין לומר כיון דלא דחי שבת ע"ש זמן כמ"ס בתוס' הג"ל. דהלא לרבי דס"ל שנים שעשאוהו פטורין לא הוי ע"ש זמן אף אי נימא דלא דחו שבת דהא יש לאפות בשבת ע"י שני כהנים וכמ"ס. ואיכא כשארופן אותן בע"ש אין כלי שרת מקדשן ולא איפסלה בלילה. וז"ל ליישב גם זאת עפ"י מ"ס התוס' לקמן (דף ל"ז ע"ב) דהא דמשמע התם דבלחם הפנים צניק לחם חס בשעת סידורו תליא בפלוגתא ועיין בתוס' הגיגה (דף כ"ז ע"ב) ד"ה סילוקו וכו' ש"י דלמ"ד דאין אפייה לחם הפנים דוחה שבת וע"כ אופן אותן בע"ש אי נימא דצניק לחם חס בשעת סידורו ע"כ הוי משתיין אותו בתנור כל הלילה כדי שיחזיק חמו ועיין בירושלמי שקלים פ"ו ה"ג והובא גם בתוס' מנחות (דף ל"ט ע"ב) בד"ה ואחד וכו' ואיכא ז"ל דהך סוגיא דמנחות (דף ע"ב ע"ב) הג"ל ס"ל דצניק לחם חס אף בשתי הלחם כמו בלח"פ דאיתקושי איתקוש להדדי ואיכא חס הוי אופן אותן בע"ש ע"כ הוי מניחין אותן בתוך התנור כל הלילה ושפיר אמרי' לרבי דאיפסלה בלילה דכיון דגם בלילה מונח בתנור ואי תנור מקדש איפסלה בלילה לילה לאו מחוסר זמן ושפיר מקדש כלי שרת צב"ג כמבואר טס (ד"ק סע"א) ח"ט

ח"ט

והנה כבר נסתפק בזה במסל"מ פ"ז מה' תרומות בני שאכל תרומה עמאה דרבנן אי חייב כרת מי אמרינן כיון דתרומה זו טהורה היא מה"ט חייב דשפיר קרינן ב"י ומתו בו כי יחללוהו או דילמא אף שקומחתו דרבנן ממעטינן לה ואמרינן פרט לזו שמחוללת ועומדת ומביא טס ממקומות הרבה שמשמע כן ולהיפך. ולא הטלה דבר ברור. ובמק"א הארכתו בזה מהא דמשמע בכמה סוגיות דא"ר מדרבנן מיקרי א"ר מדאורייתא כמו לענין אנוסה דאפילו שניות מקרי אינה ראוי לו וכן לענין סוטה דאם עבר עבירה דרבנן צביאה האסורה דרבנן מקרי אינו מנוקה מעון ואין המיס בודקין את אשתו לענין סוטה בשגשג מעוברת ומניקת חבירו דאיתא סוטה (דף כ"ד) דלא שותת ופירש"י הטעם דכתיב כי תשטה אשתו הראוי לו וזו אינה ראוי לו. וכן גבי טומאת כהנים דאין מטמא לחליה דממעטינן לה כמו אשה פסולה מה"ט אע"ג דחליה אינה אלא מדרבנן. וכן גבי חוור משורכי מלחמה דאמרינן הירא מעבירות שבידו אמר ריה"ג אפילו מעבירות דרבנן. אבל בכמה מקומות מבואר דלא מקרי א"ר מה"ט כמו בש"ס מולין

חולין (דכ"ז) מקשה הגמ' ואי ס"ד אין שמיטה לעוף מה"ט ניבטי כסוי אע"ג דכתיב אשר יאכל כיון דמה"ט ראו הוא . וכן הק' בש"ס כתובות (דף ל"ד) ובש"ס ז"ק (דע"ה) למ"ד מעשה שבת דרבנן שמיטה ראויה היא וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' גניבה . והנה השע"מ בפ"ח מה' לולב כ' דאיכא בזה פלוגתא דתנאי דר"מ ור"י סוכה (דכ"ג ע"ה) דפליגי אי סוכה ע"ג אילן מקרי ראוי לזי"ן דר"י פוסל אע"ג שאין עולין באילן אלא מדרבנן ס"ל דהוי א"ר לשבועה מה"ט . ור"מ דמכשיר סובר כיון דמדאורייתא מחזי חזי אלמא אזלי בתר דאורייתא . ולהלכה פסק הרמב"ם כר"מ דסוכה ע"ג אילן כשירה וא"כ סובר דא"ר מדרבנן הוי ראוי מדאורייתא . ובמירדושי בסוגיא דשליח נעשה עד תירלתי באופן זה שיטת הרמב"ם ז"ל שכי' דשליח כ"ע בקידושין ואינו מחלק בין קידושי כסף לקידושי שטר וכבר כ' בפוס' קידושין (דמ"ג ע"ב) בשיטת הירושלמי שג' דא' דתימא בשטר אכל בכסף הוי נוגע בעדות דמיירי אחר דתיקון רבנן שבועת היסת דאזי בממון אין שליח נעשה עד וגם ישבתי שיטת הירושלמי הג"ל דר' בון מחלק בין קידושי כסף לשטר ור' יוסי אמר כיון שהאמינתו תורה אינו כנוגע בעדות דמקשה הר"ן בקידושין ע"ס דממ"ג אי מיירי קודם דתיקון רבנן שבועת היסת מ"ט דר' בון ואי לאחר דתיקון רבנן ש"ה מ"ט דר' יוסי ומה מושיל מה שהאמינתו תורה כיון דרבנן תקנו היסת והוי נוגע אכן להג"ל . נתיא דהא פוס' הקשו ע"ס דאף אחר דתיקון רבנן שבועת היסת יהיו נאמנים אחר שנשבעו ותי' דעד הלריך שבועה אינו עד דכתיב עפ"י שנים עדים יקום דבר הנאמנים בדיבור בלבד ע"ש וא"כ י"ל דוקא בא"ס לריכין ליטבע מדאורייתא אז הוי עד הלריך שבועה . אבל בא"ס מה"ט העד נאמן בדיבור בלבד . א"כ מדאורייתא מחזי חזי רק דרבנן תקנו שבועת היסת א"כ מיקרי רק אינו ראוי מדרבנן ותלי'

בזה א"ס נאמר א"ר מדרבנן מקרי א"ר מה"ט א"כ אין זאת עדות . א"כ א"ס נאמר דמקרי ראוי מדאורייתא שפיר נאמן העד אף אחר תקנת רבנן דשבועת היסת . והסוגיא דקידושין אזיל להסביר דמקרי א"ר מה"ט . ובירושלמי פליגי בזה ר' בון סובר דבקידושי כסף הוי נוגע בעדות כיון דלריך ליטבע שבועת היסת וכדברי החוס' דירושלמי מיירי אחר דתיקון רבנן ש"ה . אבל ר' יוסי סובר כיון שהאמינתו תורה היינו כיון דמה"ט נאמן בדיבור בלבד ואינו עד הלריך שבועה לכך אינו כנוגע בעדות ונאמן אחר שיטבע משום דר' יוסי סובר דא"ר מדרבנן מקרי ראוי מדאורייתא . וכן הרמב"ם ז"ל לשיטתו דפוסק בסוכה ע"ג אילן כר"מ דמכשיר כיון דמדאורייתא מחזי חזי שפיר פסק דשליח נעשה עד אף בקידושי כסף אף אחר דתיקון רבנן שבועת היסת . וא"כ לפי"ז גם כאן הרמב"ם ז"ל לשיטתו דסובר א"ר מדרבנן מקרי ראוי מדאורייתא וא"כ אף דמדרבנן שנים שעשאוהו פטורין אבל אכורים מקרי ראוי מדאורייתא כיון דמה"ט פטורים . וכיון דיש אופן לאפות בשבת ע"י שנים הוי ע"ש שלא בזמן כקושיית החוס' ואין כלי שרת מקדש ולא איפסלה בלינה כג"ל והבן :

א"כ שיטת רש"י ז"ל הוא דאין לעשות קושי' משום זה דסתם מתניתין ר"מ דסובר שנים שעשאוהו חייבים דלמא מתני' קאי למ"ד דשנים שעשאוהו פטורין א"כ הוי ע"ש שלא בזמן כקושי' החוס' ולא איפסלה בלינה . דהא גם בשבת יכולין לאפות ע"י שנים . וגם דוחק להקשות דוקא לשיטת הסוברים דא"ר מדרבנן מקרי א"ר מה"ט . ומה גם לומר ע"ז שהיא קושיית אדם קשה שהוא קשה כבדול . ולומר ע"ז חבדא מי ששנה זו לא שנה זו . לכן פירש"י דכל קושיית הגמ' הוא על לחם הפנים דאיפסול בלינה קודם שיסדרנו על השלחן . ובלחם הפנים שוב לא קשה קושיית

קושיית המפרשים הג"ל דכלי שרת אינו מקדש אלא בזמן וכו' הוי ע"ש שלא בזמן כיון דיכולים לאפות בשבת ע"י שנים . דהא כבר כתבתי לעיל מדברי החוס' חגיגה (דף כ"ו) דלמ"ד דאין אפיית לחם הפנים דוחה שבת וע"כ אופן אותן בע"ש אי נימא דבעינן לחם חס בשעת סידורו ע"כ הוי משהין אותו בתנור כל הלילה כדי שיחזיק חומו ועיין בירושלמי שקלים פ"ו ה"ג והובא בחוס' מנחות (דף ל"ט ע"ב) . ועיין בחוס' מנחות (דף ל"ו ע"ב) . וא"כ א"ס הוי אופן אותן בערב שבת על כרחק הוי מניחין אותן בתוך התנור כל הלילה ושפיר הקשה הגמ' דאיפסלה בלינה דכיון דגם בלינה מונח בתנור ואי תנור מקדש איפסלה בלינה דלינה לאו מחוסר זמן ושפיר מקדש כלי שרת בכ"ג כמו שכתבתי לעיל ועיין בס' ארץ חמדה פ' שלח . אבל בשתי הלחם לא היה כלל בכונת הגמ' להקשות דנימא דאיפסלה בלינה אף דאין דוחה את השבת דהא בשתי הלחם לא מלינו דבעינן לחם חס כמו בלח"פ (ודוחק לומר כדברי הס' אי' הג"ל דמשום דאיתקושי איתקוש להדדי נבעי לחם חס בלח"פ) וא"כ לא הוי משהין אותם בתנור כל הלילה להחזיק חומו . וכיון דלא הוי בתנור רק בע"ש שוב קשה קושי' החוס' דע"ש הוי שלא בזמן דהא יכולין לאפות למחר ע"י שנים שעשאוהו ואין כלי שרת מקדש שלא בזמן ולא איפסלה בלינה וכאשר באמת כן פסק הרמב"ם ז"ל משום טעם הג"ל . ולמה נימא דקושי' הגמ' הוא גם בשתי הלחם ואליבא דמ"ד דגמ' דא"ר מדרבנן הוי א"ר מה"ט . לכך האיר רש"י ז"ל עינינו והיסב קושי' הגמ' דייקא על לח"פ בכדי שיהי' הקושי' לכ"ע ואז היא קשה כבדול ומוכרחין לומר חבדא וזי ששנה זו וכו' כיון דבלחם הפנים נפסול בלינה ע"י דמשהין אותם בתנור כל הלילה להיות חס בשעת סידורו ולינה לאו מחוסר זמן ושפיר כלי שרת

רפ"ז מיושב שפיר דברי רש"י ז"ל במה ש"י דקושי' הגמ' הוא דוקא בלח"פ כג"ל . ולפי"ז מיושב קושי' זקני הגה"ק ר' הירשלי ז"ל ברלינר בזה דכי רש"י בתירומו דרב אשי דבעינן זריזים שלא יחמין דהא קאי דוקא על לחם הפנים דבעינן מלה ולכך בעינן זריזים שלא יחמין . וכן מיושבים קושייתו של הגרי"ב ז"ל בהגהותיו דשפיר מקשה הגמ' מה נפקך אי אפייה בעינן זריזים לישא ועריכה נמי בעינן זריזים דהא עיקר דבעינן זריזים הוא שלא יחמין א"כ בעינן הזריזים תיכף משעת לישא ועריכה . דמה יתן ומה יוסוף א"ס ישמרו הזריזין משעת אפייה א"ס כבר נתחמין בלישה ועריכה כג"ל . כיון דקאי כל סוגיית הגמ' על לחם הפנים . שוב ראיתי בשו"ת חתם סופר ח"א"ח סי' קכ"ה שמביא קושי' הא"ח על רש"י שלא יחמין . ומביא בשם הגר" זלמן ליב שעוררו על דברי רש"י קודם שיסדרנו על השלחן דמשמע דהוה ס"ל דכל עיקר קושי' הגמ' לא קאי אלא על לח"פ ולא אשתי לחם כלל . ומי' הגאון הח"ס ז"ל עפ"י דברי החוס' מנחות (דף כ"ה) שהבאתי לעיל שהקשו איך מקדש התנור לח"פ הא אין כלי שרת מקדשים שלא בזמן והעלו בטו"ק דבריהם לשיטת רש"י דא"כ אין התנור מקדש אלא הדפוסים שנותנים להוכיח אחר רדייתן

מסתמך

מהתנור ושוהה שם כל הלילה ולילה אינו מחוסר זמן ומפסלי בלינה ע"פ וא"כ בשתי הלחם ל"ש זה והוי ל"י ע"ש מחוסר זמן ולא מיפסלי וכו' עכ"פ מבואר מזה דקו' הש"ס דמנחות לא קשיא על שמה"ל עכ"פ. וא"כ יש לי ראי' גדולה לדרכי אשר דרכתי בו. ומ"ל שכונתי קלת לד"ק ודיש חילוק בין שתי הלחם ולא בשני שיהי' חס וציון לחה"פ דבשני להשהותו בתנור כעין ד"ק עפ"י דברי החוס' בסוף דבריהם. ועיין מה שתי' ד"ו' בס' דברי ר' משולם ח"ב (רע"ט ע"ב) דברי רש"י שלא יחמיץ. וכן מה שתי' בשו"ת הרי בשמים סי' ז' ובשו"ת נכסות ח"י סי' קס"ד לאוקמי קוש' הגמ' דווקא על לה"פ ע"ש עפ"י דרכם. ולא העירו ב"ש"ב דברי רש"י שז' קודם שיסדרנו על השלחן. ועיין ח"י הגודע בשערים שם ובס' מאה שערים שער מ"ז. ובס' חמדת שלמה על קידושין בחידושיו למנחות (דל"ה) ובשו"ת חיי אריה סי' ס"ב. ובשו"ת תורת חסד סי' נ"ד. ובס' עט סופר כלל מ"ה. ועוד הארכתי בזה ובמס"כ בשו"ת שאל ומשיב מהד"ב ח"ד סי' נ"ו. נ"ז. קס"ה. ועיין בקונט' זכרון משה בסו"ס דעת תורה ח"א (דל"ב ע"א):

עוד

כ"ל ליישב דהנה בזה דמקשה הגמ' אלמא תנור מקדש וכו' איפסלה בלינה ראיתי בס' זכרון לבי מנחם בחי' למנחות שהקשה ח"ל לפי שיטת רש"י ז"ל דבדבר יבש שנתבשל כמאכל ב"ד שוב ל"ש ב"י שום ביטול מה"ת ורק מדרבנן גזרו שלא יחתה ועיין בא"ח סי' שי"ח. והנה רש"י סובר בשב"ת (ד"כ) גבי חררה ע"ג גחלים דכשנאפה כדי קרימת פנים הוי כנאפה כמאכל ב"ד וקרימת פנים היינו הך דלגבי אור דר' אליעזר לחומר' יע"ש בתוס' והנה בתוס' כ' שם ד"ה איבעיא לפי שיטתם דר"א מיקל דעכ"פ ר"א מודה גבי לחם הפנים דבשני קרימת פנים משני הנדדים. והגם דרש"י אינו סובר כפי' החוס' וכשיטת ירושלמי בש"ס עכ"פ גם רש"י מודה ולפירושו דלרבנן דלחם בשני קרימת פנים

בהמשנה וע"כ דחיק ואוקמא אנפשי' כפי' הלחמ'. ולריך ע"כ לומר דאעפ"י שמקדש אינו נפסל בלינה אף שיגמור כל העש"י. וא"כ עכ"פ כל שלא נגמר העש"י לגמרי ודאי שאינו נפסל בלינה לשיטת רש"י ג"כ וכנ"ל והדר' הקוש'א לדוכתא ע"ש. ובאמת יש להקשות יותר קוש'י הג"ל לפי מה שהקשו בתוס' מנחות (דנ"א) הא כלי שרת אין מקדשן אלא בזמן ותי' כיון דאין לאפות בשבת הוי ע"ש זמן אכן לפי הקוש'י הג"ל דיש אופן לאפות גם בשבת א"כ לא הוי ע"ש זמן ואין מקדשן ולא נפסל בלינה כנ"ל. והנה בס' הג"ל כ' לתרץ לפי"מ דמבואר בש"ס מנחות (דע"ח ע"ב) גבי יולאין במלה נא דכל שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה שוב הוי מלה וכו' התוס' שם דזה הוי כעין קרימת הפנים המבואר בשבת שם. והיינו דהתוס' לטעמייהו דבברי דר"א להקל בזה. וא"כ ס"ל לרבנן דתרווייהו בשני ומש"ס מנחות הלו מבואר בהדיא ג"כ דס"ל כשברת הירושלמי דאינו קרוי לחם גבי תורה עד שנאפה משני הנדדים ומבואר בהדיא בא"ח סי' תס"א דאם לא נאפה כשיעור הזה ולוקחין אותה מן התנור ודאי נתחמץ מאחר שנתחמס יע"ש. וא"כ עפ"י מיושב הקוש'י הג"ל דתינה שתי לחם שהי' בזה חמץ שפיר יש לפרש דנאפה בפנים בקרימת פנים מלך אחד. ועכ"ז לא נפסל בלינה. אבל לחם הפנים שהי' בזה מלה ואם שהי' נאפה רק בקרימת פנים כשיוציאו אותו מהתנור יתחמץ. ולהכי הולך הש"ס לתרץ דנאפה בפנים במקום זריזין וש"ב נוכל לפרש המשנה כפשטא דהמשנה סתמא נקיט נאפה בפנים כל חד כדאיתא. לה"פ במקום זריזין. ושתי לחם בפנים ממש ויאפה רק לד אחד. והמנס' למסקנא דרב אשי ליתא וא"כ עכ"ל דאף שנאפה בפנים אינו מקדש לגמרי ולא נפסל בלינה. א"כ למסקנא דאף שתי לחם לא נפסל בלינה אף שנאפה כתיקון ושפיר פירש"י במעילה לפי גרסתו ובצו"ה הדברים ברורים. ועפ"י מיושב

הקוש'י החמורה המבואר לעיל ע"ש. א"כ לפי"ז מיושב ג"כ הא דפירש"י דעיקר קוש'י הגמ' דנפסל בלינה קאי על לה"פ קודם שיסדרנו על השלחן דהא בלה"פ ליכא ענה הג"ל בקרימת פנים מלך אחד דהא הוה בזה מלה וא"כ שפיר הוי ע"ש זמן וכלי שרת מקדשן כתי' החוס'. אבל בשתי לחם לא קשה כלל שיפסול בלינה דהא איכא ענה כנ"ל. וא"כ הוי ע"ש שלא בזמן ואין כלי שרת מקדשן. וכיון דכל עיקר קוש'יית הגמ' הוא על לחם הפנים. וע"ז מתרץ רב אשי במקום זריזין ושפיר פירש"י משום שלא יחמיץ דקאי על לה"פ כנ"ל. ושפיר מיושב שיטת הרמב"ם ז"ל בשתי הלחם דאף דאפיייתו בפנים ואינם דוחות את השבת אעפ"י אינם נפסלין בלינה משום דע"ש הוי שלא בזמן כיון דיש אופן בקרימת פנים מלך אחד כקוש'י הזכרון ל"מ הג"ל. ויש להאריך בזה גם עפ"י הג"ל בפלוגתא חס א"ר מדרבנן הוי א"ר מה"ת והבין. שוב ראיתי בשו"ת ארץ לבי הא"ח סי' מ"ס והארכתי עוד בזה בתשובה ואכ"מ. ע"כ מנכד המחבר:]

(מה) **בבבב** פ"א מ"א תוי"ט והמשנתק עי"ש. ובאמת לכאורה תירץ זה דחוק לכאור' דמייירי בשנתק הנכרי על תנאי חס יהי' יתר בלא עלם. ולכאורה הי' אפשר לחלק ולומר דדוקא כשיהי' בו מוס מחמת החתך משא"כ חס בלא החתך ג"כ הוא מוס אפשר שאין שותף הנכרי מועיל ואע"ג דמשמע מסתמא דאפי' בבעל מוס מועיל שותף הנכרי באבר האחד שאם ינטל יעשה מוס מ"מ היינו דוקא במוס אחר אבל באבר א' נוסף דבלא"ה האבר ההוא עלמו גורם המוס אעפ"י שגם חס ינטל הוי מוס אבל אין שותף הנכרי גורם בו דבר וכגון שהי' בו שלש ידים אעפ"י שיש בהם עלם כיון דבין שינטל בין שלא ינטל הוי מוס מחמת אותו אבר עלמו אפשר דאין שותף זה מועיל לפקוד. אעפ"י שגראה מן הרע"ב פ"ז

משני הנדדים דעכ"פ גבי לה"פ בשני קרימת פנים משני נדדים דמנין לעשות פלוגתא רחוקה. כמו הכלל הנמסר בידינו שאין לעשות פלוגתא רחוקה. ובפרט דסברא קאמר בירושלמי שאין קרוי לחם זולת בקרימת פנים. וא"כ מאי מקשה הגמ' כיון שנאפה ע"ש נפסלה בלינה. דהא יכול לאפות קודם שבת רק בקרימת פנים הך דלגבי אור. ולמחר בשבת יגמרו גמר האפיייה דאינו רק איסור דרבנן ואין שבות במקדש. וא"כ ממילא דאינה דוחה שבת ואכתי לא נפסלה בלינה משום דעדיין לא נגמר האפיייה. וא"ל שרש"י ס"ל שתנור מקדש תיכף כשנכנס לתנור נפסל א"כ בלינה. זה ליתא לפמ"ש"כ התוס' מעילה (דף ח' ע"א) ד"ה קראו פנים בתנור הוכשרו ליפסל וכו' דכלי שרת מקדש היינו דוקא כשנעשה הראוי לעשות בו והיינו כשיקרום יע"ש. ומבואר בהדי' בתוס' (דכ"ז) שלא נגמר אפי' לא נגמר הראוי לעשות בו ולא נפסל בלינה וא"כ שפיר משכחת לה שאינו דוחה שבת ולא נפסל בלינה. ולשיטת החוס' לק"מ דהתוס' ס"ל דר"א לקולא ורבנן לחומר' דבשני קרימת פנים משני הנדדים. וא"כ אם אינו דוחה שבת אז בשני שיאפה משני הנדדים ושוב נפסל בלינה. ואולם לשיטת רש"י בשבת שם קשה טובא. והנה התוס' במעילה לשיטתם אזלי דס"ל במנחות שם ד"ה אלא דרב אשי וכו' שם תברא מי ששנה זו וכו' וא"כ ס"ל דאפיייתו בפנים ממש ודוחה שבת ונפסל בלינה ג"כ ולהכי שפיר לשיטתם גרסי במעילה ונפסל בלינה. ואמנם רש"י כמבואר שאינו מפרש כפי' החוס' תברא מי ששנה וכו' דאל"כ הי' רש"י מפרש בהדיא כן. וא"כ ע"כ סובר רש"י כשיטת הרמב"ם דאע"פ שנאפית בפנים לא נפסל בלינה וכמ"ש הלחמ' פ"ה מה' תמידין דהתנור מקדש קלת ואינו מקדש לגמרי לפסול בלינה. ולהכי לא גרס רש"י ז"ל וליפסול בלינה במעילה שם. והיינו לפי מסקנת הש"ס במנחות דלא מלא הש"ס שום פי' בהמשנה

פ"ז מ"ו ובחייט ד"ה וחכמה שאם חכמה היא מחוסר אבר. מ"מ הכל ענין א' ואין כאן פעולה הנכרי באותו אבר וא"כ שפיר אפשר כגון שנסתפק עמו ביד א' ונולדה בשלש ודוק:

מו) ש"ם פ"ד מ"ט ר"ש אומר וכו' בחייט עיי"ש יש לטיין למה לי קנסא ואפשר כיון דהוי דבר מועט אינן אפי' בדדעיין דלית ב':

ש"ם בחייט ד"ה תרומות ומעשרות עיין מה שהקשה ור"ה לתרן משום הנשואה לנכרי ולדעתו ה"י נראה פשוט שהרי ימכור לממאים הבתים חוליהן בטרהה וטמא אסור במעשר עד שיטבול כדמין בנגעים פ"ד מ"ג והוא ג"כ ברע"ב ובחייט במוס' בכורות פ"ב מ"א:

מו) ש"ם פ"ה מ"א עיין מה שכתבתי בגליון המשניות ופ"ה נחום כח"כ לי בענין מן הקושי' בזה שפי' הרע"ב אבל מעשר אין שוקלין דמחוי כאילו מכרו ואסור למכרו כו':

מח) ש"ם סופ"ו חייט ד"ה אין מוס כו' נראה כבעל מוס כו'. לכאורה ל"ע והנראה דקאמר וכו' יעלה על הדעת שאין זה מוס וכ"ש ל"ע לעיל משנה וי"ו ע"ש ואין לי גמרא לעיין ונהירנא שכתבתי במק"א בגוף הסוגיא כמדומני על ס' אלי' רבא קונטרס עגונות:

ב) במעירה פ"ג מ"ד המקדיש דישון ל"ע דהיכן מלינו מעילה במזיק כיון שלא נהנה מן ההקדש דהא הנאתו לאו בהקדש חליא ויש לעיין בענין חטא חטא מתרומה בסנהדרין (דף כ"ד) ובתוס' ע"ס ובתרומה מזיק פטור ויש לעיין במשלי"מ ריש ה' מעילה. ואלולא דמסתפינא הייתי מפרש המקדיש דישון בתחילה היינו שמקריב עולה ע"מ שאפי' הדשן לאחר שנעשה מלוותו וכו' קודם וקמ"ל דיכול לעשות כן:

אלה שמות ב"י אשר נשא רבם אותם להביא ברכה לתוך ביתם. ובעה"ה לקב"ה הספר. ה"ה כבוד הרבנים הגאונים וצדיקים. המאוה"ג ח"ב. גבירים ונדיבים נגידים ומופלגים וכו' וכו' כל א' לפי מעלתו. ד' עליהם יחי' ויתברכו בכל טוב ס"ה.

מ' ישראל פרידמאן הרבי מטשארטקוב. מ' יעקב לנדא אבד"ק טשארטקוב. מ' מנחם מענדיל גאטרמאן הרבי בראדזין. מ' מרדכי יוסף לייגר הרבי בראדזין. (חותנו הרי' משולם מרגליות ז"ל מפינטשוב היה נכד המחבר). מ' דוד קאפמאן הרבי במיראפאל. מ' שלום מרדכי אבד"ק בערזאן. מ' נתן הלוי באמבערגער אבד"ק ווירלבורג. מ' שלמה הלוי באמבערגער אבד"ק זענהיים. מ' יעקב ארי' האלפנאדי אבד"ק דירקהיים. מ'

מ' יחזקאל לעבשיטן אבד"ק פלאק. מ' חיים דובער גראס אבד"ק פעטראווא. מ' מנחם מענדיל לנדא אבד"ק זאווערלי. מ' שמואל הכהן בארשטין אבד"ק שיטאווא. מ' משה נחום ירושלימסקי אבד"ק קיעלן. מ' שמואל שלמה בראהן אבד"ק ליקאווי. מ' יהודה ליב גראבארט אבד"ק סטאשוב. מ' יעקב חיים זעליג אבד"ק לוצראנג. מ' בנו מ' העשיל דוד גאלדשלאק אבד"ק פיטשיטש. מ' מנחם מענדיל לעפקאוויטן אבד"ק פראשנין. מ' יחיאל משה סעגאלאוויטן אבד"ק מלאווי. מ' חיים שפירא רבי במלאווי. מ' יעקב שור אבד"ק קיטוב. מ' ישראל בערגר אבד"ק בוקארעטש. מ' סיני שיפער אבד"ק קארלסרוהה. מ' מאיר לערנר אבד"ק אלטונא. מ' שלום גאטמאן אבד"ק יאסס. מ' שמעון לבי ווייגער אבד"ק קרופטש. מ' גבריאל זאב מרגליות ראבד"ק הוראדיא. מ' נחום אש אבד"ק טשענסטחוב. מ' יעקב אורנר אבד"ק נאשעלסק מ' בלאל טומאקן מו"ל ע"ס. מ' ראובן ליב נייפעלד אבד"ק נאווידוואר. אחיו מ' דובעריס אבד"ק ראליוו. מ' אפרים פישל הורוויץ אבד"ק סאכטשין. מ' חיים משה קאמענטקי אבד"ק נויארק בזהכ"ס נחלת לבי. גיסי מ' משה גילערנטער אבד"ק מארד. מחותני מ' יחיאל איכל אייזבערג ראבד"ק זגיטרו. מ' בנימין לעווין אבד"ק וויאזני. מ' יצחק דאנליג אבד"ק פעטריבורג. מ' גרשון שטערן אבד"ק מ' לודאש. מ' גרשון מאיר באירסקי אבד"ק ווסלקאווא. מ' יחזקאל אבד"ק ווישאגראד. מ' חנוך העניך נאוורי אבד"ק באדזאנאווי. מ' יצחק מאיר אבד"ק באלסק. מ' יצחק זעליג אבד"ק סקילסק. מ' משה ברילל אבד"ק נאוואסעליץ. מ' יעקב סמארגאן אבד"ק דאגרא. מ' שלמה דוד כהנא מו"ל בווארשא. מ' יהושע מיימין ראבד"ק פראגא. מ' אלי' פוסק אבד"ק אלפאליא. מ' הלל קליין אבד"ק נויארק. מ' משה מישל שפירא אבד"ק ראגאווי מ' אשר חנשיל יונגרייז אבד"ק דאנדיאש. מ' אהרן מענדיל הכהן אבד"ק קיירה. מ' שמעון מיללער אבד"ק פערקאסד. מ' משה אביגדור חייקין אבד"ק לונדון. מ' י' לעווינסקי ד"ר בהילדעסהיים. מ' ישראל חיים ברוין אבד"ק האללע. מ' חיים ירמיי פלענשבערג אבד"ק שאקי. מ' משה וועכסלער רב בניארק בזהכ"ס ברית שלום. מ' חיים פיררא ד"ר מעגדים רב בניארק. מ' דובער דראכמאן ד"ר בניארק בזהכ"ס זכרון אפרים. מ' דוד שלמה סלאטש ראבד"ק אדעסא. מ' נחום בן ליון זנדאלאוויטן אבד"ק טאוויאן. מ' שלום דוד ראבינאוויץ בוויילנא בע"ס שאילס שלום. מ' יצחק ליב סופר מדרוהבוטש בע"ס סופר מהיר. מ' ברוך עסמאן בקיעב בע"ס חד ומלק. מ' דינאל פיינבערג בוויטעפסק. מ' מרדכי פרידמאן במעזריטש בע"ס פותח דברים. מ' שמואל קלמן מלינעק מו"ל ומ"מ בלונדון. מ' נח ליגלמאן במאדזין. בנו מ' אליעזר לבי ליגלמאן מפיאסק בע"ס עור אליעזר. מ' יהודה ליבוס שפער בווייערזנין בע"ס רגשי לב. מ' אברהם סג"ל אטינגא ראש ישיבה בדוקלא. מ' אברהם דאנליגערי קרוין בווארשא. מ' אברהם וואלזאהן בלויין. גיסי מ' יהושע רייז ברייוויץ. מ' ירמיי קאליש בהרסק מאמשיבוב ז"ל בווישאגראד. מ' חנוך העניך ערזאהן בזגיטרו בע"ס קול אליהו. מ' בן ליון אייזנשטט מ"מ בניארק. מ' אליעזר שולאוויטן בלאמזא. מ' ליבוס ברלינר. ובנו מ' שאל העניך נכדי המחבר בווארשא. מ' געליל מרגליות נכד המחבר בווארשא. מ' יצחק בהאריר נכד המחבר בקאליש. מ' אלעזר שיינפעלד בלאדז. מ' אברהם יצחק דובזאס בטשענסטחוב בע"ס דגן בחורים. מ' מהר"ל לעווינסטין ד"ר במאסבאך. מ' מרדכי ד"ר בראן בברעסלוא. מ' יעקב מאיר ד"ר זאלקינד בלונדון. פראפעסיר א' שווארץ בוויטן. דודי מ' פרץ מיכלאווא נכד המחבר. דודי מ' ישעי' פאלמאן בפיעטריקוב. בנו מ' העניך פאלמאן במלאווי נכד המחבר. ומחננו מ' ליפא לעווין בזאמושטן. דודי מ' משה אורבאך בקאליש. דודי מ' יצחק גארפיינקיל בפילאוו. בנו

בניו שהמה נכדי המחבר מ' יחזקאל גארפינקל בפילאוו . ומ' איתמר ג"פ בראדוס .
 וחמו מ' אברהם מרדכי ערליך בפראשיוויץ . אחי מ' יחזק נטע מיכלאסן מלאדו .
 [הוא חתן הגאון מ' שאול הלוי איש הורוויץ שי' אבד"ק טיסמיץ בע"ס בשמים ראש] .
 גיסי בעל אחותי מ' שמואל שטורס בקרילאוו . גיסי מ' יחזק האינגוביים בקאזמיר .
 גיסיי האחים מ' משה יעקב שווערדשארף בקאלאמעא בע"ס דעת לכבוים . ומ' דובעריש
 בלובלין . ומ' יחזק נתן נטע שווערדשארף בבילגורייא נכדי המחבר . האחים מ' חיים
 מאיר ברלינר באפטא . ומ' אלעזר ברלינר בסאקן נכדי המחבר . מ' שלמה קירשבוים
 מסטאווישין נכד המחבר . אליעזר אלטר גיווערץ בווארשא נכד המחבר בפלאק .
 בראדוס נכד המחבר . מ' שלמה הורוויץ . ומ' מרדכי דאליגער נכדי המחבר בפלאק .
 האחים מ' אברהם יעקב שווערדשארף בחעלס ומ' דובעריש ש"ס באקילקאוו נכדי
 המחבר . האחים מ' יחזקאל הארמאן בגוריי . ומ' שלמה הארמאן בראדוס נכדי המחבר
 גיס מ' נחום ווייער מפיאסק . בנו מ' שמואל אלי' ווייער מאוסטראווי נכד המחבר .
 תרי גיסי מלאלי המחבר מ' יעשי' כ"ץ שלענגלי זוארכאווי . ומ' יעשי' רווינאווייג
 מחענטשין . מ' אברהם ברלינר בקיעב נכד המחבר . ובעל אחותו מ' אלטר וועלטשער
 בלובלין . מ' יודא ליב הוטנר מויל' בווארשא . מ' בן ליון אלפס בוילנא . מ' פנחס
 הורוויץ בהגאון מסטאניסלב שי' צביסטריץ . מ' משה ברוך איילבערג בראדומין . מ'
 אברהם דוב כהן בסוכאטשוב . מ' שמעון מנחם בגאוורטשוב בע"ס ברכת שמים .
 האחים מ' משולם ומ' הירץ לבית האפנאגיל . מ' העשיל פארבשטיין . מ' יעקב ברודא
 מ' לייזר ברילל . מ' רפאל גאלדמאן . מ' יחזק יוסף פרענקיל . מ' ליב מאנקע בווארשא
 מ' ה' אלעזר פאליאקאו . מ' זעליג פערסיץ . מ' ברוך בענדיט גאווראנסקי . מ' יוסף
 חישין במאסקווא . ה' שמעון וואלף המכונה באראן ווילהעלם קארל פאן ראטשעילד
 מספדמייין . מ' יעקב היילפרין . מ' שלום היילפרין בבאלטא . מ' ארי' ליבש אשכנזי .
 מ' יונה זיילאו בקיעב . מ' שמעלקא רוקח . מ' שלמה באבר . ומ' מארטיין פאן הורוויץ
 בלבוב . מ' יחזק ליפזאהן בקאמינקא . מ' ליב מרגליות בבדיטשוב . מ' מענדיל
 שנייערזאהן בצברויסק . מ' מרדכי אייזנבערג בליקאווי . מ' חיים לעריקאווער בפאלטאווא
 מ' שמואל ליבש לעווין בזאמושטן . מ' ש' זלמן ברלין . מ' אליעזר סאלאמאסאהן
 בריגא . מ' חיים לוריא . מ' שמואל לוריא בצרעזין . מ' חיים ליפשיץ . מ' יונה פרענקיל
 באומן . מ' ברוך זעלדאוויטן . מ' דובער פינים . מ' ישראל קאבאקאו צמינסק . מ'
 זלמן אפרים זוסמאן . מ' קלמן פרענקיל . מ' זלמן פינים . מ' מנחם מענדיל ביבר
 בע"ס ילקוט מנחם . מ' בן ליון ביבר . מ' משה יעקב אצטלמאן באוסטריה . מ' פסח
 אשקעל בדזיאלאשיץ . מ' י' לי' שערשעווסקי בהוראדינא . מ' יחזק דוד פינקלשטיין
 צביאליסטאק . מ' אלטר גראשקעוויטן בפינטשוב . מ' יחזק מאיר קאמינר באשעלסק .
 מ' י' לעריאק באסטראחאן . מ' שמואל הורנשטיין . מ' יואל הורנשטיין בראדאמיסלא .
 מ' אלי' יחזק מרגלין . מ' דובער אלכסנדראו . מ' לבי וואהללערנר . מ' מענדיל קאדינסקי
 מ' שמואל ווינער בפעטערבורג . מ' סענדיר יארמאלאווסקי . מ' שמואל ווילנר . מ' מאיר
 לונדון בנויארק . מ' יוסף לעווי . מ' סאלאמאן לעווי . מ' לי' קאהן . מ' הערמאן לנדא
 בלונדון . מ' יחזק ישמח . מ' שמואל ליב ישמח . מ' זעליג בעליאר בפלאק . מ' משה
 ליב אופטאווסקי . מ' ליב מייראנץ בליפנא . מ' איטשע האלברשטם . מ' לבי למח
 בראיונו . מ' לבי הירש בוטאן בזארמין . מ' דוד וויטליזאהן בווישאגראד . מ' ארי'
 דוד פערלמוטער בצרעזין . מ' מרדכי ברלס בצריסק . מ' איסר בער וואלף בקאווא .
 מ' יעקב ווירשאווי . מ' בן ליון ליפשיץ בלאדו . מ' דובעריש פישמאן בכפר יאשין .
 מ' געלי ווייס בפיאסק . מ' הירסקי שיינבערג . מ' אברהם וויינבערג בשולין . מ'
 אלי'

אלי' . הרה"ג מ' משה דוד טייטלבוים אבד"ק מ'לאפאש . מ' דוד ניימאן ראבד"ק
 פרעשבורג . מ' אברהם לבי פערלמוטער ראבד"ק ווארשא . מ' משה פערלמוטער ראבד"ק
 לאדו . מ' ישראל פרידמאן הרבי בצאהוש . מ' יעשי' שטיין הרבי בקריסטור . מ' דוד
 מלך הרבי בקאליש . מ' לבי אלימלך שפירא אבד"ק בלאזוב . מ' חיים האגור הרבי
 באנטאניע . מ' מאיר יהודא שפירא אבד"ק בוקאווסק . מ' אלטר פערלאוו הרבי
 בנאווימינסק . מ' יעקב אבד"ק קאלאמעא . בנו מ' חיים לבי תאומים . מ' נתן נטע
 הכהן אבד"ק קאלביעל . חמו מ' יעקב דוד ויטלזאהן מול"ם רשפי אש . מ' אברהם
 אבלי כ"ץ ראפפורט ראבד"ק קיעלן . מ' אלטר שפירא אבד"ק וויקנא . מ' ישראל
 לנדא אבד"ק סאדיגור . מ' יחזקאל דוקטס רב בקלויז באלטווא . מ' בנימין גיטלזאהן
 אבד"ק קליוולאנד . מ' שבתי ליפשיץ ראבד"ק יולניא . מ' דוד ד"ר סימנסאהן
 מקופינהאגין . מ' יוסף ראטשילד בפפדמייין . מ' מנחם מענדיל בראמזאהן מכפר
 לאספוויץ פ' סובאלק בע"ס תורת מנחם . מ' יקותיאל ארי' קאמלהאר ר"מ בסטאניסלב
 בע"ס אוהל מועד . מ' ישראל סג"ל לנדא מקיוב מול"ם זכרון אלעזר . מ' חיים העליר
 מלאדו בע"ס פרי חיים . מ' ירוחם מאיר ליינר מראדזין בע"ס מאיר עין . מ' פנחס
 זעליג הכהן שווארץ בהגאבד"ק ה' מאד . מ' מתתי' יחזקאל גוטמאן בהגאבד"ק יאס
 מול"ם בית ישראל . מ' יונה זאב האלפערט ממאקאווא בע"ס מראה ריאה . מ' שמואל
 זנוויל' הכהן בע"ס זכרון שמואל . ומ' יוסף ווייס מול"ם תולדות יחזק ממונקאטש .
 מ' דובער עהרמאן מפערבניק בע"ס דברים ערבים . מ' בער ראטנער מוילנא בע"ס אהבת
 ליון . מ' אלחנן זלמן גראס מראחוב מול"ם טל חיים . מ' מרדכי ש"ב בסטריזאווקא .
 מ' שמחה בוגס לערמאן בהה"ל מפלאק . מ' יועז קיס קדיש ראקאן מפרשיטק . מ' יושע
 בוקסבוים מאוהל . מ' יעקב שרהזאהן ש"ץ בשטיטין . מ' מנחם מענדיל קרענגיל בע"ס
 שה"ג השלם בקראקא . מ' ישראל פראהמאן מפילן [חתן הר' קלמן שהי' בן הג"מ
 ליבוש אבד"ק פילן . וחתן זקני הג"ר לבי הירש בר' ליבוש ר' טעבלים בן המחבר
 זי"ע] . מ' משה ליטוואק בלבוב . מ' מאיר פרידינזאהן מחמעליק . מ' חנוך העניך
 מדראבינין בהגאבד"ק יולעווי . מ' שלמה ליב בלאנקשטיין מלאמזא . מ' מרדכי ווייטן
 מקאליש . תלמידו מ' זנוויל' באראן מריפין . מ' זאב וואלף שווערדשארף נכד המחבר
 מאוסטראווי . מ' אשר שמואל פאנעט אבד"ק הידאלמאש . מ' שלמה כ"ץ אבד"ק
 הי"סאבאסלוי . מ' פישל סופר אבד"ק טשום :

**והנה לאשר בהתחלת הדפסת הס' הי' חסר לי תכריך עם ההסכמות
 הללו . ועתה נמצאו . לכן נתתי להם מקום כאן בסוף הספר .**

צ"ה יוס א' לסדר בא תרמיג סטניסלוב .

זמירות היו לי אמרות טהורות . מה"ם כבוד מחו' שארי הרב הגדול החריף וזקי .
 המופלג בהפלת התורה ויראה . מוגע תרשימים . ערוגת הבוסס . כש"ת
 מו"ה צבי יחזקאל ש"י מיב"זאהן מצשרני טוב כי נמלא בידו מרגימא טבא דלית לי'
 טימא ריק מכבוד זקנו הגאון האמתי שר התורה מאורן של ישראל וקדושו מוהר"ר
 לבי הירש ז"ל הרב מזרלין וביקש ממני הסכמתי להדפיסם . אבל הלח לו דומי' תהלה
 אור תורתו היתה זרחת ע"פ תבל והארץ האירה מכבודו . וגדולי דורו בקשו לשמוע
 ממנו

ממנו דבר ה' זו הלכה. וידעתי גם ידעתי כי ישמח ישראל בעושי ומחברו. ויחקש
 ש"ש על ידו. אשרי המחכים ויגיעו לראות באספקלריא המאירה ע"פ חבל. אל
 פני חכמי ישראל יזהירו. ולמותר ליתן הסכמה על ספה"ק כזה. ומן השמים יסכימו
 כי י"ל דברי זבי תפארת ישראל. ללמד בני יהודה קשות לאמיתה של תורה ולהאיר
 עיני חכמים. ומה יקר הזמן בהגלות נגלות לנו מלפני אור התורה מאז נגזר. ואשרי
 חלקו דמחוי הרס"ג הנ"ל שיזכה להיות שלוחא דרחמנא. ויתברך מאל קדם מעונה. א"ד
 מחוי ידיו המדבר לכבוד התורה. הק' משולם יששכר הלוי איש הדרוויץ האבד"ק
 הנ"ל והגליל יע"א:

ב"ה. הן הגיע עדי מכתב עוז חביון מאת ידיד לבי ורצוי נפשי ה"ה הרב הגאון הג'
 מטוב ומגדול החר"ף ובקי משנתו זך ונקי פאר היחס והמעלות מו"ה צבי
 יחזקאל מיכלזאהן נ"י אבד"ק פלונסק בקול מבשר טוב אשר הוא מביא על מזבח
 הדפוס כת"י מוקטו הגאון האדיר רשכבה"ג מוהר"ל הירש ז"ל אבד"ק ברלין. ודרש
 מאתי לשלוח הסכמות. והנה להגיד תהלת הס' מה מני ה"לך הלא דומי תהלתו. והקטור
 בשבחים הוא תפארתו. כי שמעו הולך בכל המדינות וכל חכמי חבל ילכו לאורו.
 אשרינו כי בימינו קרני הוד נגהו ופיעו. ולא באתי זולת לחלות פני כל שוחרי תושי'
 ותומכיה. להביא ברכה אל ביתם למען יראה הרב הגאון הנ"ל שבר טוב בעמלו. וכל
 חכמי חידה יעטרוהו בהדר תודה. על אשר יקרי כלי חמדה. הגדולים בישראל
 ונודעים ביהודה. לתורה ולתעודה. על ידו הדה. ומקרב לב עמוק אברכהו יברך ד'
 חילו וחפץ ד' בידו ילית להגדיל תורה ולהאדירה. ובעה"ח יוס ד' חקת ד' תמוז
 תרנ"ז ברעזאן.

הק' שלום מרדכי הכהן אבד"ק הנ"ל.

שיל"ת. לבוב ד' לסדר שמות תרנ"ז לפ"ק.

ש"ר וברכה לכבוד ש"צ ידידי הרב הג' המאה"ג החר"ף ובקי וכו' כש"ת מ' צבי
 יחזקאל מיכלזאהן ש"י האבד"ק פלונסק ברוס"א. השגתי מכתבו וכו' עתה
 עלה בדעתי מטע"ת להדפיס ס' מוקטו הגאון מאור הגולה לדיק נשגב וכו' הרב מברלין
 זוק"ל. המחבר נודע ומפורסם בדורו כאחד מן הגאונים בארץ וכו' לכן מהראוי
 ונכון להפיץ אור הס' הזה עלי חבל ולכל בני יהל אורו. והנני מסכים להדפיסו ולא על
 תהלת המחבר באתי להעיד וכו' שארו וידיו יצחק שמעלקיש האבד"ק הנ"ל והגליל:

ב"ה יוס א' ל"ה למז"י תרמ"ג לפ"ק אוסציא:

ש"ר ורב ברכה לכבוד י"ב ש"צ ומחוי האבד"ק הרב הגדול החר"ף ובקי לבי עדיו
 לגאון זית רענן פאר היחס והמעלה כש"ת מו"ה צבי יחזקאל מיכלזאהן נ"י.
מה ידירות ה"י לי אמרי נועמו אלה אשר היום השגתי. וע"ד ההסכמה אשר מירי
 יבקש על הדפסת כת"ק מאת זקניו הגאונים והקדושים נ"ע וכו' דבר שפתים לבוא
 לענות על דברי רבנים גאונים ישישים כאלה אשר יסודתם על הררי קודש אך למותר
 וכו' גם מבלעדי זאת וכו' שמתו גבול מבלי זאת בהסכמות. אך אבנים שחקו מים המה
 מי אהבתי אליו העומים אשר על כל מול חפלו ומגמתו יכבו. אף גיל יגול כבודי היום
 בהמלאו למענו הלא למען אהבתו השתולה בירכתי לזבי וכו' ואברכהו כי יברך ד' מעשה
 ידיו וכו' כנפשו ונפש מחוי הדו"ש הק' שארל הלוי איש הדרוויץ המופ"ק בעמח"ס
 שו"ת בשמים ראש:

מכון
לעריכת השיס הישראלי השלם
והאנציקלופדיה התלמודית
(מסודו של הרב מאיר בריאלון ז"ל)
מסרי
המספרים הלאומית יבואלים

